

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ
ЛУГАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІМЕНІ Е. О. ДІДОРЕНКА
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ В. К. МАМУТОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
А. С. МАКАРЕНКА
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ при СНУ ім. В. ДАЛЯ
АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР СНУ ім. В. ДАЛЯ
ГО «ФУНДАЦІЯ «ПРОСТІР»
ГО «ІМПАКТ ЦЕНТР СХІД.ЮА»
ЛУГАНСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ СПІЛКИ ЕКОНОМІСТІВ УКРАЇНИ

VI Всеукраїнська науково-практична конференція
здобувачів вищої освіти та молодих вчених

ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ:
проблеми і можливості досягнення в Україні та світі

20 жовтня 2022
Київ

УДК 304:332:338

ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: проблеми і можливості досягнення в Україні та світі: матеріали VI Всеукраїнської наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих вчених, 20 жовтня 2022 р., м. Київ. – Київ : [Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля], 2022. – 207 с.

Видається за рішенням Вченої ради факультету економіки та управління Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, протокол № 2 від 21 жовтня 2022 р.

Редакційна колегія:

Галгаш Р. А.	д.е.н., проф., проректор з науково-педагогічної роботи, економіки та розвитку СНУ ім. В. Даля
Целіщев О. Б.	д.т.н., проф., проректор з наукової роботи СНУ ім. В. Даля
Івченко Є. А.	д.е.н., проф., декан факультету економіки та управління СНУ ім. В. Даля
Семененко І. М.	д.е.н., проф., зав. кафедри економіки і підприємництва СНУ ім. В. Даля
Бурко Я. В.	к.е.н., доц., доц. кафедри економіки і підприємництва СНУ ім. В. Даля
Швець Н. В.	к.е.н., доц., доц. кафедри економіки і підприємництва СНУ ім. В. Даля

Відповідальність за зміст і редакцію матеріалів несуть автори та наукові керівники.

© СНУ ім. В. Даля, 2022
© Колектив авторів, 2022

Зміст

Тематичний напрям 1. Відновлення економіки України на засадах сталого розвитку

ІМПЕРАТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ <i>Абрамова М. С.</i>	8
ПРОГНОЗ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ІТ РИНКУ <i>Арутюнян А. Г.</i>	10
ФІРМОВИЙ СТИЛЬ ТА КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА В PR <i>Афанасьєва О. М.</i>	13
ОПТИМІЗАЦІЯ МЕРЕЖІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ <i>Білан А. О.</i>	14
СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК НАПРЯМОК СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНО АКТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Білуха М. А.</i>	16
ЗАПОРУКИ ЦИКЛІЧНОГО ХАРАКТЕРУ ПРОЦЕСІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Бодня І. О.</i>	17
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА <i>Бруско Т.</i>	18
ХАРАКТЕРИСТИКА ТИПІВ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Водяник Р. В.</i>	20
ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ МІСТ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ <i>Волкова А. О., Заблодська Д. В.</i>	22
НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В УПРАВЛІНСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ <i>Воронюк Є. В.</i>	25
СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ <i>Григорян О. О.</i>	26
СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ <i>Гринюк Л.</i>	29
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАЦІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ <i>Гуменюк А. В., Голбанос С.С., Куликов Г.О.</i>	31
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТНИМИ ПЕРЕВАГАМИ ПІДПРИЄМСТВА <i>Даценко О. К.</i>	33
ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ ЯК МЕТОДУ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ РЕГІОНУ <i>Зеленкевич Д. С.</i>	35
ПЕРЕДОВИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ КОМУНІКАЦІЙ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ПІДПРИЄМСТВ <i>Зубкова Л.І.</i>	37
ПОТЕНЦІАЛ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УКРАЇНИ У МЕЖАХ СВІТОВОГО РИНКУ <i>Євтушенко А. С.</i>	40
ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ СТАЛІЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ З КУРСОМ НА ЄС <i>Іванченко К. Ю.</i>	43

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ	
<i>Казаков В. В.</i>	46
ДОСЛІДЖЕННЯ СТАДІЙ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПІДПРИЄМСТВА	
<i>Керезвас І. О.</i>	48
РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН	
<i>Корсунова К. Ю.</i>	49
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	
<i>Кудріна О. Ю.</i>	50
НАЦІОНАЛЬНА КРИПТОВАЛЮТА ЯК ШЛЯХ ДО ВІДНОВЛЕННЯ, ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	
<i>Кулаков Є. В.</i>	51
СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА	
<i>Лі Ченгуей</i>	54
СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	
<i>Лю Лу</i>	56
АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ ТА ПРІОРИТЕТНОСТІ РОЗВИТКУ ГРОМАД І ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ	
<i>Ляшенко П. А., Гречана С. І.</i>	57
ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО І ЛОГІСТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ, А ТАКОЖ ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	
<i>Маркелов А. М.</i>	60
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ІТ-РИНКУ	
<i>Михайленко М.</i>	63
ЗНАЧЕННЯ ЛОГІСТИКИ У ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ	
<i>Мірошніченко О. А.</i>	65
ВПРОВАДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ІННОВАЦІЙ ІННОВАЦІЙ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ	
<i>Нагорна А. В.</i>	66
ПІСЛЯВОЄННА ВІДБУДОВА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЯК МОЖЛИВІСТЬ ПОБУДУВАТИ ЕКОНОМІКУ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	
<i>Непочатов Д. О.</i>	68
ІНСТИТУЦІЙНИЙ БАЗИС ІННОВАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ	
<i>Омельяненко О. М.</i>	69
ІНСТИТУЦІЙНИЙ БАЗИС НЕОІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ	
<i>Омельяненко В. А., Вернидуб М. О.</i>	70
РОЗРОБЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	
<i>Пань Єн'їн</i>	71
РОЗБУДОВА ТЕРИТОРІЙ З ОСОБЛИВИМИ УМОВАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ У ВИМІРІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	
<i>Рогозян Ю. С., Бурбело С. О.</i>	73
ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ	
<i>Ромась К. Ю.</i>	76
ЗМІНА ПОВЕДІНКИ ПЕРСОНАЛУ В ПРОЦЕСІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ	
<i>Рябуха М. А.</i>	77
МІГРАЦІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ МОЛОДІ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	
<i>Семикіна А. В.</i>	79

ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	
<i>Сивочка В. В.</i>	80
ЗАСТОСУВАННЯ ІМІТАЦІЙНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЄЮ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	
<i>Стрюк О. С.</i>	81
СУЧАСНИЙ ТА ПРОГНОЗНИЙ СТАН СТРУКТУРИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ПРОЦЕСІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЯК ДИНАМІКА ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	
<i>Тарасенко Г. М.</i>	83
КАДРОВА БЕЗПЕКА НА ОСНОВІ ЛОЯЛЬНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА	
<i>Ткаченко Е. Р.</i>	86
ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ЗА УМОВ ВІЙНИ	
<i>Торба А. О.</i>	89
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	
<i>Хоменко Є. В.</i>	91
НАПРЯМКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В РЕГІОНІ	
<i>Цянь Веньвень</i>	93
ВІДНОВЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	
<i>Чанкотадзе Я. О.</i>	95
ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ	
<i>Чжан Сухан</i>	97
ВПЛИВ ДОПОМОГИ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА СТАБІЛІЗАЦІЮ СТАНУ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	
<i>Шестопалов В. І.</i>	98
ДИНАМІКА ЗМІНИ СПОЖИВЧИХ ЦІН НА ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ В КРАЇНАХ АЗІЇ ЗА ПЕРІОД ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ	
<i>Щеглова А. Ю.</i>	100
РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКІВ КАПІТАЛУ УКРАЇНИ	
<i>Шишкова Д. С.</i>	102
ПРОГРАМИ ДОПОМОГИ ІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	
<i>Якуніна Я. К.</i>	104
Тематичний напрям 2. Вирішення екологічних проблем на шляху сталого розвитку	
ПРОМИСЛОВІ ВІДХОДИ ЛУГАНЩИНИ	
<i>Косенко К. С., Заїкін С. М., Гуртовий В. І.</i>	107
ЗМЕНШЕННЯ КІЛЬКОСТІ ТЕХНОГЕННИХ ВІДХОДІВ ФЕРОСПЛАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕСУРСОЕФЕКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
<i>Криклевий Є. О.</i>	110
УЧАСТЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНИХ ІДЕЙ В СНУ ІМ. В. ДАЛЯ	
<i>Севостьянов А. Д.</i>	111
ПОЛІГОНИ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ, ОЦІНКА ВИДОБУТКУ БІОГАЗУ	
<i>Скороход Д.</i>	114
ВИКОРИСТАННЯ СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГІЇ ДЛЯ ЕЛЕКТРОРАФІНУВАННЯ МІДІ	
<i>Фартосюк Т. В.</i>	115

ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОВКІЛЛЯ ЛУГАНЩИНИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ <i>Юшина А. О.</i>	116
<i>Тематичний напрям 3. Глобальні виклики як можливості для сталого розвитку бізнесу</i>	
РЕКЛАМНА СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА НА РИНКУ ПОСЛУГ З ОХОРОНИ <i>Гарник М. Є.</i>	118
УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В У МОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ <i>Квашина Ю. А.</i>	120
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ <i>Козлова А. С., Булатніков С. О.</i>	123
ОЦІНКА ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ – ПЕРШИЙ КРОК ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕКОСИСТЕМ <i>Косенко К. С., Заїкін С. М., Гуртовий В. І.</i>	125
ДІСТОРШН МАРКЕТИНГ – НОВИЙ НАПРЯМ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ <i>Костюк П. П.</i>	127
ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА <i>Лисенко Я. Ю.</i>	129
ВПЛИВ МІГРАЦІЇ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ <i>Лободзінська О. Ю.</i>	133
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ З ПОГЛЯДУ РОЗВ’ЯЗАННЯ РІЗНИХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ АПАРАТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ <i>Павлюченко Т. І.</i>	137
МАРКЕТИНГОВЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА <i>Панченко М. О.</i>	141
ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ, ЯК МОЖЛИВИСТ ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ ФОТОВОЛЬТАЇЧНОГО СЕКТОРА ЕНЕРГЕТИКИ ТА БІЗНЕСУ <i>Попович В. А., Рудисв Є. С.</i>	143
РІЗНІ ШЛЯХИ ІНТЕРВАЛЬНОГО ВИЗНАЧЕННЯ РІВНІВ РИЗИКУ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПРОДАЖІВ З ПОГЛЯДУ ЗАВДАНЬ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ <i>Сибіна В. О.</i>	145
ЗАХИСТ ВИРОБНИЧИХ ОБ’ЄКТІВ ВІД ЕНЕРГЕТИЧНИХ СЛІПИХ ЗОН <i>Тарасова Ю. Ю.</i>	148
ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ЯК МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ <i>Чернова Д. В.</i>	150
РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ОЦІНКИ АУДИТОРСЬКОГО РИЗИКУ <i>Шевченко О.</i>	152
ПІДВИЩЕННЯ СТАЛОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЛОГІСТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ СИТУАЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ <i>Щеглова А. Ю., Кузьменко Д. О.</i>	155
<i>Тематичний напрям 4. Забезпечення миру та безпеки як пріоритет сталого розвитку: соціально-правові аспекти</i>	
ЗВ’ЯЗОК КРИТЕРІЇВ КОМЕРЦІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ ПІД ЧАС ВІЙНИ <i>Антощак О. Д.</i>	159

ПРО ЗАВДАННЯ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ АГРЕСІЇ РФ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Бондар В. С., Яковенко М. О. 162
ЦІЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЇХ ПРІОРИТЕТНІСТЬ В УКРАЇНІ

Ганускова О. О. 170
ВПЛИВ БОЙОВИХ ДІЙ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ЗАГРОЗА ВІДНОВЛЕННЮ ТА ПОДАЛЬШОМУ СТАЛОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Какацій С. В. 172
ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Литовченко І. А., Хамчич Т. Ю. 174
ОСОБИСТІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТВОРЕННЯ НЕКОНФЛІКТНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ляшко А. О. 178
ДОСТУП ДО ПАВОСУДДЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ПРІОРИТЕТНА ЦІЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Петросян К. Є. 181
КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ШАХРАЙСТВ, УЧИНЕНИХ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ

Прокопенко К. О., Коваль Я. М. 183
ЧИННИКИ ЗМІН У БАЗОВІЙ ПАРАДИГМІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ З ОГЛЯДУ НА ДОСЯГНЕННЯ УМОВ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ШЛЯХОМ ПОДОЛАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ ВАД ДІЄВОСТІ ГОСПОДАРЧИХ СИСТЕМ РІЗНИХ МАСШТАБІВ

Сафонова К. Я. 193

Тематичний напрям 5. Досвід та перспективи країн світу у досягненні цілей сталого розвитку

ДЕЯКІ СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЛОКАЛЬНОГО КЛАСТЕРУ ХАЙКІНГОВИХ ПОДОРОЖЕЙ У ПРИМОРСЬКІЙ ЗОНІ ЧОРНОГОРІЇ

Зігунов Р. В. 197
РОЗВИТОК ТНК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Імнадзе І. Н. 199
ПАРНІ ПОЄДНАННЯ МЕТОДІВ ЯК ПОТЕНЦІЙНИХ ЕЛЕМЕНТІВ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ШЛЯХОМ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРОЦЕСІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Кривуля Ю. П., Кривуля П. В. 200
КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Носаченко О. Ю. 204
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ЧАС

Самодай В. П., Орищенко Є. М. 205

ІМПЕРАТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Абрамова М. С., здобувачка 2 курсу магістратури

Науковий керівник: к.е.н., доцент Швець Н. В.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Підкреслено значущість аграрного сектору для відновлення та подальшого зростання економіки України. Визначено головні імперативи, задані зовнішнім середовищем, що відповідають вимогам до сталого розвитку сільського господарства та мають бути враховані при плануванні діяльності агропідприємств.

Сільське господарство – це сектор економіки, який не втрачає своєї соціальної значущості в будь-який час і в будь-якій національній економіці. Це галузь, що забезпечує суспільний добробут, продовольчу безпеку та якість життя населення у світі. Як зазначають експерти міжнародної консалтингової компанії McKinsey [1], через удосконалення сільськогосподарського сектору країни, що розвиваються, можуть створити робочі місця, підвищити доходи і підштовхнути свої економіки до зростання. Насправді майже кожна промислово розвинена нація розпочала свій економічний підйом із сільськогосподарської трансформації. Останні приклади включають Бразилію, Китай і В'єтнам – країни, кожна з яких принаймні подвоїла вартість свого сільськогосподарського сектора протягом 20 років після початку трансформації.

В економіці України сільське господарство посідає особливе місце. За даними Державної служби статистики України у 2019 р. аграріями було створено 8,6% доданої вартості і забезпечено 28,4% експортних надходжень – це найбільші показники останніх років. Маючи сприятливі умови для розвитку агропромислового виробництва, пов'язані з вигідним географічним розташуванням країни, вигідними природно-кліматичними факторами, високою природною родючістю ґрунтів, діяльність сільськогосподарських підприємств найчастіше неможна назвати ефективною.

Ситуація погіршилась із вторгненням російських загарбників в Україну. Агросектор, як і інші галузі економіки, зазнав суттєвих соціально-економічних втрат. Збільшилися екологічні проблеми спричинені війною, серед яких мінування сільськогосподарських земель та забруднення ґрунтів та водойм отруєними речовинами. На тлі такого суттєвого погіршення обставин, глобалізаційні чинники довели значущу роль українського агровиробництва в світовій економіці та важливість його відбудови і модернізації.

Закордоні та вітчизняні експерти одноставно наголошують на плануванні відновлення української економіки вже сьогодні і обов'язково на інноваційній основі. Це також стосується агросектору. Його відбудова має здійснюватися через перехід до високотехнологічної моделі сталого розвитку. Створення такої моделі потребує дослідження сучасних викликів та трендів трансформації сільського господарства, що й сформувало мету цього дослідження.

Глобальні проблеми ставлять нові завдання світового рівня перед агропродовольчим сектором. Перше – збільшення чисельності населення нашої планети

загострює небезпеку голоду і відповідно зростає необхідність підвищення продуктивності сільського господарства. Друге завдання – інтенсифікація економічної діяльності людства збільшує екологічні проблеми, вирішення яких можливо за умови зеленої трансформації виробництва в усіх ланцюгах доданої вартості, включаючи сільське господарство.

Перелічені завдання охоплює Ціль сталого розвитку 2 «Покінчити з голодом, досягти продовольчої безпеки та покращити харчування та сприяти сталому сільському господарству», в рамках якої наголошується на тому, що «негайно знадобиться набагато більше зусиль та інновацій для сталого збільшення сільськогосподарського виробництва, покращити глобальний ланцюжок поставок, зменшити втрати їжі та відходи, а також забезпечити всім, хто страждає від голоду та недоїдання, доступ до поживної їжі» [2].

Актуальність розвитку соціально-економічних систем на принципах сталості з роками зростає і ця тенденція характерна майже для всіх національних економік. Цілі сталого розвитку визначають зовнішні цільові орієнтири для планування діяльності економічних суб'єктів, успіх досягнення яких впливатиме на конкурентоспроможність підприємств, регіонів, країн. Тому підприємницькі структури аграрного сектору також мають враховувати такі сучасні вимоги зовнішнього середовища та адаптувати свою діяльність до них.

У звіті «Майбутнє продовольства та сільського господарства – альтернативні шляхи до 2050 року» [3] (The future of food and agriculture – Alternative pathways to 2050) Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (Food and Agriculture Organization of the United Nations – FAO) зазначено, що глобальні екологічні ризики зростають і тому усі країни без винятку у наступні 30 років мають трансформувати свої агро-продовольчі системи і зробити їх сталими у довгостроковій перспективі. Трансформації таких систем можуть відбуватися різними шляхами під впливом ряду факторів: зростання населення, вибір дієти, технічний прогрес, розподіл доходів, стан і використання природних ресурсів, кліматичні зміни та зусилля щодо запобігання та вирішення конфліктів. Фахівці FAO підкреслюють важливість подолання розриву у знаннях щодо сталого розвитку агро-продовольчих систем та поєднання задля цього зусиль різних країн, міжнародних організацій, громадянського суспільства та наукових кіл.

Ураховуючи євроінтеграційний вектор розвитку України, нам треба чітко розуміти тренди, що задає Європейський Союз, який відіграє активну роль у реалізації ідей сталого розвитку. У грудні 2019 р. Європейською комісією була прийнята нова стратегія зростання Зелена Угода (Green Deal), яка продовжує сталий розвиток країн ЄС. Головна ціль політичних ініціатив цього стратегічного плану – зробити Європу вуглецеве нейтральною до 2050 року і створити сучасну конкурентоспроможну економіку. Одним із виділених рушійних секторів є сільське господарство, для якого встановлені такі цілі: “забезпечити продовольчу безпеку в умовах зміни клімату та втрати біорізноманіття; зменшити екологічний і кліматичний слід харчової системи ЄС; посилити стійкість продовольчої системи ЄС; очолити глобальний перехід до конкурентоспроможності від ферми до вилки” [4].

Отже, зростаючі глобальні вимоги прискорення переходу до зеленої та кліматично нейтральної економіки потребують серйозних трансформацій, зокрема у сільському господарстві з використанням новітніх технологій. Цей головний тренд сучасності обов'язково має бути враховано в планах відновлення та подальшого розвитку агросектору України.

Джерела

1. Boettiger By S., Denis N., Sanghvi S. Successful agricultural transformations: Six core elements of planning and delivery. McKinsey&Company. 2017. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/chemicals/our-insights/successful-agricultural-transformations-six-core-elements-of-planning-and-delivery>.
2. SDG 2. Knowledge Platform. Food security and nutrition and sustainable agriculture. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/topics/foodagriculture>.
3. FAO. The future of food and agriculture – Alternative pathways to 2050. Summary version, Rome, Italy. 2019. URL: <https://www.fao.org/3/CA1553EN/ca1553en.pdf>.
4. European Commission. Communication on The European Green Deal, December 11, 2019. URL: https://ec.europa.eu/info/publications/communication-european-green-deal_en.

ПРОГНОЗ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ІТ РИНКУ

Арутюнян А. Г., аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Птащенко О. В.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Анотація. Встановлено, що оцінку стану розвитку світового ринку інформаційних технологій доцільно проводити не лише за показниками експортно-імпортних операцій, а й за індексними значеннями та на основі рейтингових досліджень, оскільки вони більш детально представляють стан позиціонування країн на світовому ринку інформаційних технологій. Тенденції розвитку світового ринку інформаційних технологій, якому притаманні активні процеси взаємодії учасників, можливо охарактеризувати за рахунок індексів, які виокремлюють важливі чинники, що впливають на ІТ сферу і дають можливість зіставити результати розвитку ринку ІТ та його учасників.

Компаративна оцінка дозволяє визначити масштабність використання інформаційних технологій за багатьма показниками. Найбільш відомими для оцінювання є всесвітньо визнані індекси, що розраховуються міжнародними організаціями за різними методиками. зокрема за індексом мережевої готовності, індексом розвитку ІКТ (IDI), індексом цифрової спроможності або цифрової перспективи (DOI), індексом цифрового доступу (DAI) або ІТУ, індексом інформаційного суспільства (ISI), оскільки останні складаються із композитних індикаторів та враховують індексні значення для сфери бізнесу, індивідуального споживання та держави [1; 2; 3].

Для світового ринку інформаційних технологій важливим вимірювальним показником є індекс мережевої готовності як комплексний показник, що характеризує рівень розвитку ІТ у країнах світу в чотирьох площинах – навколишнє середовище, готовність, використання, вплив. За допомогою Індексу мережевої готовності оцінюються рушійні чинники і ступінь впливу мережевої готовності і можливостей ІТ у країні. При цьому враховується рівноправна роль і відповідальність усіх «гравців» соціуму – індивідуумів, бізнесу й уряду.

Оцінювання країн за Індексом мережевої готовності здійснюється Всесвітнім економічним форумом з 2002 року. Індекс мережевої готовності складається з чотирьох субіндексів, які оцінюють середовище для розвитку ІТ, готовність суспільства до використання ІТ, фактичне використання ІТ державою, бізнесом і населенням, наслідки, які ІТ породжує в економіці і суспільстві. Перші три субіндекси – це драйвери зростання, які є передумовами для четвертого субіндексу – впливу ІТ на суспільство й економіку (табл. 1)

Ці чотири субіндекси розподілені на 12 складові та 60 змінні. Загальне значення індексу є середнім арифметичним показником чотирьох перерахованих субіндексів. Розрахункову частину Індeksu виконано на підставі статистичних даних міжнародних організацій, а також результатів щорічного комплексного опитування думки керівників, що проводиться Всесвітнім економічним форумом спільно з власною мережею партнерських організацій в оцінюваних країнах. У підсумковому звіті показники зводяться в сукупний Індекс мережевої готовності.

Таблиця 1

Складові компоненти індексу мережевої готовності

1. Субіндекс Technology	2. Субіндекс People	3. Субіндекс Governance	4. Субіндекс Impact
1.1 Доступність 1.2 Склад 1.3 Інноваційні технології	2.1 Індивідуальний рівень 2.2. Рівень бізнесу 2.3 Рівень держави	3.1 Рівень довіри 3.2 Регуляторний апарат 3.3 Інклюзивність	4.1 Економіка 4.2 Якість життя 4.3. Дотримання цілей сталого розвитку

Складено автором за джерелом [73]

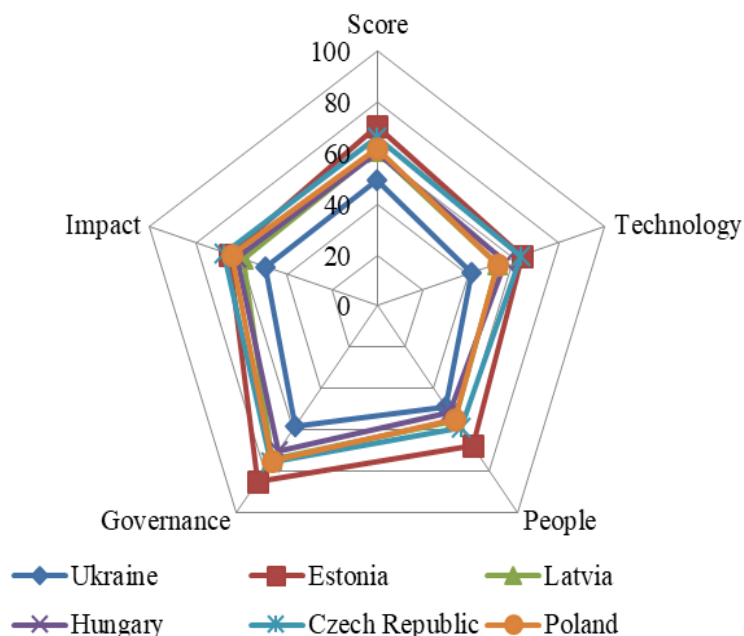

Рис.1. Індекс мережевої готовності України, країн Прибалтики та Східної Європи, 2020

У результаті проведення компаративної оцінки було виявлено, що характеристика національних ринків інформаційних технологій здійснюється на підставі індексного аналізу, внаслідок чого автором було проведено порівняння

національних ринків та визначено рейтинги провідних країн, які відзначаються великим відсотком готовності до використання.

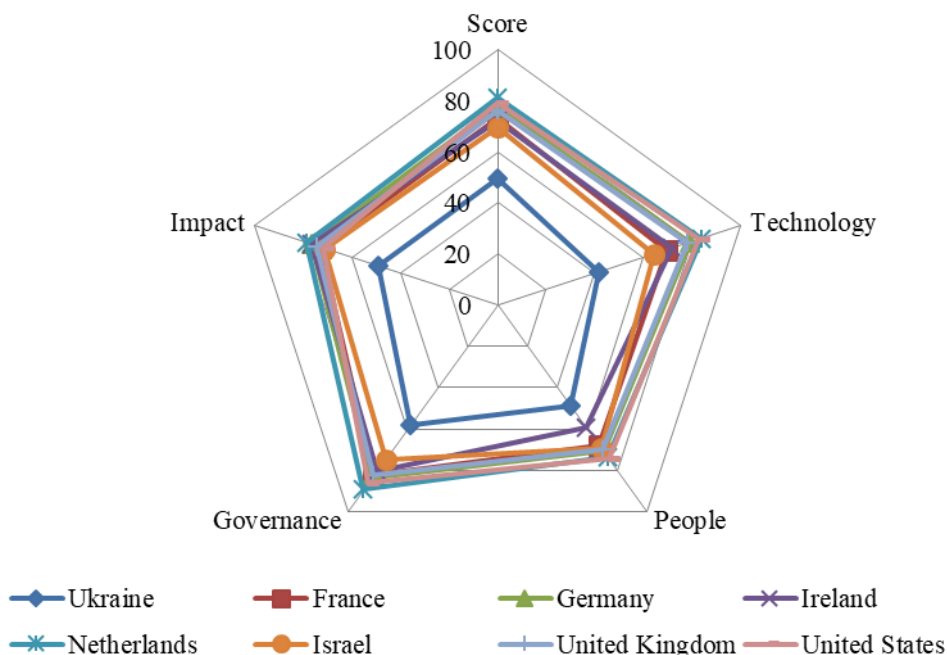

Рис.2. Індекс мережевої готовності України, провідних країн ЄС, Сполученого Королівська та США, 2020

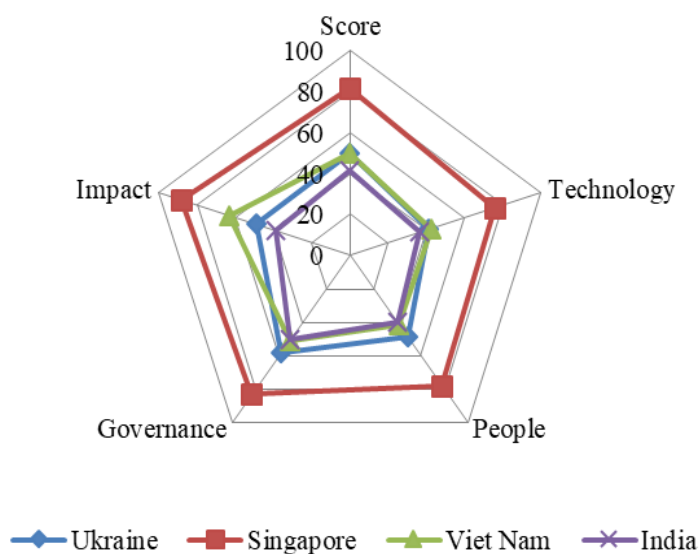

Рис.3. Індекс мережевої готовності України, та країн Далекого Сходу, 2020

ІТ. Також проведені індексні спостереження надали можливість згрупувати країни за субіндексами та виявити локалізацію інформаційних технологій в регіональному та національному вимірі. Було виявлено, що індивідуальне використання також має велике значення для подальшого розвитку ринків інформаційних технологій, особливо в межах національного та регіонального ринків. Також було підтверджено прямий тісний взаємозв'язок рівня розвиненості інформаційних технологій та ІТ інфраструктури із з економічним розвитком країни,

рівнем її конкурентоспроможності та готовності до використання інформаційних технологій.

Джерела

1. Measuring the Information Society Report 2014. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/publications>.

2. Network Readiness Index [Електронний ресурс] // Portulans Institute. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://networkreadinessindex.org>.

3. OECD (2019), ICT goods exports (indicator). [Електронний ресурс]. URL: <https://data.oecd.org/ict/ict-goods-exports.htm#indicator-chart>.

ФІРМОВИЙ СТИЛЬ ТА КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА В PR

Афанасьєва О.М., старший викладач

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Анотація. В роботі розглянутий фірмовий стиль як невід’ємна частина іміджу, вивченням даної теми займається багато спеціалістів. Розробка і використання власного фірмового стилю стає все більш популярним атрибутом стратегії розвитку зростаючого числа компаній. Це обумовлено їх посиленою стурбованістю своїм корпоративним іміджем, від якого багато в чому залежить стійкий і тривалий комерційний успіх. Феномени корпоративна культура і фірмовий стиль розглядають як взаємодоповнюючі і навіть як ті, що взаємно перетікають один в одного явища. Фірмовий стиль і корпоративна культура тісно взаємодіють один з одним. Фірмовий стиль виражає корпоративну культуру за допомогою знаків і транслює її на аудиторії..

Зміни в медіа-просторі споживачів відбилися не тільки на зміну каналів комунікації бренду, формах комунікації бренду, але і на формуванні фірмового стилю бренду. Природно, бренд, як і раніше, повинен відображати категорію продукту, його позиціонування і цінності бренду, а також диференціювати його від конкурентів, бути впізнаваним і запам'ятовується. Перш за все, основні зміни торкнулися саме візуальної диференціації, впізнаваності і запам'ятовуваності. Брендінгові агентства, прагнучи до виділення бренду і продукту, намагаються знайти нові художні форми і способи створення фірмового стилю.

Основні вимоги фірмового стилю:

- повага до інтересів кожного клієнта, партнера і суспільства;
- дотримання загально визнаних моральних норм;
- формування корпоративної етики, яка не повинна суперечити громадському етосу і містити поняття про професійний обов'язок, гордості за місію фірми, гідності, благородства, честі.

Феномени корпоративна культура і фірмовий стиль розглядають як взаємодоповнюючі і навіть як ті, що взаємно перетікають один в одного явища. Корпоративна культура регулює і регламентує відносини всередині корпорації. Це певні зразки поведінки як всередині організації, так і за її межами.

Основні цілі корпоративної культури: гармонізація відносин всередині колективу, створення комфортної атмосфери для діяльності членів компанії, формування почуття солідарності, відповідальності, згуртування колективу, регламентація відносин всередині компанії і за її межами. Основні цілі фірмового стилю: ідентифікація, виділення компанії серед конкурентів, стимулювання збуту [2].

Вищевикладені цілі визначають, що фірмовий стиль – це, в основному, публічна комунікація, а корпоративна культура – внутрішня.

В роботі з підтримки корпоративної культури одним із найважливіших моментів є PR – як зовнішній, так і внутрішній. Внутрішній PR має підвищувати рівень лояльності та вмотивованості персоналу, а значить, і ефективність його діяльності. Крім того створення позитивного іміджу компанії в очах власних співробітників впливає на імідж компанії ззовні. Внутрішній PR має максимально тісно перетинатися з політикою управління персоналом і політикою компанії. Слід також пам'ятати, що важливим аспектом внутрішнього PR є фірмовий стиль організації.

Фірмовий стиль повинен бути таким, що запам'ятовується і є легко впізнаваним. Саме тому він повинен включати в себе основні елементи, без яких неможливо створити власний фірмовий стиль. Серед таких елементів, першим є ім'я. Одна з головних функцій назви – допомогти споживачеві ідентифікувати бренд. Саме назва лежить в основі розробки фірмового стилю і логотипа. Унікальна, яскрава і милозвучна назва разом з якісно розробленим фірмовим стилем стане ефективним інструментом успішного просування бренду на ринку [1].

Отже необхідною складовою внутрішнього PR є розвиток корпоративної культури, що об'єднує працівників компанії в єдину команду, формує єдине розуміння місії та цілей, поставлених перед компанією, а також мотивує працівників до їх досягнення. Налагоджені внутрішні комунікації, багата корпоративна культура, прозорі системи мотивації – все це працює на підвищення ефективності бізнесу. Тому розвиток внутрішніх комунікацій – це інвестиції в сьогодишню стабільність і майбутню перспективу.

Таким чином, фірмовий стиль і корпоративна культура тісно взаємодіють один з одним. Фірмовий стиль виражає корпоративну культуру за допомогою знаків і транслює її на аудиторії.

Джерела

1. Бала О.І. Фактори впливу на корпоративну культуру: сутність та класифікація / О. Є. Кузьмін, О.І. Бала, Р.Д. Бала // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Випуск 222: в 5.т. – Т. V. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – С. 1078-1083

2. Грицак Н. Корпоративна культура: палиця з двома кінцями / Н. Грицак // Агробізнес Сьогодні – №19(242) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: agro-business.com.ua

ОПТИМІЗАЦІЯ МЕРЕЖІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Білан А.О., аспірантка

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Анотація. Надано обґрунтування необхідності оптимізації освітньої мережі в умовах воєнного стану з метою ефективного формування якісної освіти на рівні світових стандартів.

За час повномасштабної військової агресії російської федерації проти України значних змін зазнали усі сфери суспільного життя, істотних руйнувань та

пошкоджень завдано інфраструктурі, зокрема будівлям закладів освіти, велика кількість людей була змушена масово евакуюватися, втікаючи з місць окупації, руйнувань та місць, де ведуться активні бойові дії. Як наслідок – система освіти України опинилася в новому середовищі функціонування, а перед освітніми управліннями всіх ланок постали нові виклики

Оскільки саме сфера освіти відіграє вирішальну роль у забезпеченні розвитку людського капіталу й отриманні економічної вигоди у вигляді стабільного зростання економіки, суспільного й індивідуального добробуту, система української освіти перейшла на новий рівень, остаточно відмовившись від «проросійських» ідеологій, та обрала вектор руху до системи європейської освіти. Погоджуємось із позицією Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій в частині, що значна увага держави спрямована саме на систему освіти, яка у різних соціально-економічних й соціокультурних умовах виконує соціальне замовлення на формування особистості [3]. Сучасна українська політика в сфері освіти полягає в забезпеченні кожному українцю рівного доступу до якісної освіти. Проте, залишається ряд питань, що потребують вирішення.

З урахуванням вищезазначеного, одним з таких питань у територіальних громадах є прогнозування освітньої мережі, її оптимізація для задоволення потреб у наданні освітніх послуг. Варто звернути увагу, що в умовах воєнного стану виникає необхідність формування нових підходів до розуміння процесу оптимізації мережі закладів освіти, зокрема врахування всіх обставин і чинників для прийняття відповідних рішень.

Зазвичай рішення про закриття або реорганізацію того чи іншого закладу освіти, зокрема у сільській місцевості, часто викликає спротив – і у вчителів, і в батьків, і навіть у представників місцевої влади, які б і мали його приймати. Погоджуємось із думкою Застрожнікової І.В. та Безуглої Л.С., що це відбувається переважно через недовіру до влади, страх відпускати дитину у школу поза межами населеного пункту, відсутність розуміння того, у скільки насправді громадам обходиться малокомплектні класи та школа і як сильно витрати на освітню сферу загальмовують розвиток інших сфер; пасивність та навіть спротив деяких вчителів (дуже часто школи є єдиним місцем працевлаштування на селі, а оптимізація передбачає і зміни у кадровому складі педагогічних працівників також) [2]. Проте засновник закладів освіти залежно від фінансової спроможності громади може прийняти рішення про фінансування таких шкіл з місцевого бюджету або все ж розробити план і оптимізувати мережу шляхом її скорочення/реорганізації.

Важливо сьогодні при прийнятті зазначених рішень звернути увагу на те, що поряд з невеликою кількістю учнів та неуккомплектованим кадровим складом педагогічних працівників у закладах освіти є ще проблеми пошкоджень і руйнувань будівель внаслідок ворожої атаки, або ж, наприклад, відсутності можливості забезпечити наявність приміщення, яке учасники освітнього процесу могли б використовувати як укриття або сховище, що унеможливило створення безпечного освітнього середовища та здійснення освітнього процесу відповідно до вимог законодавства. Зазначені обставини раніше не розглядалися і не могли впливати на прийняття рішень, які стосувалися скорочення чисельності закладів освіти, а сьогодні – є ключовими факторами, оскільки життя та здоров'я кожного учасника освітнього процесу є найвищою цінністю як в мирний час так і в умовах дії правового режиму воєнного стану, а забезпечення їх збереження є першочерговим завданням влади.

Викладені вище обґрунтування зумовлюють необхідність в кожній територіальній громаді вже сьогодні проаналізувати стан і можливості кожного з наявних закладів освіти і врахувати результати для ефективного формування якісної освітньої мережі. Відновлення та розбудова освітньої інфраструктури, облаштування бомбосховищами/укриттями усіх без виключення закладів освіти забезпечить здобуття українцями якісної освіти на рівні світових стандартів.

Джерела

1. Освіта України в умовах воєнного стану (Інформаційно-аналітичний збірник). Сергій Шкарлет (загальна редакція), Андрій Вітренко, Віра Рогова, Олександр Костюченко, ін. Київ, 2022.

2. Застрожнікова, І., & Безугла, Л. (2022). Майбутнє освіти в територіальних громадах: покращення кадрового потенціалу та оптимізація шкільних мереж. Економіка та суспільство, (35). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-26>.

3. Державна освітня політика: сутність поняття, системність, історико-політичні аспекти. Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій. Журнал Верховної Ради «Віче» № 20 (305), листопад 2011 р, стор. 21-23. https://kno.rada.gov.ua/news/main_news/73364.html.

4. Застрожнікова І.В. Трансформація національної освітньої системи в умовах децентралізації. Державне управління та місцеве самоврядування. 2019. № 4(43). С. 44–49.

СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК НАПРЯМОК СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНО АКТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Білуха М. А., аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Божкова В. В.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Анотація. У роботі виокремлено категорію ціннісно-орієнтованих споживачів та викладено підходи щодо реалізації соціально-етичного маркетингу сучасними підприємствами.

Споживачі на різних ринках по-різному сприймають цінності залежно від культурного походження, соціального контексту, економічного статусу та ступеня володіння цифровими технологіями. При побудові відносин з брендами або при купівлі нових товарів вони віддають перевагу загальним ключовим цінностям, таким як дотримання конфіденційності і захист навколишнього середовища. При цьому можна виокремити категорію ціннісно-орієнтованих споживачів, які підтримують підприємства, що відповідають їх цінностям, змушуючи сучасні підприємства краще розуміти важливість корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку. Тобто підприємства повинні діяти та прислухатися до заклику споживачів, орієнтованих на цінності, запроваджуючи етичні маркетингові практики. Якщо все зробити правильно, це може підвищити довіру та лояльність споживачів та принести брендам довгострокову цінність.

У зв'язку з вище викладеним перевагу матимуть підприємства, діяльність яких здійснюється за принципами соціально-етичної відповідальності, адже в очах споживачів вони підтримують реалізацію загальнолюдських етичних цінностей. Так, сучасні підприємства (особливо інноваційно активні) можуть зробити свою практику

більш етичною і відповідальною за рахунок (доповнено на основі [1]):

1. *Підвищення безпечності товарів, що надаються споживачам.* Будь-який продукт або послуга, які можуть бути небезпечними для здоров'я людей, тварин або навколишнього середовища, повинні мати чіткі рекомендації та попередження.

2. *Забезпечення чесності щодо характеристик товару або послуг.* Забезпечення прозорості щодо можливих побічних ефектів та очікуваних результатів при впровадженні маркетингових інструментів.

3. *Підвищення прозорості.* Будь-які методи маніпулювання і приховування фактів та інформації, можуть завдати шкоди організації.

4. *Здійснення етичного ціноутворення.* Збір даних про цільовий ринок надасть інформацію про те, скільки клієнти готові платити за продукт. Інша частина стратегії ціноутворення повинна ґрунтуватися на накладних витратах, а також на пропозицію та попит. Створення фальшивого дефіциту і погана репутація конкурентів вважаються неетичною маркетинговою практикою.

5. *Забезпечення поваги до конфіденційності клієнтів.* Коли клієнти довіряють настільки, щоб надати вам доступ до їх особистої інформації. Продаж інформації або отримання інформації про потенційних клієнтів без їх дозволу є неетичним.

Джерела

1. Безугла Л.С., Куваєва Т.В. Формування соціально-етичного маркетингу в діяльності організацій. *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості.* 2021. № 2 (24). С. 69-77.

2. Olha Kudrina, Nataliia Husarina, Baktygul Satyvdieva, Volodymyr Kopanchuk, Olena Kopanchuk, Yurii Maievskyi. Formation of the Regional Marketing Strategy for the Modern Transformation of Public Administration. *Studies of Applied Economics.* Vol 39, No 6 (2021). <http://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/5304>

ЗАПОРУКИ ЦИКЛІЧНОГО ХАРАКТЕРУ ПРОЦЕСІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Бодня І. О., аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Ключ Ю. І.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Розглянуто причини розгляду циклічного характеру процесів розвитку, досліджено закони оцінювання та прогнозування процесів інноваційного розвитку, уточнено цикли інноваційного розвитку промислових підприємств

Управління інноваційним розвитком підприємства нерозривно пов'язане з аналізом закономірностей та циклічності розвитку, що відбиваються на стані зовнішнього та внутрішнього середовища та визначальних вибір тактичних та стратегічних методів управління. Необхідність розгляду циклічного характеру процесів розвитку визначається наступними причинами.

По-перше, процеси інноваційного розвитку промислових підприємств, що розглядаються як відкриті соціально-економічні системи, визначаються загальними законами та закономірностями розвитку систем. В даний час налічують близько 50 законів, які можуть бути поділені на кілька груп. До законів, що визначають можливості оцінки та прогнозування процесів розвитку економічних систем, відносять такі закони:

закон циклічного розвитку;
закон спаду ефективності еволюційного вдосконалення систем;
закон переходу до малоопераційних процесів;
закон зростання необхідної різноманітності та складності систем.

По-друге, в даний час питання розвитку економічних систем найбільш широко представлені та проаналізовані в наступних економічних теоріях та моделях:

економічної рівноваги;
економічного зростання;
циклічної динаміки;
економічної кризи.

По-третє, дією об'єктивних економічних законів ризику, конкуренції, циклів та криз визначається стійкість та збалансованість господарських систем на будь-якому рівні економіки. Відповідно до постулатів економічної теорії, закон циклічного розвитку заснований на діалектичних законах «заперечення заперечення» та «єдності та боротьби протилежностей». Сутність закону полягає в тому, що всі процеси є спіралеподібними, у них поєднуються циклічність, відносна повторюваність та поступальність. Циклічність є однією з основних властивостей економічної системи, що пов'язана з поступовим накопиченням кількісних і якісних змін її складових елементів. Економічний цикл – агрегований прояв коливань рівня випуску товарів і послуг, інвестицій, товарно-матеріальних запасів, цін, що не завжди збігаються. Крім того, у процесі розвитку, що складається з циклічно повторювальних стадій еволюцій та стрибків, «система постійно переходить зі стійкого стану в нестійкий і назад».

Наголосимо, що циклічна динаміка розвитку досліджується на макро-, мезо- та мікрорівнях економіки. Кожна система має як циклічні процеси, зумовлені її власної природою, так й цикли, диктувані їй довкіллям (наприклад, зміна пір року, дня і ночі, місячних фаз; для суб'єктів мікрорівня – це цикли систем, елементами яких є так звані галузеві та макроекономічні цикли). Зазначимо, що «зовнішні» цикли вважаються стабільнішими і стійкішими, а цикли внутрішнього походження можуть змінюватися під їх впливом у результаті синхронізації – властивості систем самої різної природи виробляти єдиний ритм спільного існування, незважаючи на вкрай слабкий взаємозв'язок. Вивченням ефектів узгодження поведінки елементів відкритих нерівноважних систем на макроскопічних відстанях через макроскопічні інтервали часу займається синергетика. Так, підприємство, будучи залученим до загального циклічного процесу, «зазнає» наслідків фаз підйому, кризи та депресії, які впливають як на процеси та результати поточної діяльності, так і на можливість розвитку. Закони економічного розвитку є суспільними законами, а розвиток економіки передбачає одночасний розвиток усіх її компонентів та елементів.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Бруско Т., аспірантка

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Анотація. Досліджено напрями системи управління конкурентоспроможністю підприємства. Підкреслено роль стратегічного аналізу у створенні системи моніторингу фінансово-економічних індикаторів довгострокового розвитку організації.

З розвитком ринкових відносин та посиленням реформ в Україні важливе значення набуває конкуренція між суб'єктами господарювання. Проблема забезпечення конкурентоспроможності є головною умовою підвищення і підтримання позицій підприємництва на внутрішньому та зовнішньому ринках. Для отримання успіху у конкурентній боротьбі потрібен постійний моніторинг потрібних ринків, позицій фірми, позицій конкурентів, смаків і переваг постійних споживачів, досліджень сильних і слабких сторін власної господарської діяльності, здатність та швидка пристосованість до змін ринку.

Дослідження причин зниження конкурентоспроможності підприємств показало на існування у вітчизняній економіці недоліків концептуального характеру. Збереження цих прорахунків спричинить збільшення прірви між конкурентоспроможністю вітчизняного товаровиробника і підприємств світового рівня [4].

У більшості сучасних наукових досліджень підкреслюється пріоритетність саме поняття конкурентоспроможності продукції (товару). Віддаючи належне такому підходу, все ж варто зауважити, що товар виступає вже як результат господарської діяльності, яку здійснює підприємство. Саме в процесі виробництва продукції і закладаються ті якісні характеристики товару, що формують його споживчу цінність і відповідність ринковим вимогам. Враховуючи обставини зовнішнього середовища та оцінюючи власні можливості, підприємство визначає стратегію просування та збуту продукції, створюючи умови для успішної її реалізації споживачам [1].

Основними напрямками системи управління конкурентоспроможністю підприємства є:

- подолання (зниження) кількості деструктивних факторів впливу на рівень конкурентоспроможності підприємства;

- нарощування конкурентних переваг підприємства; – забезпечення гнучкості управлінських рішень відповідно до умов конкуренції на певному ринку.

Для забезпечення конкурентоспроможності підприємства реалізуються такі функції управління, як:

- цілевстановлення – зумовлює орієнтацію управління конкурентоспроможністю підприємства на досягнення певних цілей, під якими розуміється майбутній рівень конкурентоспроможності об'єкта управління, якого передбачається досягти;

- планування – передбачає формування стратегії і тактики реалізації цілей і завдань, розроблення програм, складання планів і графіків реалізації окремих заходів нарощування конкурентоспроможності як загалом по підприємству, так і по його окремих структурних підрозділах;

- організація – забезпечує практичну реалізацію прийнятих планів і програм; з нею пов'язані питання розподілу матеріальних, фінансових та трудових ресурсів між окремими напрямками операційної діяльності; також у процесі організаційної діяльності забезпечується необхідна узгодженість дій операційних підрозділів та окремих фахівців у реалізації прийнятих планів;

- контроль – забезпечує нагляд і перевірку відповідності досягнутого рівня конкурентоспроможності підприємства поставленим вимогам; передбачає розроблення стандартів для контролю у вигляді системи кількісних показників, що дають змогу перевірити результативність процесу реалізації вироблених планів та програм або їх окремих заходів, своєчасно вносити зміни, які сприяють досягненню поставленої мети підприємства;

– мотивація – забезпечує використання мотиваційних (як економічних, так і психологічних) регуляторів активності суб'єктів управління конкурентоспроможністю підприємства [2].

Управління організацією в сучасних умовах вимагає від керівників стратегічного мислення та вміння розробляти стратегію. Для досягнення успіху вітчизняним підприємствам, спираючись на досвід зарубіжних колег, необхідно використовувати стратегічний аналіз у всьому його розмаїтті. Реалізація завдань стратегічного аналізу дає змогу створити систему моніторингу фінансовоекономічних індикаторів довгострокового розвитку організації, відповідно до якої оперативно коректуються й оптимізуються фінансова, виробнича, комерційно-збутова, соціальна стратегії, сприяючи забезпеченню конкурентоспроможності компанії в довгостроковій перспективі.

Джерела

1. Зось-Кіор М.В., Германенко О.М., Собакар Д.Т. Сучасні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємства. Приазовський економічний вісник. Випуск 6(11) 2018. http://rev.kpu.zp.ua/journals/2018/6_11_uk/33.pdf.

2. Грант Р.М. // Сучасний стратегічний аналіз. 5-е изд. / Пер.с англ. Під ре. В.Н.Фунтова. СПб.: Пітер, 2016. 560 с.

3. Кудріна О.Ю. Influence of information network infrastructure on the development of the modern economy. Науковий журнал «Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції». – Херсон: вид-во ХНТУ. – 2017 р. – № 25 (14) . – с. 25–30.

4. Франів І.А., Коваль Л.М., Русин-Гриник Р.Р. Теоретичні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємства. Механізм регулювання економіки, 2010, № 3, Т. 1. <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/8822/1/9.pdf>.

ХАРАКТЕРИСТИКА ТИПІВ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Водяник Р. В., аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Ключ Ю. І.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Розглянуто понятійний апарат теорії управління розвитком підприємства. Запропоновано крестерії екстенсивного та інтенсивного розвитку соціально-економічних систем.

Вибір конкретного підходу до управління розвитком визначається особливостями економічної ситуації на підприємстві, його цілями, ресурсними можливостями, інтересами власників та топ-менеджменту. Управління розвитком пов'язане зі знаходженням балансу між кількісними та якісними змінами, що підтримують один одного.

Ряд дослідників ототожнюють якісне зростання та економічний розвиток. У будь-якому разі зростання – це складова частина економічного розвитку (життєвого циклу) підприємства.

Зростання з позицій портфельного аналізу може бути горизонтальним (родинна та горизонтальна диверсифікації), вертикальним (інтеграція вперед і назад по логістичному ланцюгу) та диверсифікованим (конгломеративна диверсифікація).

Екстенсивний розвиток (зростання) відбувається за рахунок кількісних факторів, використання більшої кількості ресурсів для виробництва більшої кількості продукції. Інтенсивний розвиток (зростання) відбувається шляхом кращого використання наявних ресурсів без залучення нових шляхом використання досягнень науково-технічного прогресу.

Відповідно до наведеного вище закону розвитку, соціально-економічна система розвивається екстенсивно, якщо складність зростає швидше, ніж керованість, а керованість – швидше, ніж організованість.

Критерій екстенсивного розвитку системи виглядає так:

$$V_{\text{складності}} > V_{\text{керованості}} > V_{\text{організованості}} \quad (1)$$

Зазначимо, що з екстенсивного розвитку на господарську систему постійно накопичуються надлишкові потенційні зв'язки. Це відбувається у зв'язку з тим, що збільшуючи обсяги виробництва, система створює додаткові взаємодії, які залишаються невикористаними, вимагаючи у своїй підтримку певних витрат ресурсів.

Інтенсивний шлях розвитку характеризується навпаки більш швидким зростанням керованості проти часткою потенційних зв'язків, придатних від використання. Тому критерій інтенсивного розвитку системи:

$$V_{\text{організованості}} > V_{\text{керованості}} > V_{\text{складності}} \quad (2)$$

Зазначимо, що кількість типів розвитку, що виділяються вітчизняними дослідниками сьогодні, незрівнянно більша за «класичні» екстенсивні та інтенсивні. Основний закон розвитку соціально-економічних систем полягає у необхідності нарощування випуску продукції та послуг переважно за рахунок інтенсивних факторів на основі змін. Залежно від співвідношення екстенсивних та інтенсивних факторів розвитку соціально-економічних систем виділяють сім типів розвитку.

1. *Інтенсивний* тип, при якому ефективність функціонування СЕС зростає, тобто індекс відносного зростання ефективності більше одиниці, середньорічна величина використовуваних ресурсів (узагальнюючого показника екстенсивних факторів) залишається незмінною, тобто індекс відносного зростання ресурсів дорівнює одиниці, узагальнюючий показник результатів функціонування СЕС (річний обсяг виробництва) зростає – тобто індекс відносного зростання результату виробництва більше одиниці:

$$I_{\text{ресурсів}} = 1, I_{\text{результата}} > 1, I_{\text{ефективності}} > 1$$

$$2. \text{ Екстенсивний, коли } I_{\text{ресурсів}} > 1, I_{\text{результата}} > 1, I_{\text{ефективності}} = 1$$

$$3. \text{ Рівно інтенсивно-екстенсивний, коли } I_{\text{ресурсів}} = 1, I_{\text{ефективності}} > 1, I_{\text{результата}} > 1$$

$$4. \text{ Переважно інтенсивний, коли } I_{\text{ефективності}} > I_{\text{ресурсів}} > 1, I_{\text{результата}} > 1$$

$$5. \text{ Переважно екстенсивний, коли } I_{\text{ресурсів}} > I_{\text{ефективності}} > 1, I_{\text{результата}} > 1$$

$$6. \text{ Сугубо інтенсивний, коли } I_{\text{ресурсів}} < 1, I_{\text{ефективності}} > 1, I_{\text{результата}} > 1$$

$$7. \text{ Сугубо екстенсивний, коли } I_{\text{ресурсів}} > 1, I_{\text{ефективності}} < 1, I_{\text{результата}} > 1$$

За результатами дослідження концепцій та підходів управління розвитком, моделей та типів розвитку соціально-економічних систем можна зробити низку висновків.

Одночасне існування та використання у практиці управління підприємствами різних підходів до розвитку пояснюється такими причинами. Підходи до управління розвитком підприємства залежать від рівня розвитку продуктивних сил, виробничих відносин та конкретних історичних особливостей того періоду, в яких вони були сформовані (соціально-економічні, техніко-технологічні, політико-правові).

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ МІСТ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Волкова А. О., к.ю.н., Заблудська Д. В., к.е.н.

Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова НАН України»

Анотація. У тезах визначено ризики та ступінь їх небезпеки щодо використання цифрових технологій. Встановлено, що вплив цифрових технологій на відновлення міст України на засадах сталого розвитку має дуальний характер. Аргументовано, що для подолання ризиків доречно проведення спеціалізованими установами та організаціями постійних соціологічних досліджень щодо ефективності/неефективності використання цифрових технологій.

Відновлення міст України на засадах сталого розвитку здійснюватиметься в умовах, де все більшої значущості набувають цифрові технології. Завдяки їм може бути підвищений добробут населення, продуктивність праці, подолані виклики у сферах охорони здоров'я, освіти, державного управління, знижена вуглецева інтенсивність та підвищено рівень сталості економіки міст України. Використання цифрових технологій дозволяє створювати менш забруднені міста створюючи великі можливості для бізнесу. Проте цифрові технології не є «панацеєю» від усіх проблем. Поєднання цифрових технологій та інфраструктури сприятиме розвитку та функціонування міст, регіонів та країн, але може спричинити ряд викликів, на які не завжди можна швидко зреагувати.

У рамках проекту «Smart-інфраструктура у сталому розвитку міст: світовий досвід та перспективи України» соціологічною службою Центру Разумкова проведено опитування 145 експертів, в рамках якого надано оцінку ризикам використання цифрових технологій, таблиця 1 [1].

Таблиця 1

Ступінь небезпеки ризиків використання цифрових технологій [1].

Ризики	Ступінь небезпеки, %			
	Низький	Середній	Високий	Важко відповісти
Витік персональних даних містян	2,8	26,9	67,6	2,8
Збої у роботі комп'ютеризованих систем	12,4	38,6	46,2	2,8
Втручання у приватне життя місцевих жителів	13,8	40,0	42,1	4,1
Поширення новітніх методів маніпулювання свідомістю	22,1	30,3	40,0	7,6
Збільшення цифрової «нерівності» населення	17,9	42,8	32,4	6,9
Настання загроз безпеці міста	41,4	33,8	17,2	7,6
Порушення ринку праці (підвищення рівня безробіття) у зв'язку з розвитком автоматизації різних процесів, використання робототехніки	28,3	48,3	16,6	6,9
Поширення примітивної культури	44,1	25,5	15,9	14,5

Загроза цифрових технологій полягає у можливому несанкціонованому доступі до персональних даних тобто руйнування цифрових систем. Головною проблемою цієї загрози є відсутність абсолютної згоди на збір та обробку персональних даних

всіх містян, а також які саме дані мають збиратися та як вони мають аналізуватися і оприлюднюватися. Тобто є ризик втрати конфіденційності через виток даних (67,6%).

Відновлення міст України залежить від програмного забезпечення публічних послуг в сфері охорони здоров'я, освіти, державного управління тощо. Так, технічні помилки при роботі комп'ютерів можуть спричинити збій у програмному забезпеченні, що призводить до отримання недостовірної або неактуальної інформації (46,2%).

Експерти також виокремлюють таку небезпеку, як поширення новітніх методів маніпулювання свідомістю (40,0 %). Збільшення можливостей свободи слова насамперед, забезпечуються завдяки використанню цифрових технологій, поширення інформації та обмін нею спричиняють ризики поширення неточної інформації. З іншого боку, населення міст України не є повноправними учасниками інформаційних потоків через відсутність або нестачу прозорості даних. Через активне використання цифрових технологій відбувається відмова містян від власної думки на користь групового мислення та загострення поляризації поглядів. Тобто є ризик втручання у приватне життя людини (42,1 %).

Сьогодні у світі існує велика частка населення, що перебуває за межею бідності. Зокрема, 1,3 млрд. людей не мають постійного електропостачання, 1,15 млрд. осіб – доступу до надійних послуг телефонного зв'язку, 2,5 млрд. осіб – доступу до базових санітарних послуг і майже 800 млн. осіб – доступу до водних ресурсів [1]. Так, концентрація населення у мегаполісах, які є основними споживачами цифрових технологій, може створити загрозу територіальної цифрової нерівності та стратифікації соціуму (42,8 %).

Проте перевагами цифрових технологій зможуть скористатися не всі мешканці міста через відсутність доступу до сучасного цифрового обладнання. Тобто існує ризик для соціальної згуртованості та інклюзивності, тобто є загроза появи соціальних класів цифрової еліти/аутсайдерів (41,4 %).

За відсутності якісного правового регулювання цифрові технології починають поглиблювати глобальну проблему інформаційної безпеки індивіда, суспільства та держави. Ризики, пов'язаний з інцидентами кіберзлочинності та цифрової безпеки, увійшов до трійки глобальних бізнес-ризиків у 2021 р. Кіберзлочинність наразі коштує світовій економіці у понад \$1 трлн. – більше 1% світового валового внутрішнього продукту [1]. Зростання ризиків цифрової безпеки, включно з ризиками захисту даних, а також занепокоєння щодо порушення захисту персональних даних, посилює недовіру до цифрових технологій незважаючи на їх ефективність.

Використання робототехніки та прогресивної автоматизації праці може стати результатом заміни фізичної/ручної праці, тобто через запровадження цифрових технологій можуть зникнути більшість існуючих робочих місць і люди будуть змушені перекваліфіковуватися, щоб залишитися працездатним. Це може призвести до структурних зрушень на ринку праці, наслідками яких є: дисбаланс у рівнях заробітної плати (зазвичай фахівців з цифрових технологій вимагатимуть більш високого рівня заробітної платні через наявність спеціальних компетенцій); неможливості швидкого отримання потрібних навичок обумовлює загрозу збільшення безробіття; під час online-зайнятості зменшується доступ до соціальних гарантій (48,3 %).

Також постерігається такий ризик, як зниження культурного розвитку містян, при цьому нівелюються історичні традиції та культурного спілкування, знижується інтерес до центрів високої культури – театрів, виставок, музеїв (44,1 %). Відсутність

розуміння переваг та недоліків активного використання цифрових технологій породжують психологічні проблеми, які потім трансформуються у фізичні, тобто погіршують загальне сприйняття чогось нового.

Отже, вплив цифрових технологій на відновлення міст України сьогодні має дуальний характер. Тобто цифрові технології сприяють як відновленню міст України так і виникненню нових викликів, пов'язаних з нерівномірним розподілом цифрових благ, кібербезпекою тощо. Проте проведення відповідних соціологічних досліджень щодо ефективності використання цифрових технологій для відновлення міст України на засадах сталого розвитку дозволить своєчасно встановлювати переваги та ризики, здійснювати їх правове регулювання.

Дослідженнями цих проблем займаються відповідні спеціалізовані установи та організації. Серед яких слід виокремити:

- Соціологічну групу «Рейтинг» (Rating Group Ukraine), яка була утворена у 2008 році як недержавна, незалежна дослідницька організація, що спеціалізується на проведенні усіх видів соціологічних досліджень із дотриманням міжнародних стандартів, затверджених кодексами ESOMAR та WAPOR [2];
- Gradus – дослідницьку компанію, яка започаткувала першу смартфон-панель в Україні та унікальну технологію проведення досліджень на національному полі [3];
- Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова — недержавний аналітичний центр, заснований в 1994 р., що здійснює дослідження державної політики в різних сферах. Центр Разумкова об'єднав експертів у галузях економіки, енергетики, права, політології, міжнародних відносин, військової безпеки, земельних відносин, соціології, історії та філософії [4];
- Центр «Соціальний Моніторинг» – ведучий лідер соціологічних досліджень в Україні. Компанія здійснює оперативний збір первинної інформації та гарантує якість проведених соціологічних досліджень [5].

Таким чином, використання цифрових технологій для відновлення міст України на засадах сталого розвитку мають дуальний характер, тобто вони як сприяють розвитку українських міст так і стримують, через наявність ризиків їх використання. Для подолання ризиків доречно проведення спеціалізованими установами та організаціями постійних соціологічних досліджень щодо ефективності/неефективності використання цифрових технологій. Для отримання аутентичних результатів доречно залучати українські та міжнародні компанії.

Джерела

1. Маркевич К. Не позитивами єдиними. Які небезпеки криються за цифровізацією. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/ne-pozytyvamy-iedynymy-yaki-nebezpeky-kryiutsia-za-tsyf-rovizatsiieiu>.
2. Соціологічна група «Рейтинг». URL: <https://ratinggroup.ua>
3. Gradus Research Company. URL: <https://gradus.app/uk/open-reports/>
4. Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua>
5. Центр «Соціальний Моніторинг». URL: <https://smc.org.ua/ru/o-kompanyu/>

НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В УПРАВЛІНСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Воронюк Є., викладач

Науковий керівник: к.пед.н., доцент Будянська В.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Анотація. В роботі розглянуто необхідність впровадження управлінських інновацій, яка обумовлена створенням на підприємствах адаптованого організаційно-економічного механізму, орієнтованого на розробку і модернізацію перспективної, конкурентоспроможної продукції та технологій, перебудову організаційно-планової підготовки виробництва, підвищення рівня автоматизації проектування, зміну стилю управління комунікаційної та ціновою політикою. Під управлінськими інноваціями в даний час розуміється нова управлінська технологія або новий бізнес - процес. В основному «інновація» створюється шляхом реформування існуючих управлінських систем, технологій, процесів.

Інновації характерні для будь-якої професійної діяльності людини і тому стають предметом вивчення, аналізу та впровадження. Вони є результатом наукових пошуків, педагогічного досвіду окремих вчителів і цілих колективів.

У даний час для того, щоб вижити на ринку, організації повинні діяти швидко. У цих умовах критично важливо постійно розробляти і впроваджувати на підприємствах нові методи і структури управління, тобто безперервно впроваджувати інновації в управлінську діяльність організації.

Управління інноваційним розвитком розглядається як елемент загального стратегічного розвитку організації. Його сенс полягає в постановці цілей і завдань інноваційної діяльності, визначенні способів їх досягнення, розробки і реалізації інноваційної програми, в формуванні інноваційного потенціалу організації [61].

Інноваційний процес являє собою комплекс заходів зі створення, освоєння, поширення і застосування інновацій. Управління інноваційним процесом забезпечує рух від великої кількості пропозицій до обмеженого числа проектів, які включаються в інноваційний портфель організації і відбір яких здійснюється з метою управління ризиками та ефективного використання інноваційного потенціалу і ресурсів.

Системні інноваційні зміни освітнього закладу, що забезпечуватимуть доступність, якість, неперервність надання освітніх послуг і конкурентоспроможність ЗО, повинні відбуватися на основі принципів інноваційного розвитку ЗО (рис.1)

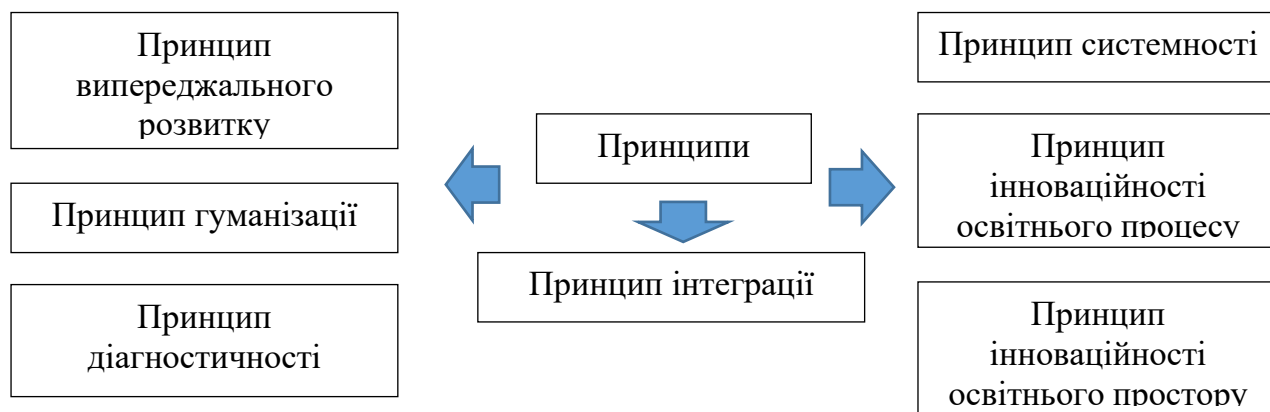

Рис. 1. Принципи розвитку ЗО

Отже, реалізація будь-якої програми передбачає здійснення в конкретному ЗО:

- проектування і планування цілісного освітнього середовища ЗО з урахуванням його навчального плану, перспективних планів роботи та ін.;
- інформаційної підтримки реалізації програми;
- створення для педагогів матеріальних і моральних стимулів здійснення інноваційної діяльності у межах програми; атмосфери зацікавленості в результатах, розуміння перспектив і цінності власного професійного розвитку для успішної реалізації програми;
- створення для здобувачів сукупності особистісно і соціально значущих перспектив власного розвитку, соціалізації, успішності при входженні у референтні групи у рамках різних заходів програми, перспектив зростання співробітництва з партнерами, що беруть участь в реалізації програми.

Джерела

1. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності: Наказ Міністерства освіти і науки України від 7.11.2000 № 522 із змінами від 30.11.2012 року.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Григорян О. О., аспірантка

Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Анотація. Підкреслено важливу роль освіти в сучасному суспільстві. Проаналізовано показники функціонування закладів вищої освіти України.

Раз відчута буде - у кого з національних, у кого з економічних причин – потреба в самостійності в Україні, то справа ця ввійде на порядок дня політичного життя Європи і не зійде з нього, доки не здійсниться.

І.Я. Франко [8]

Незалежна Україна, котра постала перед світом у 1991 році, є спадкоємицею величезного державницького досвіду, який протягом віків створювався на українській землі та сьогодні омивається кров'ю українських патріотів, що відстоюють демократичні права волелюбного народу.

Дідро наголошував, що освіта надає людині гідності та для поступального розвитку людства потрібно передавати досвід старших, забезпечувати освіту наступних поколінь [5]. Конституція України Стаття 53 – проголосила право кожного на освіту, незалежно від багатьох причин [3]. Це право підтверджується діяльністю нашої держави через законодавчу базу: Конституція України, Закон України «Про освіту» [6].

Освіта постає однією з головних системних ознак суспільства, що актуалізує рефлексію сучасних тенденцій інформатизацію, візуалізацію, технологізацію та впровадження інновацій, як умови розвитку креативної особистості, супроводжуючи та перетворюючи життя людини. Інновації та інтелектуальні ресурси відіграють визначальну роль при переході до інноваційної моделі розвитку освіти в умовах

потенційних ризиків і викликів, де людина постійно перебуває, передбачає підвищення готовності до життя в суспільстві знань. Центральною ідеєю інноваційної освіти є орієнтація на майбутнє, що передбачає формування в системі освіти і поза нею нової людини, здатної існувати в умовах постійних змін, ризиків, нововведень, де визначальну роль відіграватимуть інформація та знання.

Ми говоримо про людину з інноваційним типом мислення, культури, поведінки, де є інноваційне навчання, котре стимулює інноваційні зміни в сучасній культурі та в соціальному середовищі. Суспільство покликане готувати не тільки «людину, що пізнає», а й «людину, що діє» [1].

Інноваційна культура, як складова інноваційного потенціалу характеризує рівень освітньої, загальнокультурної та соціально-психологічної підготовки особистості і суспільства в цілому до сприйняття та творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах. Принципами інноваційної освіти в ракурсі системного підходу є принцип глобальної мети, принцип цілісності, принцип структурності, принцип ієрархічності, принцип функціональності, принцип невизначеності [2].

Соціальні пріоритети в освіті в усьому світі та в Україні зокрема визначили нову парадигму освіти, зорієнтовану на формування громадянина світу, людини відкритої, відповідальної, демократичної з якісною освітою, культурою та мораллю, якої відповідають складності завдань глобалізованого світу.

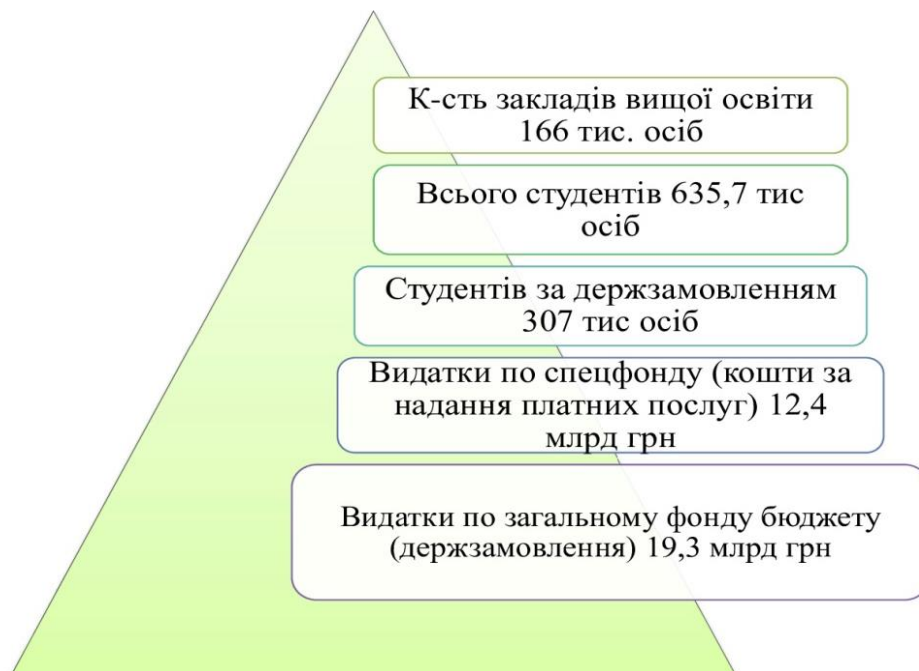

Рис. 1. Функціонування у 2020 році закладів вищої освіти III-IV рівнів акредитації

Складено автором за [4]

Представлені дані на рис. 1 по 166 закладах вищої освіти, в яких навчалися понад 635,7 тис. студентів, в тому числі 307 тис. студентів за державним замовленням, студентів - контрактників 328,7 тис. осіб, загальні видатки становили 19,3 млрд. грн. за загальним фондом та 12,4 млрд. грн. за спеціальним фондом державного бюджету.

Представлені дані на рис. 2 по 170 закладах вищої освіти, в яких навчалися понад 665,4 тис. студентів, в тому числі 331 тис. студентів за державним замовленням, студентів контрактників 334,4 тис. осіб, загальні видатки становили 18,4 млрд. грн. за загальним фондом та 13,4 млрд. грн. за спеціальним фондом державного бюджету.

Аналізуючи дані щодо видатків на вищу освіту, можна зробити висновок, що кількість закладів вищої освіти зменшилась на 4, а кількість студентів зменшилась на 29,7 тис. осіб, студентів за держзамовленням – зменшилась на 4 тис. осіб, студентів - контрактників – зменшилась на 5,4 тис. осіб, видатків по загальному фонду бюджету – збільшилась на 0,9 млрд. грн., видатки по спецфонду бюджету – зменшилась на 1 млрд. грн. Це свідчить про тенденцію зменшення кількості учбових закладів, зменшення кількості студентів за рахунок збільшення оплати навчання в учбових закладах, за рахунок міграції, що спричинена військовими діями. Глобалізація та неперервна інформаційна змінність обумовлюють включення людини в дуже складну систему суспільних взаємовідносин, вимагають від неї готовності щодо нестандартних швидких рішень, прийняття цих рішень і нести за них відповідальність.

Рис. 2. Функціонування у 2019 році закладів вищої освіти III-IV рівнів акредитації

Складено автором за [4]

Відповідно до «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» основною місією сучасної освіти в Україні є забезпечення її сталого інноваційного розвитку через підготовку висококваліфікованих фахівців, створення та поширення знань, формування інтелектуального, соціального та духовного капіталу суспільства, готового до викликів майбутнього [7].

Джерела

1. Базиль Л. Педагогічні інновації в системі сучасної освіти. Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти. 2015. № 17. С. 11–17.
2. Гуменюк Т. Б. Системний підхід як складова освітньої інноватики. Т. Б. Гуменюк, М. С. Корець. Наука і освіта : наук.-практ. журнал. 2014. № 7. С. 63-67.
3. Конституція України. Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. в редакції від 01.01.2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL:<https://www.mof.gov.ua/uk/the-reform-of-education>.
5. Освіта. Офіційний сайт. URL:<https://ru.osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12925/>.
6. Про освіту. Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 р. в редакції від 05.07.2022. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
7. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України №286-р від 23 лютого 2022 року URL:<https://www.kmu.gov.ua/nras/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-vishchoyi-osviti-v-ukrayini-na-20222032-roki-286->.
8. Радіо свобода. Офіційний сайт. URL:<https://www.radiosvoboda.org/a/934125.html>.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Гринюк Л., здобувач вищої освіти

Науковий керівник: д.е.н., професор Птащенко О. В.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Анотація. В роботі розглянуто, що в умовах глобалізації світового ринку ІТ формування конкурентоспроможності українського ІТ продукту надалі відбуватиметься завдяки різним формам співпраці: від утворення інтеграційних об'єднань до створення коаліцій, альянсів та інших форм «виняткових стосунків» між суб'єктами ринку. Спільне використання потенціалу учасниками ринку через широкий базис накопичених компетенцій, розподіл витрат і ризиків між контрагентами, вибудовування загальної архітектури для реалізації окремих елементів ринкової пропозиції дає змогу суб'єктам ринку формувати високий рівень конкурентоспроможності.

Для визначення стратегічних напрямів розвитку національного ринку інформаційних технологій України проведемо SWOT-аналіз на основі якого визначимо ситуаційно-впливаючі фактори та сценарно-стратегічні заходи (табл. 1).

Таблиця 1

Матриця SWOT-аналізу розвитку національного ринку інформаційних технологій України

Сильні сторони (Strengths):	Слабкі сторони (Weaknesses):
<ul style="list-style-type: none"> - активний розвиток і модернізація ІТ продуктів та ІТ послуг; - ІТ кооперація українських суб'єктів господарювання з іноземними партнерами; - інтенсивний розвиток ІТ індустрії (хмарні мережі, стартапи, дата-центри тощо); - індивідуальний підхід при розробці ІТ продукту (розширення систем ІТ замовлень); - попит на досвідчених українських ІТ спеціалістів (глобальне лідерство України у світовому ІТ аутсорсингу); - швидке зростання ІТ сектору. 	<ul style="list-style-type: none"> - недорозвиненість ІТ законодавства України та його невідповідність світовим та європейським стандартам; - висока залежність українського ринку інформаційних технологій від світового ринку; - незахищеність ринку від світових кібератак та інформаційних загроз; - нерівномірність забезпечення ІТ продуктами та ІТ послугами у різних регіонах України; - непослідовна державна політика з регулювання національного ІТ ринку та вітчизняної ІТ індустрії.
Можливості (Opportunities):	Загрози (Threats):
<ul style="list-style-type: none"> - провідні місця у ТОП світових ІТ лідерів за рахунок високого фахового рівня ІТ спеціалістів та інтелектуального капіталу; - розширення інноваційних можливостей за рахунок ІТ галузі; - формування інформаційної культури громадян; - модернізація вітчизняної ІТ освіти; - підвищення конкурентоспроможності українських компаній на світових ринках. 	<ul style="list-style-type: none"> - можливість зростання залежності від іноземної ІТ продукції та діяльності міжнародних корпорацій; - активізація кіберзлочинності у випадку відсутності вираженої та чіткої державної політики у сфері ІТ; - серйозні загрози в інформаційній безпеці держави у разі незахищеності інформаційного простору України.

Таблиця 2

Матриця сценаріїв розвитку національного ІТ ринку

	Сильні сторони	Слабкі сторони
Можливості	<p>Сценарій №1 «Входження у світовий інформаційний простір»: Україна як повноправний учасник із власною стратегією, із гарантованою системою національної безпеки інформаційної сфери.</p> <p>Стратегія № 1 «Гарантований захист національних інтересів в інформаційній сфері»: прийняття Інформаційного Кодексу України, створення спеціалізованого постійно діючого контролюючого органу у сфері ІТ, систематизація вітчизняної правової політики у сфері інформаційних технологій, постійний моніторинг з боку держави щодо використання ІТ бізнес структурами та державними організаціями</p>	<p>Сценарій №2 «Інтеграція в ІТ простір країн-членів ЄС».</p> <p>Стратегія № 2 «Залучення та використання досвіду ЄС»: консолідація та інтеграція українського ІТ ринку з ринком Євросоюзу відбуватиметься на підставі Угоди про Асоціацію з ЄС, безвізового режиму та використання переваг Зони вільної торгівлі з ЄС.</p>

Загрози	<p style="text-align: center;">Сценарій №3 «Поглинання українського ринку інформаційних технологій світовим».</p> <p style="text-align: center;">Стратегія № 3 «Патентування, ліцензування та брендуння власних винаходів»: доцільно кооперуватися із стратегічними партнерами, але патентувати власні винаходи в процесі створення ІТ продукту, тобто бути частиною бренду.</p>	<p style="text-align: center;">Сценарій №4 «Заручник інформаційної експансії».</p> <p style="text-align: center;">Стратегія № 4 «Протидія зовнішньому впливу на національний ринок інформаційних технологій»: використання міжнародних фінансових програм для покращення ІТ сфери, поширення державного контролю за обігом ІТ продуктів.</p>
----------------	--	--

Таким чином, можливість розвитку інноваційної експортної стратегії України у сфері інформаційних технологій визначається наявністю потенційної здатності національних продуцентів до створення власного ІТ продукту в кожному сегменті ринку. Оскільки саме інновації і технології є взаємодоповнюючими композитними складовими для його створення і просування на ринок. В даному контексті, враховуючи саме характеристики ІТ товарів, необхідно постійно зберігати конкурентоспроможність на стабільному рівні.

Джерела

1. Digital economy report 2021 URL: https://unctad.org/system/files/official-document/der2021_en.pdf.
2. URL: <https://www.statista.com/chart/18804/rankings-of-the-global-innovation-index/>.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАЦІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Гуменюк А. В., аспірант, Голбанос С. С., аспірант, Куликов Г. О., аспірант.

Науковий керівник: д.е.н., професор Семикіна М. В.

Центральноукраїнський національний технічний університет

Анотація. Здійснено критичний аналіз досліджень про сутність праці та її роль в економіці, з'ясовано недостатньо вивчені напрями. Розкрито проблемні аспекти використання людської праці як ресурсу в умовах війни, зміни у державному регулюванні сфери праці.

Реалії і перспективи розвитку української держави, відновлення її економіки після війни вирішальною мірою залежать від ефективності використання головного найціннішого ресурсу – праці. Праця є умовою життєдіяльності населення, джерелом зростання економіки, ВВП та особистих доходів громадян. Тому дослідження ролі праці економічною наукою не втрачатиме своєї актуальності як у мирний, так і у військовий час.

В умовах війни, розв'язаної РФ проти України, розвиток сфери праці набув негативних тенденцій внаслідок руйнації багатьох підприємств, житла, навчальних закладів, соціальної інфраструктури, масштабного тимчасового переселення багатьох працівників з дітьми в межах країни та за кордон. Експерти фіксують значні людські втрати, скорочення робочих місць, припинення діяльності багатьох підприємств, збільшення безробіття. Відбувається кількісне зменшення та погіршення якості

людського потенціалу, що зважає на можливість продуктивного використання людської праці на рівні окремих територій і країни загалом. Усі ці проблеми потребують дослідження з метою пошуку дієвих важелів державного регулювання для відновлення та збереження ресурсів праці.

Теоретичний аналіз засвідчив, що вивчення проблем праці та її використання в умовах ринкової економіки закладено працями зарубіжних і вітчизняних вчених – Аристотеля, Г. Беккера, Т. Шульца, В. Близнюк, Е. Лібанової, А. Колота, О.Гришної, І. Петрової, У. Садової, М.Семикіної, Л. Шаульської та ін. Узагальнення наукової думки дозволяє багатоаспектно визначати сутність праці: це свідомо цілеспрямована створююча діяльність; докладання людиною розумових та фізичних зусиль для одержання корисного результату у задоволенні своїх матеріальних та духовних потреб; процес перетворення ресурсів природи в цінності та блага, що здійснюється і керується людиною під дією як зовнішніх стимулів (економічних та адміністративних), так і внутрішніх спонукань; вияв людської особистості. Водночас, нині не вистачає досліджень, присвячених особливостям та проблемним аспектам праці населення під час війни.

Актуальною проблемою в Україні залишається неефективне використання найціннішого ресурсу – людської праці. Ця проблема набула загострення ще до 2022 року під впливом низкою чинників, серед яких експерти виокремлюють: низьку конкурентоспроможність робочої сили; обмежені обсяги та низьку інноваційність створення нових робочих місць; низьку частку зайнятих в інноваційних сферах економіки; масову нелегальну зайнятість населення; неефективну систему оплати праці; низьку самозайнятість населення; невідповідність потреб ринку праці та підготовки фахівців і робітничих кадрів вітчизняною системою освіти (особливо це стосувалось якості підготовки); неефективну систему соціальної підтримки вразливих категорій працездатного населення; надмірні міжрегіональні диспропорції за показниками розвитку ринку праці; невідповідність демографічних показників і показників зайнятості за регіонами, що підтверджує проблеми вимушеного безробіття й високої зовнішньої міграції населення [1, с. 72]. Слабкий інноваційний розвиток економіки негативно позначився на можливостях модернізації робочих місць.

В умовах війни, розв'язаної РФ проти України, розвиток сфери праці набув негативних тенденцій внаслідок руйнації багатьох підприємств, житла, навчальних закладів, соціальної інфраструктури, масштабного тимчасового переселення багатьох працівників з дітьми в межах країни та за кордон. Війна нанесла величезних збитків українській економіці та залишила мільйони людей без роботи. Кількість робочих місць скоротилася, а кількість безробітних – безпрецедентно зросла. Це вимагало з боку держави гнучкого та оперативного регулювання з метою відновлення та збереження ресурсів праці. Здійснений аналіз наукових джерел та інтернетресурсів показав, що під час російсько-української війни 2022 року відбулися суттєві зміни у регулюванні сфери праці в Україні, зокрема йдеться про таке: 1) зміни у трудовому законодавстві у воєнний час щодо порядку оплати праці, відпусток, перевірок інспекторів праці та ін.; 2) розроблення та впровадження порядку допомоги по безробіттю внутрішньо переміщеним особам, зареєстрованим у центрах зайнятості; 3) збереження бізнесу завдяки реалізації урядової програми релокації з територій активних бойових дій; 4) компенсація витрат бізнесу за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб; 5) підтримка бізнесу через зниження податків на першому етапі з подальшим поступовим балансуванням податкових зобов'язань; 6) організація консультативної підтримки роботодавців, внутрішньо переміщених осіб

щодо особливостей організації соціально-трудова відносин у воєнний час (через систему «інтерактивний інспектор» Державної служби України з питань праці [2]).

Огляд інформації кадрових порталів дозволяє стверджувати, що пошук роботи в умовах війни є надзвичайно гострим не тільки в регіонах з масштабними руйнуваннями, а й на заході України, де сконцентровано багато переміщених осіб. Свої специфічні проблеми щодо пошуку роботи виникають і за кордоном, оскільки там існують мовні бар'єри для багатьох українців, вимушених переселенців, виникають питання складності підтвердження дипломів тощо. Багатьом переселенцям, які втратили роботу, слід перенавчатися, отримувати затребувану професію. Можна очікувати, що на ринку праці після війни буде великий попит на професії будівельників, фахівців і робітників сільського господарства, харчової промисловості, легкої промисловості; професійних військовослужбовців, фахівців сфери здоров'я, фахівців іт-технологій, логістики. Це вимагатиме, у свою чергу, реформування освітньої галузі, реорганізації системи професійного навчання на виробництві відповідно до актуальних потреб відновлення економіки України.

Джерела

1. Чорна Н., Чорний Р. Ринок праці України: сучасні виклики. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2020. № 1. С. 64–73. DOI: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2020-01-64-73>.

2. Трудові відносини у воєнний час - питання/відповіді : Державна служба України з питань праці. URL: <https://pratsia.in.ua/faq.php> (дата звернення: 15.09.2022)

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТНИМИ ПЕРЕВАГАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Даценко О. К., аспірантка

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Анотація. Визначено особливості сучасного управління конкурентними перевагами підприємства. Підкреслено необхідність здійснювати управління процесами формування конкурентних переваг в декількох функціональних областях діяльності фірми.

Головне завдання на шляху побудови в Україні ефективної економічної системи є вирішення питань забезпечення вітчизняного ринку якісними й конкурентоспроможними товарами та послугами. Українська економіка зможе зайняти гідне місце у світовій економіці лише тоді, коли у країні сформується потужне коло конкурентних підприємств, які здатні конкурувати з провідними світовими компаніями. Досягнення конкурентних переваг є метою і результатом стратегічного управління підприємства, концентрованим проявом лідерства серед конкурентів. Особливості і механізм досягнення конкурентних переваг підприємством являють собою один із ключових факторів конкурентоспроможності, що і обумовлює актуальність даного дослідження [3].

Визначення ступеня конкурентоспроможності підприємства, виявлення характеру конкурентної переваги, науковці дійшли висновку, що конкурентоспроможність підприємства може бути оцінена тільки при зіставленні груп фірм, які виготовляють одну групу товарів. Тобто при дослідженні конкурентоспроможності підприємства необхідно рівень конкурентної переваги

оцінювати відповідно до фірми-лідера. Оскільки поняття конкурентоспроможність відносне, фірма в межах регіональної групи може бути визнана конкурентоспроможною, а на світовому ринку – ні. Якщо ринок країни базування підприємства є розвиненим та привабливим для світових лідерів і вони активно будуть поставляти свою продукцію, то зіставлення з ними дасть можливість місцевим підприємствам визначати чинники конкурентоспроможності досить точно. Крім того, присутність іноземних підприємств буде змушувати до активізації розвитку конкурентних переваг національні фірми. Якщо ж підприємство провадить діяльність лише на внутрішньому ринку за відсутності потужних конкурентів, слід констатувати відсутність гострих чинників формування реальних переваг. Таким чином, поняття конкурентної переваги можна визначити як ті характеристики й властивості товару, що створюють для фірми певну перевагу над своїми прямими конкурентами [2].

Оскільки не існує єдиного правильного підходу до встановлення конкурентних переваг на підприємстві, основним завданням управлінців компанії є визначення саме тих конкурентних характеристик, які створять для підприємства певні переваги, насамперед – над своїми прямими конкурентами, а по-друге, в довгостроковій перспективі. Тобто підприємства в сучасних умовах зацікавлені не лише у формуванні конкурентних, а у формуванні стійких конкурентних переваг. Це також принципова відмінність в управлінні процесами конкурентоспроможності на українських та зарубіжних підприємствах. Для українських підприємств життєво-важливим є формування хоча б певних переваг: за рахунок зниження витрат, за рахунок дешевої робочої сили тощо. Для формування стійких конкурентних [1].

Основні завдання управління конкурентними перевагами: 1) ідентифікація досягнутого рівня конкурентного потенціалу та конкурентоспроможності підприємства; 2) опрацювання комплексу ефективних конкурентних стратегій та забезпечення їх реалізації; 3) оцінка ефективності управління конкурентними перевагами. Управління процесами формування конкурентних переваг може і повинно здійснюватися у декількох сферах діяльності фірми, основними з яких є виробнича, маркетингова, кадрова та фінансова. Під сферами управління в даному випадку розуміються внутрішні функціональні області, діяльність в яких сприяє створенню, підтримці та розвитку конкурентних переваг [4].

Визначено, що єдиний підхід до класифікації конкурентних переваг відсутній, що сприяло формуванню авторської позиції з даного питання. Щодо отримання конкурентних переваг, то існують два основні підходи: підхід, акцентований на споживачах та підхід, акцентований на конкурентах. Нами встановлено, що конкурентні переваги не лише впливають на рівень конкурентоспроможності підприємства, але й є джерелом розширення можливостей зі зниження витрат, покращення якості продукції, гнучкості реагування на попит, раціонального використання ресурсів, впровадження інновацій, вироблення оптимальних шляхів виходу з фінансових та економічних проблем, адаптивності системи управління підприємством до змін внутрішнього і зовнішнього середовищ, що є передумовами формування і розвитку дієвої системи управління конкурентними перевагами підприємства та може стати основою подальших наукових досліджень з даного питання [3].

Джерела

1. Касич А.О., Харькова Ж.В. Управління кліккурентними перевагами підприємства. Економічний аналіз. 2016 рік. Том 25. № 2. <file:///C:/Users/Olga/Downloads/1212-5867-1-PB.pdf>.
2. Немцов, В. Д. Стратегічний менеджмент: [навч. посібн.] / В. Д. Немцов, Л. Є. Довгань. – К.: ТОВ "УВПК "ЕксОб", 2001. – 539 с.
3. Троян А.В. Класифікація та можливості досягнення конкурентних переваг підприємством. Ефективна економіка. ДДАЕУ. №11, 2013. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2498>.
4. Ukraine: Sector Competitiveness Strategy: Organisation for Economic Cooperation and Development. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/globalrelations/49467343.pdf>.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ ЯК МЕТОДУ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ РЕГІОНУ

Зеленкевич Д. С., аспірант

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Анотація. Кластерний підхід розглядається як ефективний метод активізації інноваційної діяльності в регіоні. Визначені ключові переваги інноваційного кластера в контексті розбудови інноваційних конкурентоспроможних регіонів.

Сьогодні світ перебуває в стані, коли всі країни та регіони не тільки впливають одна на одну, але й залежать одна від одної. Взаємодія та залежність між країнами та регіонами існують протягом тривалого часу, оскільки національні та міжнародні проблеми переплітаються. Проте характерною рисою сучасної держави є безпрецедентна інтенсифікація цих явищ. Разом з цим зростає динаміка створення та підтримки взаємозв'язків між компаніями та підприємствами в регіоні, що використовується як метод активізації інноваційної діяльності [1].

Створення інновацій є одним з найголовніших чинників розвитку регіону. Без формування і функціонування кластерних об'єднань неможливе повноцінне зростання і розвиток інноваційного потенціалу.

Термін «інновація» походить від дієслова «інновувати», що означає «запроваджувати щось нове, щоб замінити щось старе в будь-якій галузі». В економіці це можна визначити як «впровадження у процес виробництва та/або продажу нового продукту, обладнання чи процесу».

Реалізація кластерного підходу базується на ефективній взаємодії між учасниками кластеру, що дозволяє забезпечити доступ до інноваційних технологій, створити більшу кількість робочих місць, і в сукупності призводить до активізації інноваційної діяльності в регіоні.

Науковець О. Сущенко вважає, що формування інноваційних кластерів в регіоні є стратегічно важливим, і в довгостроковій перспективі забезпечить стабільне успішне функціонування підприємств, та буде стимулом для їх інноваційної активності, розвине інтелектуальний потенціал, дозволить отримувати стабільні конкурентні переваги на зовнішніх ринках [2].

Вчений Ч. Карлссон знаходить схожість між інноваційним кластером та високотехнологічним кластером, і робить висновок, що ці кластери містять високу частку працівників з вищою освітою [3].

Інноваційний кластер – це динамічна система, яка забезпечує саморозвиток на основі виконання синергетичного ефекту. Одним із пріоритетних напрямів розвитку інноваційного кластера має стати створення інноваційного бізнесу, здатного впроваджувати проривні технології, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Інноваційний кластер визначають як організаційну форму, яка призводить до створення певної форми інновації, тобто «сукупного інноваційного продукту». Ця інновація є продуктом кількох фірм або науково-дослідних інститутів, що дозволяє наблизити їх поширення через мережеві взаємозв'язки в єдиному економічному просторі регіону, держави та світової спільноти.

Ключовими перевагами інноваційного кластера, що виділяють їх як ефективний метод активізації інноваційної діяльності в економіці регіону є:

- на відміну від традиційних кластерів являють собою систему тісних взаємовідносин не тільки між компаніями, їх постачальниками та клієнтами, але й з установами знань, включаючи дослідницькі центри, університети, науково-дослідні інститути;
- суб'єкти компаній – учасники інноваційного кластеру мають змогу точніше та швидше реагувати на потреби клієнтів;
- кластерні структури створюють позитивні ефекти не тільки для кластерного об'єднання та його учасників, а й для своїх регіонів;
- здатність ефективно координувати зусилля та фінансові ресурси для створення нових продуктів, технологій, і виведення їх на ринок;
- створення стійкої системи поширення нових технологій, знання, продукти, так звана технологічна мережа, яка базується на спільній науковій базі.

Т. Оніпко визначає особливості інноваційного кластеру, що характеризують його як одну з головних рушійних сил у формуванні інновацій в регіоні:

- Наявність висококваліфікованих кадрів.

- Тісне і взаємовигідне співробітництво науки, освіти і виробництва.
- Концентрація венчурного капіталу.
- Полягає у його зв'язках у глобальному просторі та експортоорієнтованості.
- Взаємонавчання, комунікації, перелив знань.
- Полягає в тому, що інноваційний кластер є комплексом взаємопов'язаних галузей [4].

Переваги у вигляді збільшення продуктивності, інновацій та конкурентоспроможності викликають велику зацікавленість місцевих та регіональних органів влади у наявності кластерів. Варто також підкреслити, що кластери демонструють великий потенціал у розбудові інноваційних конкурентоспроможних регіонів. Але щоб цей розвиток був швидким і доцільним, необхідно залучати регіональну владу до всіх ініціатив, що сприяють цій формі діяльності [5].

Можна зробити висновок, що кластери мають стати постійним і незамінним елементом кожної розвиненої економіки та економіки, що розвивається. Їх часто вважають одночасним проявом глобалізації та регіоналізації.

На регіональному рівні кластери сприяють економічному розвитку певної громади (стимулюють регіональну економіку, надаючи основні товари та послуги), розвитку регіональних підприємств (кластери та вузькоспеціалізовані компанії, що працюють у мережах, стимулюють діяльність мегаполісів) та місцевий розвиток (шляхом покращення інфраструктури або підвищення рівня добробуту в регіоні) [6].

Джерела

1. Кудріна О.Ю. Формування та розвиток інноваційних кластерів як один із інструментів підвищення конкурентоспроможності регіону Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія «Економіка». Т. XX, вип. 311. – Маріуполь, ДонДУУ, 2019. – с. 148-158.
2. Сущенко О.А. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств регіону в умовах глобалізації: управління та розвиток: Монографія. – Луганськ: Ноулідж, 2013. – 316 с.
3. Оніпко Т. А. Механізми державної підтримки регіональних інноваційних кластерів США. Економічний потенціал сталого розвитку країни : сучасний стан, тенденції та проблеми відтворення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 22–23 грудня 2017 року) / ГО «Львівська економічна фундація». У 2-х частинах. Львів : ЛЕФ, 2017. Ч. 1. С. 8–11.
4. Оніпко Т. А. Стратегічні напрями розвитку інноваційних кластерів України на основі поєднання традицій та сучасних загальноосвітніх тенденцій. Підвищення рівня використання економічного потенціалу у напрямку розвитку регіональної економіки : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 24 березня 2018 року) / ГО «Львівська економічна фундація». Львів : ЛЕФ, 2018. С. 10–15.
5. Business Clusters: Promoting Enterprise in Central and Eastern Europe, OECD 2005, s. 7
6. Uwarunkowania rozwoju klastrów gospodarczych w województwie łódzkim. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi, Grudzień 2007, s. 3 oraz Business Clusters..., op. cit., s. 8.

ПЕРЕДОВИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ КОМУНІКАЦІЙ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ПІДПРИЄМСТВ

Зубкова Л. І., здобувачка 3 курсу бакалавріату

Науовий керівник: к.е.н, доцент Ткаченко Н. Е.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. В тезах досліджено напрям забезпечення сталого розвитку підприємств та формування позитивного іміджу на основі розвитку комунікацій з громадськістю. Розглянуто та порівняно за період останніх років особливості формування такого позитивного іміджу двох відомих компаній, які працюють на вітчизняному ринку, – компанії Roshen та компанії McDonald's. В процесі дослідження проведено аналіз інформації, представленої в новинах, на сайтах даних компаній та визначено основні види PR-комунікацій, які застосовують дані компанії.

Стійкий розвиток – є рушійною силою, за допомогою якої створюється нова успішна модель розвитку бізнесу. Компанії, які дбайливо ставляться до впливу своєї діяльності на довкілля, соціальну сферу, дбають про якість життя майбутніх поколінь, є більш успішними та розвивають свою діяльність на принципах соціальної відповідальності. Важливого значення у забезпеченні сталого розвитку набуває громадськість, формування комунікацій з якою в межах здійснення соціально відповідальної діяльності, є важливим пріоритетом діяльності підприємств, які дбають про суспільство та його сталість.

Для кожного сучасного підприємства важливого значення повинні набувати зв'язки з громадськістю, адже суспільство, соціум, люди є складовими як

внутрішнього, так і зовнішнього середовища організації та, безумовно, комунікації як з внутрішньою громадськістю, так і з зовнішньою є важливими. Однак, далеко не всі підприємства здійснюють свою діяльність на засадах сталого розвитку, соціальної відповідальності й орієнтуються на розвиток зв'язків з громадськістю та формують таким чином свій позитивний імідж. Тому, дослідження позитивного передового досвіду провідних компаній в даному напрямі представляє практичний інтерес.

Формуючи позитивний імідж, підприємство позитивно впливає на громадськість поводячись соціально відповідально і таким чином заохочує її до підвищення споживання продукції та отримує збільшення економічного ефекту діяльності. До того ж, збільшуються можливості для отримання соціального ефекту, оскільки підприємство більше приймає участь у благодійних акціях, спонсорстві, меценатстві, громадських рухах, підтримці екології та зайнятості населення та інших.

Щодо іміджу підприємства, в літературних джерелах є різні погляди щодо його тлумачення. Отже, за Ф.Котлером [1] визначається що це сприйняття компанії чи її товарів суспільством, а за визначенням Е. Орбан-Лембрика [2] це враження, яке організація та її працівники справляють на людей і яке фіксується в їхній свідомості у формі певних емоційно забарвлених стереотипних уявлень, до того ж Вебстер [3] надає таке визначення що імідж є цілеспрямовано сформованим образом-уявленням, який наділяє об'єкт підприємство або його товар додатковими цінностями та завдяки цьому сприяє більш цілеспрямованому та емоційному сприйманню.

Отже, можливо зробити висновок що імідж – це комплексна характеристика, яка містить сукупність таких складових як торгова марка, дизайн, ретельно пророблена біографія або історія фірми, якості, котрі утворюють її індивідуальність.

Взагалі, методи PR-комунікації поділяються на внутрішні та зовнішні.

Внутрішні комунікації включають в себе будь-які комунікації всередині підприємства, серед них: корпоративні заходи та team-building; спілкування і отримання інформації через внутрішні канали (CRM, сайт, розсилка тощо); внутрішні зустрічі, збори, конференції; збір аналітичних даних про співробітників організації; участь в навчальних і розвиваючих тренінгах, тощо.

Зовнішні комунікації включають в себе всі контакти організації з зовнішнім середовищем: офіційні та бізнес-заходи; співпраця з громадськими та державними організаціями; участь в розробці та/або реалізації спонсорських, соціальних і благодійних програм і кампаній.

В межах дослідження було розглянемо за період останніх років заходи з формування позитивного іміджу двох відомих компаній, які працюють на вітчизняному ринку – це компанія Roshen та компанія McDonald's. В процесі дослідження проведено аналіз інформації, представленої в новинах, на сайтах даних компаній та вибрано основні види зв'язків з громадськістю (PR-комунікацій), які згруповано за видами.

Слід зауважити що більшою мірою компанії приділяють увагу використанню зовнішніх PR-комунікацій, які розподілено за основними видами та наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Зовнішні комунікації з громадськістю компаній Roshen та McDonald's

Види PR-комунікацій	Компанія Roshen	Компанія McDonald's
1	2	3
Реклама	Запуск 2-х рекламних роликів: ролик нового товару та іміджевий ролик; статті про діяльність компанії та PR-статті; розміщення біг-бордів на автострадах; розміщення лайт-боксів на ескаляторах та рекламних листівок усередині вагонів.	Реклама на банерах і щитах на дорозі; реклама на телебаченні; реклама в інтернеті.
Екскурсії	Компанія влаштовує екскурсії по містах України, під час візиту до фабрики, відвідувачі будь-якого віку можуть проходити інструктажі на фабриці, відвідувати виробничий цех та відділ пакування, створювати упаковку для шоколаду за власним дизайном.	Компанія влаштовує екскурсії, при цьому не тільки до закладів мережі, але й на заводи партнерів-постачальників, такі як Білоцерківський молочний комбінат, що входить до складу компанії «ТЕРРА ФУД».
Стимулювання збуту	Акції під час яких кожному споживачеві при покупці у фірмових магазинах на відповідну суму надається подарунок.	Подарункові картки (Arch Cards); цифрові ініціативи та зосередженість на продажу сніданків.
Спонсорство	Компанія виступає спонсором організації таких українських свят, як Новий Рік, 8 Березня, День Києва та День Незалежності України; національна дитяча спеціалізована лікарня "Охматдит" отримала близько 3 тис. од. сучасних хірургічних інструментів (270 найменувань), загальна вартість яких становить 7,5 млн грн; у 2018 році в рамках розширення проекту благодійної допомоги в сфері охорони здоров'я ROSHEN розпочала співпрацю з Національним інститутом раку. Корпорація ROSHEN відремонтувала та обладнала приміщення, призначене для аферезу (забору) стовбурових клітин (для трансплантації кісткового мозку) та донорських тромбоцитів [4].	Команда San Francisco Shock уклала партнерську угоду з регіональною філією McDonald's; компанія виступає спонсором зимніх Олімпійських ігор; McDonald's передає в лікарні апарати вакуумної терапії; також підтримує дитячі лікарні, передає медикаменти, продукти харчування чи засоби гігієни [5].

Щодо внутрішніх комунікацій, то вони також є, але в меншому обсязі. Так, компанія Roshen для різних груп співробітників розробила навчальні програми та

проводить навчання в межах курсів, які передбачають проведення як аудиторних занять, так і самостійне освоєння матеріалу та реалізує навчальний проект «Школа майстрів» та деякі інші. Якщо ж говорити про McDonald's, то дана компанія має власний корпоративний тренінговий центр, який навчає та розвиває команди працівників.

Отже, як бачимо, сучасні підприємства, які працюють на засадах сталого розвитку, здійснюють соціально відповідальну діяльність, приділяють велику увагу зв'язкам з громадськістю, застосовують у роботі різні види PR-комунікацій, які допомагають формувати позитивний імідж таких підприємств. При сформованому позитивному іміджі відбувається підвищення престижу підприємств, збільшується цінність їх брендів, підвищується конкурентоздатність, забезпечується подальше ефективне функціонування та сталий розвиток.

Джерела

1. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. Экспресс курс. 2-е изд. / Пер. с англ. под ред. С. Г. Божук. – СПб. : Питер, 2006. – 464 с.
2. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: посібник / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – 568 с.
3. Універсальний словник-енциклопедія / гол. ред. ради академік НАНУ М. Попович. – 4-те вид., виправл., доп. – К. : Видавництво “ТЕКА”, 2006. – С. 205.
4. Соціальні проекти. ROSHEN Corporation. URL: <https://www.roshen.com/ua/ua/sotsialni-proekty>
5. Фундація Рональда МакДональда. McDonald's Deutschland. URL: https://www.mcdonalds.com/ua/uk-ua/impact_strategy/rmhc.html

ПОТЕНЦІАЛ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УКРАЇНИ У МЕЖАХ СВІТОВОГО РИНКУ

Євтушенко А. С., здобувач вищої освіти

Науковий керівник: д.е.н., професор Птащенко О. В.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Анотація. В роботі розглянуто тенденції визначені у глобальній сфері інформаційних технологій, у свою чергу обумовлюють спрямування розвитку світового ринку інформаційних технологій. Також, поточну та стратегічну спрямованість розвитку світового ринку інформаційних технологій можна ідентифікувати виходячи із загального ресурсного та управлінського стану світової економіки. Ринок ІТ-послуг за останні роки набув світової популярності, а зараз стає все більш конкурентним для нових компаній, які тільки з'являються і починають розвиватися в цій ніші.

Глобалізація докорінно змінила спосіб функціонування світу. Бар'єри, які За експертними оцінками, у сфері інформаційних технологій в середині-кінці другого десятиріччя XXI ст. ідентифікуються наступні загальносвітові тенденції, які формуються науковими, технічними, виробничими, ринковими, організаційними, регуляторними та іншими факторами [2]:

- перманентне зростання потужності пристроїв та швидкостей обміну даними (обумовлюватиме необхідність своєчасного оновлення техніки та засобів зв'язку задля підтримки інформаційної забезпеченості та конкурентоспроможності);

- збільшення обсягу використання хмарних технологій в бізнесі (в малому бізнесі набула поширення продукція Microsoft Azure, Amazon web services, Google Cloud Platform, а в середньому - великі індивідуальні та гібридні хмари);

- зростання мобільності бізнесу (компанії все менш залежать від локацій і за рахунок інтеграції технічних засобів отримують можливість віддаленого управління внутрішніми і зовнішніми процесами);

- поширення технології великих даних (на основі використання BigData з'являється можливість покупки готових результатів аналізу поведінки і поведінки споживачів BigData-as-a-Service);

- зростання обсягу «Інтернет речей» (згідно прогнозів Міжнародного союзу електрозв'язку у 2020 р. чисельність осіб з'єднаних мережею пристроїв буде більше у 6 разів кількості Інтернет-користувачів (25 млрд. пристроїв проти 4,5 млрд. «підключених» людей);

- формування інфраструктури «інтернет-речей» (за рахунок збільшення підключення до інтернету технічних пристроїв потрібно стандартизація та адаптація протоколів і інтерфейсів для оптимізації взаємодії і зручності користувачів);

- зменшення участі людини у технічних комунікаціях (за рахунок збільшення M2M-трафіку («трафік від машини до машини»);

- посилення інформаційної безпеки (в рамках інформатизації суспільства зростає необхідність перманентного захисту даних від зовнішніх вторгнень і внутрішніх витоків даних);

- зростання чисельності «розумних пристроїв» (очікується збільшення кількості пристроїв, здатних управляти різними процесами);

- поширення 3D-друку (в різних сферах, від медицини до будівництва очікується зростання технологій спрямованих на відтворення індивідуальних і масових виробів);

- посилення залученості бізнесу в ІТ-проекти (спостерігається кооперація традиційного бізнесу з ІТ-компаніями для створення спільних та комбінованих проектів);

- розвиток онлайн-навчання (дана тенденція поступово концептуально трансформується в напрямку посилення машинного навчання);

- збільшення частки електронних систем розрахунків (зростає обсяг електронних платежів і виникають все нові формати фінансової взаємодії).

Вищенаведені тенденції, визначені у глобальній сфері інформаційних технологій, у свою чергу обумовлюють спрямування розвитку світового ринку інформаційних технологій. Також, поточну та стратегічну спрямованість розвитку світового ринку інформаційних технологій можна ідентифікувати виходячи із загального ресурсного та управлінського стану світової економіки.

Найбільшими гравцями на цьому ринку є Америка, Європа (Велика Британія Китай та інші країни. Успіх українських фахівців серед цих великих гравців мало помітний, тим більше що в основному ІТ-компанії в Україні працюють на аутсорс. Але навіть при цьому обсяг експорту аутсорсингових комп'ютерних та інформаційних послуг українців становить 1,4 млрд. дол. США за даними Державної служби статистики, 3,2 млрд. дол. США за даними міжнародної консалтингової та аудиторської компанії PricewaterhouseCoopers (PwC) і 2 млрд. дол. США відповідно до даних НБУ [76]. Наприклад, для порівняння з українським ринком, обсяг індійського ринку аутсорсингу – 3 млрд. дол. США, Британського – 7,1 млрд. дол. США [33].

Вплив штучного інтелекту (AI), роботизації на світову економіку та людську діяльність в цілому зараз важно переоцінити, адже це призводить до зміни ролі людини в суспільстві, способу життя та появи нових професій. З поширення впливу

державам варто мати інструменти контролю до цих інновацій. Моментальний інформаційний доступ «до всього» вже наявний завдяки мережі Інтернет, а останні новини ІТ дають зрозуміти, що доступ до всього відкривається в буквальному сенсі – новини про створення мета-всесвіту Марком Цукербергом. Разом з цим різниця між підприємством та людиною стає все більш розмитою, що провокує появу нових суб'єктів економіки.

Події кінця минулого року у Сполучених Штатах під час останніх президентських виборів чітко дають зрозуміти, що влада вже давно перейшла у руки корпорацій, адже за прихильність до «іншого кольору» мільйони людей потрапили під бан у соцмережах, звільнення з високих посад у тих самих корпораціях, та така бажана свобода слова отримала позицію «свобода правильного слова». Зростаюча роль глобальних корпорацій (конкуренція державам). Все це призвело до «війни» Конгресу з цифровими гігантами, та обвинувачення у захопленні влади і жорсткій монополії. Компанії Силіконової долини впевнені, що нічого не порушують, а навпаки, безкоштовно або задарма допомагають людям працювати, спілкуватися, вчитися і розважатися. А домінування – тимчасовий результат конкуренції, а не смертельна загроза їй.

Нещодавно Конгрес жорстко розправився з Big Tech гігантами, особливо в 2019 та 2020 роках, коли проводив багатомісячне розслідування щодо компаній через онлайн-конкуренцію. Кожну компанію розслідували з різних причин: Google через її домінування в онлайн-рекламі та пошуку, Apple через політику App Store, Amazon щодо поводження з сторонніми продавцями та Facebook через придбання потенційних конкурентів, таких як Instagram, WhatsApp і Giphy [61]. Законодавці Палати представників оприлюднили п'ять законопроектів, призначених для стримування великих технологічних компаній і послаблення їхньої влади в цифрових галузях.

Закон спеціально спрямований на Amazon, Google, Apple і Facebook, які останніми роками зіткнулися з підвищеним контролем щодо антимонопольних проблем. Законопроекти мають певну двопартійну підтримку і нададуть регуляторам більше повноважень, щоб контролювати технологічні фірми від занадто сильного домінування на ринку.

Прецедент з Big Tech гігантами влітку 2021 року став першим в історії подібного масштабу, коли державні структури звернули увагу на рівень впливу ІТ сектору. Ця подія змусила дійти до рішення щодо встановлення над ним контролю. Це стало приводом до створення і запуску проекту «Дія Сіті», як інструменту реагування з боку держави на глобальний вплив ІТ сектору.

У жовтні 2020 року Міністерство цифрової трансформації (Мінцифра) заявила про створення унікального простору з найсприятливішими умовами для ІТ бізнесу – Дія Сіті. Даний проект передбачає впровадження та розвиток в Україні спеціального правового режиму для ІТ-галузі. Зокрема, йдеться про низку переваг для компаній-резидентів, особливі податки та форму працевлаштування для ІТ-спеціалістів. Головною метою цього проекту – є збільшення привабливості українського ІТ ринку для іноземних інвестицій.

Передумовами до появи такого проекту в Україні послуговували світові тенденції в ІТ секторі, а саме: технологічний вибух та експоненційний розвиток нових індустрій таких як генна інженерія, біоагроєкономіка, ІоТ, криптоіндустрія, АІ, роботизація, квантові обчислення, віртуальна реальність, інноваційна інфраструктура; стрімкий розвиток цифрової економіки, відкритий децентралізований інформаційний простір,

віртуалізація активів та відносин; нова фаза економіки – перехід в економіку impressions (вражень), shared economy (спільну економіку) та персоніфікація виробництва.

Зміна структури глобального ВВП та ключових індустрій значно вплинула й на українську економіку, як результат частка ІТ експорту в ВВП зростає майже вдвічі у порівнянні з аналогічними показниками минулого року (розглянуто в розділі 2.2).

Наразі існують різні погляди на проєкт Дія Сіті. Міністерство цифрової трансформації зіштовхнулося з хвилею непорозуміння, та багато ІТ спеціалістів мають негативне відношення до впровадження цього проєкту, адже вважають що умови є дуже жорсткими та користь можуть приносити лише державі та ніяк не ІТ компаніям, а тим паче не ІТ спеціалістам. Хоча й Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров називає Дію Сіті найпершою в світі та проривною, багато країн ведуть політику підтримки ІТ сектору вже багато років та мають великий відсоток підтримки з боку працівників.

Джерела

1. Транснаціональна корпорація // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. – Т. 6 : Т — Я. — 768 с. — ISBN 966-7492-06-0.

2. URL: <https://www.statista.com/chart/18804/rankings-of-the-global-innovation-index/>.

ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ СТАЛИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ З КУРСОМ НА ЄС

Іванченко К. Ю., здобувачка 2 курсу магістратури

Науковий керівник: к.е.н., доцент Манухіна М. Ю.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Розглянуто основні напрямки реконструкції України. Наведено перелік програм відновлення та будівництво зруйнованої війною інфраструктури. Досліджено ряд інституційних реформ.

Війна – це завжди величезний стрес для країни. Це перевірка ефективності роботи всіх державних органів щодо забезпечення безпеки. Хоча війна не є цілком контрольованою, вона проливає світло на стан, потреби економіки та напрямки розвитку у сфері державного управління та прагнення до нових рішень політичного, економічного та соціального характеру, спрямованих на захист України та її людей від руйнівних наслідків війни. І більшість цих рішень буде прийнято в процесі відбудови нашої держави[1].

В різних країнах економічне відновлення відбувалося по-різному, пріоритети визначалися потребами та особливостями конкретних територій з урахуванням наявного ресурсного забезпечення та можливостей.

Найвідоміший випадок — відновлення Європи після Другої світової війни за так званим «планом «Маршалла» (The US Economic Recovery Act of 1948). Програми фінансової допомоги для європейських країн фінансуються урядом США, але деякі країни-одержувачі також зобов'язані робити внески через відповідні цільові фонди.

За допомогою Плану Маршалла 16 європейських країн отримали фінансову допомогу. ВВП цих країн зріс в середньому на 33%. Промислове виробництво зросло на 55% (+35% до довоєнного рівня) та на 37% зросло сільгоспвиробництво (+11% до довоєнного рівня) [2; 3].

Розробляючи плани реконструкції України, важливо враховувати економічні, геополітичні, соціальні, культурні особливості країни, а також вимоги сучасного містобудування.

Розрахований на 10 років український «план Маршалла» – це не лише відновлення зруйнованої війною інфраструктури, а й будівництво абсолютно нової – ефективнішої, сучаснішої та екологічнішої. Він включає 15 програм у різних сферах економічного та соціального життя. Кожна програма складається з низки ключових проєктів, які мають стартувати вже у 2022 році.

Перелік цих програм виглядає таким чином:

1. Оборона та безпека (близько 50 млрд дол).
2. Інтеграція з ЄС (до 1 млрд дол). Програма передбачає синхронізацію українського та європейського законодавств.
3. Навколишнє середовище та сталий розвиток (приблизно 20 мільярдів доларів).
4. Енергетична безпека (близько 130 млрд дол).
5. Бізнес (близько 5 млрд дол). У межах даної програми будуть реалізовуватися проєкти з дерегуляції та цифровізації взаємодії бізнесу з державою.
6. Доступ до фінансування (приблизно \$75 млрд). Йдеться про страхування інвестиційних проєктів від військових ризиків, державні гранти та програми із зниження процентів за кредитами на період війни та після її завершення, підтримку капіталу банків, стимулювання іпотечного кредитування, створення банку розвитку на базі держбанку.
7. Макрофінансова стабільність (60-80 млрд дол). Програма передбачає залучення коштів на покриття дефіциту держбюджету.
8. Сектори з доданою вартістю (близько 40-50 млрд дол). Грошові кошти будуть направлені на виток сільського господарства (будівництво систем іригації на 1 млн га, переробка сировини), виробництво меблів (створення кластера на заході країни), машинобудування, металургію та ІТ.
9. Логістика та сполучення (120-160 млрд дол). Мета – диверсифікувати шляхи експорту, відновити зруйновану інфраструктуру.
10. Модернізація регіонів та житлового будівництва (150-250 млрд дол).
11. Сучасна соціальна інфраструктура (30-35 млрд дол).
12. Освіта (до 5 млрд дол). Мова йде про оновлення ІТ-програм для п'яти провідних університетів, реформу "Нова українська школа", інвестиції в створення дослідницьких центрів в університетах.
13. Охорона здоров'я (до 5 млрд дол) передбачає запуск національної програми підтримки психічного здоров'я людей, які постраждали від війни, розвиток мережі спеціалізованих закладів охорони здоров'я, створення цифрових сервісів.
14. Культура та спорт (15-20 млрд дол). Проєкти з відновлення зруйнованих закладів культури, музеїв, меморіалів, культурних центрів та ДЮСШ, розвиток цифрової культури та кіно.

15. Соціальна підтримка та міграційна політика (до 7 млрд дол) передбачає запровадження другого рівня пенсійної системи, програми інтеграції ветеранів, програми забезпечення доступу до житла.

Кошти на відбудову України планується отримати з різних джерел. Пріоритетними джерелами мають бути російські репарації та замороженні активи держави-агресора та її олігархів.

Очевидно, що процес стягнення коштів з Російської не буде швидким, тож для швидкої реалізації плану відновлення Україні слід розраховувати на отримання коштів з інших джерел. Серед них розглядають отримання грантів, пільгових позик від партнерів та залучення приватних інвестицій.

Очікується, що до 2022 року Україна задовольнить потреби в розмірі 60-65 мільярдів доларів США, переважно у вигляді грантів. На другій і третій фазах у вигляді грантів має надійти 200-300 мільярдів доларів. Такий же капітал планується залучити у вигляді партнерської позики. В той же час Водночас мають зрости приватні інвестиції: з \$50 млрд у 2023-2025 роках до \$200 млрд у 2026-2032 роках.

Таким чином, міжнародні партнери повинні мати ключову роль у фінансуванні відбудови країни під час та після завершення війни.

Натомість влада нашої країни дала обіцянку здійснити ряд інституційних реформ. Зрештою, більшість із них необхідні самій Україні – переважно як передумова для повноправного членства в ЄС.

Насамперед, у сфері верховенства права потрібно завершити перезапуск антикорупційної системи (Спеціальна антикорупційна прокуратура та Національне антикорупційне бюро) та ухвалити законодавство про Вищу кваліфікаційну комісію суддів та Вищу раду правосуддя, скоротити каральні функції СБУ й посилити незалежність Бюро економічної безпеки.

Україна також має прийняти антимонопольне законодавство, завершити корпоратизацію державних підприємств і приватизувати некритичні державні підприємства.

Одним із пунктів інституційних реформ має бути реформа держслужби, яка має включати скорочення кількості чиновників, спрощення організаційної структури державних служб та цифровізацію державних послуг.

Для забезпечення прозорості використання коштів Україна має оцифрувати державні реєстри та забезпечити обмежений доступ до них.

У свою чергу, залучати грошові кошти на відбудову планується через Міжнародну платформу реконструкції України, яку пропонує створити Єврокомісія. Вона складатиметься з трьох ярусів: найвищий рівень представлятимуть керівники країн-партнерів, середній рівень – їхні агенції-виконавці та міжнародні фінансові організації, і, нарешті, на останньому – 24 експертні групи, які розробляють плани відновлення [4].

У даний час цей план існує в загальному вигляді. Після конференції в Лугано кожен національний програму планують деталізувати. Українські та міжнародні експерти почнуть напрацьовувати конкретні дорожні карти проєктів та критерії їх успішності.

Отже, відбудова України після війни відкриває великі можливості радикальної модернізації економіки країни та проведення структурних реформ. При цьому курс

структурних трансформацій та економічної реконструкції має задаватися європерспективою України та наближати країну до повноправного членства у Європейському Союзі.

Джерела

1. Шанс на краще життя: яким може бути план відбудови України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/11/685537/>.

2. Відновлення України після війни: 5 прикладів успішних «налаштувань» донорської допомоги: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lb.ua/economics/2022/06/24/521109_vidnovlennya_ukraini_pislya_viyni_5.html

3. План Маршалла для України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD_%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%88%D0%B0%D0%BB%D0%BB%D0%B0_%D0%B4%D0%BB%D1%8F_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.

4. Як організувати відновлення України з прицілом на ЄС: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/3/686566/>.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

Казаков В. В., аспірант

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Анотація. Визначена значущість стратегічного управління на регіональному рівні розвитку економіки. Підкреслена необхідність подальших розробок системи стратегічних орієнтирів та цілей щодо інтеграції України країни до Європейського співтовариства. Зроблено висновок щодо доцільності запровадження комплексу змін економічної, соціальної, екологічної, просторової, політичної і духовної сфер життєдіяльності суспільства, що приведе його якісних перетворень.

Проблема формального стратегічного управління ускладнює формування єдиного вектору розвитку на регіональному рівні економіки. Це зумовлено недосконалістю та обмеженістю інструментів урахування економічних інтересів усіх суб'єктів інституційного середовища в процесі стратегічного планування і, як наслідок – низький рівень регіонального розвитку та великі регіональні диференціації та диспропорції. Відсутність дієвого механізму функціонального забезпечення умов сталого розвитку регіонів підсилюється організаційними протиріччями, недостатнім рівнем узгодження інтересів.

Проведення реформ децентралізації та входження країни до Європейського співтовариства вимагає удосконалення системи стратегічного управління на всіх рівнях – від держави, її регіонів, галузей, до окремих міст, населених пунктів. В першу чергу необхідно вирішити складне завдання формування стратегічної платформи – системи стратегічних орієнтирів та цілей, яке пов'язано з наявністю невирішеного питання відсутністю комплексної наукової бази формування стратегічного бачення соціально-економічного розвитку регіонів (СЕРР) [3].

Для розробки ефективної системи управління розвитком соціально орієнтованої економіки регіон одночасно розглядається як елемент територіальної організації, як елемент розселення соціальної структури суспільства, де здійснюється

життєдіяльність людини [1]. Термін "регіон" має не тільки територіальну, але й соціально-економічну, етнічну, історичну і культурну спільність. Безумовно, величина і характер об'єкта управління визначають специфіку і конкретні методи управління, хоча багато принципів, підходи і технології управління розвитком різних регіонів подібні. І для міста, і для району, і для регіону необхідно розробляти оптимальну стратегію розвитку, оцінювати позитивні й негативні фактори їх існування, а також здійснювати стратегічний контроль, проводити маркетингові дослідження [2].

Управління розвитком соціально орієнтованої економіки регіону є ефективним, якщо воно реалізується в умовах відпо відної стратегії, яка поки не повною мірою відображена у вітчизняній науковій літературі. Зміст і сутність терміна "соціально-економічний розвиток регіону" необхідно розглядати як комплексний процес одночасних змін його економічної, соціальної, екологічної, просторової, політичної і духовної сфер, що приводить до їх якісних перетворень і в остаточному підсумку – до змін умов життя людини [5].

Розвиток регіону по винен йти в напрямі суспільного прогресу, що виявляється в збільшенні суспільного багатства, тобто всієї сукупності об'єктивних і суб'єктивних умов життєзабезпечення і життєдіяльності людини, виробництва, суспільства і держав [4].

Нерівномірність розвитку регіонів посилює науковий інтерес до цього питання. Починаючи від розгляду регіону як структурної одиниці у межах економічної географії та базуючись на процесному, комплексному і системному підходах при здійсненні відповідних досліджень, науковці враховують як багатоаспектність категорії «регіон», так і використовують міждисциплінарний підхід, що зумовлює розгляд регіонального розвитку з різних точок зору, а саме економіки, державного та регіонального управління, регіональної політики, регіонального менеджменту та ін. Отже, майже всі сфери регіонального розвитку стають предметом наукового пізнання, але не всі вони досліджені науковцями. Справа в тому, що розвиток 3 науки супроводжується появою нових знань, удосконаленням методології, виникненням новітніх методів дослідження, що зумовлює необхідність виникнення нової парадигми регіоналістики [6].

Джерела

1. Адамов Б.І. Організаційно економічні основи управління розвитком міст. - К.: Грот, 1998. - 215 с.
2. Активизация социальноэкономического развития городов и регионов // Евроград. - 1998. - № 10. - С. 5-20.
3. Балог О.Г. Совершенствование системы управления производственным потенциалом горнодобывающих предприятий Украины: автореф. канд. дис. [Електроний ресурс] / О.Г. Балог. – Харків: ХНТУМГ імені О.М. Бекетова. – Режим доступу: http://radaecon.kname.edu.ua/images/Aref/aref_Balog.pdf
4. Кудріна О.Ю., Даценко О.К. Implementation of the socio-economic security of the region at the enterprise level. Науковий журнал «Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції». – Херсон: вид-во ХНТУ. – 2017 р. – № 27 (16). – с. 170-175
5. Юрійчук С.М. Особливості управління соціально-економічним розвитком регіонів в сучасних умовах. Інвестиції: практика та досвід № 6/2011. http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2011/14.pdf

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАДІЙ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Керезвас І. О., аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Ключ Ю. І.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Розглянуто стадії життєвого циклу промислових підприємств, досліджено економічну поведінку на деяких з них; визначено, що процеси економічного розвитку сучасності обумовлені чи супроводжуються інноваціями

У ринковій економіці становлення та зміна технологічного укладу проявляється у формі довгих хвиль економічної кон'юнктури. Залежно від фази життєвого циклу технологічного укладу – становлення, зростання, зрілості чи занепаду – змінюються темпи економічного зростання та рівень економічної активності.

Будь-яка інновація щодо удосконалення технології, управління або перехід на випуск нової продукції з метою кращого задоволення потреб споживачів і отримання конкурентних переваг на ринку збуту, збільшує тривалість життєвого циклу підприємства. Для початку випуску нової продукції не обов'язково чекати настання стадії «старіння» підприємства і починати життєвий цикл знову зі стадії «дитинства». Прогнозуючи у короткостроковій перспективі можливість падіння попиту на продукцію, що випускається, доцільним є пошук засобів, необхідних для поступового переходу на випуск нової або удосконаленої продукції. Економічно стійке підприємство, що знаходиться на стадії «зрілості», може використовувати самоінвестування інновацій та починати їх реалізацію з поступовим скороченням недостатньо конкурентоспроможної продукції. Таким чином, підприємство може уникнути передчасного настання стадії «старіння», що пов'язане зі зменшенням попиту на продукцію на ринках збуту.

На стадії «зрілості» підприємство має найбільш сильний інноваційний потенціал, досвідчений та висококваліфікований персонал і тому може з меншими витратами ресурсів і часу переорієнтуватися на випуск нової, більш конкурентоспроможної продукції, що краще буде відповідати вимогам ринку. Такий інноваційний перехід, безумовно, пов'язаний із збільшенням видаткової частини бюджету. При цьому графік економічного розвитку підприємства стадії «зрілості» отримує ступеневий характер. Але, якщо стратегічна мета обрана правильно і нова продукція починає успішно реалізуватися на ринку, економічний стан підприємства зміцнюється. Випуск продукції досягає найбільших обсягів з максимально можливим завантаженням наявних потужностей. Виникає ефект «омолодження» підприємства і подальшої стабілізації на стадії «зрілості». Таким чином, інноваційний розвиток підприємства виступає як необхідний фактор забезпечення його довголіття та конкурентоспроможності.

З погляду управління розвитком підприємства, критичну важливість має стадія «старіння». Від прийнятих рішень на цій стадії залежить, чи вийде підприємство на новий цикл розвитку, чи буде ліквідовано.

Закономірно, діяльність підприємства не обмежується одним життєвим циклом. Для запобігання спаду система управління розвитком повинна враховувати циклічну тенденцію і також циклічно через встановлені проміжки часу здійснювати функції щодо внесення необхідних змін до системи.

Проаналізувавши закономірності, циклічність та сучасні тенденції розвитку, можна сказати, що всі процеси економічного розвитку сучасності обумовлені чи

супроводжуються інноваціями. Головним визначником розвитку підприємства, починаючи з першої промислової революції, були і залишаються продуктивні та процесні інновації. Зазначимо, що у економічній теорії інноватика є присутньою у концепціях соціально-економічних і технологічних укладів. Суть технологічних перетворень, структурних зрушень та тенденції розвитку у рамках світової спільноти неможливо зрозуміти без аналізу технологічних укладів. Крім того, можливість розробки науково-обґрунтованих та практично реалізованих стратегій інноваційного розвитку нерозривно пов'язані з урахуванням особливостей соціально-економічних укладів. Слід зазначити, що зміна домінуючих технологічних укладів супроводжується істотними зрушеннями у міжнародному розподілі праці, оновленням складу найбільших фірм, корпорацій.

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

Корсунова К. Ю., аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Птащенко О. В.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Анотація. В роботі розглянуто особливості розвитку міжнародного маркетингу та основні тенденції в використанні інструментарію міжнародного маркетингу. Щоб створити ці міжнародні маркетингові тренди, необхідно приділяти особливу увагу цільовій комунікації зі споживачами, тобто адаптації контенту, повідомлень і каналів до потреб цільової аудиторії відповідно до вікових груп і поколінь; точне сегментування ринку - гіперперсоналізація; виробництво компаніями інтерактивного контенту та рекламних форматів, використання ігор; особистісні характеристики, екологічність, участь споживача в розробці товарів, продукції та послуг; гнучкість в отриманні інформації; співпраця з міжнародними брендами; активне впровадження інновації в маркетинг на соціальних.

Міжнародний маркетинг – це система організації діяльності промислових суб'єктів, що забезпечує узгодження виробничих цілей і сучасних потреб споживачів у всіх сферах економічного життя, вивчення внутрішнього і зовнішнього середовища компанії, розробку стратегії, а також тактика маркетингової поведінки з маркетинговими програмами. З його допомогою можна досягти оптимальних бізнес-результатів – прибутку, технічної та ресурсної підтримки, споживчої лояльності тощо. Іншими словами, міжнародний маркетинг є важливою передумовою підприємницької активності та представлення компанії в глобальному масштабі для досягнення комерційного успіху.

Сьогодні міжнародний маркетинг має такі напрями розвитку, що представлено на рисунку 1.

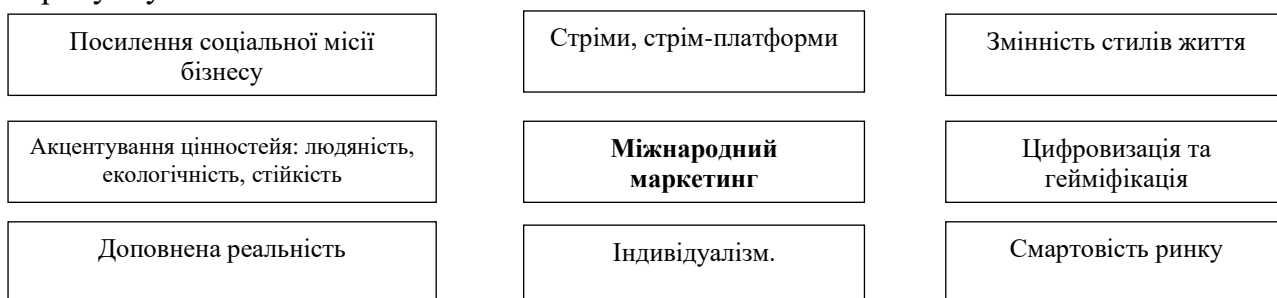

Рис. 1. Напрями розвитку міжнародного маркетингу (представлено автором на основі джерела 1 та 3)

Тому в таких умовах розвитку глобальної світової економіки залучення технологій можна вважати одним із головних драйверів економічного зростання в перехідних і розвинених країнах. Сьогодні міжнародний ринок сучасних технологій став пріоритетним. Активна участь у міжнародному технологічному ринку є запорукою здобуття передових знань, сприяння вітчизняній інноваційній діяльності та підвищення продуктивності економічних процесів. Враховуючи вищевикладене, міжнародний маркетинг – це система організації діяльності суб'єктів виробничої сфери, яка сприяє оптимізації функціонального поєднання для задоволення виробничих цілей і поточних потреб різних споживчих груп. Узгодження особистих інтересів споживачів у всіх сферах економічного життя: виробництва, посередників і споживачів з глобальним міжнародним ринком.

Джерела

1. Отенко І., Птащенко О. Тенденції розвитку високотехнологічної сфери в умовах глобалізації. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2020. Вип. 4. С. 65–76.
2. Птащенко О. В. Міжнародний маркетинг високих технологій та його взаємозв'язок з інтеграцією та глобалізацією. Науковий фаховий журнал «Вісник Київського національного університету технологій та дизайну, Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design». Серія «Економічні науки». Київ: КНУТД, 2018. № 3 (122). С. 68–78
3. Facial coding in marketing: what it is and how it helps to sell more effectively - URL: <https://vc.ru/marketing/171449-facial-coding-v-marketinge-chto-eto-i-kak-helps-sell-more-effectively>

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Кудріна О. Ю., д.е.н., професор

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Анотація. Акцентована увага на значущості регіональної політики у вирішенні питань інтеграції регіонів в єдиний економічний простір. Визначена актуальність розробки нових підходів до управління регіональними системами. Підкреслено, що впровадження нових управлінських підходів на регіональному рівні, забезпечить ефективне залучення потужних локально-промислових потенціалів.

Регіональна політика знаходиться поза сферою прямих регулятивних дій, спрямованих на конкретних суб'єктів господарювання. Завдання регіональної політики полягає у виробленні загальної стратегії і тактики узгодження всіх сторін регіонального життя в цілому, визначенні меж компетенції регіональних органів влади і управління, в ухваленні загальних економічних рішень. Метою регіональної політики є реалізація вироблених на підставі завдань стратегії і тактики через особливі державні інститути.

Сьогодні головним інтересом кожного регіону є уникнення дезінтеграції єдиного економічного простору в країні, зберегти збалансованість соціальних, економічних, природоресурсних та інших відносин, забезпечення на цій основі

стабільного і погодженого розвитку всіх елементів економічного середовища, відповідно до потреб людини, суспільства і природи.

При цьому, треба враховувати, що окрім загальнодержавних існують потужні внутрішньо-регіональні потенційні промислові можливості, яких можна реалізувати виключно на місцевому рівні. Реалізація таких можливостей апріорі є одним із першочергових завдань регіональної політики держави. Лише з усвідомленням суспільної необхідності вироблення нових підходів до управління регіональними системами, на основі аналізу досліджень в цій галузі економічної науки з'явиться можливість вирішення таких проблем як недостатня реалізація внутрішньо-регіонального потенціалу, нераціональне визначення спеціалізації регіону для вирішення загальнодержавних завдань, господарське відособлення регіонів, відсутність достатньої регіональної ресурсної бази, зростання екологічної небезпечності та ін.

Таким чином, аналіз регіональних досліджень, що відобразили і багато в чому зумовили особливості колишньої практики державної регулюючої дії на параметри розвитку регіонів, необхідні і важливі, перш за все, в цілях надбання максимально повної і об'єктивної оцінки нинішньої регіональної ситуації. Підтвердження висловленої тези – сьогоднішні гігантські диспропорції в економіці окремих регіонів, спад виробництва, наростання економічних, соціальних, екологічних і інших депресій в більшості з них.

НАЦІОНАЛЬНА КРИПТОВАЛЮТА ЯК ШЛЯХ ДО ВІДНОВЛЕННЯ, ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Кулаков Є. В., здобувач 3 курсу бакалавріату

Науковий керівник: к.е.н., доц. Бурко Я. В.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Запропоновано та обґрунтовано використання національної криптовалюти у системі забезпечення та регулювання національного грошового обігу на шляху до відновлення, цифровізації та забезпечення стабільності економіки України. Результати дослідження надають огляд та аналіз наукової та законодавчої баз щодо імплементації криптовалют у українське законодавство та фінансову систему на базі іноземного досвіду використання криптовалют, а також подано напрямки пошуку інших новітніх форм забезпечення грошового обігу.

На актуальність теми вказує насамперед необхідність швидкого відновлення всіх економічних показників, а також використання поточної кризи, як вікно можливості для глобальних реформацій та прискорення темпів розвитку. Військовий час, очевидно, приніс чимало економічних труднощів, у тому числі: збільшення військових витрат, зниження ВВП, розбіжність доходної та видаткової частини бюджету, демографічна криза, руйнація виробництв та логістичних ланцюжків, а також інші наслідки, що випливають з обставин воєнних дій. Проте стан військової кризи дозволяє проводити велику кількість реформацій в економіці, при цьому не завдаючи їй супутнього шоку.

На думку Є. В. Савельєва мають існувати такі основні пріоритети при реформуванні української економіки: вибір моделі розвитку (модернізація чи побудова нової моделі), соціальне забезпечення, політика структурних перетворень та деолігархізація [1]. Проте це не єдині напрямки, за якими слід відновлювати та розвивати

українську економіку. Одним із таких напрямів є посилення цифровізація економіки. Як показала практика, імплементація та застосування таких технологій як додаток «Дія» дозволило зручно зберігати та використовувати необхідні електронні документи, які є аналогом паперових. Також додаток дозволив проводити всеукраїнські електронні голосування, що спростило процес ухвалення рішення, перебудувало вертикаль прийняття рішень на більш горизонтальну площину, це скоротило час і кількість ланок між відгуком суспільства і виконавчою владою країни.

Одним із найпопулярніших предметів суперечок, який пов'язаний з темою про цифровізацію української економіки, звичайно ж є криптовалюти. Н. Поліщук [2] вважає, що створення належних господарсько-правових механізмів регулювання обігу криптовалют стане запорукою інноваційного розвитку української економіки, але застосувати чинне українське законодавство до криптовалют проблематично, бо до об'єктів цивільного права криптовалюту віднести важко, тому першочерговим слід визнати можливість внесення змін до Цивільного кодексу України, якими буде визначено цивільно-правий статус криптовалюти, наприклад, визначити, що для цілей захисту права власності криптовалюти згідно з цивільним законодавством криптовалюти варто вважати товаром. Згідно з господарським законодавством вони мають достатньо ознак нематеріальних активів, а оскільки згідно з Господарським кодексом України нематеріальні активи входять в ширше поняття – майно, криптовалюти можуть вважатися майном. Дійсно донедавна застосувати чинне українське законодавство до криптовалют проблематично, але 16 березня 2022 року Володимир Зеленський підписав закон про легалізацію криптовалют в Україні (див. [3]), який Верховна Рада прийняла 17 лютого. Документ надає право власності на віртуальні активи. Згідно з документом, криптовалюта отримує правовий статус та класифікацію. Закон також передбачає впровадження заходів фінансового моніторингу у сфері віртуальних активів та визначає список постачальників таких послуг та умови їх реєстрації. Регулюватимуть ринок Національний банк та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Вони визначать порядок обороту криптовалют, а також видаватимуть дозволи постачальникам віртуальних активів. Мінцифри називає це рішення "ще одним кроком на шляху виведення сектору з тіні". В. Х. Сідор [4] позначає, що незважаючи на наявність наукових досягнень у галузі вивчення виявлених проблем, динамічний розвиток криптовалют зумовлює необхідність подальших наукових досліджень для розкриття цієї проблеми. У суспільстві кардинально розходяться думки щодо доцільності та можливості використання криптовалют. Одні вважають криптовалюту інноваційним еквівалентом платіжного засобу, інші вважають небезпечною пірамідою. Подібна подвійність думок поки що не дозволяє визначити загальноприйнятну сутність цієї категорії (фінансові активи, технології, гроші тощо).

Проте криптовалюти все щільніше входять до глобальної економіки, і хоча на момент написання, в Україні діє заборона щодо покупки криптовалют задля підтримки та стабілізації курсу національної валюти, при досягненні мети стабілізації, необхідна буде згодом відміна фіксації курсу та заходи лібералізації щодо криптовалют та криптовалютних операцій. Станом на 2022 рік все більше країн дозволяють криптовалютам існувати у своєму економічному просторі та все більше підприємств дозволяють оплату криптовалютами. Це є логічним кроком при трансформації економіки у більш цифровий простір, проте є дуже багато супротивників використання криптовалют. Їхніми аргументами частіш за все виступають велика волатильність курсів криптовалют (створює неможливість

стабільного планування доходів/витрат та оплати за товари/послуги) та надмірна анонімність (завдає зростання тіньовому та чорному ринкам).

Проте названі недоліки не відносяться до всіх видів криптовалют, і хоча такі валют як Bitcoin та Ethereum мають дійсно нестабільний курс, що робить оплату за їх допомогою частково проблемною (необхідна фіксація курсу на деякий період), проблема з «відмиванням» грошей майже повністю вирішена. Майже всі біржі надають необхідну інформацію, щодо переводів, та процес транзакцій можна відслідкувати у самому блокчейні, завдяки підтвердженням транзакції одразу декількох користувачів. Вирішенням проблеми з великою волатильністю курсів же є стейблкоїни (криптовалюта, з фіксованим курсом), наприклад стейблкоїни компанії Tether у вираженні таких активів як: долар США, євро, золото. Більше детальну роботу стейблкоїнів, їх функції та відмінності, а також можливості гривні як стейблкоїну розглянуто автором у [5]. Існують і інші компанії, що займаються розробкою стейблкоїнів, та розробляють не тільки виключно ці активи. Як приклад, проєкт UAH [6] займався розробкою стейблкоїну на основі гривні, проте про нього не було надано достатнього розголосу у інформаційному просторі, та невідомо, чи продовжується розробка на сьогоднішній час.

Проте, наявність існуючих проєктів стейблкоїну-гривні не забороняє появлення нових, зокрема, емітентом якого може стати Національний банк України, або стороння організація, яка буде виокремлена та афілійована з ним. Це дозволить перевести гривню у цифрову площість, скоротити витрати на виконання операцій, та надати популярність валюті на світовому ринку, як цифровому активу, що може надати поштовх до іноземних інвестицій у економіку України та, зокрема, гривні в цілому, забезпечуючи укріплення курсу національної валюти. Крім того, можна казати також, що Україна на шляху створення своєї національної криптовалюти, яка буде додатковим засобом забезпечення обігу водночас з гривнею, а це один зі шляхів до впровадження ідеї використання за умов кризи національних мультивалютних систем як регуляторних інструментів, яку запропоновано у [7], бо емітент буде використовувати декілько валют з дещо різними функціональними можливостями та різною областю використання. Аналіз наукової та законодавчої баз щодо імплементації криптовалют у українське законодавство та фінансову систему та дослідження іноземного досвіду використання криптовалют у національній економічній системі та зокрема нагляд та контроль над ними, а також пошук інших новітніх форм грошового обігу, які можуть виступати альтернативою криптовалютам є завданням наступних досліджень.

Джерела

1. Савельєв Є. В. Пріоритети у реформуванні української економіки. Економіка України. – 2015. № 5. С. 79-89.
2. Поліщук Н. Господарсько-правовий режим криптовалют. Господарське право і процес. – 2019. С. 100-102
3. Пропозиції Президента до Закону "Про віртуальні активи" 3637 від 11.06.2020 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69110
4. Сідор В.Х. Перспективи використання криптовалюти. Сучасні гроші, банківські послуги та фінансові інновації в цифровій економіці. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих учених. – Дніпро, 2020. С. 310-313

5. Kulakov Y.V. Hryvna as a form of electronic money turnover, its application as a stablecoin in the cryptocurrency ecosystem. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритети розвитку фінансів, менеджменту та маркетингу: традиції, моделі, перспективи». К, 2022. *Подано до друку*.

6. UAH. A stablecoin: always equivalent to 1 Hryvna. URL: <https://uah.co.ua/index.html>

7. Кривуля П. В. Перспективи використання за умов кризи національних мультивалютних систем як регуляторних інструментів. *Актуальні проблеми розвитку фінансової системи України в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів* : зб. матеріалів І Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 22 червня 2020 р.). Херсон: ХНТУ, 2020. С. 33-35.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Лі Ченгуей, здобувач вищої освіти другого рівня

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Анотація. Розкрито актуальність застосування стратегічного управління в практику малого та середнього бізнесу. Виділено типи можливих стратегічних змін та елементи методології стратегічного управління підприємством.

В умовах жорсткої конкурентної боротьби, нестабільності зовнішнього середовища, важливим є збереження та нарощення потенціалу підприємства, виробництво продукції відповідної якості, задоволення потреб споживачів, забезпечення довгострокових конкурентних переваг підприємства на ринку. Це більшою мірою можливе завдяки ефективному стратегічному управлінню розвитком підприємства, яке включає наступні ключові категорії: стратегія, стратегічне управління, розвиток підприємства, управління розвитком, стратегічний розвиток підприємства, стратегічне управління розвитком підприємства тощо [2].

Мале та середнє підприємництво виконує важливі функції в країні, серед яких задоволення потреб суспільства, створення робочих місць, наповнення бюджетів усіх рівнів, створення середнього класу як основи ринкової економіки. Стабільний розвиток малого та середнього бізнесу здатний забезпечити підвищення економічної ефективності країни, сконцентрувати фінансові та виробничі ресурси населення, реалізувати потенціал держави та завершити структурні перетворення економіки. Це в свою чергу забезпечить умови для розвитку малого та середнього бізнесу при стратегічному управлінні змінами на підприємствах. [3].

Від кожного малого промислового підприємства потребується не стільки зусиль щодо ефективної діяльності, скільки задоволення потреб споживачів і забезпечення життєдіяльності, вирішення завдання виживання в умовах посиленого конкурентного середовища. Якщо теоретичні питання розвитку й підвищення ефективності діяльності малих підприємств досить широко вивчені й висвітлені в спеціальній літературі, то проблеми створення механізму стратегічного управління діяльності малих підприємств в умовах конкурентного середовища поки ще вивчені недостатньо [1].

До основних типів стратегічних змін відносяться такі:

1. Перебудова підприємства, яка передбачає фундаментальні зміни підприємства, що зачіпає його місію та організаційну культуру.

2. Радикальне перетворення підприємства, що проводиться на стадії виконання стратегії в тому випадку, якщо підприємство змінює галузь, але при цьому в ньому відбуваються радикальні зміни, викликані його злиттям з аналогічною організацією.

3. Помірне перетворення, яке здійснюється у випадку, коли підприємство виходить з новим продуктом на ринок і намагається отримати для нього покупця.

4. Звичайні зміни, які пов'язані з проведенням перетворень в маркетинговому середовищі з метою підтримки інтересу до продукту підприємства.

5. Незмінне функціонування підприємства, коли воно постійно реалізує одну і ту ж стратегію [3].

Як підсумок даного наукового дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Стратегічне управління ефективністю діяльності підприємства являє собою складну систему взаємопов'язаних структурних елементів в рамках стратегічного планування та реалізації механізмів направлених на підвищення рівня фінансово-економічної ефективності (результативності) діяльності підприємства.

2. Спрощена система даного процесу складається з трьох ключових стадій: розробка стратегії розвитку підприємства, реалізації стратегії розвитку підприємства в довгостроковій перспективі, оцінка ефективності (результативності) реалізованої стратегії.

3. В процесі стратегічного управління ефективністю діяльності підприємства виділяють значну кількість принципів, що впливають на дану системність. Серед ключових принципів даного процесу слід відмітити такі принципи як: принцип відповідності, принцип контролю, принцип комплексності й принцип ефективності.

4. На сьогоднішній день існують значні відмінності, щодо застосування принципів стратегічного управління ефективністю діяльності зарубіжних та вітчизняних підприємств. Дані відмінності в значній мірі викликані такими факторами, як нестабільність економіки України та обмеженість людських (управлінських) й фінансових ресурсів в контексті стратегічного управління ефективністю діяльності підприємства [4].

Джерела

1. Колічки О. В., Манаков В. П. Методологічні аспекти стратегічного управління діяльністю малих підприємств. https://openarchive.nure.ua/bitstream/document/9165/1/K_M_PMW2019.pdf.

2. Кудріна О.Ю. Сучасний розвиток промисловості в умовах економічної кризи / О. Ю. Кудріна // Електронне наукове фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки». – 2015 р. – № 8. Листопад. – с. 467-472. [Електронний ресурс] Режим доступу до журналу: <http://global-national.in.ua/issue-8-2015>.

3. Падерін І. Д., Горященко Ю. Г., Новак Є. Е. Стратегічне управління на підприємствах малого та середнього бізнесу. Економічний вісник Донбасу № 2(48), 2017. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/123497/20-Paderin.pdf?sequence=1>.

4. Савченко С. М., Нікітін В. Г. Сутність та принципи стратегічного управління ефективністю діяльності підприємством. Ефективна економіка. № 2 2021. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8656>.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Лю Лу, аспірант

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Анотація. Розкрито основну мету та завдання стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства. Підкреслено важливість врахування особливостей діяльності сільськогосподарських та промислових підприємницьких структур.

Одним з найактуальніших завдань сучасного розвитку економіки, будь якої країни, є досягнення високого рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, забезпечення їх ефективного функціонування на довгострокову перспективу на засадах сталого розвитку.

Цільова спрямованість розвитку підприємства на довгострокову конкурентоспроможність передбачає широкий спектр стратегічних заходів, оскільки потребує визначення ключових факторів успіху та розробку відповідних заходів щодо їхньої реалізації, тобто формування конкурентних переваг, що й забезпечує ефективна система стратегічного забезпечення управління конкурентоспроможністю підприємства [1].

Основна мета стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства полягає в забезпеченні ефективної діяльності та розвитку підприємства за умов нестабільності та мінливості факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ. Підвищення конкурентоспроможності пов'язано з розробкою та вибором відповідних стратегій, формування яких потребує постійного корегування та вдосконалення. Залежно від ринкової ситуації, умов середовища функціонування, рівня конкурентних переваг, методів конкурентного суперництва підприємство обирає відповідну стратегію конкурентоспроможності та модель поведінки. Таким чином, обґрунтовані підходи щодо підвищення конкурентоспроможності повинні описувати послідовність і взаємозв'язок необхідних заходів, підкреслювати важливість стратегічного управління в досягненні довготермінових конкурентних переваг підприємства [4].

Стратегічне управління є одним з ефективних способів управління в умовах змінного та непередбачуваного зовнішнього середовища, в якому функціонують виробники промислової продукції. Це процес установа перспективних напрямів розвитку підприємств, аналізу і вибору ефективних стратегій та їх упровадження, що забезпечить досягнення поставлених цілей. Головні завдання стратегічного управління сільськогосподарських підприємств полягають у розробленні їх стратегічної орієнтації, визначенні стратегічного потенціалу для забезпечення довгострокових конкурентних переваг та своєчасному реагуванні на зміни в середовищі функціонування.

Разом із тим унаслідок особливостей промислового виробництва, відсутності методики оцінювання типів розвитку суб'єктів діяльності стратегічне управління набуло практичного застосування незначною кількістю підприємств, а інші надають перевагу короткостроковому управлінню, що не дає можливості орієнтуватися на майбутнє.

Для побудови ефективного процесу управління промисловими підприємствами передбачаються впровадження стратегічних заходів та розроблення дій щодо їх

реалізації, державна підтримка вітчизняних виробників, залучення інноваційних проєктів, наукового кадрового потенціалу, застосування прогресивних організаційних та управлінських рішень [2].

Джерела

1. Голік В. В. Формування системи стратегічного забезпечення управління конкурентоспроможністю підприємств / В.В. Голік // Ефективна економіка. – Дніпро: вид-во ДДАЕУ. – 2013 р. – № 11. [Електронний ресурс] Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2466>.

2. Желуденко К. В. Стратегічне управління в забезпеченні конкурентоспроможності аграрних підприємств / К.В. Желуденко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Ужгород, УНУ, 2017. – Вип. 14, Ч. 1. – с. 89-93.

3. Кудріна О.Ю. Сучасний розвиток промисловості в умовах економічної кризи / О. Ю. Кудріна // Електронне наукове фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки». – 2015 р. – № 8. Листопад. – с. 467-472. [Електронний ресурс] Режим доступу до журналу: <http://global-national.in.ua/issue-8-2015>.

4. Лозовський О. Дячук М. Стратегічне управління як чинник підвищення конкурентоспроможності підприємства / О. Лозовський, М. Дячук // Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки. – 2018 р. – № 2(11). [Електронний ресурс] Режим доступу до журналу: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Econom-visnyk-11-7.pdf>.

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ ТА ПРІОРИТЕТНОСТІ РОЗВИТКУ ГРОМАД І ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ляшенко П. А., к.е.н., Гречана С. І. к.е.н, доцент

Луганська філія

ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова

НАН України

Анотація. Розглянуто стан аналітичного забезпечення оцінювання соціально-економічного розвитку з метою визначення окремих громад і територій, що потребують державної підтримки чи стимулювання використання власного потенціалу. Сформульовано його основні проблеми. Відзначено їх поглиблення та суттєве розширення через початок повномасштабної війни в Україні. Запропоновано використання додаткових інформаційних джерел задля забезпечення виконання якісних аналітичних оцінок під час війни.

Для реалізації цілей нової державної регіональної політики передбачено перехід до територіально спрямованої політики розвитку на основі стимулювання використання власного потенціалу територій, надання підтримки окремим територіям, що характеризуються особливими проблемами соціально-економічного розвитку [1]. Отже пріоритетність розвитку територій має визначатись за відповідною методикою щодо оцінки їх соціально-економічного стану, що ґрунтується на якісній аналітичній базі, основі якої становить офіційна статистична інформація.

Нажаль цей найважливіший інформаційним ресурс держави не в повній мірі відповідає сучасним потребам, особливо в його територіальному сегменті. Правова база регламентації та організації процесів збору даних, потоків обміну інформацією

та якості аналітичної діяльності є складною, фрагментарною та неоптимальною [2]. В ній відсутня концептуальна база, яка поєднувала б показники систем моніторингу й теорію регіонального розвитку. Наприклад, моніторинг процесу об'єднання громад і реформи децентралізації здійснюється окремо від процесу моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів, при чому, останній ґрунтується на нормативно-правовій базі, а попередній – на тимчасових заходах/процедурах.

Та все ж головною проблемою залишається той факт, що за завершення першого етапу реформи децентралізації, який сформував новий адміністративно-територіальний устрій, система статистичних спостережень в частині територіального розвитку залишилась без змін та не відповідає новим реаліям. Це призвело на тільки до появи нових проблем, але й поглиблення старих: інформація, що є базою для розрахунку кількості населення на всіх територіях, базується ще на результатах перепису 2001 року; за виключенням деяких показників, статистична інформація на рівні районів і громад відсутня; в урядових структурах бракує спроможності адекватно вирішувати проблеми використання статистичних та інших наукових даних для розробки, моніторингу й оцінювання політик регіонального розвитку [2].

Незважаючи на те, що Програмою розвитку національної статистики до 2023 року було передбачено введення окремих статистичних операцій, пов'язаних з моніторингом регіонального розвитку, та підключення до удосконалення цих процесів можливостей політики Е-урядування та Відкритого урядування, станом на початок повномасштабної агресії Росії у лютому 2022 року ситуація з інформаційним забезпеченням територіальними статистичними даними докорінно не змінилась. До того ж залишається низьким рівень статистичної грамотності представників влади, бракує експертів зі збору та аналізу даних, що у сукупності знижує і без того невисокий рівень довіри до офіційної статистики.

Військовий стан поглибив існуючі проблеми, створивши значне коло нових. Відмітимо найвагоміші, які ускладнюють саме процеси підбору інформації для здійснення оцінок:

канал отримання первинних статистичних даних є нестабільним – частина підприємств призупиняє чи припиняє свою роботу через неможливість здійснення діяльності, руйнування, тимчасову окупацію чи інші форс-мажорні обставини, деякі з них втрачають (постійно чи тимчасово) доступ до власних приміщень, що ускладнює збір чи передачу достовірної інформації, відсутність комп'ютерної техніки чи зв'язку, тощо;

ускладнення обробки та агрегації даних в органах статистики в тимчасово окупованих регіонах робота органів статистики заблокована, частина фахівців та співробітників виїхали за межі України, частина техніки та інформації втрачена через воєнні дії; на частині територій звіти суб'єктів господарювання, які надходять до органів статистики, не можуть певним чином пройти перевірку на достовірність; терміни подання звітності можуть недотримуватися з об'єктивних причин;

втрачена послідовність та співставність даних, порушено терміни та порядок їх оприлюднення. Це стосується не тільки статистичних даних, але й всієї аналітичної інформації, що розміщувалась на офіційних сайтах органів місцевого самоврядування.

Дуже показово ілюструють вплив зазначених проблем оприлюднені у червні 2022 року результати рейтингового оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів за 2021 рік. У преамбулі зазначено, що у зв'язку з ускладненням отримання необхідної інформації в умовах воєнного стану від центральних та місцевих органів

виконавчої влади, та «враховуючи наявну гостру необхідність у фіксування ситуації соціально-економічного розвитку як в країні в цілому, так і по кожному регіону, моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2021 рік здійснено на підставі наявної інформації Мінрегіону, а також тієї, що лише частково надійшла від Мінінфраструктури, Держстату та Держенергоефективності. Також, при здійсненні річного моніторингу, було використано інформацію, надану Мінфіном та Держенергоефективності за підсумками 12 місяців 2021 року. Враховуючи відсутність повної інформації та з метою уникнення некоректного висвітлення отриманих результатів, розрахунки рейтингової оцінки (ранжування) регіонів за кожним напрямом та розрахунок загальної рейтингової оцінки в цілому за всіма напрямами не проводився» [3].

Однак, такий стан офіційної статистичної інформації не означає, що здійснення оцінювання розвитку в умовах збройного конфлікту не можливе. Так, це суттєво ускладнює процес моніторингу чи оцінок, але це є новітній шанс змінити підходи до територіальних оцінювань, частково використавши альтернативні джерела, надійні, якісні та схожі за інформативністю. Такі дані є можливість отримати з результатів роботи розгалуженої мережі дослідницьких установ в Україні, в тому числі проєктів, які запроваджені та куруються міжнародними організаціями-донорами, та які надаються у вигляді соціологічних опитувань та експертно-аналітичних оцінок.

В площині соціологічних опитувань громадської думки, незважаючи на ускладнення умов їх проведення під час війни, продовжують здійснювати свою діяльність Київський міжнародний інститут соціології (КМІС), центр Разумкова, соціологічна група «Рейтинг», фонд «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва» та інші, змістивши основний фокус досліджень на зміни в думках та житті населення в умовах війни. Показовими, як для даного дослідження, так і загалом для сприйняття ситуації, є, результати опитування компанією Gradus Research українців, які виїхали за межі країни. Результати дозволяють певним чином визначити сфери, що не потребують додаткового втручання (наприклад, діджиталізація державних та комерційних сервісів, швидкість інтернету та поштових/кур'єрських відправлень) чи такі, проблеми яких мають вирішуватись пріоритетно (наприклад, сортування і налагоджене вивезення сміття, створення спеціальних умов для людей з інвалідністю, якість роботи громадського транспорту) [4].

В площині досліджень щодо соціально-економічного розвитку станом на січень 2022 року функціонувало безліч фахівців, наукових установ та комерційних організацій, які частково чи в повному обсязі припинили дослідницьку діяльність (за напрямами, що дотичні до даного дослідження) та за більш ніж за півроку повномасштабної війни не навели жодних результатів чи експертних оцінок. Наразі продовжують здійснювати моніторинг та оприлюднювати його результати проєкти USAID та U-LEAD в Україні, а саме в частині експертного аналізу фінансових показників місцевих бюджетів. Головною їх перевагою є повна надійність (достовірність наведеної інформації на рівні статистичних даних) та співставність наданих звітів, оскільки такі звіти вже є регулярними протягом всієї реформи децентралізації. А фінансова інформація щодо перебігу бюджетного процесу за регіонами, особливо в частині виконання видатків місцевих бюджетів, є доволі суттєвою для здійснення оцінок соціально-економічної ефективності розвитку.

Отже, визначені проблеми аналітичного забезпечення оцінювання стану та пріоритетності розвитку громад і територій показали вразливі місця організації та виконання цих процесів, що ускладнює проведення будь-яких соціально-економічних

досліджень. Наразі суттєво вплинути на подолання більшої їх частини під час війни, особливо активної її фази, у держави не має можливості, але здійснювати моніторинг розвитку необхідно та можливо. Саме тому у воєнний та повоєнний час слід звертатись до проведення тих оцінок, які засновані на використанні меншої кількості даних, але на втрачають своєї інформативності та експертності. Крім того, втрата співставності даних, яка відбулась через зміну багатьох «непорушних» в мирний час чинників (наприклад, площа території регіонів), певним чином повторивши ситуацію 2014 року (тимчасова окупація Криму та частини Луганської та Донецької областей), потребує пошуку нової базової точки для здійснення порівнянь стану соціально-економічного розвитку.

Джерела

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Постанова КМУ від 5 серпня 2020 р. № 695. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.

2. Хоце Л. Сервера. Розробка системи моніторингу територіального розвитку. <https://decentralization.gov.ua/news/13779>.

3. Моніторинг соціально економічного розвитку регіонів за 2021 рік. Режим доступу: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/rejtyngova-oczinka-za-2021-rik-prezentacijni-materialy.pdf>.

4. Що українці, які виїхали, оцінили у своєму житті у рідній країні. Режим доступу : https://gradus.app/documents/239/GradusResearch_War_w5_Ukraine_vs_Abroad.pdf.

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО І ЛОГІСТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ, А ТАКОЖ ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Маркелов А. М., здобувач 2 курсу магістратури

Науковий керівник: д.е.н., професор Моргачов І. В.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. В роботі проаналізовано проблеми економічного і логістичного розвитку України в умовах воєнного стану. Запропоновано методи вирішення проблем. Спрогнозовано можливі результати розвитку економіки в разі вирішення наведених економічних проблем.

У сучасному глобалізованому світі розвиток національної економіки та суспільства більшості країн світу здійснюється на основі забезпечення сталого розвитку, маючи на меті досягнення найкращого балансу між трьома складовими - економічною, соціальною та екологічною. Принципи переходу України до сталого розвитку знайшли місце в «Стратегії сталого розвитку України до 2030 року», де визначено завдання стратегії щодо забезпечення високого та якісного життя українського народу, створення сприятливих умов для нинішнього та майбутніх поколінь. діяльності та запровадити нову модель економічного зростання, засновану на принципах сталого розвитку [1].

За останні роки українська економіка, незважаючи на недоліки споживчої моделі розвитку, довела, що здатна витримувати удари та адаптуватися до великих форс-мажорних ситуацій. З 2014 року економіка функціонує в умовах гібридної війни між Російською Федерацією та Україною та стрімко переходить від фази кризи до

фази відновного зростання. У 2021 та на початку 2022 року економіка подолати наслідки триваючої пандемії COVID-19 і, хоча ще не повністю відновилася, завдяки антикризовим та стимулюючим програмам Уряду демонструвала успішну адаптацію до функціонування в умовах обмежень, викликаних запобіжними заходами карантину, а також здатність поглинати шоки зростання світових цін на енергоносії та продовольство без порушення макростабільності та позитивної динаміки розвитку

В умовах воєнного стану у 2022 році з'явилися суттєві загрози для сталого розвитку в нашому суспільстві, так як економіка України зазнала значних матеріальних збитків, а саме:

1) було пошкоджено частину інфраструктури, логістики, майна підприємств різної форми власності, внаслідок чого це призвело до зупинки великої кількості підприємств. У багатьох українських містах були знищені житлові квартали, важливі культурні об'єкти, об'єкти громадської та соціальної сфери. Спостерігаються наростаючі проблеми аграрного сектору;

2) багато інвестиційних проектів фактично зупинені через надзвичайно високі інвестиційні ризики (особливо у сферах будівництва та машинобудування). Зменшення банківської активності та заморожені інвестиційні проекти. Банкрутство комерційних компаній через знищення потужностей, втрати та звуження ринків збуту в Україні та за кордоном, невиконання зовнішніх контрактів, у тому числі через валютні обмеження;

3) понад 10 млн. українців (близько 25% від загальної кількості населення) залишили свої домівки, з них близько 6 млн. виїхали за кордон. У результаті щонайменше 3 мільйони українців є безробітними, а 53% населення ризикує втратити роботу (за даними ООН). За оцінками, безробіття зросло більш ніж на 30%. За експертними оцінками, рівень оплати праці знизився з 9% до 58%. Повітряне, морське та залізничне сполучення на ворожій території призупинено. Бюджетні витрати зросли майже вдвічі, через збільшення витрат на оборону, комерційну підтримку та гуманітарну допомогу. Відбулося скорочення попиту населення, яке опиняється в окупації, в зоні активних воєнних дій або вимушено покидає Україну, скорочується економічна активність у сфері послуг готельно-ресторанного бізнесу, а також сфери економіки, які належать до креативних індустрій, зокрема: виробництво та розповсюдження відеофільмів, література й видавнича діяльність;

4) експортери стикаються з обмеженими можливостями через неможливість безпечного транспортування продукції через порти (поточні логістичні маршрути становлять менше 30% експорту). За три місяці війни було втрачено більше 50% експорту через руйнування транспортної інфраструктури та обмеження транскордонних валютних розрахунків (крім розрахунків за ключові імпорتنі товари), враховуючи значну частку продукції агропромислового комплексу в експорті України (також, це загрожує, значною мірою, світовою продовольчою кризою). Вузька логістика, що й надалі стримуватиме розвиток експорту, руйнуватиме ланцюги постачання сировини та готової продукції. Також, через звуження спектру вітчизняних товарів та дефіцит імпорту енергоресурсів - посилюється тиск на інфляцію та валютний курс;

5) проблеми, що виникли внаслідок недоліків економіки України в мирний час, мають бути вирішені шляхом відбудови нової української економіки зі стійкістю, європейською інтеграцією та економічною незалежністю. До таких проблем належать: сировинна модель розвитку; немодернізована економіка, що знижує конкурентоспроможність виробництва; низька диверсифікація постачання

енергоресурсів за країнами походження; надмірне фіскальне навантаження на бізнес; серйозний дисбаланс між попитом і пропозицією на ринку праці.

б) завдання, які має вирішити Україна на шляху до євроінтеграції. Відповідність Копенгагенським критеріям вступу, створення умов для поглиблення економічної інтеграції з ЄС, неоднозначна політична підтримка державами-членами ЄС європейської перспективи України, необхідність завершення передвступних переговорів та підписання Угоди про членство [2].

Незважаючи на невирішені проблеми, деякі сектори економіки, такі як державне управління та оборона, банківська сфера, інформаційні та комунікаційні технології, харчова промисловість, роздрібна торгівля, охорона здоров'я та освіта, продовжують функціонувати. Через глибоке проникнення процесів діджиталізації ці тимчасові паузи в галузевій діяльності є короткими або взагалі відсутні.

Для вирішення наведених вище проблем потрібно:

По-перше, розвивати старі і запроваджувати нові програми державної підтримки населення та бізнес-сектору. Забезпечити споживання населення, оскільки, це є свого роду двигуном для економіки. Попри всі воєнні та логістичні труднощі важливо безперервно забезпечити пропозицію необхідних товарів та послуг в усіх регіонах, на яких відбуваються воєнні дії, чи які безпосередньо не зачепила війна.

По-друге, зберігати людський потенціал - це є важливою умовою функціонування економіки, як в умовах воєнного стану, так і в період відновлення в післявоєнний період. Збільшення робочих місць, надання можливості роботи на дистанційній основі, працевлаштування людей різних професій серед тимчасово переселених осіб у сфері виробництва товарів, сільського господарства, торгівлі, будівництва, відновлювальних робіт чи у сфері послуг, культури тощо – все це стримує відплив людей з країни.

По-третє, адаптувати підприємництва до діяльності в умовах воєнного часу та стимулювати бізнес. На це націлені запроваджені урядом засоби підтримки у податковій та регуляторній сферах, які слід посилити можливостями у вивезенні виробництв, придбанні обладнання, налагодженні постачання та збуту. Щодо здійснення сільськогосподарської діяльності, то для запровадження державою схеми компенсації відсотків за кредитом для покриття будь-яких витрат рекомендовано державно-приватне партнерство.

По-четверте, максимально швидко відновити діяльність підприємств, забезпечивши нарощування пропозиції на ринку, відбудувати державну інфраструктуру, відновити логістичні зв'язки і вузли, провести реформу цифровізації в сфері логістики.

По-п'яте, ефективно використовувати допомогу міжнародних партнерів на підтримку економіки, зокрема запропонований Європейською комісією план допомоги Україні на повоєнну відбудову, що передбачає довгострокові реформи й інвестиції, а також короткотермінову макрофінансову допомогу в обсязі 10 млрд. євро у 2022 році. А також, провести реформу ринків, зменшити вплив монополій та провести деолігархізацію економіки. Здійснити реформу правоохоронних органів у сфері економічних злочинів [2].

Можливі результати розвитку економіки в разі вирішення наведених проблем:

- інтенсивний промисловий розвиток на території Західної України, в тому числі завдяки процесам релокації;
- розширення національних та міжнародних програм підтримки бізнесу та створення умов для виникнення нового бізнесу;

- диверсифіковане виробництво може спрямовувати енергію зростання одних галузей на розвиток і створення інших галузей;
- розвиток логістичних маршрутів через західний кордон, розвиток альтернативної морської транспортної логістики для експортних поставок української продукції.

Україна має потенціал, щоб гідно відповісти на всі нові та успадковані проблеми та вирішити виклики на шляху до інтеграції до ЄС, а також скористатися можливостями в умовах війни для підтримки економіки для її післявоєнного відновлення та подальшої реалізації її завдання стратегії сталого розвитку. Весь період боротьби за незалежність із втратами, яких зазнала Україна: людськими, виробничими, втратами ринків та традиційних партнерів – не зруйнував економіку України. Втрачаючи частину своїх традиційних переваг, можна набути нових. Україна має сильні й збережені традиційні можливості для розвитку.

Джерела

1. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL:<https://www.undp.org/uk/ukraine/publications>.
2. Проект Плану відновлення України. [Електронний ресурс]//*Національна рада з відновлення України від наслідків війни*. URL:<https://ua.unc2022.com/plan-vidnovlennya-ukrayini>.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ІТ-РИНКУ

Михайленко М., здобувач вищої освіти

Науковий керівник: д.е.н., професор Птащенко О. В.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Анотація. Визначено, що основу економіко-організаційного та регулюючого інструментарію світового ринку інформаційних технологій складають норми національного та міжнародного права, в якому регулюючі інструменти розвитку національних ринків інформаційних технологій можуть значно відрізнятися. Підкреслена визначальна роль держави як інституціонального суб'єкту регулювання світового ринку інформаційних технологій, оскільки внутрішньодержавне регулювання спрямоване на досягнення максимальної ефективності функціонування ринкових механізмів.

Національні ринки інформаційних технологій є функціонуючими системами, які засновані на економічних законах та передбачають повну економічну самостійність, відповідальність господарюючих суб'єктів, свободу підприємництва, незалежне виробництво та купівлю-продаж ресурсів, продукції та послуг, а також засобів інформаційного виробництва, робочої сили, грошових коштів, цінних паперів.

В Україні національний ринок інформаційних технологій почав активно розвиватися у межах нормативно-правового поля, початок формування якого припадає на 90-ті роки ХХ століття. Так, Закон України «Про Національну програму інформатизації» визначає стратегічні напрями розв'язання проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення [1]. Регуляторна політика національного ринку інформаційних технологій України формується такими

нормативно-правовими актами, як Закон України «Про доступ до публічної інформації»; Закон України «Про електронний документ та електронний документообіг»; Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»; Закон України «Про інформацію»; Закон України «Про основні засади розбудови інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», а також численними підзаконними актами. Економіко-організаційний механізм включає порядок регулювання інформаційної сфери України, зокрема процедури надання електронних адміністративних послуг, розбудови систем електронного урядування, створення загальнодержавних інформаційних систем в різних сферах суспільного життя. 3 лютого 2016 року Верховна Рада України провела Парламентські слухання за темою «Реформи галузі інформаційно комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України». У 2019 році Міністерством Цифрової трансформації разом з українською агенцією Fedoriv було розроблено та презентовано мобільний застосунок, веб-портал та бренд цифрової держави «Дія – Держава і я». Офіційно додаток було запущено у 2020 році. Станом на кінець 2020 року в застосунку було доступно 50 послуг, серед яких відкриття ФОП, документи (внутрішній та закордонний паспорти громадянина України, водійське посвідчення та сплата штрафів, тощо). На цьому українське законодавство на чолі з шостим президентом України не зупинилося, і 15 липня 2021 року було ухвалено базовий закон про спеціальний правовий режим для ІТ-галузі «Дія Сіті» [4]. На думку автора, даний проект було створено для зменшення відтоку кваліфікованих кадрів та приваблення інвестицій в ІТ-галузь безпосередньо на території держави. Про це також свідчить коментар міністра цифрової трансформації Михайла Федорова – «Робимо все, щоб українські технологічні компанії і стартапи залишалися у своїй країні, мали доступ до ефективних інструментів для зростання і розвитку. А круті продуктивні ІТ-компанії світу вибирали Україну як країну зі здоровою конкуренцією і крутими можливостями. У свою чергу ми отримуємо за це інвестиції і плюс до економіки. За підрахунками, Дія City допоможе збільшити зростання до 10% частки ІТ-індустрії у ВВП України» [3].

Протягом усіх років незалежності України національний ринок інформаційних технологій розвивався досить хаотично. Численні кадрові, адміністративні, законодавчі реформи не давали можливості ІТ галузі активно розвиватися, а специфіка ринку інформаційних технологій полягала в тому, що він був саморегульованим, й держава не створювала сприятливих умов для його розвитку та ефективного функціонування.

Отже, ринкові відносини в інформаційній сфері України під впливом глобалізації створюють проблему пошуку нових форм і методів управління виробництвом та реалізації товарів. Тому постає необхідність захисту процесів реалізації товарів та створення або вдосконалення інформаційних систем і технологій, які базуються на сучасних апаратно-програмних інформаційних технологіях, розподіленій обробці даних у мережах, на використанні економіко-математичних методів і моделей, систем підтримки прийняття рішень. А тому використання дієвих регуляторів на ринку ІТ для управління ним ефективно захистить його учасників, вчасно забезпечить достатній потенціал розвитку ІТ індустрії та мінімізує негативні явища, що забезпечить не лише інформаційно-безпековий напрям, а й контрольню координаційний в даній регулюючій системі.

Джерела

1. Отенко І., Птащенко О. Тенденції розвитку високотехнологічної сфери в умовах глобалізації. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2020. Вип. 4. С. 65–76. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.04.065>.
2. URL: <https://www.statista.com/chart/18804/rankings-of-the-global-innovation-index/>.
3. Офіційний телеграм канал Міністра цифрової трансформації Михайла Федорова [Електронний ресурс] // Telegram – Режим доступу до ресурсу: <https://t.me/zedigital>.
4. Указ Президента України "Про заходи щодо створення сприятливих умов для розвитку ІТ-індустрії в Україні" від 05.09.2020 №371/2020 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/371/2020#Text>.

ЗНАЧЕННЯ ЛОГІСТИКИ У ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ

Мірошніченко О. А., аспірант

Науковий керівник: д.е.н., доцент Орлова-Курилова О. В.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Описано роль логістики у діяльності сучасного підприємства, яке стоїть на позиціях сталого розвитку. Логістичні потоки, як основа логістичного підходу.

Ефективність показників виробництва сучасного підприємства залежить від правильної організації роботи всіх його структур. Одним із векторів роботи підприємства є пошук нових підходів та рішень. Застосування правильних підходів у логістиці підприємства, як одного із основних напрямків діяльності підприємств, на сучасному етапі, не є виключенням. Правильно організована логістика дає змогу підвищити продуктивність виробництва та водночас знизити витрати на виробництво. Тобто, призначенням логістики є можливість гарантувати постійне забезпечення продуктом у тому місці у визначений час, коли і де вони потрібні.

Вивчення і застосування логістики ґрунтується на розумінні логістичного підходу. Логістичний підхід змінює пріоритети в управлінні господарською діяльністю, головним об'єктом управління стає не продукт, а процес у формі логістичного потоку, який можна розглядати як ресурси в процесі руху та трансформації [1, с. 13-14].

Загальне завдання логістики можна сформулювати так: створення інтегрованої ефективною системи регулювання та контролю матеріальних та інформаційних потоків, що забезпечують високу якість поставки продукції [1, с. 21].

Логістика координує всі структури підприємства, а саме планування, організацію і контроль руху матеріальних та інформаційних потоків в просторі і в часі на шляху від первинного джерела сировини і матеріалів, їх переробки та виготовлення готової продукції і доведення її до споживача [2].

Отже, підприємство з добре організованою логістикою є більш конкурентоспроможними, але слід зазначити, що це можливо, коли вірно обрана логістична система для підприємства, яке стоїть на позиціях сталого розвитку.

Логістика є особливим видом діяльності менеджерів, яка задає напрями для оптимізації усіх логістичних потоків, які у результаті призведуть до збільшення виробництва, а відповідно і зростуть всі показники роботи підприємства.

Джерела

1. Тюріна Н. М. Логістика [Текст]: Навч. посіб. / Н. М.Тюріна, І. В. Гой, І. В. Бабій. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 392 с.
2. Гіржева О. М. Логістика в системі розвитку підприємства. «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» : ІХ Міжнар. науково-практ. конф., м. Харків. 2018. С. 74.

ВПРОВАДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ІННОВАЦІЙ ІННОВАЦІЙ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Нагорна А., здобувач вищої освіти

Науковий керівник: к.пед.н., доцент Будянська В.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Анотація. В роботі розглянуто необхідність організації інноваційної діяльності директора школи, яка повинна бути спрямована на формування педагогічного колективу, тобто колективу односторонців. У цій роботі особливу роль відіграють особистісні якості керівника, його професіоналізм, загальна і педагогічна культура, зацікавленість у справах школи, вчителів та учнів, вміння ставити завдання і досягати їх вирішення.

Сучасний етап розвитку української освіти, становлення ринкових відносин обумовлюють необхідність змін механізму управління освітніми системами, що характеризується переходом від адміністративно-командних методів управління до демократичних форм. Це висуває на перший план не тільки проблему управління, а й проблему вдосконалення способів його здійснення. Управління інноваційними освітніми організаціями, що перебувають одночасно в режимі функціонування і розвитку, має бути також інноваційним, включати в себе нові організаційні структури управління і виконувати нові управлінські функції.

Дуже важливими в здійсненні будь-якої інновації є її джерела, які умовно можна поділити на дві групи в залежності від того, чим вони обумовлені: змінами у внутрішньому або в зовнішньому середовищі школи.

Зовнішні джерела – зміни в освітній політиці, демографічні зміни, нове наукове знання, нормативно - правові документи органів управління освітою. Що стосується зовнішніх джерел, то сучасна освітня політика України і міських органів управління освіти відома всім: профілізація навчання, створення територіальних освітніх комплексів, реалізація незалежної експертизи якості освіти, здійснення компетентнісного підходу до навчання з метою формування основних компетентностей; мережева взаємодія; в сфері виховання – активізація цивільно-патріотичного виховання учнів і багато іншого.

Процес управління інноваційною діяльністю школах зараз є недосконалим.

Виходячи з цього, необхідна термінова трансформація принципів роботи школи і створення стабільної і ефективної організаційної культури. Зміна організаційної культури і впливу її на персонал освітнього закладу повинен пройти ряд етапів, на кожному з яких повинна трансформуватися визначена сфера діяльності ЗО. Тому, необхідно вирішити наступні питання:

- інформаційне, документарне і технологічне забезпечення організаційної культури;
- узгодження і оголошення нових положень персоналу;

- поступове впровадження змін і подальший моніторинг.

Для вирішення даних питань необхідно використовувати інформаційно-технологічний підхід, тобто впровадити комп'ютерні системи, а також розглянути інформаційну базу регулювання питання розвитку організаційної культури.

Інноваційна робота в школі організовується за наступними напрямками:

- освоєння ДСТУ;
- реалізація варіативності змісту освіти, формування комплексної системи оцінки якості освіти на основі застосування інноваційних технологій;
- застосування сучасних технологій і цифрових освітніх ресурсів;
- індивідуальна робота з «обдарованими» дітьми в плані розвитку їх творчого потенціалу;
- участь вчителів у роботі конференцій муніципального, регіонального та всеукраїнського рівнів.

Розвиток інноваційного потенціалу педагогів ключове завдання методичної та інноваційної роботи.

В умовах розробки ефективної моделі процесу становлення і розвитку освітнього середовища школи актуальними залишаються такі напрямки:

- управління процесом формування універсальних навчальних дій;
- формування у школярів мотивації до навчально-пізнавальної діяльності;
- формування контрольної-оціночної діяльності;
- створення системи внутрішнього моніторингу досягнення особистісних результатів;
- організація проектної та дослідницької діяльності учнів;
- організація підготовка учнів до участі в телекомунікаційних проектах та конкурсах.

Стратегічна мета державної політики в галузі освіти – підвищення доступності якісної освіти, що відповідає вимогам інноваційного розвитку економіки, сучасним потребам суспільства і кожного громадянина.

У більшості шкіл в тому чи іншому вигляді здійснюється інноваційна діяльність: розробляються і реалізуються програми розвитку шкіл, ведеться експериментальна робота, освоюються нові освітні програми та технології.

Виникає проблема: як організувати інноваційну діяльність, щоб підвищити якість освіти учнів.

Якість в цьому випадку трактується як нормативна результативність освітньої роботи, досяжна в задані терміни при оптимальних зусиллях учасників освітнього процесу, тобто не тільки кількісними показниками якості навченості і вихованості, а й успішної соціалізації учнів при забезпеченні турботи про їхнє здоров'я.

Аналіз змісту концептуальних документів розвитку освіти показує, що провідними напрямками педагогічної творчості на середньострокову і стратегічну перспективу будуть:

- забезпечення державних гарантій доступності та рівних можливостей отримання повноцінної освіти;
- оновлення освітніх стандартів;
- введення в дію єдиного механізму державної (підсумкової) атестації випускників на всіх рівнях системи освіти;
- система підтримки талановитих дітей;
- здоров'я школярів;

- введення систем оплати праці педагогічного та адміністративно-управлінського персоналу освітніх установ, які враховують якість і результативність їх діяльності;

- підвищення соціального статусу і професіоналізму працівників освіти, посилення їх державної і суспільної підтримки.

Отже, сучасні заклади середньої освіти будують свою діяльність на основі даних напрямків розвитку сучасної освіти. Найбільш важливі напрями інноваційної діяльності, за якими вже ведеться робота:

- моніторинг якості освіти школярів;
- робота з обдарованими дітьми;
- робота творчих груп;
- інновації в контролі, в оцінці результатів.

Джерела

1. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності: Наказ Міністерства освіти і науки України від 7.11.2000 № 522 із змінами від 30.11.2012 року.

ПСЛЯВОЄННА ВІДБУДОВА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЯК МОЖЛИВІСТЬ ПОБУДУВАТИ ЕКОНОМІКУ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Непочатов Д. О., аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Птащенко О. В.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Анотація. В роботі розглянутий шлях розбудови економіки України до війни та який він має бути після. Основним орієнтиром при дослідженні економіки стали Цілі сталого розвитку ООН та як Україна може їх застосувати для свого подальшого розвитку. Діючі нормативно-правові акти, розроблені національні програми, нарешті закони, не охоплюють всі боки цієї багатогранної і складної проблеми – переходу України до стійкого розвитку.

Концепція сталого розвитку – одна з найбільш важливих та дискусійних парадигм кінця ХХ – початку ХХІ століття. За останні роки до повномасштабної війни в Україні було створено багато програм та концепцій щодо напрямів переходу до ринкової економіки, але питання про механізми та напрями переходу до сталого розвитку залишалося поза увагою, хоча є дискусійним і привертає дедалі більшу увагу не тільки сучасних науковців, а й спільноти.

В результаті попередньої господарської діяльності в Україні склалася вкрай нераціональна структура природокористування, яка є наслідком нагромадження за багато десятиріч структурних деформацій господарства, домінування природомістких галузей промисловості, ресурсо- та енергомістких технологій, переважне використання невідновлювальних природних ресурсів, сировинної орієнтації експорту, надмірної концентрації виробництва в окремих регіонах держави, що є небезпечним у випадку воєнних дій. Нинішня структура економіки в цілому залишається неефективною та екологічно небезпечною. Енергомісткість валового внутрішнього продукту не знижується [1].

Головним рушієм глобальних змін повістки сталого розвитку є ООН та її програма з 17 цілями AGENDA 2030, яка ставить за мету зокрема сталий розвиток міст та громад і розбудову миру [2]. Цілі сталого розвитку (ЦСР) – ключові напрями розвитку країн, ухвалені на Саміті ООН зі сталого розвитку, що фактично

продовжили собою Цілі розвитку тисячоліття. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року», прийнята 25 вересня 2015 р., проголосила план дій, орієнтований на виведення світу на нову траєкторію поступу [1].

Післявоєнний розвиток України ставить перед собою багато важливих питань, зокрема як і якими способами відбудувати економіку України. На наш погляд, цілі сталого розвитку ООН мають стати орієнтиром для України, так як воєнні дії та кліматичні виклики унеможливають інший вид розвитку, який не відповідає сталому [1].

Сьогодні прямі втрати економіки України від війни сягають 113,5 млрд доларів [3], а скорочення ВВП прогнозується на 37% [4]. Через економічні втрати Україна потребує нового плану Маршалла для якнайшвидшої відбудови. На наш погляд, саме ЦСР ООН мають бути прописані у такому новому плані, щоб побудувати стале суспільство, яке зможе самостійно відповідати на глобальні виклики світу.

Отже, розбудова економіки України до повномасштабного вторгнення переважно відбувалася за принципами, які не відповідають цілям сталого розвитку ООН. Війна та значне економічне падіння як наслідок війни змушує замислюватися над майбутньою відбудовою. Ми вважаємо, що Цілі сталого розвитку ООН мають стати орієнтиром, який допоможе Україні швидко розбудувати економіку, яка буде стабільною.

Джерела

1. Карінцева О. І., Харченко М. О., Тарасенко С. В. (б) Економічна основа векторів дематеріалізації та енергоефективності в процесах розвитку економіки // Мотиваційні механізми дематеріалізаційних та енерго- ефективних змін національної економіки : монографія / за заг. ред. докт. екон. наук, проф. І. М. Сотник. Суми : Університетська книга, 2016. С. 33–38.

2. Цілі сталого розвитку ООН [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs>.

3. Прямі втрати української економіки через війну сягають близько \$113 мільярдів – KSE [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3555082-prami-vtrati-ukrainskoi-ekonomiki-cerez-vijnu-sagaut-blizko-113-milardiv-kse.html>.

4. ВВП України скоротився більш ніж на 37% – Держстат [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slovoidilo.ua/2022/09/09/novyna/ekonomika/vvp-ukrayiny-skorotyvsya-bilsh-nizh-37-derzhstat>

ІНСТИТУЦІЙНИЙ БАЗИС ІННОВАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ

Омельяненко О. М., доктор філософії

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Анотація. Розглянуто питання інституційного забезпечення розвитку територій інновацій.

Важливим кроком у визначенні зв'язку інновацій та територіального розвитку стало дослідження інноваційних територій та їх елементів. Стан територій із високим інноваційним потенціалом, нормативна правова база, що забезпечує їх розвиток,

аналіз ефективності заходів державної підтримки, а також світовий досвід, свідчать про можливість сталого розвитку території за рахунок активізації інноваційної діяльності.

Контекст інноваційних територій варто розглянути з точки зору модернізації: трансформацію переживають спорожнілі промзони, новатори дають їм друге життя, перетворюють на сучасні бізнес-центри чи креативні кластери, знаходять рішення редевелопменту територій. Наприклад, будівлі першого в Україні інноваційного парку UNIT.City зведені у промзоні з нуля, команда інноваційного центру Промприлад.Реновація в Івано-Франківську ревіталізує корпуси старого заводу.

Вирішення завдань, пов'язаних з інституційним забезпеченням розвитку інноваційних територій, передбачає послідовну реалізацію політики створення кластерів високих технологій, забезпечених відповідною інфраструктурою, в т.ч. освітньої, що забезпечує розвиток людського капіталу. Інституційне середовище має забезпечити вирішення таких завдань, як:

- забезпечення та підтримка інтеграції науки, освіти, виробництва та ринку з точки зору критерію мінімізації трансакційних витрат;

- диверсифікація економіки, у структурі якої вирішальна роль має перейти до галузей знань та високотехнологічних галузей промисловості (відповідно до міжнародних класифікацій до високотехнологічних видів економічної діяльності належать: виробництво фармацевтичної продукції; офісного обладнання та обчислювальної техніки; апаратури для радіо, телебачення та зв'язку; виробів медичної техніки; засобів вимірювання; оптичних приладів; літальних апаратів);

- активізація прикладних досліджень та розробок;

- створення умов для підвищення якості людського капіталу;

- створення умов для імпаکت-інвестицій, що вирішують завдання підприємств нового типу: є самодостатніми та економічно ефективними; є рішеннями соціальних чи екологічних проблем і не створюють нових;

- розширення використання джерел інвестиційних ресурсів (венчурний капітал, лізингові схеми фінансування, ліцензійні угоди);

- зниження технологічної залежності наукомістких галузей від ситуації на світових ринках та зовнішньополітичних факторів.

Джерела

1. Омеляненко О.М. Аналіз науково-методичних підходів і концепцій інноваційних спільнот. *Проблеми економіки*. 2022. № 1. С. 99–104.

2. Омеляненко В.А., Омеляненко О.М., Артюхова Н.О. Маркетинг цифрових інновацій у контексті сталого розвитку регіону. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 72–77.

ІНСТИТУЦІЙНИЙ БАЗИС НЕОІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Омеляненко В. А., д.е.н., доцент,

Вернидуб М. О., аспірант

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Анотація. Розглянуто питання взаємозв'язку неоіндустріалізації та сталого розвитку на регіональному рівні.

З 90-х рр. ХХ ст. економічний розвиток України характеризується деіндустріалізацією та супутніми соціально-економічними диспропорціями і деформаціями. В якості стратегічного рішення в цій ситуації необхідно розглянути створення неоіндустріальної моделі економіки, націленої на сталий розвиток.

З огляду на методологію визначення рівня розвитку неоіндустріальної економіки [1], що ґрунтується на оцінюванні частки доданої вартості в галузях промисловості високої і середньовисокої наукоємності в ВРП, частки зайнятих у галузях промисловості високої і середньовисокої наукоємності в загальній чисельності зайнятих, частки доданої вартості в сфері прогресивних і креативних послуг в ВРП; частки зайнятих у сфері прогресивних і креативних послуг в загальній чисельності зайнятих, стає зрозумілим значний спектр завдань економічної політики.

Забезпечення неоіндустріальної модернізації економіки на засадах сталого розвитку в умовах недостатньої дієвості та ефективності традиційного інструментарію державної політики потребує формування інститутів розвитку. Вони утворюються в точці перетину інтересів різних економічних суб'єктів, бо їх синергія має переваги для більш продуктивного використання наявних ресурсів (фінансових, інвестиційних, кадрових, інтелектуальних тощо), що можливо найбільш ефективно на рівні регіонів.

З огляду на те, що одним з факторів сталого розвитку територій є інноваційний, що передбачає формування профілю інноваційної системи залежно від стану сталого розвитку території, передбачає розробку унікальних стратегій розбудови регіону [2]. У результаті аналізу підкреслимо відсутність вітчизняних практикоорієнтованих досліджень узгодження інноваційної політики і географічних особливостей територій у контексті забезпечення національної безпеки, що робить це завдання актуальним та орієнтованим на реальне наукове і практичне втілення.

Для цілей неоіндустріальної модернізації регіонів пропонуємо використати стратегію «блакитного океану» К. Чана та Р. Моборна, яка може бути адаптована для потреб формування системи сталого розвитку. За ідеєю авторів стратегії «блакитний океан» – це новий неконкурентний ринок, який ґрунтується на новій цінності. Стратегію «блакитного океану» пропонуємо використати для формування інститутів розвитку в контексті розбудови регіональної системи сталого розвитку.

Джерела

1. Ляшенко В.І., Петрова І.П. Стратегічні шляхи модернізації старопромислових регіонів України з позицій сталого розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. № 3 (65). С. 24-40.

2. Омеляненко В.А. Практичні аспекти використання методології інституційно-інноваційного проектування в контексті узгодженості інноваційної політики для сталого розвитку. *Проблеми економіки*. 2020. № 4. С. 67–74.

РОЗРОБЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Пань Євгій, здобувач другого рівня вищої освіти

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Анотація. Розкрита значущість інноваційного розвитку у розв'язанні економічних, екологічних, соціальних та інших проблем суспільства. Визначено, що інновації підтримують належний рівень конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах обмеження ресурсів для відшкодування зростаючих витрат. Підкреслена

актуальність розробки відповідної інноваційної стратегії та її змістовного наповнення щодо набору перспективних стратегічних рішень.

Інноваційний розвиток є невід'ємною і активною частиною всіх сфер життєдіяльності суспільства і, зокрема, підприємства як його первинної ланки. Значення інноваційного розвитку для підприємств важко переоцінити: тільки через інновації можна забезпечити конкурентоспроможність продукції як на вітчизняному, так і на світовому ринку.

Ефективне використання інновацій стає вирішальним фактором соціально-економічного розвитку і розв'язання економічних, екологічних, соціальних та інших проблем. Послідовна активізація інноваційної діяльності підприємства за всіма напрямками функціонування дозволяє одержувати нові технологічні процеси, продукцію або форми організації та управління виробництвом, що забезпечує досягнення і зміцнення конкурентних позицій на ринку та вплив на ринкову ситуацію завдяки реалізації інновацій. При цьому функціонування підприємств у довгостроковій перспективі пов'язано з формуванням стратегії розвитку, орієнтованої на посилення інноваційної активності [3].

Інновації на підприємстві зумовлюються економічною необхідністю, оскільки підтримка належного рівня конкурентоспроможності в сучасних умовах неможлива без інвестицій у НДДКР, розробку або придбання нових технологій, освоєння випуску нових продуктів, розвиток каналів збуту, підтримку позитивного іміджу торгової марки тощо. Крім того, в умовах обмеження ресурсів для відшкодування витрат, які постійно зростають, підприємства опиняються перед проблемою пошуку різних шляхів і можливостей збільшення обсягів продажу та зростання прибутку. Найефективнішим способом є інновації. Відповідно, конкуренція на їх основі викликає потребу розробки стратегії інновацій, яка стосується всіх підсистем підприємства і зводиться до певного стратегічного набору (портфеля) інноваційного змісту [4].

Обґрунтовано обрана та відповідно змістовно наповнена стратегія інновацій – як певний стратегічний набір (портфель) рішень із забезпечення інноваційного процесу на підприємстві на всіх його рівнях та для всіх складових бізнес-процесів – є запорукою тривалого успіху будь-якого підприємства і засобом забезпечення його конкурентної стійкості. Цьому мають слугувати чітка типологізація та детальна декомпозиція інноваційної стратегії за різними її складовими, які демонструють її місце у структурі стратегічного набору (портфеля) підприємства та в системі забезпечення його конкурентоспроможності. Корисними також будуть і наші дослідження доступних, зрозумілих методик генерації та верифікації її альтернатив, відібраних нами серед найбільш придатних для реалізації [1].

Проте слід зазначити, що реалізація стратегій інноваційного розвитку пов'язана зі значним ризиком для підприємства, найчастіше спровокованим недостатнім досвідом щодо впровадження інновацій. До того ж вплив невизначеності зовнішнього середовища спричиняє проблеми щодо відсутності гарантій можливості впровадження технологічної ідеї в кінцевий продукт, невизначеності його комерційної реалізації, що викликає необхідність детального прорахунку всіх можливостей інноваційного розвитку. Таким чином, зважаючи на сучасні виклики конкурентного середовища та світової глобалізації для забезпечення розвитку вітчизняних підприємств нагальним стає впровадження інновацій. Тільки досягнення світового рівня інноваційної активності стане для підприємства підґрунтям його

конкурентоспроможності і подальшого існування. Отже, розробка програми інноваційного розвитку і, як наслідок, відповідної стратегії є базою формування конкурентних переваг і стійкого фінансового стану вітчизняних підприємств [3].

Джерела

1. Ковтун О.І. Інноваційні стратегії підприємства : теоретико-методологічні засади / О.І. Ковтун // Економіка України. – 2013. - №4. – С. 44-56.
2. Кудріна О.Ю. Роль інновацій у розміщенні продуктивних сил в регіонах України. Науковий журнал «Інтелект ХХІ». – Київ: вид-во НУХТ ГО «Інститут проблем конкуренції». – 2015 р. – № 5 – с. 97-103.
3. Орлова В.М. Стратегія інноваційного розвитку підприємства. Економічний нобелівський вісник. 2015. № 1 <https://econforum.duan.edu.ua/images/PDF/2015/12.pdf> (8).
4. Радинський С. Стратегії інноваційного розвитку підприємства. http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/18109/2/ConfFMNES_2016_Radynskyy_S-Innovation_strategy_of_180-182.pdf

РОЗБУДОВА ТЕРИТОРІЙ З ОСОБЛИВИМИ УМОВАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ У ВИМІРІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

*Рогозян Ю. С., д.е.н., старший дослідник,
Бурбело С. О.*

*Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова
Національної академії наук України»*

Анотація. Тези висвітлюють теоретичні аспекти відновлення економіки України на основі розбудови територій з особливими умовами господарювання, в основі якої – економічний, соціальний та екологічний компоненти концепції сталого розвитку. Аргументовано необхідність розбудови територій з особливими умовами господарювання шляхом імплементації економічного, соціального й екологічного компонентів до відповідних стратегій розвитку з метою прискореного відновлення втраченого потенціалу територій та України загалом. **Мета роботи** – дослідження загальнотеоретичних аспектів розбудови територій з особливими умовами господарювання на засадах сталого розвитку – розкривається в завданнях: дослідити світові тенденції відновлення економічного потенціалу територій та країн в цілому; визначити ключові понятійно-категоріальні елементи у сфері розбудови територій з особливими умовами господарювання; визначити роль розбудови територій з особливими умовами господарювання на засадах сталого розвитку для відновлення економіки територій та України загалом. **Серед методів дослідження** переважають теоретичні методи наукового пізнання: аналізу й синтезу, абстрагування, формалізації, аргументації. **Науково-практична значущість отриманих результатів** полягає в сприянні розвитку загальнотеоретичних аспектів розбудови територій з особливими умовами господарювання та використанні аргументованих висновків для подальшої розробки науково-методичного інструментарію даного процесу для відновлення економіки на мезо- та макрорівнях.

У практиці відновлення економічного потенціалу територій накопичено чималий світовий досвід щодо покращення стану депресивних (слабких, проблемних) регіонів на основі розбудови територій з особливими умовами господарювання (здебільшого, китайських). Натомість європейські кейси з даною метою найчастіше

використовують теоретико-методичний інструментарій спеціальних (вільних) економічних зон. Так, у західній Європі у другій половині 90-х років ХХ століття вже було зафіксовано функціонування близько 100 територій з преференційними умовами господарювання, що стали прототипами для сучасних вільних економічних зон промислово-виробничого типу. Найбільше таких територіальних одиниць було створено у Швейцарії (26), Іспанії (22), Італії (11), Франції (10), Фінляндії (7) та Німеччині (6) [1, с. 5-6].

Заслуговують на окрему увагу й ті європейські країни, в яких ще відсутній досвід розбудови територій з особливими умовами господарювання як таких, але вже сформовано деякі передумови, можливості й перспективи для даного процесу. Словенія, Сербія, Італія і Іспанія нині демонструють помірні успіхи на даному шляху, проте односторонність до стимулювання розвитку проблемних територій, відсутність комплексного підходу (Словенія й Сербія), посилення негативних суспільних настроїв окремих проблемних регіонів, відсутність чітких перспектив щодо запровадження спеціальних стимулів і преференцій (Італія й Іспанія), гальмують даний процес.

Інструментарій, що знайшов своє втілення в європейській практиці розвитку територій, вирішує лише окремі проблеми регіонів, які підпали під негативний вплив обставин непереборної сили [2, с. 54-55] (наприклад, збройного конфлікту), що підтверджує лише фрагментарну ефективність вказаної форми територіальної організації та неможливість соціально-економічної трансформації й відновлення економіки таких територій завдяки лише податковим преференціям і пільгам. Драйвером відновлення української економіки після завершення збройного конфлікту може стати науково-методичний інструментарій розбудови територій з особливими умовами господарювання, функціонування яких може супроводжуватися пулом економічних, соціальних та екологічних стимулів за умови побудови суб'єктами господарювання власної стратегії розвитку на засадах сталості як домінуючої концепції розвитку суспільства.

Нажаль, до цього часу не сформовано єдиного розуміння щодо використання понятійно-категоріальних елементів у сфері державної допомоги та сталого розвитку територій з особливими умовами господарювання. Ситуація ускладнюється тим, що в закордонних і вітчизняних джерелах часто синонімізуються наступні дефініції: “території з особливими умовами провадження господарської діяльності”, “території пріоритетного розвитку”, “спеціальні економічні зони”, “вільні економічні зони”, “особливі економічні території”, “зони вільної торгівлі”, “території випереджального розвитку”. Слід зазначити, що поняття “території з особливими умовами господарювання” виступає в даному ряді більш комплексною й широкою за змістом категорією, оскільки передбачає не тільки наявність преференційних особливостей, але й спрямована, насамперед, на подолання або пом'якшення негативного впливу від несприятливих умов, що склалися на таких територіях. Дана особливість визначеного типу територій пріоритезує імплементацію економічного, соціального й екологічного компонентів до стратегій їх розвитку з метою прискореного відновлення втраченого через збройний конфлікт потенціалу.

У світі налічується декілька підходів до типологізації територій з особливими умовами господарювання, сутність яких зводяться до наступних елементів:

- за характером діяльності або функціонування вирізняють зони вільної торгівлі (торговельно-виробничі, вільні митні зони, вільні порти, транзитні території), промислово-виробничі зони, техніко-впровадзувальні (інноваційні центри, технопарки), сервісні зони (території банківських і страхових послуг, офшорні зони,

туристично-рекреаційні зони) та комплексні території, що зосереджують в собі декілька різних призначень (території пріоритетного розвитку, зони спеціального державного нагляду, зони вільного підприємництва, спеціальні економічні зони, території особливого режиму, вільні економічні зони);

- за ступенем інтегрованості у світову та національну економіку виділяють території, орієнтовані на зовнішній ринок (анклавні або екстравертивні) та орієнтовані на внутрішній ринок (інтегровані або інтровертивні);

- за характером власності (державні, приватні та змішані) [1, с. 7].

Кожен з видів територій закордонні вчені [1-3] характеризують ще й за часовою ознакою, виділяючи умовно-постійні (преференційні) та перехідні (транзитивні) території, на яких провадиться економічна діяльність відповідно до визначених особливостей. Так, умовно-постійний тип територій переважає над транзитивним та передбачає наявність преференційних умов для здійснення економічної діяльності як іноземними, так і національними суб'єктами господарювання. У свою чергу транзитивний тип територій є менш поширеним, але в останні роки характеризується динамічним розвитком; в його основі – транзитивний, тобто перехідний характер [3].

Варто пам'ятати, що вирішення такого складного завдання як відновлення втраченого потенціалу територій потребує системного й комплексного підходу, заснованого на синергії економічних, соціальних та екологічних зусиль, а також обґрунтованих управлінських рішень представниками органів державної й місцевої влади, побудові ефективної системи управління на засадах сталого розвитку (що спирається на територіальні, галузеві та соціально-економічні передумови, враховує навколишнє конкурентне середовище окремої території, пропонує комплекс заходів щодо її відновлення й розвитку). Розбудова територій з особливими умовами господарювання на засадах сталого розвитку може сприяти досягненню зазначених цілей та відродженню втраченого економічного потенціалу українських регіонів (через збройний конфлікт), а відтак – і держави загалом. Отримані результати дослідження екстраполюються на необхідність оновлення нормативно-правових актів України з питань розбудови нових функціональних типів територій, а надто – територій з особливими умовами розвитку, особливо тепер, коли посилення російської агресії значно розширило зону воєнних дій, додавши до Луганської й Донецької областей ще й Запорізьку, Київську, Миколаївську, Сумську, Харківську, Херсонську та Чернігівську. Дані обставини значно посилюють необхідність розробки з боку держави ефективних стимулюючих умов, здатних допомогти територіальним одиницям відновити свою конкурентоспроможність шляхом розбудови територій з особливими умовами господарювання, а з боку науковців – методичного інструментарію щодо оцінки результативності та ефективності такої розбудови в умовах та після збройного конфлікту.

Джерела

1. Каримов М., Іл'їна Д., Акрамов А. Стан і перспективи розвитку вільних економічних зон у Республіці Узбекистан. Інститут прогнозування і макроекономічних досліджень, UNDP: Ташкент, 2015. 63 с.

2. Frick S.A., Rodríguez-Pose A., Wong, M.D. Toward Economically Dynamic Special Economic Zones in Emerging Countries. *Economic Geography*. 2019. Vol. 95. Is.1. P. 30-64. <https://doi.org/10.1080/00130095.2018.1467732>.

3. World Investment Report. Special Economic Zones. United nations conference on trade and development. Geneva, 2019. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2019_en.pdf (дата звернення 27.08.2022).

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

Ромась К. Ю., аспірантка

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Анотація. Підкреслена актуальність розробки й впровадження стратегії забезпечення конкурентоспроможності регіональних підприємств. Визначено, що в аспекті зміни парадигм регіонального економічного розвитку і регіональної політики, зростає значущість концепцій міжрегіональної конкуренції та інтеграції. Зроблено висновок про необхідність стратегічного партнерства влади і бізнесу, що є основою регіонального і національного розвитку

У конкурентних умовах будь-який господарюючий суб'єкт для ефективного функціонування та визначення своїх стратегічних перспектив повинен оцінювати рівень власної конкурентоспроможності. Володіючи інформацією про власні конкурентні позиції, промислові підприємства отримують можливість визначити свої переваги та перспективи, обрати правильну стратегію і тактику поведінки на ринку.

Досягнення конкурентоспроможного стану підприємства є основним завданням, оскільки це свідчить про зростання обсягу реалізації продукції, зменшення непродуктивних витрат, підвищення ефективності здійснених витрат, сформованість кадрового потенціалу, високу інвестиційно-інноваційну активність, фінансову стійкість, тому конкурентоспроможне підприємство функціонує на ринку, отримує прибуток, виконує економічні функції держави.

Конкурентоспроможність підприємства необхідно ретельно і систематично оцінювати та ідентифікувати, тобто діагностувати. При цьому неналежна увага акцентується на цілеспрямоване формування конкурентоспроможності і лише вдале використання інструментів стратегії забезпечення конкурентоспроможності дозволить покращити роботу промислових підприємств [1].

Тому гостро постає потреба у здійсненні ефективного формування стратегії забезпечення конкурентоспроможності підприємств для формування та реалізації конкурентних переваг, визначення конкурентних можливостей й розвитку конкурентного потенціалу, що в подальшому буде впливати на фінансово-економічне становище підприємства.

Нині відбувається зміна парадигм регіонального економічного розвитку і регіональної політики, здійснюється пошук шляхів підвищення ефективності управління територіальним розвитком, нових форм, методів і механізмів участі регіональних органів влади в управлінні територією. Замість традиційних теорій розвитку регіону обґрунтовуються і стають теоретичною базою сучасної регіональної політики міжрегіональна конкуренція, інноваційний розвиток регіонів, територіально-кластерний підхід.

Розглядаючи регіон, як підсистему національної економіки, можна сформулювати поняття стратегічного управління розвитком регіону як процес зміни

економічної системи, спрямований на підвищення добробуту населення, що забезпечує стійкість системи в сьогоденні і майбутньому, сприяє посиленню конкурентоспроможності регіону [3].

Таким чином, на сучасному етапі для забезпечення сталого розвитку регіонів необхідно поєднання трьох основних складових: створювати умови для розвитку стратегічного партнерства влади і бізнесу на взаємовигідній основі; організаційні перетворення в адміністративному апараті; забезпечення всебічного аналізу ефективності та результативності управління на основі створення комплексної системи показників, що дозволяють оцінити характер і наслідки взаємовпливу чинників на регіональний розвиток.

Джерела

1. Кудріна О.Ю. Формування та розвиток інноваційних кластерів як один із інструментів підвищення конкурентоспроможності регіону / О. Ю. Кудріна // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія «Економіка». Т. XX, вип. 311. – Маріуполь, ДонДУУ, 2019. – с. 148-158.

2. Кудріна О. Ю., Лісковецька Т. П. Підготовка і обґрунтування конкретних практичних заходів для підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання у конкурентних умовах / О. Ю. Кудріна, Т.П. Лісковецька // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Електронне наукове фахове видання ДВНЗ "Придніпровська державна академія будівництва та архітектури". – Дніпро: вид-во ПНДІЕІ. – 2018 р. – Вип. № 4 (15). – с. 200-204. [Електронний ресурс] Режим доступу до журналу: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/15_2018/35.pdf

3. Пуцентейло П. Р., Завитій О. П. Особливості формування стратегії управління економічним розвитком регіону / П.О. Пуцентейло, О.П. Завитій // Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. – 2017. – Вип 27. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/28870/1/%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%BB_%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_27_2017_%D0%9F%D1%83%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B9%D0%BB%D0%BE%20%D0%9F.%D0%A0-%D0%97%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%96%D0%B9%20%D0%9E.%D0%9F..pdf

ЗМІНА ПОВЕДІНКИ ПЕРСОНАЛУ В ПРОЦЕСІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ

Рябуха М. А., здобувач 2 курсу бакалавріату

Науковий керівник: д.е.н., доцент Овечкіна О. А.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Визначено, що процеси цифровізації охопили всі галузі і сфери життя сучасного суспільства. Показано, що впровадження цифрових технологій у виробничій сфері висуває нові вимоги щодо моделі трудової поведінки персоналу. Зроблено висновок про доцільність застосування принципів комплаєнсу у створенні умов переходу персоналу підприємств від традиційної виконавської моделі поведінки до інноваційно-креативної моделі.

Як відомо, персонал – це колектив працівників підприємства, які здійснюють трудові функції на основі трудового договору, і відтворюють свою робочу силу (фізичну та інтелектуальну здатність до праці) за усталеними умовами організації і

оплати праці, а також при певному рівні її механізації. Впровадження нових цифрових технологій у галузях виробництва, збуту, виробничій інфраструктурі тощо сучасних підприємств вимагає кардинального перетворення не лише машинних засобів виробництва, але й робочої сили найманих робітників. З означеними процесами діджиталізації основних факторів виробництва (матеріально-технічного і людського) пов'язана необхідність перегляду традиційних механізмів управління персоналом підприємств з тим, щоб наймані робітники сприйняли нові умови праці без зайвого драматизму і опору. Саме цей момент відмічають західні фахівці з менеджменту, зауважуючи, що проблеми, пов'язані з цифровізацією праці персоналу підприємства, є найбільш важкими для розв'язання [1; 2]. Враховуючи сказане, метою роботи є визначення моделей поведінки персоналу в процесі діджиталізації бізнесу.

Одною з базових моделей поведінки персоналу є виконавська поведінка, що базується на виконанні доручень керівництва, закріплюється трудовою угодою з обов'язками і правами робітників. Ця модель характеризується усталеними відносинами підпорядкування, первинністю матеріальної мотивації, низьким рівнем управлінських навичок персоналу. Довготривале заохочення виконавської поведінки сформувало «зону комфорту» для робітників підприємств, яку більшість з них не має наміру залишати.

Багато західних менеджерів-практиків відмічає, що реалізація далекосяжних «цифрових» змін всередині організації може виявитися не лише надзвичайно складним, ризиковим і навіть неможливим завданням через неухвагу до змін поведінки персоналу. Виконавчий директор Corporate Compliance bei EQS Group M. Хоманн відмічає, що прискорити формування «цифрової» поведінки співробітників можливо, звертаючись до цінностей компанії, які мають бути не лише визначені і прописані у кадровій стратегії, але й повинні мати реальне впровадження через так звані комплаєнс-програми, які спрямовані на забезпечення внутрішніх і, в перспективі, зовнішніх комунікацій підприємства на новій основі [3]. Комплаєнс-програми передбачають створення адміністративно-правових і психологічних умов «поважання» цінностей компанії, дотримання правил поведінки всіма співробітниками, перед усім, управлінським апаратом.

З аналогічною позицією виступає американський вчений і практик менеджменту Н. Маккарті, який відмічає, що цифровий підхід до розбудови бізнесу може бути ефективним лише у поєднанні з підходом, орієнтованим на людину, отже, робиться висновок про те, що керівництво компаній має пам'ятати, що у прагненні освоїти нові технології виробництва, не можна ігнорувати змін виробничої, управлінської, комунікаційної, міжособової тощо культури персоналу, яка отримує специфічний віртуальний характер, але вимагає цілком реальних заходів щодо її підтримки. Напроти, коли люди ставляться на перше місце, відмічає дослідник, завдяки чому вони інструктуються, навчаються, перенавчаються, освоюють цифровий досвід перебудови бізнесу передових компаній, отримують додаткові права й можливості розпоряджатися своїм робочим часом, то починають вірити у прогресивність процесу діджиталізації й міняти традиційну виконавську поведінку на інноваційну, мобільну і креативну поведінку у всіх своїх комунікаціях, незважаючи на їх віртуальність [4].

Викладений матеріал дозволяє визначити, що для керівників бізнесу має значення не лише вибір правильної технології для успішної цифрової трансформації господарсько-виробничих процесів, але й робота з персоналом стосовно: по-перше, підвищення рівня цифрової «грамотності» співробітників через ефективні

інструктажі, вебінари, консультації, інші форми навчання та самонавчання; по-друге, розширення прав та можливостей участі у розробці, прийнятті й виконанні рішень різного рівня відповідальності, розпорядження робочим і вільним часом, що має відбитися на адміністративному рівні у корегуванні відповідних повноважень; по-третє, впровадження комплаєнсу як внутрішньої стратегії управління персоналом, яка має позитивно вплинути на комунікаційно-психологічний клімат у колективі. Означені заходи кадрової політики сприятимуть формуванню нового рівня інтелектуального потенціалу і управлінських можливостей персоналу та прискорять зміну його виконавської моделі поведінки на сучасну інноваційну модель, яка саме відповідає вимогам цифровізації бізнесу.

Джерела

1. Гупта С. Цифрова стратегія. Посібник із переосмислення бізнесу/Суніл Гупта. Переклад з англ. І. Ковалишена. - К.: Вид-во «КМ-БУКС», 2020. – 320. с.
2. Ліендер К. Тім Кук. CEO, що вивів Apple на новий рівень/Кені Ліендер. Переклад з англ. Є Кузнецова. - К.: Вид-во «Наш Формат», 2019. – 312 с.
3. Nomann Moritz. Is there a connection between recruitment and compliance? This article contains everything that HR specialists need to know. URL: <https://www.eqs.com/ru/compliance-blog/hr-compliance/>.
4. McCarthy Niall. Undertaking a Digital Transformation That Changes Behaviour. URL: <https://www.eqs.com/compliance-blog/undertaking-behavioural-digital-transformation/>.

МІГРАЦІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ МОЛОДІ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Семикіна А. В., к.е.н., докторант

Центральноукраїнський національний технічний університет

Анотація. Акцентовано увагу на багатокomпонентності структури людського капіталу. Серед рис конкурентоспроможного людського капіталу молоді особливу роль відведено міграційній мобільності. На основі узагальнення наукової думки розкрито сутність міграційної мобільності молоді, обґрунтовано, що вона має бути об'єктом дослідження та регулювання з позицій національної безпеки.

Сучасні наукові уявлення про «людський капітал» характеризуються неоднозначністю трактувань, проте більшість авторів дотримуються спільної думки, що його структура включає багато компонентів (здоров'я; освіта; здібності, нахили, культура; рівень кваліфікації; професійний досвід, навички, компетенції; стан мотивації до трудової діяльності; здатність до інтенсивної трудової діяльності; організованість, відповідальність; трудова активність, мобільність; здатність до навчання, перенавчання, саморозвитку; схильність до прояву творчості, розробки креативних ідей тощо).

Серед багатьох рис, що характеризують якість людського капіталу, присутня «мобільність». З нашої точки зору, мобільність найбільше притаманна представникам конкурентоспроможного людського капіталу. Зауважимо, що під терміном «конкурентоспроможність людського капіталу» ми розуміємо затребувану якість людського капіталу, сформовану і накопичену навчанням, вихованням, оздоровленням, освітньо-професійним розвитком, переваги якої, у поєднанні з

прийнятною ціною трудових послуг, забезпечують власникам людського капіталу розширення можливостей для трудового вибору, ефективної зайнятості, отримання більшого доходу та інших соціально-економічних зисків.

Серед якостей, які дозволяють молоді досягти конкурентних переваг у сфері праці, ми відводимо особливе місце мобільності (освітній, професійній, соціальній, територіальній, міграційній). З огляду публікацій найменш вивченою залишається міграційна мобільність молоді. Найбільше досліджують ці питання Е. Лібанова, М.Біль, Н. Тілікіна, О. Махонюк. В літературі часто розуміють міграційну мобільність молоді як територіальну, що означає потенційне або реалізоване переміщення осіб 14–34 років через кордони адміністративно-територіальних одиниць на певний період часу зі зміною або без зміни постійного місця проживання, що спричинений специфічними чинниками, властивими саме цій віковій категорії.

З нашої точки зору, з'ясування сутності міграційної мобільності молоді та її регулювання потребує окремого поглибленого дослідження, особливо з урахуванням можливих втрат людського капіталу для національної економіки. В умовах широкомасштабної війни, розв'язаної РФ проти України, проблема міграційної мобільності молоді має розглядатися з позицій національної безпеки, інструменти молодіжної міграційної політики мають бути гнучкими, працювати на стратегічні перспективи держави, її майбутнє, орієнтоване на новітні знання, інноваційний розвиток, економічне зростання і добробут.

ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сивочка В. В., аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Ключ Ю. І.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Розглянуто підходи до розуміння стратегій розвитку промислових підприємств, наведено відповідні приклади, конкретизовано строки розроблення стратегічних завдань

Успіхи розвитку вітчизняної економіки безпосередньо залежать від ефективності функціонування промислового сектора, який, у свою чергу, складається з успіхів кожного окремо взятого підприємства – основної відтворювальної ланки економіки. Для того, щоб промислові підприємства ефективно та збалансовано функціонували, приносячи загальноекономічне благо не лише у теперішньому, але й і в майбутньому необхідний відповідний механізм - стратегія сталого розвитку.

Дослідження показують, що є два протилежних погляду розуміння стратегії розвитку.

У першому випадку стратегія – це конкретний довгостроковий план досягнення певної мети, а побудова стратегії – це процес знаходження певної мети та складання довгострокового плану. Такий підхід ґрунтується на тому, що всі зміни передбачувані; процеси, що відбуваються в середовищі, носять детермінований характер і піддаються повному контролю та управлінню.

У другому випадку під стратегією розуміється довгостроковий, якісно визначений напрямок розвитку підприємства, що стосується сфери, засобів та форми його діяльності, системи внутрішньовиробничих відносин, а також позицій підприємства у навколишньому середовищі. При такому розумінні стратегію в

загальному вигляді можна охарактеризувати як обраний напрямок діяльності, функціонування в рамках якого має привести підприємство до досягнення цілей, що стоять перед ним.

Прикладом стратегії першого типу може бути довгостроковий план виробництва певної продукції, у якому зафіксовано обсяг і асортимент випуску за кожним часовим проміжком. До стратегій другого типу можна віднести такі: проникнути у мережі розподілу, контрольовані конкурентами; збільшити частку обсягу продажу над ринком до 30% (умовно) без зниження ціни.

Насамперед, до стратегії відноситься система цілей, що включає стратегічну і довгострокову мету, мету зовнішнього розвитку підприємства, мету внутрішнього розвитку підприємства. Інший елемент стратегії – політика або сукупність конкретних правил організаційних дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей. Третім елементом стратегії є плани, тобто система конкретних дій щодо реалізації прийнятої політики, покликана вирішувати завдання розподілу ресурсів. Так, ресурси можна спрямовувати, в першу чергу, на вирішення найбільш важливих і нагальних для підприємства проблем або виділяти пропорційно до потреб, або надавати всім підрозділам порівну, якщо вони будуть близькі за розмірами і займаються подібними видами діяльності. Перший із зазначених підходів більшою мірою доцільний у переломні моменти діяльності підприємства, коли виникає необхідність у концентрації сил на вирішальних напрямках діяльності. Другий та третій – у період спокійного розвитку.

Ми вважаємо, що стратегія розвитку має розроблятися на тимчасовий період 5 років, конкретизуватися в різноманітних проектах, програмах практичних дій і реалізуватися в процесі їх виконання. Значні витрати праці та часу багатьох людей, необхідних для створення стратегії підприємства, не дозволяють її часто змінювати чи серйозно коригувати. Тому вона формулюється у досить загальних виразах. Це – передбачувана стратегія. Разом з тим, як усередині підприємства, так і поза ним з'являються нові непередбачені обставини, які не укладаються в початкову концепцію стратегії. Вони можуть, наприклад, відкрити нові перспективи розвитку та можливості для покращення існуючого стану справ або, навпаки, змусити відмовитися від передбачуваної політики та плану дій. В останньому випадку початкова стратегія стає нереалізованою, і підприємство переходить до розгляду та формулювання невідкладних стратегічних завдань. Стратегічне завдання – це майбутня подія або всередині підприємства, або поза його межами, що може істотно вплинути на його здатність досягати своєї мети. Розв'язання цього завдання є бажаним і відображає можливість, що виникла в зовнішньому середовищі, якою слід скористатися.

ЗАСТОСУВАННЯ ІМІТАЦІЙНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЄЮ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Стрюк О. С., аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Ключ Ю. І.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Аналіз функціонування промислових підприємств показує, що при побудові своєї конкурентної стратегії розвитку спільною метою всіх господарюючих суб'єктів є формування стратегічної системи, що забезпечує раціональну організацію сукупної діяльності всіх промислових підприємств.

Моделювання засноване на схожості систем або процесів, які можуть бути повними або частковими. Основною метою моделювання є прогнозування поведінки того чи іншого процесу або системи. Ключове питання моделювання - «Що станеться, якщо ...?».

Істотною характеристикою будь-якої моделі є ступінь повноти подібності моделі до змодельованого об'єкта. За цією ознакою всі моделі можна розділити на ізоморфні і гомоморфні.

Моделі систем: ізоморфні; гомоморфні: абстрактні і матеріальні.

Абстрактні: математичні (аналітичні та імітаційні) і символічні (язикові та знакові).

Матеріальні: макети, схеми, інші види матеріальних моделей.

Ізоморфні моделі – це моделі, які включають в себе всі характеристики об'єкта – оригіналу, здатного по суті замінити його. Якщо можна створити і спостерігати ізоморфну модель, тоді наші знання про реальний об'єкт будуть точними. В цьому випадку ми зможемо точно передбачити поведінку об'єкта.

В основі гомоморфних моделей лежить неповна, часткова схожість моделі з досліджуваним об'єктом. При цьому деякі аспекти функціонування реального об'єкта взагалі не моделюються. В результаті це спрощує побудову моделі і інтерпретацію результатів дослідження.

При моделюванні стратегічних систем абсолютна схожість не має місця. Тому в майбутньому ми будемо розглядати тільки гомоморфні моделі, не забуваючи про те, що ступінь схожості в них може бути різною.

Наступною особливістю класифікації моделей є суттєвість моделі. Відповідно до цієї особливості всі моделі можна розділити на матеріальні і абстрактні.

Матеріальні моделі відтворюють основні геометричні, фізичні, динамічні та функціональні характеристики досліджуваного явища або об'єкта. До цієї категорії відносяться, зокрема, зменшені моделі підприємств, які дозволяють вирішити питання про оптимальну організацію виробництва.

Абстрактне моделювання часто є єдиним способом моделювання в стратегічному управлінні. Воно поділяється на символічне і математичне.

Символічні моделі включають лінгвістичні та символічні.

Мовні моделі – це моделі слів, засновані на наборі слів, які були позбавлені двозначності.

Знакові моделі. Якщо ввести умовне значення окремих понять, тобто знаків, а також домовитися про операції між цими знаками, то можна дати символічну характеристику об'єкта.

Математичне моделювання – це процес встановлення відповідності заданому реальному об'єкту якогось математичного об'єкта, званого математичною моделлю. Розрізняють два види математичного моделювання: аналітичне і імітаційне.

Аналітичне моделювання – це математичний метод вивчення стратегічних систем, який дозволяє отримати точні рішення.

При імітаційному моделюванні закономірності, що визначають характер кількісних зв'язків всередині процесів управління, залишаються невідомими. Визначення умов, при яких результат задовольняє вимогам, є метою роботи з імітаційною моделлю.

СУЧАСНИЙ ТА ПРОГНОЗНИЙ СТАН СТРУКТУРИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ПРОЦЕСІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЯК ДИНАМІКА ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Тарасенко Г. М., здобувачка другого рівня вищої освіти

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кривуля П. В.,

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. На базі розгляду існуючої структури зайнятості подано прогноз структури зайнятості населення України с позицій припущення збереження збільшення ролі цифровізації у становленні національної економіки та у процесах досягнення глобальних цілей сталого розвитку.

Однією з цілей сталого розвитку суспільства є ЦСР 8 - Гідна праця та економічне зростання. Україна, як країна-член кампанії прагне досягти до 2030 року забезпечення повної, продуктивної зайнятості. Наразі виникає необхідність аналізу успіхів у цьому напрямку та передбачення ймовірного результату на 2030 рік, за умови збереження сучасного шляху розвитку.

По-перше, розглянемо, як змінювалася структура зайнятості населення України останні роки (з 2018 р. по 2020 р.). Отримані результати наведені на рис. 1.

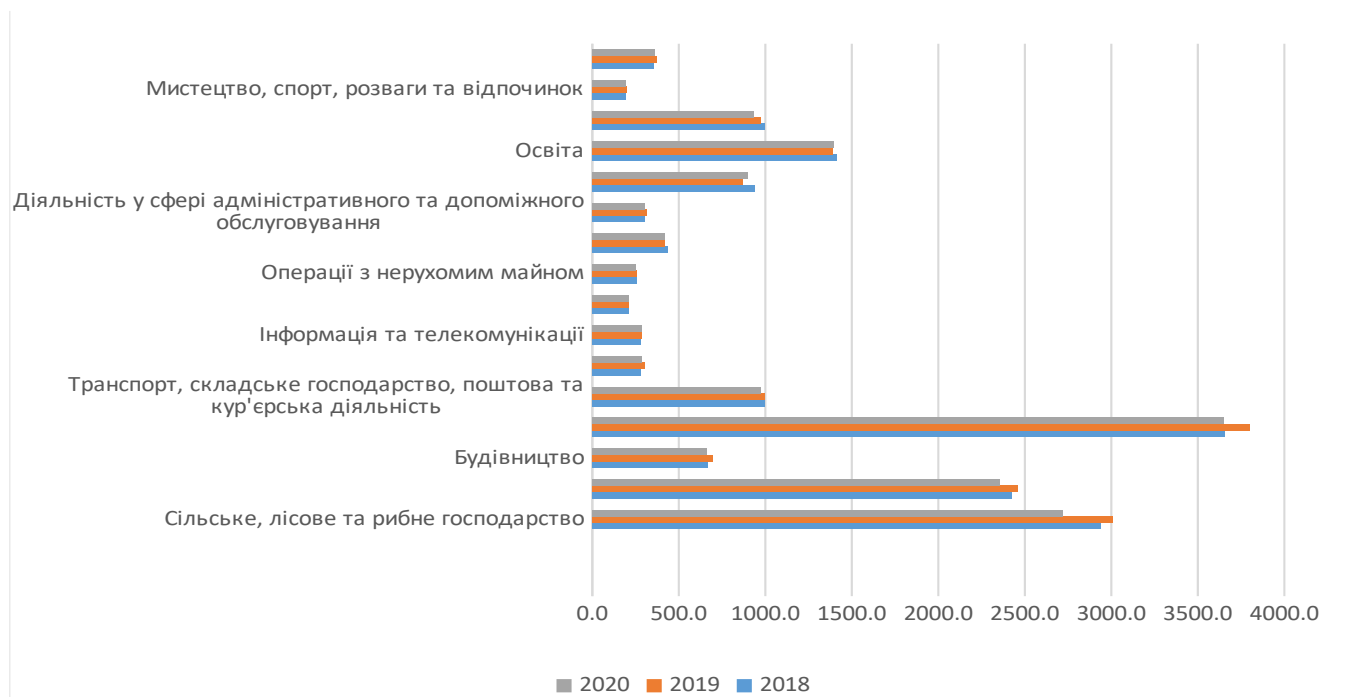

Рис. 1. Динаміка структури зайнятості за видами економічної діяльності в Україні за 2018-2020 р.

(складено за даними Державної служби статистики України [2])

За отриманими даними видно, що найбільше число зайнятих доводиться на сферу торгівлі, сільського господарства і промисловості, оскільки це головні галузі економіки України.

По-друге, для наочності прикладу України, розглянемо, як змінилася структура зайнятості 2020 р. порівняно з 2012 р., яку подано у табл. 1.

Таблиця 1

Порівняння структури зайнятості населення України 2012 р. з 2020 р.

Види економічної діяльності	Кількість зайнятих, тис. ос.		Приріст, %
	2012	2020	
1. Сільське, лісове та рибне господарство	3308,5	2721,2	-18
2. Промисловість	3236,7	2358,6	-27
3. Будівництво	836,4	664,4	-21
4. Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4160,2	3648,7	-12
5. Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1150,9	975,2	-15
6. Тимчасове розміщування й організація харчування	326,7	285,4	-14
7. Інформація та телекомунікації	297,9	283,7	-5
8. Фінансова та страхова діяльність	315,8	212,5	-33
9. Операції з нерухомим майном	322,2	251,2	-22
10. Професійна, наукова та технічна діяльність	504,1	418,2	-17
11. Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	343,9	304,6	-11
12. Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	1003,6	901,9	-10
13. Освіта	1633,2	1394,9	-15
14. Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1181,4	935,4	-21
15. Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	225,6	196,0	-13
16. Інші види економічної діяльності	414,3	363,4	-12
Усього зайнято	19261,4	15915,3	-17

Можна побачити, що найбільше скорочення кількості зайнятих – у фінансовій сфері (8), -33%, в сфері промисловості (2), -22%, в сфері операцій з нерухомістю (9), -22%. Найменше скорочення – у сфері інформації і телекомунікацій (7), -5%, в сфері державних послуг (11, 12), -10%, -11% відповідно, і у сфері оптової і роздрібно торгівлі (4), -12%. Однак, слід враховувати, що загальна кількість зайнятих також скоротилася (якщо аналізувати динаміку загальної кількості зайнятого населення з 2012 по 2020 р., можна відстежити тенденцію до пониження).

Проведений аналіз структури зайнятості населення в умовах цифровізації економіки [1] показує, що в країнах, найбільш залучених в процеси цифровізації можна знайти загальні тенденції, що найбільш проявляються: характерними структурними зрушеннями є зростання долі зайнятих у сфері послуг, а також будівництві, при скороченні долі зайнятих в сільському господарстві і промисловості; у більшості країн спостерігається помітне зростання зайнятості в секторі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

В цілому, отримані результати знаходяться в руслі світових тенденцій. Можна зробити висновок, що в результаті заміщення живої праці машинною під впливом процесів цифровізації виникне вивільнення робочої сили з різних сфер трудової діяльності, наприклад, складське господарство, поштова і кур'єрська діяльність – вже зараз кур'єри заміщаються поштоматами і поступово потреба в цій професії зникне, не варто забувати і про положення електронної пошти; ручна праця працівників, що займаються виробництвом продукції на підприємствах (сфера промисловості)

заміниться автоматизованою працею, проте, з'явиться потреба в персоналі для обслуговування роботи машин.

Кількість зайнятих у сфері адміністративного обслуговування скоротиться, оскільки наша країна вже з 2021 взяла курс на діджиталізацію державних послуг, президент України заявляє: "2021 рік стане початком входження країни в режим paperless. Тобто – ніяких паперів. Це стосується усіх державних органів виконавчої влади, і що найважливіше – жодна державна установа не зможе вимагати від українців ніяких довідок, виписок або інших нескінченних папірців, необхідних для отримання тих або інших державних послуг" [3]. Це посприє зростанню рівня безробіття на початку. Сфера освіти розвиватиметься у зв'язку з потребою в перекваліфікації на нові професії; кількість зайнятого населення у сфері інформації і телекомунікацій, сфері наукової і технічної діяльності очевидно зросте у зв'язку із зростаючими темпами розвитку інформаційних технологій. Це створить дефіцит фахівців у відповідних областях.

Імовірно, під впливом процесів цифровізації структура зайнятого населення країни за видами економічної діяльності в найближчі 7-10 років виглядатиме приблизно так, як подано на рис. 2.

Рис. 2. Ймовірна структура зайнятого населення за видами економічної діяльності в Україні до 2030 р.
(повний перелік видів діяльності див. у табл. 1 у зворотному порядку)

Таким чином, зміна структури зайнятості населення стане причиною безробіття і дефіциту фахівців одночасно. З'явиться невідповідність структури робочих місць структурі робочої сили: деякі професії застаріють і кількість вільних робочих місць

скоротиться, а в деяких сферах навпаки – будуть робочі місця, але фахівців для їх заповнення не виявиться.

Отже, у проведеному етапі дослідження змін у структурі соціально-технічних систем національного рівня було проаналізовано та спрогнозовано динаміку структури зайнятості за видами економічної діяльності в Україні. За результатами такого прогнозу можна дійти висновку про поступове зменшення зайнятих, наприклад, у промисловості та збільшенні, наприклад, у торгівлі. Але такі прогнози є достатньо інерційними та потребують не тільки технічного екстраполяційного прогнозування, а й фундаментального, який би враховував системні зміни у галузях за умов цифровізації всієї національної економіки та впровадження глобальних програм сталого розвитку. Про необхідність такого обережного ставлення використання методів аналізу, без яких неможливо скласти будь який прогноз, вказано у роботі [4], де вказано близько десятка концептуальних вад використання методів аналізу за існуючими техніками та практиками у розв'язанні аналітичних завдань регіонального рівня. Побудова таких прогнозів стає перспективним завданням подальшого дослідження.

Джерела

1. Абдулхаирова Э. М. Последствия цифровизации экономики для занятости населения. *Наука Красноярья*, Том 9, №4. 2020. С. 7-31.
2. Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 06.10.22).
3. 2021 год в Украине станет началом создания цифрового государства: веб-сайт. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/ru/news/105342> (дата звернення: 06.10.22).
4. Невідома К. О., Кривуля П. В. Проблемні питання достатетності комплексу засад аналізу соціально-економічного розвитку регіонів (на прикладі Донецького економічного району України). *Сучасні тенденції економічного розвитку регіонів: теоретичні та прикладні аспекти* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. Одеса: ОДАБА, 2021. С. 232-237.

КАДРОВА БЕЗПЕКА НА ОСНОВІ ЛОЯЛЬНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Ткаченко Е. Р., здобувач 1 курсу бакалавріату

Науковий керівник: к.е.н, доцент Ткаченко Н. Е.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. В тезах досліджено комплексний інструмент управління сталим розвитком сучасного підприємства, який базується на забезпеченні кадрової безпеки на основі лояльності персоналу. Застосування такого інструмента на практиці потребує визначення складових лояльності, проведення аналізу стану лояльності кадрів та застосування відповідних методів мотивації, які впливатимуть на формування необхідних станів лояльності персоналу та забезпечуватимуть кадрову безпеку підприємства.

Управління сталим розвитком сучасного підприємства є надзвичайно важливою умовою виживання, довгострокового функціонування, перспективного розвитку й безумовно є вимогою часу. Наукові дослідження в напрямі управління сталим розвитком різних соціально-економічних систем проводили вітчизняні вчені: Н. В. Васюткіна, В. М. Геєць, В. Г. Герасимчук, Б. М. Данилишин, Б. А. Карпінський,

В. С. Пономаренко, О. В. Раєвнева, І. І. Смачило та багато інших, які приділяли увагу економічним, соціальним, екологічним, корпоративним системам та їх становленню і взаємодії із стратегічним розвитком.

Проте, незважаючи на високу наукову і практичну цінність проведених досліджень все же такі питання розгляду прикладних інструментів управління сталим розвитком підприємств не є вивченим в повній мірі, недостатньою є розробка теоретичного базису управління сталим розвитком, що не відповідає вимогам практики вітчизняних підприємств, про що зазначено в [1]. В межах даного дослідження розглянемо дві складові, лояльність та кадрову безпеку, забезпечення яких в комплексі може використовуватися як інструмент управління сталим розвитком сучасного підприємства.

Сталий розвиток підприємств безпосередньо залежить від економічної безпеки, яка є одним із з найважливіших завдань на підприємствах, і забезпечення якої здійснюється в напрямі постійного пошуку шляхів вирішення існуючих проблем та подолання загроз функціонування підприємств. Економічна безпека підприємства розуміється як стійкий стан його захищеності від негативного впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, дестабілізуючих факторів, за яких забезпечується стабільна реалізація основних комерційних інтересів та цілей статутної діяльності [2].

Слід зауважити що серед загроз та дестабілізуючих факторів, яким підприємство піддається внаслідок впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, є загрози зі сторони співробітників організації. До таких загроз відносять: розкрадання майна підприємства персоналом; порушення трудової дисципліни; відтік кваліфікованих кадрів; порушення режиму збереження комерційної таємниці а інші. Отже, можна стверджувати, що важливою складовою економічної безпеки підприємства є кадрова безпека підприємства, оскільки кадри є основою такого забезпечення.

Набагато легше безумовно запобігти появі загроз, пов'язаних з кадрами, ніж боротися з наслідками. Для цього персонал необхідно або постійно контролювати, щоб запобігти загрозам, пов'язаним з ним, або домогтися формування такого відношення співробітників до підприємства, за якого вони самі прагнуть протистояти цим загрозам. Саме розвиток лояльності й сприяє забезпеченню такого відношення працівників.

Взагалі, лояльність передбачає коректне доброзичливе ставлення до будь-кого або чогось. Лояльні співробітники готові упокоритися з тимчасовими труднощами організації, прийняти необхідні організаційні зміни. Такі працівники дорожать своїм робочим місцем. Вони не тільки самі прагнуть якнайкраще виконати свою роботу, але нерідко спонукають до цього й своїх колег. Тільки лояльні співробітники готові творчо підходити до вирішення проблем, брати на себе відповідальність, докладати всіх зусиль для досягнення цілей організації. Лояльний персонал буде доброзичливо ставитись до керівництва або підприємства в цілому, буде зацікавлений у вирішенні існуючих проблем, протистоянні загрозам.

Починати впливати на лояльність персоналу необхідно розпочинати ще з підбору співробітників на вакантні посади. При цьому важливо підібрати таких співробітників, котрі живуть своєю справою, професією, готові присвячувати свій час вирішенню проблем організації, жити її життям. Шляхом відбору при співбесіді, проведенні різних тестувань можна виявити найбільш лояльних кандидатів.

Однак зовсім недостатньо, щоб працювати на підприємство прийшов співробітник, налаштований лояльно до нього, її необхідно зберігати, підсилювати, впливати на її подальший розвиток. Лояльність персоналу є результатом

безперервної, кропіткої, комплексної роботи керівництва підприємства, спрямованої на її формування та розвиток. У процесі розвитку лояльності персоналу важливим є використання цілеспрямованих мотиваційних впливів, спрямованих на забезпечення відповідних поведінкових характеристик лояльної поведінки персоналу. Щоб забезпечувати та розвивати лояльність персоналу необхідно розуміти її структуру, на основі чого визначити напрями здійснення мотиваційного впливу на персонал та певних працівників.

Слід зазначити, що у літературних джерелах відсутній єдиний підхід до структури характеристик та складових елементів лояльності персоналу. Так, до таких характеристик належать [3]:

прихильність працівників – позитивне ставлення працівника до організації, що передбачає готовність розділяти її цілі та цінності, і навіть напружено працювати у її інтересах.

ідентифікація – усвідомлення організаційних цілей, як власних.

залучення - бажання робити особисті зусилля, свій внесок для досягнення цілей організації.

прагнення бути корисним і корисним своїй організації.

довіра до управління.

Для перевірки лояльності персоналу є багато методів, серед яких: психологічний; соціометричний; контррозвідувальний. Психофізіологічний метод передбачає психодіагностику особи, що перевіряється, за допомогою відповідного тестування. Соціометричний метод зводиться до того що, що потенційна можливість нелояльного ставлення до організації із боку окремих працівників виявляється з урахуванням оцінок його колег. Контррозвідувальний метод акцентує увагу не так на психофізіологічних особливостях особистості, як на подіях, явищах і ситуаціях, із якими так чи інакше ця особистість пов'язана.

Отже, будь-яка організація, яка прагне стабільно розвиватися та забезпечувати свій сталий розвиток у довгостроковій перспективі, повинна дбати про забезпечення кадрової безпеки на основі лояльності свого персоналу. Усвідомлення цього дозволить створити сприятливі лояльності персоналу умови праці та використовувати мотиваційні впливи, в напрямі формування лояльності персоналу та забезпечення кадрової безпеки підприємства таким чином. Проте, можливості та методи такого впливу потребують подальшого дослідження та будуть розглянуті в наступних наукових роботах.

Джерела

1. Пакулін С. Л. Управління сталим розвитком сучасного підприємства «Траектория науки. Электронный научный журнал» 2016. № 3(8) URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=trna_2016_2_3_5 [дата звернення 10.10.2022]

2. Сосновська М. Поняття та значення економічної безпеки виробничо-господарської діяльності підприємств «Ефективна економіка» № 9, 2015 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4303> [дата звернення 11.10.2022]

3. Ткаченко Н.Э. Формы лояльности персонала// Вісник східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля. 2011. № 16. С. 165-168.

ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ЗА УМОВ ВІЙНИ

Торба А. О., аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Семененко І. М.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація: Страшна людська ціна вторгнення Росії в Україну була жахливою. Оскільки мільйони біженців тікають від війни, а мирні жителі гинуть від невибіркових обстрілів, економіка України також зазнає серйозної шкоди.

Україна зараз переживає важкі часи через повномасштабну війну, що розпочалась 24 лютого 2022 року, стан війни у країні завжди негативно впливає на усі сфери життя, та на економіку, певно, найбільше. Зараз Світовий банк прогнозує, що економіка України скоротиться ще на 45% у 2022 році [1]. Критичні експортні маршрути через чорноморські порти України в Маріуполі та Одесі були перекриті. Маріуполь був зруйнований російськими бомбардуваннями, а Одеса фактично заблокована російськими військово-морськими силами. Перед війною цими шляхами проходила половина загальної зовнішньої торгівлі України і 90% торгівлі зерном. Україна є основним експортером пшениці, опорою економіки, але уряд заборонив експорт зерна та інших основних продуктів, оскільки намагається забезпечити продовольчу безпеку для понад 6,5 мільйонів людей, які переміщені всередині країни.

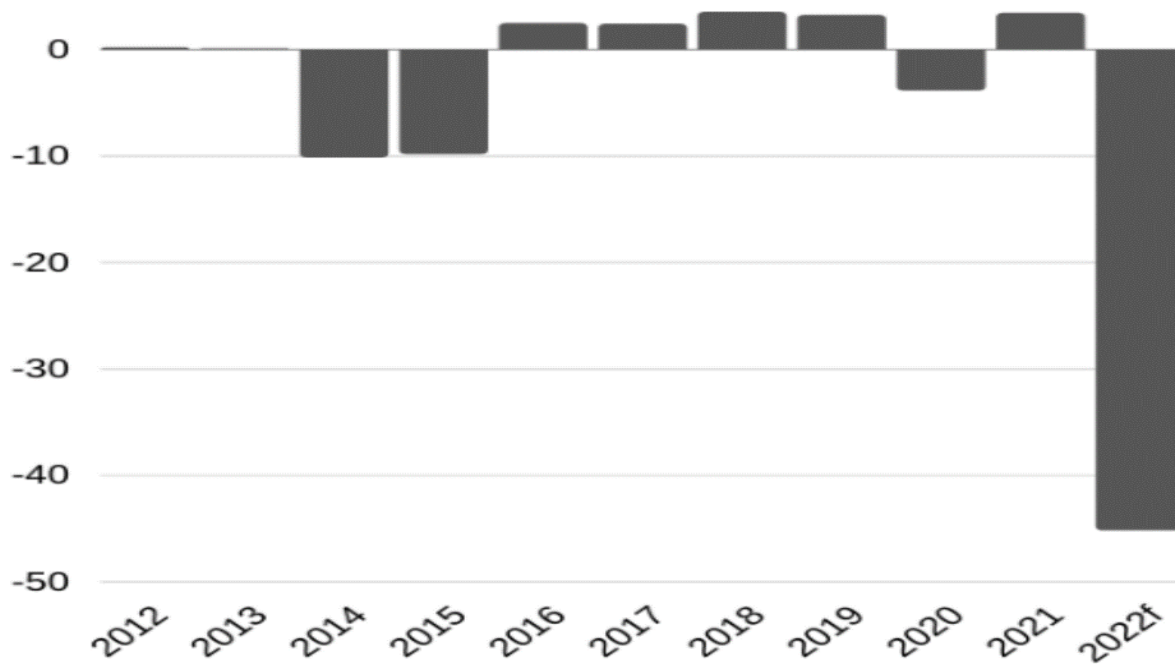

Рис. 1 Динаміка ВВП України (у відсотках) [2]

Повний рівень економічних збитків залежатиме від того, як довго затягнеться війна, йдеться у звіті. Навіть коли воно закінчиться, Світовий банк прогнозує повільне відновлення та зростання загрози масової бідності. Посилаючись на змодельовані сценарії ООН, Світовий банк прогнозує, що «більш серйозна та тривала війна може спричинити підвищення рівня бідності майже до 30% населення».

У середньостроковій перспективі очікується, що збиток виробничим і експортним можливостям у поєднанні з втратою людського капіталу матиме тривалі економічні та соціальні наслідки.

Економічний ефект війни буде відчутний далеко за межами України, йдеться у звіті Світового банку. «Наслідки війни каскадно поширюються на сильні торгові, фінансові та міграційні зв'язки регіону, що призводить до значної економічної шкоди сусіднім країнам» [1].

Роль Росії як агресора в цьому конфлікті дорого коштує. Окрім фінансування та підтримки своїх військових на передовій, Росія зазнала найбільшого скоординованого набору економічних санкцій, які коли-небудь накладалися на країну. «Економіка Росії постраждає дуже сильно, – йдеться у звіті Світового банку, – через загрозу глибокої рецесії у 2022 році. Очікується, що ВВП Росії скоротиться на 11,2% із невеликим відновленням у наступні два роки. Криза сильно вплине на домогосподарства, і за прогнозами ще 2,6 мільйона людей опиняться за національною межею бідності» [3]. Якщо такі прогнози правдиві, то дивлячись на факт агресії Росії проти України, для другої це можна розцінити як позитивний прогноз, адже ослаблення економічного сектору країни у широкому сенсі безповоротно призведе і до ослаблення військового потенціалу. За таких умов війна, принаймні у повномасштабному сенсі, має йти до свого завершення, що має дати час та ресурси Україні на відновлення економіки, що має відбуватись швидше за умови перспективи потужної підтримки країн-партнерів.

Країни Закавказзя та Центральної Азії також постраждають через економічні наслідки воєнних дій у регіоні, а Світовий банк прогнозує економічне скорочення на 4,1%. Це вдвічі більше, ніж регіон під час пандемії COVID-19. Росія є основним напрямком експорту для країн, що знаходяться на її безпосередній орбіті, на яку припадає понад 10% експорту. У країнах Центральної Азії, які постачають іноземних працівників до Росії, грошові перекази складають близько 30% ВВП.

Фінансовий мінус війни в Україні вже поширюється на весь світ. Міжнародний валютний фонд (МВФ) описує війну як «серйозний удар по світовій економіці, який зашкодить зростанню та підвищить ціни» [2]. Безумовно, так як Україна є вагомим членом європейської та світової економічної системи, коментар вище стосується і нас самих. І так як війна проходить на території України, українське суспільство відчує наслідки цього «удару» найпершим. Тому саме українська економічна система має адаптуватися першою і мати плани дій щодо відновлення у післявоєнний час.

В Європі енергетика лежить в основі економічних наслідків, оскільки Росія є основним постачальником природного газу. Німеччина особливо залежить від російського газу і призупинила відкриття газопроводу "Північний потік-2", який мав подвоїти потік газу з Росії [3]. У світлі нещодавніх подій цю лінію постачання енергії вже можна вважати ненадійною, через її пошкодження, що безумовно посилить енергетичну кризу у Європі.

Ціни на енергоносії стрімко зростають по всій Європі, збільшуючи витрати на паливо та посилюючи ширший інфляційний тиск, який почався зі звуженням ланцюга поставок під час пандемії. МВФ прогнозує, що все це призведе до уповільнення відновлення після пандемії [1]. Для України це є негативним фактором, адже погіршення економічної ситуації у Європі призведе до зменшення потенціальних розмірів допомоги на підтримку та відновлення української економіки у стані війни.

Країни Східної Європи, такі як Польща, також несуть витрати на догляд за мільйонами біженців, які втекли від бойових дій. Далі, такі країни, як Єгипет, який

завичай імпортує 80% своєї пшениці з Росії та України, побачать зростання цін на продукти харчування та падіння доходів від туристів з обох країн. МВФ попереджає, що зростання цін на продукти харчування може посилити соціальну напругу [3]. На зараз неможливо однозначно прогнозувати стосовно підвищення соціальної напруги, стан війни в країні вносить свої корективи щодо суспільної думки. Безумовно підвищення цін ніколи не може бути позитивно розцінене суспільством. На зараз лише можна сказати, що ситуація з цінами є контрольованою наскільки це є можливим.

Війна Росії в Україні нагромадила один шок за іншим, оскільки частини світу все ще охоплені пандемією COVID-19. МВФ підкреслив важливість глобальних систем безпеки для захисту від впливу великих подій, таких як конфлікти та зараження. «Ми живемо в більш схильному до шоків світі», – сказала директор-розпорядник МВФ Крісталіна Георгієва. «І нам потрібна сила колективу, щоб впоратися з майбутніми потрясіннями».

Оскільки світ готується долати економічні наслідки вторгнення Росії, слід пам'ятати, що єдина дія, яка обмежить збитки і, що найважливіше, припинить людські страждання в Україні, – це негайне припинення війни.

Джерела

1. Офіційний сайт Світового Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/europe-and-central-asia-economic-update> 04.07.2022

2. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду (МВФ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://blogs.imf.org/2022/03/15/how-war-in-ukraine-is-reverberating-across-worlds-regions/> 04.07.2022

3. Офіційний сайт Міжнародного агентства новин та фінансової інформації «Reuters» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.reuters.com/business/energy/germanys-scholz-halts-nord-stream-2-certification-2022-02-22/> 04.07.2022

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Хоменко Є. В., аспірант

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Анотація. Показано, що проведення активної інноваційної політики має здійснюватися на всіх рівнях економічної системи. Визнано зростаючу роль регіонального рівня державної влади як найефективнішого щодо визначення альтернативних стратегій інноваційного розвитку територій і можливих «ключових точок зростання». Визначено цілі і рівні створення регіональних інноваційних систем.

Економічне зростання українських регіонів можливий лише за умови проведення активної інноваційної політики, націленої на підвищення конкурентоспроможності економіки шляхом використання ефективних інструментів та механізмів підтримки та активізації інноваційних процесів. У межах заданого курсу зростає роль регіонального рівня державної влади, оскільки саме він є найефективнішим з точки зору визначення альтернативних стратегій інноваційного розвитку території і можливих «ключових точок зростання», вибору нових методів прийняття рішень,

виявлення системних змін в інноваційному розвитку регіону і в управлінні цим розвитком. Однак у сучасних умовах господарювання суттєвою проблемою є неефективна системи управління на регіональному рівні, що зумовлює несприятливість до нововведень і низьку результативність інноваційної діяльності; відсутність стимулюючого попиту на вітчизняну інноваційну продукцію та послуги; освоєння мінімуму принципово нових видів продукції і технологій, спрямованих на імпортозаміщення тощо. Щоб уникнути такої ситуації, держава має бути зацікавлена і всебічно сприяти у забезпеченні економічної самостійності регіонів і формуванні ними ефективної регіональної інноваційної політики [2].

головною метою створення регіональної інноваційної системи є забезпечення умов для сталого розвитку економіки регіону на основі ефективного використання його інтелектуального потенціалу, генерації, розповсюдження та реалізації нових знань. Регіональну інноваційну систему можна розглядати як багаторівневу формацію, де кожен рівень являє собою проект певної складності.

Формування регіональної інноваційної системи має здійснюватися на таких рівнях:

1. Формування організаційної структури зі створення регіональної інноваційної системи. В першу чергу - це ви явлення зацікавлених інститутів і організацій, формування керуючого комітету. Важливо відзначити, що відсутність належних рішень на цьому рівні ускладнює реалізацію проектів на наступних рівнях;

2. Другий рівень - це формування стратегії промисловості регіону, формування кластерів, промислових груп, галузей. Передбачає всебічний аналіз науково-технічного, освітнього, організаційного потенціалу регіону, для виділення науково-технологічних напрямів розвитку регіону (про токластери).

На цьому рівні урядові структури відіграють незамінну роль. Через них здійснюється державна політика, що впливає на інноваційні процеси. Тому влада повинна дуже уважно ставитися до всіх ініціатив щодо формування подібних проектів. На початковому етапі бізнес та інвестори не готові вкласти гроші в проекти, перспективи яких невизначені.

3. Третій рівень передбачає реалізацію інвестиційних програм, ініційованих на попередньому рівні, щодо створення нових та модернізації існуючих елементів кластер [3].

До числа найважливіших напрямів удосконалення механізму інноваційної політики в регіоні мають бути віднесені: проектування й розвиток регіональної науково-інноваційної інфраструктури; розмежування повноважень у сфері науково-інноваційного розвитку між центром, регіонами, муніципальними утвореннями, господарюючими суб'єктами регіону та їхніми асоціаціями; удосконалення фінансування науково-інноваційного розвитку; організація інноваційного процесу в регіоні на проектній основі; організація маркетингового супроводу інноваційних програм і проектів.

В умовах жорсткого зовнішнього середовища за прикладами успішних практик ЄС необхідно вирішувати завдання щодо усунення загальних бар'єрів у процесі міжрегіонального співробітництва. Важливою складовою регіональної інноваційної політики в умовах постіндустріального розвитку мають стати заходи щодо вирішення зовнішньоекономічних інтеграційних проблем, у першу чергу, пов'язаних зі значним зростанням глобальної і регіональної конкуренції [4].

Джерела

1. Кудріна О.Ю. Формування та розвиток інноваційних кластерів як один із інструментів підвищення конкурентоспроможності регіону. Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія «Економіка». Т. XX, вип. 311. – Маріуполь, ДонДУУ, 2019. – с. 148-158.

2. Луцків О.М. Регіональна інноваційна політика: особливості формування та проблеми реалізації. Регіональна економіка. №2. 2015. http://re.gov.ua/re201502/re201502_153_LutskivOM.pdf.

3. Мустяца В. М. Формування регіональної інноваційної політики КИ. Інвестиції: практика та досвід № 6/2015 http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2015/21.pdf

4. Федулова Л.І. Формування регіональних інноваційних систем у контексті принципів європейської інноваційної політики. Академічний огляд. 2014. № 1 (40). <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2014/1/21.pdf>.

НАПРЯМКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В РЕГІОНІ

Цянь Веньвень, здобувач другого рівня вищої освіти

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Анотація. Розкрито категорію та ознаки соціально-економічного розвитку підприємства, етапи і напрями управління таким процесом.

Забезпечення стабільного розвитку підприємства в швидкозмінних умовах викликає необхідність визначення особливостей формування стратегії його соціально-економічного розвитку. Підприємство, правильно формуючи стратегію своєї діяльності, може вчасно реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі, адаптуватися до появи ризиків і загроз, зменшуючи негативний вплив від їх появи. Забезпечуючи конкурентні позиції на ринку, підприємець намагається мінімізувати витрати, використати дешевші ресурси, зменшити рівень запасів, непродуктивних втрат та інше з метою отримання економічного ефекту, а саме – максимально можливого прибутку. Але сьогодні приділяти увагу лише економічному розвитку підприємства не є доцільним та не приведе до очікуваного успіху. Лише у разі взаємодії двох складників розвитку підприємства (економічного та соціального) можна досягти успіху та отримати стабільно високі конкурентні переваги [4].

Категорія «соціально-економічний розвиток» відображає вплив рівня економічного розвитку господарюючих суб'єктів на розв'язання соціальних проблем країни та її громадян, тобто процес формування та розвитку відносин між господарюючими суб'єктами та соціальними групами населення. Соціально-економічний розвиток підприємства є незворотнім процесом, який забезпечує спонтанні чи керовані переходи від одного неповторного стану, що забезпечується неможливістю повного відтворення різноманітності, якості, кількості та сили впливу факторів, які його визначили, до іншого через процеси змін.

Ознаками соціально-економічного розвитку підприємства слід вважати:

– в економічній сфері: економічний ріст – кількісний і позитивний бік розвитку економічної системи, що характеризується розширенням її масштабів (нарощення обсягів виробництва та реалізації продукції, розширення частки ринку, підвищення рівня доходів підприємства);

– структурні зрушення – це зміни, пов’язані з переходом до новітніх прогресивних технологій використання ресурсів, що сприяє покращенню кінцевих результатів діяльності підприємства: оновлення асортименту продукції чи послуг; впровадження інноваційних технологій в управлінні; нарощення обсягу капіталу підприємства; задоволення потреб споживачів завдяки підвищенню якості продукції чи послуг на підприємстві;

– у соціальній сфері: покращення організаційних комунікацій та соціально-психологічних відносин в процесі спільної праці на підприємстві; створення комфортних умов праці персоналу; належне стимулювання праці; формування корпоративної культури та етики бізнесу, що базується на принципах партнерства; забезпечення умов професійного розвитку персоналу завдяки підвищенню рівня освіти та професійної підготовки управлінського і виробничого персоналу [2].

Процес управління соціально-економічним розвитком підприємства охоплює чотири етапи: оцінювання конкурентного статусу підприємства і потенціалу соціально-економічного розвитку підприємства; вибір напрямів соціально-економічного розвитку; планування соціально-економічного розвитку; регулювання соціально-економічного розвитку підприємства. Вибір напрямів соціально-економічного розвитку підприємства може стосуватися розроблення стратегічних напрямів розвитку основних видів діяльності підприємства, бізнес-процесів (технічна, технологічна диверсифікація), продукції (спеціалізація, товарна диверсифікація), споживачів (диверсифікація ринків збуту), персоналу (розвиток людського капіталу). На особливу увагу заслуговує вибір (зміна) виду діяльності, оскільки диверсифікація видів діяльності, як правило, супроводжується синергетичним ефектом. Необхідно визначити пріоритетні напрями, на які необхідно звернути пильну увагу, і фінансову підтримку керівництву [1].

Джерела

1. Біловол Р.І., Хомович В.М. Управління соціально-економічним розвитком підприємства в ринкових умовах господарювання. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/13-2015/20.pdf>.

2. Барабанник Л.Б. Концепція корпоративної соціальної відповідальності бізнесу та її становлення в Україні / Л.Б. Барабанник, О.В. Вознюк // Вісник Дніпропетровської державної академії. Серія «Економічні науки». – 2010. – № 1. – С. 5–11.

3. Кудріна О.Ю., Даценко О.К. Імплементация соціально-економічної безпеки регіону на рівні підприємства. Науковий журнал «Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції». – Херсон: вид-во ХНТУ. – 2017 р. – № 27 (16). – с. 170-175.

4. Кузнецов А. Сутність соціально-економічного розвитку. Теоретико-методологічний аспект / А.Кузнецов // Вісник державної служби України. – 2004. – №1 – С. 45.

5. Чайкіна А.О., Шакун І.В. Особливості формування стратегії соціально-економічного розвитку сучасного підприємства. Економіка і суспільство. Вип.13. 2017. https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/134.pdf.

ВІДНОВЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Чанкотадзе Я. О., асистент

Науковий керівник: д.е.н., професор Семененко І. М.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. В роботі зазначено, що повномасштабна війна Росії проти України суттєво вплинула на сталість та функціонування закладів вищої освіти через втрату ними матеріально-технічної бази, розпорошення здобувачів та співробітників по різних містах України та за кордоном. Стаття спрямована на дослідження ролі партнерства і співпраці у відновленні роботи переміщених закладів вищої освіти, зокрема, на прикладі Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (СНУ ім. В. Даля).

Збройні конфлікти, епідемії та інші кризи мають системний вплив на вищу освіту. Університети, науково-дослідні установи, коледжі, технікуми та середні школи зазнають значних пошкоджень, руйнувань, а співробітники та студенти стикаються з примусовим переміщенням, у той час як заклади ослаблені, оскільки фінансові ресурси в кризових ситуаціях виділяються насамперед на базові та першочергові потреби.

Повномасштабна війна в Україні також суттєво вплинула на систему освіти. За актуальними даними Міністерства освіти і науки України, після 24 лютого 2022 року було пошкоджено 2188 закладів освіти, а 221 повністю зруйновано, з них - 131 (5,5%) заклад фахової передвищої та вищої освіти. Задля створення безпечного освітнього середовища для учасників освітнього процесу з областей, де тривають активні бойові дії, зокрема Донецької, Луганської, Херсонської, окремих громад Запорізької й Харківської областей, станом на 1 серпня 2022 р., було переміщено 29 ЗВО та 64 відокремлених структурних підрозділи ЗВО державної, комунальної й приватної форм власності .

Про виклики, які постали перед вищою освітою України, під час масштабного вторгнення Росії до України наразі є багато наукових та аналітичних напрацювань^{1,2}, Але перші зміни та переміщення відбулися ще у 2014 році – 8 років тому, коли з Луганської та Донецької областей та Криму на українську територію евакуювали 18 університетів.

Евакуація вищих навчальних закладів зі східної України на підконтрольні Україні території безпосередньо вивела заклади на межу їх можливостей. На жаль, не кожен університет «вижив», оскільки деякі з них були об'єднані з іншими університетами. Наприклад, за останні кілька років два витіснені університети з Луганської області приєдналися до Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, як до більшого та стабільнішого. Так само сталося і в Донецькій області.

У результаті з'явився новий тип закладу – «переміщений університет». Але слід пам'ятати, що переміщують не стіни та будівлі університетів, не матеріально-технічні бази, а людей. Саме люди - університетські спільноти - є тими основами, на яких тримається діяльність переміщених закладів вищої освіти.

Переміщення – це дуже складний процес, як, мабуть, будь-яка зміна, оскільки він торкається стилю життя та особистих почуттів багатьох людей. Крім того, це постійний пошук можливостей, адже багато чого повністю зруйноване, і заклади

разом із співробітниками та студентами змушені починати нове життя заново. Проте майже всі переміщені вищі відновили освітню та наукову діяльність, хоча кожен залишив дублікат на окупованих територіях Донбасу.

У цьому контексті слід згадати про «посттравматичний ріст», який дедалі частіше у науковій та публіцистичній літературі та означає позитивну психологічну зміну, що виникає в результаті боротьби зі складними життєвими обставинами, що призводить не тільки до відновлення колишньої діяльності, а й до перевищення початкового рівня адаптації та психологічного функціонування, а також до змін якісного та трансформаційного характеру. Бо лише феномен посттравматичного росту може пояснити трансформації, що відбуваються з переміщеними університетами та їх викладачами і студентами.

Зосередимо увагу на трансформації СНУ ім. В. Даля – переміщеного з Луганська до Сєвєродонецька у 2014 році. Спільнота цього закладу вищої освіти в умовах першого переміщення змогли реалізувати багато проєктів та ініціатив спрямованих на інституційний розвиток та розвиток громад, зокрема було створено 16 нових лабораторій та сучасних мультифункціональних освітніх просторів. Було реалізовано проєкти з розвитку наукової та освітньої інфраструктури: створено Центр ІТ рішень для громад Луганської області (UN RPP); розпочато капітальні роботи зі створення коворкінг-зон в межах проєкту «Відродження переміщених університетів: посилення конкурентоспроможності, підтримка громад» (REDU, EU); створено лабораторії в межах проєкту Модернізація інженерної освіти для підтримки конкурентоспроможності промисловості Луганської області – ХімЛаб та МехЛаб (USAID) .

Тож переміщені навчальні заклади є цінним ресурсом і можливістю для примирення та відновлення. Навіть у таких непростих безпекових умовах, представники університетів, в тому числі переміщених, налаштовані оптимістично щодо продовження діяльності. Водночас росла зацікавленість міжнародних партнерів, з'являється все більше партнерських програм, особливо у сфері освіти та науки.

Гарним прикладом є партнерство університетів, яке сьогодні відбувається між Україною та Великобританією. Таке партнерство покриває багато потреб і надає обом сторонам багато можливостей.

У рамках такого партнерства (твінінгу) між СНУ ім. В. Даля та Лондонським університетом Royal Holloway було створено профіль двічі переміщеного СНУ ім. В. Даля, який містить інформацію про університет, його стратегічні напрями, структуру, передовий досвід і досягнення, а також конкретні пропозиції щодо співпраці в рамках різних факультетів і кафедр. Обговорюються можливості обміну ресурсами, студентами та ідеями під час гуманітарної кризи в Україні. Подальша робота в межах твінінгу сприятиме обміну ресурсами та дослідницьким зв'язкам між університетами й забезпечить підтримку студентів, викладачів та науковців.

Не менш важливою є співпраця національного та локального рівня. Наприклад, саме громадські організації виступили форпостом у мобілізації ресурсів першої необхідності для студентів та співробітників під час відновлення освітнього процесу у перші дні після евакуації СНУ ім. В. Даля.

На заключення, слід підкреслити, що відновлення та розвиток закладів вищої освіти можуть бути досягнуті за умови відданості принципам партнерства і співпраці, що відповідає цілі 17 ЦСР.

Джерела

1. Первинний аналіз. Оцінювання потреб вищої освіти України. URL: https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/ukraine_higher_education_initial_report_final_ua.pdf
2. Інформаційно-аналітичний збірник «Освіта України в умовах воєнного стану». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analits.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf>
3. Шевчук І.Б., Шевчук А.В. Освітня аналітика крізь призму війни: виклики та можливості для вищої школи України. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-80>
4. Європейська асоціація університетів (EUA): «Вплив вторгнення російської федерації в Україну на український сектор вищої освіти». URL: <https://naqa.gov.ua/2022/04/європейська-асоціація-університеті-2/>
5. Поркуян О.В., Семененко І.М. Роль міжнародної допомоги у відновленні роботи переміщених закладів вищої освіти: досвід СНУ ім. В. Даля. URL: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2021-270-6-77-82>

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ

Чжан Сухан, здобувач вищої освіти

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Анотація. Розкрито актуальність переходу національної економіки до інноваційної модулі розвитку. Наведено перелік системних заходів реформування економіки задля формування умов для інноваційного розвитку.

Вичерпання чинників екстенсивного економічного розвитку обумовлює перманентне посилення уваги до пошуку нових рушійних сил прискорення економічної динаміки, адекватних сучасному стану розвитку світової економіки. Відтак, запровадження в державі інноваційної моделі економічного зростання перетворюється на об'єктивну закономірність, альтернативою якій є занепад національної економіки, втрата економічного, а, можливо, й національного суверенітету. Це можливо лише у випадку розроблення та реалізації інноваційних стратегій, врахування чинників, важелів та інструментів підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Формування інноваційних стратегій, інноваційний шлях реформування є підґрунтям і запорукою стабілізації ефективності та зростання конкурентоспроможності національної економіки. Необхідність переходу економіки країни до інноваційної моделі розвитку зумовлена вичерпанням джерел післякризового зростання, уповільненим темпом інвестування коштів у розвиток нової матеріально-технічної бази та знань, загостренням проблем збереження науково-технічного, інноваційного потенціалу.

Інноваційний розвиток є основоположною ознакою сучасних виробничих, науково-технічних, соціально-економічних та інших процесів у суспільстві.

Інноваційний розвиток є рушійною силою, яка спроможна забезпечити економічну незалежність України, подолати разючий розрив із розвиненими конкурентоспроможними державами.

Пріоритетом державної політики має стати вироблення орієнтирів прискорення розвитку держави на інноваційних засадах. Функціонування та розвиток національної економіки залежить від конкурентоспроможності окремих секторів, а отже, і від уміння вирішувати проблемні питання економічної, організаційної орієнтації на усіх рівнях управління [3].

Економічні реформи мають включати системні заходи, спрямовані на створення сприятливого середовища ведення бізнесу; забезпечення довгострокової фінансової стабільності; підвищення ефективності державного управління; розвиток конкуренції на внутрішньому товарному ринку.

В умовах загострення глобальної конкуренції, наростання стратегічних викликів суспільству та економіці України зростає необхідність дослідження національної конкурентоспроможності як процесу, що відбувається під впливом цілої сукупності факторів, які постійно розвиваються та змінюються.

Пріоритетним напрямом зміцнення конкурентоспроможності національної економіки є посилення інноваційного вектору економічної динаміки як функції поліпшення макроструктурних пропорцій економіки та оптимізації відтворювальних процесів, зокрема – через інструменти інвестиційної, податкової та амортизаційної політики держави і визначення відповідних пріоритетів державної політики нагромадження [2].

Джерела

1. Кудріна О.Ю. Формування та розвиток інноваційних кластерів як один із інструментів підвищення конкурентоспроможності регіону / О. Ю. Кудріна // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія «Економіка». Т. XX, вип. 311. – Маріуполь, ДонДУУ, 2019. – с. 148-158.

2. Скрипник Н. Є., Хайрутдінов Е. О. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність і сучасні підходи до тлумачення / Н.Є. Скрипник, Е.О. Хайрутдінов // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Херсон: вид-во ПНДІЕІ. – 2016 р. – Вип. 16. Ч. 4. – с. 34-38. [Електронний ресурс] Режим доступу до журналу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_16/4/9.pdf.

3. Юринець З. В. Формування інноваційних стратегій: теорія, методологія, практика : монографія / З.В. Юринець. – Львів: СПОЛОМ, 2016. – 412 с.

ВПЛИВ ДОПОМОГИ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА СТАБІЛІЗАЦІЮ СТАНУ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Шестопалов В. І., здобувач 2 курсу магістратури

Науковий керівник: к.е.н., доцент Маслош О. В.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація: В роботі показано вплив гуманітарної та матеріальної допомоги міжнародних організацій в забезпеченні стабілізації стану продовольчої безпеки України підчас війни, а також державної підтримки аграрного сектору.

Вторгнення 24 лютого 2022 року російської федерації на територію України завдало серйозного удару продовольчій безпеці нашої країни. Бойові дії призвели до втрати багатьох можливостей вирощування агрокультур через:

- окупацію територій та знищення посівів, які були зроблені до початку війни;
- виникнення загрози життю фермерам, які працюють на полях;
- виникнення обмежень транспортування агрокультури.

Всі перераховані наслідки поставили під загрозу не тільки розвиток, а й забезпечення Україною другої цілі сталого розвитку «Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства».

Якщо звернути увагу на дані рівня інфляції на ринку продовольчої продукції (рис.1) (до даних рівня інфляції було включено всі регіони України, крім тимчасово окупованих територій), то видно, що з початком бойових дій спостерігається різкий стрибок цього показника.

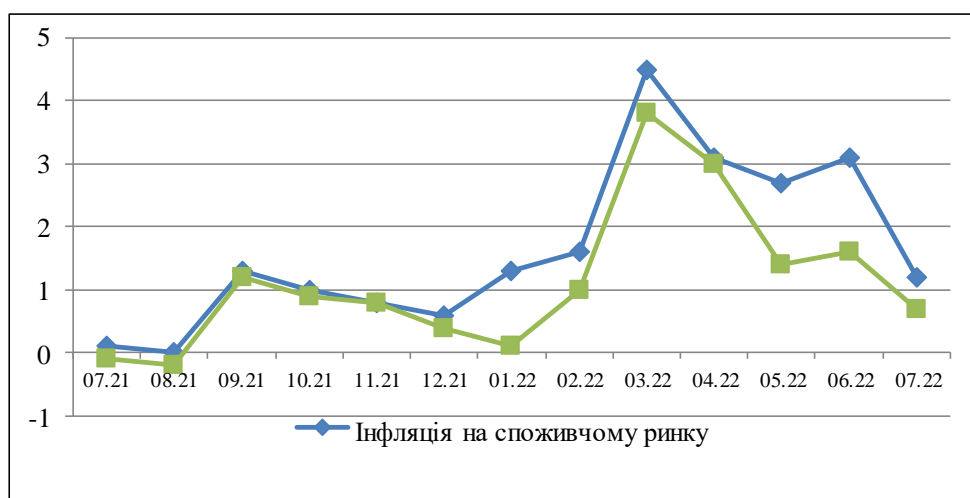

Рис. 1. Інфляція на споживчому ринку України (07.2021р. – 07.2022р.) [3, 4]

Падіння індексу цін відбулося із початком надання допомоги Україні від багатьох міжнародних організацій, серед яких провідну роль зіграла допомога від Червоного Хреста, ООН та ЮНІСЕФ (табл.1). Слід звернути увагу, що країні знадобилось майже півроку для повернення к довійськовим значенням інфляції на споживчому ринку.

Таблиця 1

Обсяги допомоги Україні від провідних міжнародних організацій

Червоний Хрест (станом на 14.07.22) [5]
Гуманітарна допомога: 19850 т споживчих товарів, з них: 1487084 продуктових наборів; 790 668 гігієнічних наборів; 48 678 людей отримали продуктові ваучери на суму 96,89 млн грн; 300 т медикаментів
Матеріальна допомога: Зібрано 1859,82 млн. грн.; використано 641,33 млн грн
ООН (станом на 14.09.22) [2]
Гуманітарна допомога: 26500 дітей отримали допомогу в сфері освіти; 8, 6 млн. людей отримали допомогу в сфері охорони здоров'я; 6 млн людей отримали послуги захисту; 1,31 млн. людей отримало допомогу з житлом та непродовольчими товарами; 4,9 млн. людей отримали допомогу з водопостачання, санітарії та гігієни; 3,5 млн. людей отримали багатоцільову грошову допомогу
Матеріальна допомога: Зібрано 2,8 млрд дол Близько 70 % від суми фінансування було отримано від: США (1,25 млрд); Європейської комісії (295,7 млн дол); Німеччини (174,4 млн дол); Японії (118,4 млн дол); Канади (87,1 млн дол).Крім того, внески від майже 482 донорів з приватного бізнес-сектору на гуманітарне реагування в Україні перевищили 1,6 млрд дол

Разом з тим, міжнародна допомога була спрямована на активну підтримку агровиробників державою [1, с. 39], як то:

- надання цільової фінансової допомоги найманим працівникам, які втратили роботу через війну;
- допомога з насіннєвим матеріалом для малих фермерів та домогосподарств;
- звільнення агровиробників від сплати або надання відстрочки сплати податків на період військових дій;
- обмеження експорту соціально важливих товарів;
- введення тимчасового державного регулювання цін на соціально важливі товари;
- фінансова підтримка малих агровиробничих підприємств;
- створення умов для розвитку переробних агровиробничих підприємств та виробників продуктів харчування на інноваційних засадах;
- розробка пакету антикризових заходів, що запроваджуються для соціальної підтримки населення.

Таким чином державі за допомогою міжнародних організацій вдалося стабілізувати продовольчий ринок України, вирішити питання продовольчої безпеки від час воєнного стану країни та ліквідувати загрозу розвитку продовольчої кризи.

Джерела

1. Попадинець Н. Регулювання розвитку внутрішнього ринку споживчих товарів: продовольча безпека в умовах війни / Назарій Попадинець // Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції „Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах“, 01-02 червня 2022 року. – Т. : ФОП Паляниця В.А., 2022. – С. 37–40.

2. ReliefWeb – Informing humanitarians worldwide: веб-сайт. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-situation-report-14-sep-2022-enukru> (дата звернення 29.09.22)

3. Календар оприлюднення експрес-випусків Держстату у 2021 році: веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/express/expr2021/expres_2021.html (дата звернення 29.09.22)

4. Календар оприлюднення експрес-випусків Держстату у 2022 році: веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/express/expres_u.html (дата звернення 29.09.22)

5. Товариство Червоного Хреста України: веб-сайт. URL: <https://redcross.org.ua/> (дата звернення 29.09.22)

ДИНАМІКА ЗМІНИ СПОЖИВЧИХ ЦІН НА ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ В КРАЇНАХ АЗІЇ ЗА ПЕРІОД ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

Щеглова А. Ю., здобувачка 2 курсу магістратури

Науковий керівник: к.х.н., доцент Маслош О. В.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація: У роботі розглянуто динаміку зміни споживчих цін на продукти харчування та безалкогольні напої на споживчому ринку країн-експортерів української сільськогосподарської продукції за період воєнних дій в Україні.

Україна була одним з провідних експортерів сільськогосподарської продукції в світі. За даними [1], у 2020 році Україна експортувала продуктів рослинного походження на суму 11,9 млрд дол. З них 47 % на суму 5621 млн дол у країни Азії (лідером є Китай, Туреччина та Індонезія), 32% на суму 3811 млн дол у країни ЄС (лідером є Нідерланди, Іспанія та Німеччина), 20,6% на суму 2447 млн дол у країни Африки (лідером є Єгипет, Лівія та Марокко).

Як видно з наведених даних найбільш масштабнішим імпортером сільськогосподарської продукції були країни Азії. Розглянемо більш детально теперішню ситуацію на ринку продуктів харчування у країнах Азії.

Для цього звернемося до показника динаміки споживчих цін на продукти харчування та безалкогольні напої в країнах Азії (табл. 1).

Таблиця 1

Зміна споживчих цін на продукти харчування та безалкогольні напої
в країнах Азії [2]

Дата	08.21	09.21	10.21	11.21	12.21	01.22	02.22	03.22	04.22	05.22	06.22	07.22
Країна												
Вірменія	15,15	15,37	15,99	16,93	12,91	12,18	11,38	12,83	14,30	14,49	17,05	13,52
Азербайджан	7,80	10,52	13,42	15,24	16,23	17,52	17,50	17,35	19,07	21,00	21,32	20,99
Бахрейн	-2,73	0,00	0,56	2,10	3,27	9,45	12,09	10,60	9,73	11,59	-	-
Бруней	2,08	2,46	2,30	2,37	2,02	2,50	2,61	3,36	4,67	5,36	-	-
Камбоджа	3,51	2,57	2,03	2,45	2,78	3,65	5,88	5,68	6,23	5,53	6,50	-
Китай, Гонконг	0,50	1,29	1,79	1,89	1,89	1,58	4,58	7,54	5,17	4,92	4,83	-
Киргизія	21,39	19,87	17,42	15,38	13,35	12,52	12,10	15,79	17,93	-	-	-
Оман	1,42	1,81	3,43	2,78	3,17	5,18	5,05	4,88	5,47	4,96	6,08	6,09
Пакистан	9,96	10,21	8,32	10,47	10,33	12,82	14,73	15,30	17,04	17,25	25,92	28,77
Тайланд	-1,48	-1,16	-0,26	0,43	0,77	2,39	4,51	4,56	4,83	6,18	6,42	8,02
Туреччина	29,00	28,79	27,41	27,11	43,80	55,61	64,47	70,33	89,10	91,63	93,93	-

Як видно з табл.1, стрибок показника відбувся у Брунеї, Китаї, Киргизії та Туреччині – між лютим та березнем 2022 року; Вірменії, Азербайджані та Омані – між березнем та квітнем 2022 року, тобто вже на перших місяцях війни країни – експортери відчули на собі негативні наслідки.

Причинами різкого збільшення цін на продукти харчування та безалкогольні напої у країнах Азії, які є експортерами сільськогосподарської продукції України, можуть бути:

- паніка у покупців через можливу нестачу продукції в майбутньому,
- створення продавцями штучного дефіциту на продовольчі товари,
- підвищення транспортних витрат через унеможливлення доставки товарів з України налагодженим старим шляхом (наприклад через порти у Чорному морі).

Джерела

1. 2020/2021 Інфографічний довідник. Агробізнес України: веб-сайт. URL: https://agribusinessinukraine.com/the-infographics-report-ukrainian-agribusiness-2021/?utm_source=agropolit&utm_medium=branding (дата звернення 28.09.2022).
2. Cross-Country Indexes, Year-over-Year Change: веб-сайт. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=61015894> (дата звернення 28.09.2022).

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКІВ КАПІТАЛУ УКРАЇНИ

*Шишкова Д. С., здобувачка 1 курсу бакалавріату
Науковий керівник: д.е.н., професор Пашкевич М. С.,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»*

Анотація. Обґрунтовано необхідність розвитку інформаційно-аналітичної інфраструктури ринків капіталу України відповідно до існуючої теоретико-методологічної та нормативної бази, з використанням інноваційного ІТ-інструментарію на всіх етапах розбудови.

Розвиток інформаційно-аналітичної інфраструктури ринків капіталу, зважаючи на значний потенціал національної ІТ-галузі України, виглядає достатньо реалістичним напрямом для активізації внутрішнього масового інвестора, що актуалізує в свою чергу питання об'єктивної оцінки поточного стану інформаційно-аналітичної інфраструктури для некваліфікованих інвесторів, використання сучасних інструментів цифрової трансформації для підвищення фінансової грамотності, прозорості та зменшення інформаційної асиметрії для некваліфікованого інвестора.

Дослідження з окреслених питань проводяться науковцями, забезпечуючи теоретико-методичне, інформаційно-аналітичне та нормативне підґрунтя інвестиційної діяльності некваліфікованих інвесторів. Автори досліджень зауважують на необхідності доопрацювання питань подолання інформаційної асиметрії, недостатньої фінансової грамотності для некваліфікованих інвесторів в умовах дефіциту інвестиційних ресурсів в Україні.

Інформаційно-аналітична інфраструктура забезпечує обґрунтованість та адекватність економічної політики, тоді як її відсутність створює загрози фінансово-економічній безпеці країни [1, с.182]. Отже, значний передбачуваний розвиток інвестування в розвиток системи інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки обумовлює завдання оцінювання їх ефективності.

В свою чергу інформаційно-аналітична діяльність – процес створення нового інформаційного продукту на підставі аналізу змісту всієї доступної інформації, інтегрування знань про предметну галузь і знань, отриманих із інформаційних джерел, узагальнення знань в інтересах прийняття управлінських рішень і синтезу вихідного аналітичного документа [2, с.10]. А загальну ринкову інфраструктуру відповідно до функцій, які виконують її елементи, поділяють на такі види: інформаційно-аналітична інфраструктура; фінансово-кредитна інфраструктура; організаційно-технічна інфраструктура [3]. Таким чином інформаційно-аналітична діяльність - це широка сфера діяльності, яка прямо чи опосередковано пов'язана з інформацією, її обробкою, створення, збором, систематизацію та передачею [4, С.461]. Таким чином, інформаційно аналітична інфраструктура виступає важливим елементом формування інформаційного простору держави, сприяє розвитку ринків

капіталу України. Інформація стає головним джерелом конкурентоспроможності, зниження ризиків і невизначеності в усіх сферах. Консолідація функції ІТ з основними вимогами розвитку термінологічної та змістовно-практичної основи інвестиційної діяльності некваліфікованих інвесторів в Україні здатна інноваційно забезпечити не тільки інформаційно-аналітичну модернізацію економічних процесів, але й створити підґрунтя для активізації їх діяльності у майбутньому.

Актуальність цього питання зросла через отримання фізичними особами доступу до мобільних застосунків для інвестицій у цінні папери, насамперед, військові облігації. З жовтня 2022 р. українці отримали можливість придбати ці облігації у застосунку Дія. Йдеться про активну інтеграцію державних та приватних сервісів для сприяння інвестиціям населення, що має супроводжуватися розвитком інформаційно-аналітичної інфраструктури.

Запропонована ІТ-модернізація інформаційно-аналітичної інфраструктури для активізації діяльності некваліфікованих інвесторів відповідно до вимог інформаційної економіки має складатися з програмного (сайт, бот), інформаційного (інтерактивний Інвестиційний калькулятор українця, глосарій, анкета-опитування та його результати), організаційного (доступ 24/7, географічна доступність, розширення кола некваліфікованих інвесторів) та методичного (глосарій, оперативний моніторинг думки експертів) компоненту. Ці компоненти стають основними інформаційними системами, що інтегровані навколо web-системи та між собою. Надійна та масштабована інформаційно-аналітична система забезпечить підтримку та автоматизацію процесів керування усіх складових інформаційно-аналітичної діяльності. Маркетплейс покликаний, з одного боку, забезпечити рівний доступ некваліфікованих інвесторів до ринку капіталів (подолання інформаційної асиметрії та підвищення прозорості), з іншого – сформувати передумови для активізації їх інвестиційної діяльності (підвищення фінансової грамотності). Збір, опис, зберігання та обробка даних дозволяє отримувати цінну інформацію для використання в інвестиційних процесах.

Існування запиту на єдиний інформаційно-аналітичний простір для некваліфікованих інвесторів має отримати відповідь цифрової епохи, яка повинна втілювати досягнення сучасних технологій, фундаментальної і прикладної науки, забезпечувати сталий розвиток ринків капіталу України.

Джерела

1. Слатвінський М.А. Оцінювання ефективності інвестицій в розвиток системи інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. № 1 (53). С. 182.

2. Комарова Л. О. Інформаційно-аналітична діяльність як шлях забезпечення безпеки прийняття управлінських рішень у кризових ситуаціях. *Сучасний захист інформації*. 2016. № 2. С.10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/szi_2016_2_4

3. Мацьків Р. Т., Топольницька Т. Б. Інфраструктура ринків: підходи до класифікації. *Ефективна економіка*. 2018. № 3.

4. Пархоменко Н. А. Інформаційно-аналітична діяльність як складова інформаційного простору: правовий аспект. *Правові, управлінські та економічні аспекти трансформації сучасного громадянського суспільства* : тези конференції, 25 березня 2016 р. Київ: Видав. Центр КНУКіМ, 2016. С. 461.

ПРОГРАМИ ДОПОМОГИ ІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Якуніна Я. К., здобувачка 2 курсу магістратури

Науковий керівник: д.е.н., професор Семененко І. М.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Проаналізовано основні наявні програми допомоги із соціально-економічного відновлення регіонів України, зроблено висновки, чим саме дані програми будуть корисними та ефективними.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року суттєво вплинуло на соціально-економічний стан регіонів України через тимчасову окупацію, руйнування інфраструктури, суттєве переміщення великої кількості людей тощо. Для соціально-економічного відновлення регіони потребують коштів і експертної підтримки, які можуть бути надані міжнародними партнерами. Так загалом за інформацією Ukraine Support Tracker з 24 січня перелік налічує 40 країн, які здійснили фінансову та гуманітарну допомогу Україні [1]. Конференція з питань відновлення України у Лугано стала політичною платформою, що забезпечила міжнародне партнерство для відновлення та розвитку. Створивши дану платформу, Україна і Швейцарія поставили за мету протягом усього періоду відновлення регіонів України працювати у рамках спільної відповідальності та взаємної підзвітності. Таким чином ефективна співпраця перетворить Україну та модернізує економіку [2].

Джерелом коштів соціально-економічного відновлення регіонів та окремих територіальних громад України можуть бути:

1. Заморожені кошти золотовалютних резервів центрального банку РФ, за оцінками Мінекономіки сума цих коштів складає більше 400 млрд.дол. Питання лише в механізмі, як їх швидко можна стягнути на користь нашої держави та бізнесу.
2. Кошти міжнародних фінансових організацій, зокрема, МВФ, Світового банку, ЄБРР, ЄІБ та міжнародна підтримка провідних країн світу, це також можуть бути сумарно десятки мільярдів доларів;
3. Створення податкових стимулів для вітчизняного та міжнародного бізнесу, які будуть замотивовані фінансово інвестувати власні кошти в бізнес.
4. Кошти українських та іноземних банків, бюджетні кошти та населення.

Кошти міжнародної допомоги наразі є суттєвим джерелом, оскільки в Україні першочергово фінансуються збройні сили та здійснюється соціальна допомога населенню.

З 5 серпня 2022 року Мінрегіон розпочав відбір проектів, які будуть реалізовані в рамках «Програми з відновлення України» відповідно до фінансової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком. Програма передбачає відновлення життєво важливих для людей об'єктів, зокрема й медичних закладів. У межах першого відбору буде профінансовано проекти на загальну суму до 200 мільйонів євро. Кошти надходитимуть громадам на безповоротній основі, у вигляді субвенції, яка надається в рамках фінансової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком [3]. Дана допомога важлива для регіонів, що постраждали внаслідок військових дій, а саме це регіони сходу та півдня України. Також проект є важливим для тих регіонів, що прийняли найбільшу кількість внутрішньо переміщених осіб.

Міністерство енергетики України та ПРООН домовилися, що робота з підтримки енергосектору країни буде посилена в рамках нової програми відновлення енергетичного сектору і зміцнення його стійкості, *Ukraine Energy Sector Recovery and Resilience-Building Program*. "Першочергове завдання нової програми - це проекти швидкого відновлення енергетичних об'єктів. У перспективі - реалізація проектів післявоєнного відновлення критичної енергетичної інфраструктури на основі новітніх технологій та принципів сталого розвитку", – зазначили в Міненерго [4]. Проект важливий для регіонів у яких наявні об'єкти критичної енергетичної інфраструктури для реалізації післявоєнного відновлення й впровадження нових технологій та принципів сталого розвитку.

Також було прийнято нову Програму зеленого відновлення України, *Nefco Green Recovery Program*, даний документ має на меті прокласти шлях до більш екологічного відновлення постраждалої від війни України. Завдяки різноманітним ініціативам програма надаватиме фінансову та технічну допомогу муніципалітетам для проведення ремонту та реконструкції екологічно безпечним способом, а також підтримуватиме їх у розміщенні внутрішньо переміщених осіб та розробці місцевих планів зеленого відновлення за підтримки та компетенції Північних країн. [5]. Дана програма важлива загалом для всієї країни, бо допомагає вирішувати наявні проблеми, спричинені війною й надає платформу для подальшого розвитку України в післявоєнний час.

У квітні 2022 року прийнято Програму розвитку стійкості та відновлення для України, яка ґрунтується на співпраці з партнерськими установами ООН та за її межами. ПРООН повністю інтегрована в гуманітарну архітектуру, включаючи терміновий гуманітарний заклик та регіональний план реагування на біженців. ПРООН об'єднується зі своїми сестринськими гуманітарними агентствами та агенціями розвитку, а також партнерами з розвитку, щоб підтримати та інвестувати в стійкість своїх давніх партнерів в Україні – уряду, приватного сектору та громадянського суспільства.

Зусилля з відновлення мають очолити українська влада в тісному партнерстві з Європейським Союзом та іншими ключовими партнерами, такими як партнери G7 і G20, а також іншими третіми країнами, а також міжнародними фінансовими установами та міжнародними організаціями. Партнерство між містами та регіонами в Європейському Союзі та в Україні збагатить і прискорить відбудову. Міжнародна координаційна платформа, «Платформа реконструкції України», очолювана Комісією, що представляє Європейський Союз, і українським урядом, працюватиме як головний стратегічний орган управління, відповідальний за схвалення плану реконструкції, розробленого та реалізованого Україною, за підтримки адміністративного потенціалу та технічної допомоги з боку ЄС.

Таким чином, відновлення регіонів України є можливим. Але потрібні будуть серйозні глобальні фінансові зусилля, щоб відбудувати країну після воєнних руйнувань, створити основи вільної та процвітаючої країни, яка базується на європейських цінностях та здійснити інтеграцію в європейську й світову економіку.

Джерела

1. *Ukraine Support Tracker* [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/?cookieLevel=not-set>.

2. Recovery Conference (RC 2022) in Lugano [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.unc2022.com>.
3. План відновлення України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://recovery.gov.ua>
4. Програма відновлення енергетичного сектору країни [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/economic/861675.html>
5. Building back greener in Ukraine [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.nefco.int/financing-options/green-recovery-ukraine/>

ПРОМИСЛОВІ ВІДХОДИ ЛУГАНЩИНИ

Косенко К. С, Заїкін С. М*, Гуртовий В. І***

**здобувачі 3 курсу бакалавріату, **здобувач 2-го курсу магістрату*

Наукові керівники: к.т.н., доцент Корчуганова О. М.,

старший викладач Олейніченко О. А.,

к.т.н., доцент Любимова-Зінченко О. В.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Викладено оцінку кількості та якості відходів четвертого класу небезпеки, що накопичено підприємствами хімічного та енергетичного сектору Луганської області на лівому березі р. Сіверський Донець. Зазначено їх вплив на оточуюче середовище, вказано напрями їх утилізації.

Згідно із Законом України «Про відходи» відходами називають будь-які речовини, матеріали і предмети, що виникають у процесі діяльності людини і людського суспільства і не мають подальшого використання за місцем утворення чи виявлення та яких їх власник повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення. Промислові відходи – невикористовуванні залишки сировини, продуктів або напівфабрикатів, що утворюються в результаті виробництва та не мають споживчих властивостей. Обсяг утворення відходів у народному господарстві і цінність наявних в них компонентів можна порівняти у багатьох випадках з родовищами природних ресурсів.

Україна належить до групи країн зі складними проблемами довкілля. Обсяги утворених відходів зростають, а частка тих, що перероблюються, є незначною. Кількість промислових відходів, що накопичено в Україні, дозволяє віднести її до однієї з найбільш техногенно-навантажених країн світу.

Найпотужнішими генераторами твердих промислових відходів слідом за гірничодобувною є хімічна та енергетична галузі промисловості. Дуже часто вони утворюють значну кількість відходів дуже подібних за хімічним складом і класом небезпеки. Так, на хімічних і на теплоенергетичних підприємствах функціонують потужні водопідготовчі установки. Хімічні підприємства є крупнішими споживачами води, середні витрати якої становлять близько 1 млн.м³/добу. Найпоширеніше промислове використання води в якості теплоносія та холодоагенту, в теплообмінному обладнанні для одержання технологічної пари та в системах оборотного водопостачання потребує низької лужності та жорсткості.

Сира вода, яка надходить на підприємство піддається обробці, в першу чергу на установках реагентної водопідготовки. В основі реагентного пом'якшення води лежить обробка її речовинами, які зв'язують іони Ca²⁺ Mg²⁺ у воді. У якості реагентів для пом'якшення води застосовують вапно, кальциновану соду та інші речовини. Під час цього процесу утворюється велика кількість відходів водоочищення, який називають шламом [1]. Шлам потрапляє в шламонакопичувачі у вигляді «шламової» води, що відстоюється, верхній шар води насосами відкачується на подальшу водопідготовку, а шлам осідає на дно та накопичується доки шламонакопичувачі не

заповняться, на деяких підприємствах термін експлуатації шламонакопичувачів складає понад 30 років.

Такий саме шлам утворюється не тільки на хімічних підприємствах, але й на підприємствах теплоенергетичного комплексу. При зберіганні у відвалах шлам створює проблеми екологічного й економічного характеру. Враховуючи давність експлуатації та застарілість інженерного облаштування, слід зазначити, що фільтрація з таких споруд складає 10–25 % від надходження води. Компоненти шламу вапнування здатні вилугувуватися в природне середовище завдяки підвищеному значенню рН в шламонакопичувачах і фільтраті з нього. Висока лужність води в процесі вапнування підтримується задля забезпечення ефективності подальшої очистки води. Оскільки шламонакопичувачі є невід'ємною складовою водопідготовчих установок, вони потребують звільнення й відновлення. До складу шламів переважно входять карбонати та гідроксиди кальцію, магнію, заліза, алюмінію, скоагульовані органічні домішки. Такі відходи, зазвичай класифікують як «малонебезпечні», але тем не менш при зберіганні у відвалах шлам впливає на оточуюче середовище.

Найбільшою електростанцією області є Луганська теплова електростанція (ТЕС) у м. Щастя. У процесі спалювання вугілля на електростанції утворюється значна кількість відходів у вигляді летючої золи та паливного шлаку [2]. Золю та паливний шлак змішують з відходами водопідготовки і скидають в так звані золошлакові відвали, такі відходи також відносять до категорії «низького ризику».

Не зважаючи на відносну безпечність відходів, методи їх переробки, запропоновані в наукових публікаціях досить різноманітні. Так, для переробки шламу водопідготовки запропоновано наступні методи:

1) Рециклінг коагулянтів, який зазвичай кислим вилугуванням сполук заліза або алюмінію та подальшим розділенням змішаного розчину. Шлам вапнування складається з великої кількості карбонату кальцію, який після вилучення коагулянтів за будь-якою з запропонованих технологій все одно лишиться в складі твердих відходів [2].

2) Використання осадів як сировини для будівельних матеріалів – цегли та цементу. Оскільки шлам водопідготовки не ідентичний за своїм складом природній сировині, в більшості публікацій пропонується використовувати як додатковий компонент до інших видів сировини [3].

3) Використання осадів в природному середовищі для внесення в ґрунт з метою зниження кислотності, або в техногенному середовищі для покращання очистки стоків [4].

Вище розглянуті методи утилізації відходів водопідготовки мають ряд недоліків. Майже у всіх розробках органічна складова відіграє роль баластної або шкідливої домішки. Джерелом органічних домішок є річкова вода. Кількісний та якісний склад домішок в водоймах залежить від метеорологічних умов та сезонних коливань. Так, у весняний паводковий період, після скресання криги, води містять мінімальну кількість розчинних солей та характеризуються максимальною кількістю зважених речовин, що захоплюються з поверхні ґрунту швидкими потоками талих вод. В літній період склад річної води визначається співвідношенням в живленні долі поверхневого та підземного стоків. Такі коливання потребують змін технологічних параметрів водоочищення, що неодмінно призведе до зміни хімічного складу відходів, як кількісного, так і якісного [5].

Ще одним великим накопиченням відходів в Луганській області, що відноситься до 4-го класу небезпеки є славнозвісні «білі» моря ВАТ «Лисичанська сода», підприємство вже не виробляє продукції, а відходи лишились. Тверді відходи процесу виробництва соди за технологією Solvay утворюються в результаті дистиляції аміаку з маточної розчину. Тверда частина дистилерної суспензії в основному походить із вихідного вапняку та невеликої кількості вапна, що підтримується в надлишку, який може забезпечити повне розкладання NH_4Cl . Тверді відходи містять компоненти кальцій карбонат, кальцій сульфат, магній гідроксид, кальцій гідроксид, кремнезем та алюміній оксид. Середній вміст твердих речовин в стоках дистилятора оцінюється в 240 кг/т виробленої кальцинованої соди. Пропозиції щодо утилізації твердих відходів процесу Solvay досить різноманітні: для нейтралізації кислих ґрунтів, виробництва в'язучого, портландцементу, алінітного цементу, бетонних блоків, цегли та доріг [6].

Об'єднує всі ці види відходів окрім класу небезпеки, значний вміст водорозчинних сполук кальцію, лужна реакція, та близькість до найбільшої водної артерії області річки Сіверський Донець.

У розвинених країнах золошлаки взагалі називаються побічним продуктом ТЕС та електростанції здійснюють передпродажну підготовку продукту, доводячи її характеристики до вимог офіційних нормативних документів. У Західній Європі та Японії при ТЕС практично ліквідовані золовідвали. Сухий зол надходить у силоси, збудовані поруч із головними корпусами ТЕС.

Наприклад, у Німеччині на багатьох електростанціях ємність силосів становить 40-60 тис. т. В країні функціонує найбільша на Європейському континенті фірма з використання зол ТЕС – Bau Mineral (BM). Ця компанія - сполучна ланка між ТЕС та будівельною індустрією. BM міста Хертен була утворена в 1989 р. шляхом злиття двох компаній, які до 1989 р. вже мали 30-річний досвід у використанні побічних продуктів електростанцій. BM – надійний партнер ТЕС та індустрії будівництва. Компанія гарантує придбання побічних продуктів ТЕС за допомогою операторів ТЕС.

В процесах переробки відходів обов'язковим правилом повинно бути – одержання кінцевого продукту високої якості, визначення шляхів використання або знешкодження відходів утилізації. Процеси переробки можуть бути прибутковими, якщо будуть враховано ринкові потреби.

Джерела

1. MWH's Water Treatment: Principles and Design / Crittenden J. C., Trussell R. R., Hand D. W., Howe K. J., Tchobanoglous G. John Wiley & Sons, Inc., 2012. doi: <https://doi.org/10.1002/9781118131473>.
2. Petruzzelli D. Coagulants removal and recovery from water clarifier sludge // Water Research. 2000. Vol. 34, Issue 7. P. 2177–2182. doi: [https://doi.org/10.1016/s0043-1354\(99\)00357-7](https://doi.org/10.1016/s0043-1354(99)00357-7).
3. Utilization of water treatment plant sludge in structural ceramics bricks / Benlalla A., Elmoussaouiti M., Dahhou M., Assafi M. // Applied Clay Science. 2015. Vol. 118. P. 171–177. doi: <https://doi.org/10.1016/j.clay.2015.09.012>.
4. Effect of water treatment additives on lime softening residual trace chemical composition – Implications for disposal and reuse / Cheng W., Roessler J., Blaisi N. I., Townsend T. G. // Journal of Environmental Management. 2014. Vol. 145. P. 240–248. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2014.07.004>.
5. Петина М. А. Оценка качества воды в трансграничном створе реки

Северский Донец / М. А. Петина, Ю. И. Новикова. // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – №1. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=12258> (дата обращения: 18.04.2020)

6. А. В. Пасенко. Экологический аспект схем обращения с отходами водоочистки теплоэлектростанций // Экологічна безпека. - № 2. – 2012 (14). - с.29 – 32.

7. N Gur, Yu Aktas, E Oztekin Utilization of soda ash plant solid wastes in manufacture of cement // Cement & Con. Com. 47 (2012) 8866-8873

ЗМЕНШЕННЯ КІЛЬКОСТІ ТЕХНОГЕННИХ ВІДХОДІВ ФЕРОСПЛАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕСУРСОЕФЕКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Крикливий Є. О., здобувач 1-го курсу магістратури

*Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля,
група компаній ПРАТ «ПлазмаТек»*

Науковий керівник: Чумак К. В., директор ТОВ «АЛЛТРЕЙД»

Анотація. Проведено дослідження на тему рециклінга марганцю з техногенних відходів для повторного використання на підприємствах групи компаній ПРАТ «ПлазмаТек». Розроблена технологія дозволить зменшити кількість накопичення шлаків на полігонах Нікопольського феросплавного заводу.

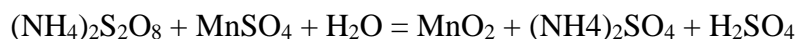
Утворення шлаків є невід'ємною складовою феросплавного виробництва, а в результаті багаторічної господарської діяльності, на територіях підприємств були накопичені багатомільйонні відвали шлаків, обсяг яких продовжує збільшуватися. Дані відходи феросплавного підприємства не є актуальними для самого підприємства оскільки концентрація феросплавів надто низька і становить 11%-13%. Пошук енерго та ресурсо ефективних технологій для вилучення марганцю з даних шлаків є актуальною науковою та практичною задачею, бо дозволить не тільки отримати цінну сировину, але й зменшити кількість накопичення шлаків.

Сутність запропонованої технології полягає в повному розчиненні феросплавів і переведення їх в сульфатні групи. Першим етапом перед розчиненням, сировину слід ретельно подрібнити для кращої реакційної здатності матеріалу. Лабораторний експеримент проводився наступними кроками. Відбиралось 1 кг сировини яка в собі містить 12,784% Mn, 4.19% Al, 21.31%Si, 0.664%S, 2.5%K, 14.36%Ca, 0.22%Ti, 0.11%Fe, 0.67%Sr, 0.31%Ba, 42.75%O. До нашого зразка по стехіометрії додавали плавиковий шпат та суміші усереднювали. Після усереднення суміш підігрівалась до температури 120⁰C. Попередньо відбиралась по стехіометрії концентрована сірчана кислота 96% та також нагрівалась температури 120⁰C. Після того як суміш і кислота вийшли в необхідний температурний режим, поступово вводили кислоту в сировину. Спостерігалось різке виділення білого густого диму та різкий підйом температури до 195-205⁰C. Оскільки в сировині присутній кремній він і є основною проблемою розчинення феросплавів. Кремній блокує доступ сірчаної кислоти, тому добавка плавикового шпату в суміші з концентрованою кислотою в результаті взаємодії між собою утворюють плавикову кислоту. Плавикова кислота вступає в реакцію з кремнієм про що свідчить білий густий дим (SiF₄).

Реакцію можна рахувати пройденою коли перестав виділятися SiF₄. Суміш яка прореагувала помістили в хімічний стакан та залили водою. Оскільки сірчана кислота розчинила елементи Al, Mn, Fe, Ti, K, з утворенням відповідних сульфатів то

додавання води до суміші призвело до їх розчинення. В не розчинному стані залишається гіпс. Розчин відфільтрували, висушили та визначили хімічний склад: Са-85%, S-10%, Si-5%.

Розчин солей розігріли до 85-90⁰С та додали по стехіометрії персульфат амонію попередньо розчинений в дистильованій воді. При взаємодії персульфату амонію з сульфатом марганцю утворюється:

Реакція протікає на протязі 120 хвилин, розчин профільтрували та отримали оксид марганцю (IV) з чистотою 93,38% Mn, масою 190,162 г.

Отриманий розчин перевели в нейтральне середовище, випав осад який профільтрували, висушили та отримали суміш з наступним хімічним складом: Al-27.8%, Si-2%, К-6.8%, Са-5.1%, Fe-8.6%, Mn-1.2%.

Запропонована технологія дозволяє отримати вихід 94%. Пропонується отриманий гіпс використовувати на підприємствах які продукують товари з гіпсу. Розчин після відокремлення марганцю нейтралізується аміаком. Фільтрат накопичується з подальшою перспективою, а сульфат амонію може використовуватись в якості мінерального добрива.

Подальші дослідження будуть спрямовані для максимального виходу продукту, та рециклінгу витратних компонентів таких як: плавиковий шпат, сірчана кислота. Планується побудова дослідно промислової технологічної лінії здатністю переробляти 1т. сировини на добу.

УЧАСТЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНИХ ІДЕЙ В СНУ ІМ. В. ДАЛЯ

Севостьянов А. Д., здобувач 4 курсу бакалавріату

Науковий керівник: к.т.н., доцент Кудрявцев С. О.

*Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля,
ГО «Фундація «ПРОСТІР»*

Анотація. Проаналізовано хід виконання проєкту «Популяризація екологічних ідей в Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля» представниками ГО «Фундація «Простір», Студентською радою СНУ ім. В. Даля та кафедрою хімічної інженерії та екології (Факультет інженерії) СНУ ім. В. Даля.

Проєкт "Популяризація екологічних ідей в Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля " виконувався ГО "Фундація "ПРОСТІР" в межах Ініціативи з розвитку екологічної політики й адвокації в Україні, що здійснюється Міжнародним фондом "Відродження" за фінансової підтримки Швеції. Ініціаторами та основними виконавцями проєкту були представники Студентської ради СНУ ім. В. Даля, та кафедра хімічної інженерії та екології (Факультет інженерії) СНУ ім. В. Даля.

Основними завданнями проєкту були популяризація екологічних ідей серед університетської спільноти м. Северодонецьк. Планувалось впровадження роздільного збору побутових відходів та компостування рослинних компонентів в діяльність університетської спільноти СНУ ім. В. Даля, як найбільшої та найактивнішої частини міської громади.

Значним результатом проєкту став факт, що активні студенти та викладачі СНУ ім. В. Даля отримали практичний досвід реалізації проєктів екологічного спрямування та досвід співпраці із міжнародними донорами. П'ятеро студентів, що приймали участь в підготовці проєктної пропозиції, отримали практичні навички написання успішних грантових заяв.

Було заплановано, що не менше 100 студентів та співробітників університету і коледжу прослухають лекції: з кваліфікованого сортування відходів (не менше 50 осіб), компостування рослинних залишків (не менше 50 осіб). Також не менше 50 осіб приймуть участь в трьох заходах з благоустрою та озеленення (не менше 15 осіб в кожному заході). Фактично лекції з кваліфікованого сортування відходів встигли прослухати 30 студентів та викладачів університету. Починаючи з 24 лютого 2022 року всі лекції та заходи з озеленення в м. Северодонецьк на локаціях СНУ ім. В. Даля були скасовані із-за активних бойових дій. Також було заплановано, що СНУ ім. В. Даля отримає в своє розпорядження блоки контейнерів для роздільного збору сміття (4 блоки) та блоки для компостування (3 блоки). Кафедра хімічної інженерії та екології отримає інвентар для благоустрою за озеленення прилеглих територій, який залишиться після виконання проєкту і буде застосовуватися для реалізації концепції «Зелений університет». В реальності все необхідне обладнання було придбане в повному обсязі та розміщено на визначених для нього локаціях університету. Передача планувалась після завершення проєкту, але не відбулась внаслідок евакуації університету з м. Северодонецьк в м. Кам'янець-Подільський та Дніпро. Все придбане обладнання залишилось в м. Северодонецьк в корпусах університету. Доля його досі невідома.

Серед довгострокових показників очікувалось, що реалізація проєкту та його масштабна інформаційна підтримка сприятимуть зростанню загального позитивного ставлення громади міста Северодонецьк до заходів, спрямованих охорону навколишнього середовища і благоустрою території міста. Вдалий приклад СНУ ім. В. Даля підштовхне інші заклади освіти міста, ОСМД та інші структури до більш активного пошуку грантової підтримки заходів, спрямованих на благоустрій та озеленення власних прилеглих територій. Нажаль, реалії після 24 лютого є такими, що в м. Северодонецьк майже не залишилось мешканців. Зараз оцінити вплив проєкту на громаду дуже важко, бо основна маса евакуйованих мешканців зайнята питаннями виживання.

Під час виконання проєкту кардинально змінилась ситуація в світі, Україні, місті Северодонецьк, СНУ ім. В. Даля та в ГО Фондація «ПРОСТІР». Звістка про початок війни застала Далівську спільноту зненацька. Обстріли міста почались в перший же день. Навчальний процес в університеті було призупинено. Люди почали хаотично виїжджати з міста в сторону Дніпра та заходу України. Ситуація в перші дні була майже неконтрольована, люди постійно змінювали місце перебування, університет практично не працював – викладачі ледве встигли забрати трудові з відділу кадрів. Після цього обстріли почали бути такими інтенсивними, що в корпуси університету більше людей не пускали. Групою волонтерів було організовано евакуацію студентів та викладачів університету з м. Северодонецьк до м. Слов'янськ з подальшою посадкою на евакуаційні потяги на захід України. Психологічний стан викладачів та студентів є достатньо складним. Багато з них втратили свої домівки та майно, деякі втратили близьких людей. Всі вони важко адаптуються до нових умов та включаються в навчальний процес. Багатьом не вистачає коштів на придбання одягу, засобів гігієни. Наказом МОН №325 від 11 квітня 2022 року СНУ ім. В. Даля до

завершення дії воєнного стану тимчасово проводить свою діяльність на базах Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро), ЗВО «Подільський державний університет» (м. Кам'янець-Подільський) та в м. Хмельницький.

Частина проєкту, що стосується закупівлі обладнання, виконана повністю. Не виконано частково цикл лекцій, присвячених правильним способам сортування побутових відходів для студентів та викладачів університету, бо ці лекції як раз прийшлися на період початку війни. Також не виконаний цикл лекцій, присвячених коректним методам компостування рослинних компонентів відходів, технологіям удобрення, алгоритмам озеленення територій в містах з населенням понад 100. тис. осіб. Також не проведені заходи щодо озеленення та благоустрою територій навколо корпусів та гуртожитків університету. Причина невиконання – всі ці лекції та заходи були заплановані на березень-квітень, коли в м. Сєвєродонецьк вже точились бойові дії, а університет був евакуйований. Керівник проєкту від ГО Фундація ПРОСТІР Сєвєстьянов Антон частково компенсували це невиконання проведенням, активно долучившись як співорганізатор до заходів із благоустрою та озеленення територій в м. Кам'янець-Подільський. Заходи проводили Далівці, евакуйовані в це місто.

Під час реалізації проєкту до 24 лютого 2022 року ніяких особливих труднощів не виникало. Вирішувались суто робочі завдання, проведення тендеру із закупівлі обладнання, отримання цього обладнання на пошті та доставка в університет, погодження із керівництвом університету місць для роздільного збирання сміття та для встановки компостерів. Виник робочий момент, що потребував вирішення з боку університету. На момент реалізації гранту університет ще не мав укладеної угоди про вивезення сортового сміття. Команда проєкту підключилась до вирішення цього вопросу. Була знайдена фірма, що готова була купувати сортовані відходи (папір, несортований пластик, пет-пляшки, скло) та систематично вивозити їх з локацій університету. В березні очікувалось підписання угоди з фірмою, після чого в університеті були б офіційно запуснені локації для збирання сортованих відходів. Але війна перервала всі процеси. Якби команда планувала проєкт, але за умов відсутності війни, зараз, то майже нічого б не змінювала. Лише прописали б в план етап сприяння заключення угоди на вивезення сортового сміття поміж університетом та спеціалізованим підприємством. Війна надала нові можливості для співпраці з громадами – зараз команда проєкту розкидана по громадам Івано-Франківської, Хмельницької, Вінницької областей, тому можна було б популяризувати ідеї сортування сміття значно ширшій аудиторії.

Очікувалось, що реалізація проєкту сприятиме зростанню загального позитивного ставлення громади міста Сєвєродонецьк до заходів, спрямованих охорону навколишнього середовища і благоустрою території міста. Вдалий приклад СНУ ім. В.Даля підштовхне інші заклади освіти міста, ОСМД та інші структури до більш активного пошуку грантової підтримки заходів, спрямованих на благоустрій та озеленення власних прилеглих територій. На жаль війна внесла свої корективи і зараз всі громади Луганської області опікуються в першу чергу питаннями виживання. Але в нашій організації та в СНУ ім. В. Даля з'явилась когорта активних студентів та викладачів, готових і далі розвивати ідеї Зеленого університету та впроваджувати сортування сміття в нових локаціях СНУ ім. В. Даля та популяризувати ідеї роздільного збору сміття в громадах, де зараз функціонує університет.

В рамках виконання проєкту було придбано: контейнери для роздільного збирання компонентів сміття, компостери садові, чотири модуля, 1600 л.;

газонокосарка, подрібнювач садовий. Все це планувалось передати на баланс СНУ ім. В. Даля. Необхідність придбання контейнерів обумовлена відсутністю в СНУ ім. В. Даля системи роздільного збору сміття та кваліфікованого компостування рослинних залишків. Газонокосарка потрібна для благоустрою територій, прилеглих до корпусів та гуртожитків університету. Подрібнювач потрібен для організації кваліфікованого компостування рослинних залишків. Інший садовий інвентар та витратні матеріали потрібні для забезпечення заходів з благоустрою та озеленення прилеглих територій. З керівництвом університету погоджено придбання рослин для проведення заходів з озеленення територій за рахунок університету в рамках програми «Зелений університет». Планувалось, що кошти, які зможе отримувати університет від збуту компонентів відходів (пластик, папір тощо) будуть спрямовані на діяльність студентського самоврядування, а саме на закупівлю витратних матеріалів (одноразові рукавички, пакети для сміття та ін.), що дозволить проводити заходи з благоустрою силами студентів на постійній основі. Реалізація сталого процесу компостування рослинних відходів дозволить системно покращувати якість ґрунту на прилеглих територіях та більш вдало реалізовувати проект «Зелений університет». В результаті бойових дій все майно, придбане в рамках даного проєкту, залишилось в м. Северодонецьк, і доля його невідома. В разі визволення м. Северодонецьк, все майно, яке вціліє, як і планувалось, буде передане СНУ ім. В. Даля.

ПОЛІГОНИ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ, ОЦІНКА ВИДОБУТКУ БІОГАЗУ

Скороход Д., здобувач I курсу магістратури

Науковий керівник: к.т.н., доцент Зубцов Є. І.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Життєдіяльність людей неминуче призводить до утворення різних видів відходів, що впливають на довкілля. Тому однією з головних задач сталого розвитку – впровадження механізму, що дозволить мінімізувати цей негативний вплив та унеможливить незворотні зміни навколишнього середовища через життєдіяльність громад. Надходження твердих побутових відходів (ТПВ) на звалища і полігони є на сьогоднішній день однією з найбільш актуальних проблем для України та всього світу.

Будь-які види відходів – це сукупність різних хімічних сполук, що різними технологічними шляхами, зокрема, за рахунок хімічних реакцій, можуть бути перетворені на корисну сировину. Суттєву кількість відходів можливо, без нанесення шкоди довкіллю, використовувати для отримання енергії замість традиційних видів палива (газу, нафти, вугілля). В країнах Європи прийнятий підхід депонування відходів дозволяє за рахунок виділення біогазу обслуговувати енергією та теплом цілі поселення та невеликі міста. Найбільш раціональним рішенням з поводження ТПВ є технологія переробки ТПВ яка включає попереднє сортування відходів, компостуванням органічної речовини, спалювання інших фракцій з утилізацією теплоти та переробкою інших відходів. Але на території нашої країни знаходиться близько 700 полігонів ТПВ, які вже практично вичерпали свій ресурс і потребують рішення проблеми, що з ними робити далі.

В даній роботі запропоновано оцінити можливість отримання біогазу з полігонів ТПВ (на прикладі міста Северодонецьк) та його використання в якості біопалива. За вихідні прийняті наступні дані: полігон функціонує з 1980 року, моменту розрахунку – кінець 2021 року, у місті Северодонецьк Луганської області (112 тис. чоловік населення) діючі з 2009 р норми накопичення сміття для упорядкованих будинків складають 1,856 м³ на людину в рік, отже, на полігон ТПВ вивозиться близько 210 тис. м³ відходів на рік, при середній щільності відходів 0,25 т/м³, отримуємо 52,5 тис. т відходів, тобто щорічно на полігон завозиться 52500 тон відходів.

За методикою розрахунку кількісних характеристик викидів забруднюючих речовин до атмосфери від полігонів твердих побутових відходів отримані наступні дані за сумарним максимальним викидом біогазу з полігону міста Северодонецьк у т/рік: метан – 10248,74; толуен – 140,0328; амоніак – 103,233; ксилен – 85,80156; карбону оксид – 48,80811; нітрогену діоксид – 21,49881; формальдегід – 18,59357; етилбензен – 18,39988; ангідрид сірчаний – 13,55781; сірководень – 5,035758. Спираючись лише на кількість метану, що міститься у біогазі полігону визначимо, який можна отримати прибуток від його реалізації.

Густина метану складає 0,657 кг/м³, згідно отриманих даних викид метану складає 10248,74 т/рік, визначимо скільки кубометрів метану виділяється з полігону твердих побутових відходів: $V_{\text{CH}_4} = 10248,74 \cdot 1000 / 0,657 = 15599293 \text{ м}^3/\text{рік}$.

Згідно даних порталу газотека (<https://gasoteka.ua-energy.org/#tariffs>) середній тариф на 1 м³ природного газу складає 8,9 грн (від 7,8 до 10 грн), розраховуємо який прибуток можливо отримати при реалізації газу, що виділяється з полігону твердих побутових відходів міста Северодонецьк:

Прибуток = 15599293 * 8,9 = 138,834 млн. грн./рік

Необхідно відмітити, що це лише теоретичний розрахунок, без врахування капіталовкладень на системи консервації полігону та збору біогазу. Також найвірогідніше, такий біогаз не можна бути постачати до комунальних підприємств, через вміст в ньому усіляких домішок (амоніаку, сірководню, органічних речовин), які можуть негативно впливати при спалюванні у побуті. Тому, скоріше, біогаз з полігонів ТПВ більш доцільно спалювати на місцях і отримувати електричну та теплову енергію, яку можна реалізовувати і комунальним підприємствам.

ВИКОРИСТАННЯ СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГІЇ ДЛЯ ЕЛЕКТРОРАФІНУВАННЯ МІДІ

Фартосюк Т. В., здобувач I курсу магістратури

Науковий керівник: Кузьменко А. В.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля,

ТОВ Технологічний синтез

Анотація. Представлено результати дослідження питання чи можливо провести процес електрорафінування міді взявши за джерело енергії сонячні батареї з постійним струмом.

Використання кольорових металів є одним з основних елементів в різних галузях електротехнічної промисловості. Зокрема електротехнічні вироби не можливо уявити без міді. Для їх виробництва використовують мідь марок М0 (99,95%) та М1 (99,9%). Для отримання міді такої чистоти проводять електрорафінування, використовуючи звичайну електроенергію. Метою дослідження стало питання чи

можливо провести процес електрорафінування міді взявши за джерело енергії сонячні батареї з постійним струмом. Використання сонячної енергії у промисловості на сьогоднішній день не є поширеним явищем оскільки для забезпечення виробництва потрібна стабільна електроенергія. Забезпечення стабільної електроенергії від сонячних батарей вимагає додаткових витрат на придбання інверторів та акумуляторів, що у промислових масштабах зумовлюється великими фінансовими витратами. Отож метою дослідження стало підтвердження чи спростування використання сонячної енергії для забезпечення виробничого процесу.

Для проведення експерименту встановили дві сонячних батареї (потужність однієї батареї 540 W, максимальна сила струму 13,27 A, максимальна напруга 40,70 V). В якості анода використовували переплавлений з лому мідний брусок, для катода обрали мідний лист марки М1, оскільки однією із мети дослідження є отримання чистої міді. Ванну для процесу електрорафінування виготовили з поліпропілену. Електролітом для рафінування взято розчин мідного купоросу з визначеною концентрацією CuSO_4 та H_2SO_4 . Для підвищення електропровідності розчин електроліту постійно підігрівали. Основна електродна реакція катодного процесу: $\text{Cu}^{2+} + e^- \rightarrow \text{Cu}^+$ та $\text{Cu}^+ + e^- \rightarrow \text{Cu}$. Основна електродна реакція анодного процесу $\text{Cu} - e^- \rightarrow \text{Cu}^+$ та $\text{Cu}^+ - e^- \rightarrow \text{Cu}^{2+}$. Оскільки електродний потенціал для Cu становить +0,342 В, а густина струму для перебігу процесу має бути від 160 до 260 А/м² були проведені обчислення відповідної площі аноду та катода. При обчисленні враховувалась максимальна потужність сонячних батарей при умові постійного струму для проведення експерименту. Після обчислення площі катода, з мідного листа вирізали катод потрібних розмірів та визначили його масу. Дослід проводили протягом семи діб безперервно, при цьому спостерігалася ясна погода, що дозволило відбуватися процесу у повній мірі. Виключенням становила темна пора доби, але суттєвого впливу на процес рафінування не відбулося. По закінченню експерименту катод повторно зважили. В результаті маса катода після експерименту по відношенню до маси катода до експерименту збільшилася у 5 разів, що підтверджує проходження процесу на основі сонячної енергії.

Отримані результати дослідження дають змогу впровадити виробничий процес з отримання чистої катодної міді який поєднує в собі вторинну переробку мідного лому з використанням екологічної сонячної енергії.

ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОВКІЛЛЯ ЛУГАНЩИНИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Юшина А. О., здобувачка 4 курсу бакалавріату

Науковий керівник: к.т.н., доцент Кравченко І. В.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Для зниження техногенного навантаження на довкілля та з метою післявоєнного відновлення економіки регіону постає гостра необхідність «зеленої» переробки великотоннажних відходів хімічної та видобувної галузей як вторинної сировини з отриманням якісної продукції для сільського господарства.

Екологічний стан Северодонецько-Лисичанської агломерації досяг критичного рівня для навколишнього середовища та здоров'я людини [1]. Забруднення водних об'єктів Луганщини стічними водами промислових підприємств та сільського господарства, зниження якості та кількості питної води, високий рівень відторгнення

родючих земель під чисельні хвостосховища та шламонакопичувачі, збільшення кількості несанкціонованих сміттєзвалищ – проблеми, які загострилися в умовах війни багатократно та потребують негайного розв'язання на засадах збалансованого розвитку та з урахуванням європейського зеленого курсу. Парадигма сталого розвитку містить вимоги до захисту довкілля, соціальної справедливості, відсутності расової та національної дискримінації і спрямована на підвищення рівня життя населення.

Великі підприємства державного значення (ВАТ «Лисичанська сода», ТОВ «Рубіжанський Краситель», ПрАТ «Севєродонецьке об'єднання Азот») припинили свою діяльність та залишили по собі шламонакопичувачі, хвостосховища, відстійники рідких промислових відходів (загалом по агломерації до 10) різної площі та вкрай незадовільного технічного стану, частина з яких розташована на відстанях від 30 до 800 м до житлових забудов [2]. Такі споруди є джерелом забруднення повітря, ґрунтів та підземних вод хімічними речовинами всіх класів небезпеки, але водночас, беручи до уваги принципи циркулярної економіки, є джерелом цінної вторинної сировини, запасів якої вистачить регіону на довгі роки.

Так, наприклад, рідинна фаза зі шламонакопичувача ВАТ «Лисичанська сода» містить в середньому в своєму складі різноманітні мінеральні солі, % мас.: $(Ca+Mg)Cl_2$ – 13,7; NaCl – 6,2; SO_4^{2-} – 3,2; CO_3^{2-} – 0,6; NH_4^+ – 0,05. А твердий органічний відхід зі шламонакопичувача ПрАТ «Севєродонецьке об'єднання Азот» має у своєму складі поживні для рослин речовини: N – 260 мг/кг; P_2O_5 – 20,6 мг/кг; K_2O – 404 мг/кг; MgO – 1080 мг/кг; S – 67 мг/кг; CaO – 450 мг/кг. Крім того, відхід містить мікроелементи в хелатній формі, які добре засвоюються: цинк, мідь, кобальт, молібден, бор [3].

Сучасні методи отримання мінеральних добрив (калієва та аміачна селітри, карбамід тощо) потребують великих обсягів природного газу як сировини для отримання аміаку, що на сьогодні робить їх вкрай дорогими та неконкурентоспроможними. До того ж ці виробництва є значущими забруднювачами навколишнього середовища, створюючи велику кількість рідких та твердих відходів. Наразі більшість виробництв добрив в Україні не працюють з різних причин. Тому розробка дружної до довкілля технології отримання добрив, яка підтримуватиме природні екосистеми, а не сприятиме їх деградації, створить чимало переваг для української економіки та суспільства, зокрема, посилить продовольчу безпеку країни при зменшенні залежності від імпорту природного газу, прискорить економічний розвиток зі створенням робочих місць, покращить здоров'я населення від зменшення техногенного навантаження.

Джерела

1. Кравченко, І. В. Аналіз сучасного стану повітря та оцінка інгаляційного неканцерогенного ризику здоров'ю населення Севєродонецько-Лисичанської агломерації. *Екологічні науки*. 2021. No 2(35). С.7-14. DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2021.eco.2-35.1>.
2. Хвостосховища Донбасу. *Organization for security and Co-operation in Europe*: веб-сайт. URL: <https://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine/456847>.
3. Созонтов В.Г., Кравченко І.В., Суворін О.В. ті ін. *Патент України №149196*, заявл. 03.03.2021, опубл. 27.10.2021, бюл.№43.

РЕКЛАМНА СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА НА РИНКУ ПОСЛУГ З ОХОРОНИ

Гарник М. Є., аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Оеландер М. А.

Національний університет «Одеська політехніка»

Анотація. В роботі виконано стратегічний аналіз діяльності підприємства на ринку послуг з охорони на прикладі ТОВ «ОДА Легіон», виконано аналіз його поточного положення серед конкурентів. Побудовано прогноз розвитку попиту на послуги з охорони. Сформовано стратегії розвитку підприємства ТОВ «ОДА Легіон».

Охоронна галузь має ознаки незрілості, невизначеності та подвійності. Простежується нечітке визначення тарифів на послуги безпеки, конкуренція проявляє себе переважно на ціновому полі. За 2021 рік в галузі технічних засобів охорони набули розвитку системи розпізнавання за обличчям; нейромережі, що аналізують зображення; системи розпізнавання номерних знаків. Також більш поширеними стали бездротові системи охоронної сигналізації. Збільшився попит на протипожежні системи. Це пов'язано із посиленням контролю цього напрямку з боку держави, як наслідок серії масштабних пожеж у дитячих лагерьох, готелях, торгівельних центрах, тощо. Зараз можемо говорити, про те, що ринок охоронних послуг рухається у напрямку використання більш просунутих технічних засобів охорони. Взагалі технічна охорона об'єктів найбільш перспективний напрямок. Це пов'язано із відносною дешевизною у порівнянні із живою охороною об'єкту і досить великою ефективністю.

Аналіз щомісячних показників підприємства ТОВ «ОДА Легіон» показав, що сезонність спостерігається у травні. Сезонність пов'язана із великою кількістю вихідних днів протягом місяця, через що потенційні клієнти як правило виїзджають за межу міста.

Грунтуючись на дослідженні конкурентних показників ТОВ «ОДА Легіон» можна виділити основну проблему: слабку маркетингову складову. Цей недолік породжує інші: слабка впізнаванність підприємства, відсутність маркетингової стратегії, нерозуміння клієнта. Підвищення рекламної активності підприємства дозволить збільшити впізнаванність підприємства серед потенційних споживачів.

Рекламна кампанія ТОВ «ОДА Легіон» повинна проходити щонайменше у двох основних напрямках: реклама послуг та іміджева реклама.

Перший етап – це повномасштабна рекламна кампанія, що охопить всі райони міста та забезпечить велику кількість звернень до ТОВ «ОДА Легіон», як до охоронного підприємства.

План першого етапу рекламної кампанії ТОВ «ОДА Легіон» представлено у табл. 1.

Таблиця 1.

Перший етап проведення рекламних заходів підприємства ТОВ «Легіон»

Послуга	Зміст
Прямий маркетинг	Створення клієнтської бази даних і організацію роботи з цією базою (поштова розсилка, персоніфіковані особисті продажі)
Електронні опитування відвідувачів, поштова реклама	Вивчення фірм конкурентів, постачальників і потенційних клієнтів, профіль їх веб-сайтів, продукція і послуги, пропоновані ними через Інтернет Аналіз статистики, зібраної з різних Інтернет баз даних, отримання даних за проведеними маркетинговими дослідженнями, які пропонують маркетингові фірми всім бажаючим через Інтернет
Особисті продажі	Робота менеджера з продажу безпосередньо з клієнтами
Реклама по ТБ	Короткий рекламний ролик на 2 місяці
Реклама по радіо	Повідомлення про переваги підприємства. 2 рази на день, в дорожній час-пик
Друковані матеріали	Буклети та флаєри, що роздаються. 5000 шт.
Зовнішня реклама	Розміщення іміджевої або цільової реклами на сіті-лайтах та рекламних бордах. На 5 місяців 12 штук в різних частинах міста

Другий етап направлений на підвищення престижності підприємства. План другого етапу представлено у табл. 2.

Таблиця 2

Другий етап проведення рекламних заходів підприємства ТОВ «Легіон»

Послуга	Зміст
Прямий маркетинг	Створення клієнтської бази даних і організацію роботи з цією базою (поштова розсилка, персоніфіковані особисті продажі)
Електронні опитування відвідувачів, поштова реклама	Вивчення фірм конкурентів, постачальників і потенційних клієнтів, профіль їх веб-сайтів, продукція і послуги, пропоновані ними через Інтернет Аналіз статистики, зібраної з різних Інтернет баз даних, отримання даних за проведеними маркетинговими дослідженнями, які пропонують маркетингові фірми всім бажаючим через Інтернет
Особисті продажі	Робота менеджера з продажу безпосередньо з клієнтами
Реклама по ТБ	Короткий рекламний ролик на 2 тижні
Стаття в друкованому виданні	Стаття в газеті або журналі про якість послуг ТОВ «ОДА Легіон»
Зовнішня реклама	Розміщення іміджевої або цільової реклами на рекламних бордах. На 10 місяців 8 штук в різних частинах міста

В роботі запропоновано проведення масштабної рекламної кампанії підприємства на ринку послуг з охорони з метою залучити потенційних клієнтів. Також є можливість розширитися географічно і вийти на новий ринок (м. Южне) реалізуюючи при цьому стратегію розвитку ринку.

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В У МОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Квашина Ю. А.

Керівник: д.е.н., професор Отенко І. П.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Анотація. Інноваційний розвиток є необхідною умовою стратегічного успіху для інтеграції сучасних промислових підприємств в міжнародний простір. В дослідженні представлено результати аналізу впливу цифровізації на управління інноваційним потенціалом вітчизняних підприємств.

Ускладнення та динамізм зовнішнього середовища господарювання, воєнний конфлікт та кризові явища вимагають від вітчизняних підприємств відповідної моделі поведінки. Тому важливими є становлення й реалізація принципово нової системи управління інноваційним розвитком підприємства – активного пошуку, формування та розвитку інноваційних здатностей, створення та використання стратегічних можливостей на засадах нових концептуальних ідей, підходів, методичного інструментарію. Управлінським інструментарієм інноваційного розвитку підприємств виступають засоби, форми та методи діяльності, що спрямовані на стратегічне оновлення, створення та активізацію науково-технічного потенціалу, впровадження та використання результатів наукових досліджень та розробок, випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів та послуг.

Враховуючи той факт, що інновації підприємства виступають як зміни технологічні, організаційно-структурні, у продукції та персоналі, метою дослідження є визначення та аналіз умов, що дозволять успішно формувати та реалізовувати інноваційний потенціал за рахунок розроблення відповідного методичного забезпечення, стратегій інноваційного розвитку.

На теперішній час для бізнесу компаній цифрові технології стали базою для створення нових продуктів, цінностей, властивостей та, відповідно, основою отримання конкурентних переваг на більшості ринків. Діджиталізація надала невеликим компаніям та проектним командам стратегічну можливість створювати інноваційні продукти, швидко виводити їх на ринок та конкурувати нарівні з присутніми там великими компаніями. Це призвело до створення та зміцнення конкурентних позицій «центрів інновацій» малих компаній та їх стартапів.

Таким чином, цифрова трансформація зумовлює появу нових унікальних систем та бізнес-процесів, що створюють їх нову ціннісну сутність (наприклад, Uber, Airbnb, цифровий банкінг тощо) [1, 2], а основні поняття, що описують високотехнологічний бізнес та його інноваційний потенціал пов'язані з цифровими економікою, технологіями, трансформацією бізнес-процесів тощо (табл. 1).

Особливістю цифрової економіки є її зв'язок з так званою економікою на вимогу (*on-demand economy*), яка передбачає не продаж товарів і послуг, а отримання доступу до них саме в той момент, коли це потрібно. Цифрове поширення (*digital spillover*) відбувається, коли цифрові технології прискорюють передачу знань, інновації в бізнесі та підвищують продуктивність усередині компанії через ланцюг поставок галузей промисловості для досягнення стійкого економічного розвитку.

Таблиця 1

Ключові поняття управління інноваційним потенціалом підприємств в умовах цифровізації

Поняття	Пояснення
Високі технології	High technology, high tech, hi-tech – найновіші і найпрогресивніші технології сучасності. До високих технологій належать найбільш наукомісткі галузі промисловості.
Високотехнологічні галузі	До високотехнологічних галузей належать: 1) галузь інформаційних технологій (ІТ): виробництво комп'ютерної, офісної техніки та створення програмного забезпечення; до цієї категорії також віднесено надання консалтингових послуг із цифрової трансформації бізнесу та підтримку інформаційно-комунікаційної інфраструктури (ІКТ-інфраструктури), базуючись на сучасній бізнес-практиці; 2) аерокосмічна; 3) фармацевтична; 4) виробництво електроніки та телекомунікаційного обладнання; 5) виробництво медичної, високоточної та оптичної техніки.
Високотехнологічне промислове підприємство	Підприємство, що виробляє високотехнологічну продукцію, а також здійснює розробку, розвиток і виведення на ринок нових продуктів та/чи інноваційних виробничих процесів шляхом систематичного використання наукових та технічних знань
Управління високотехнологічними підприємствами	До особливостей управління високотехнологічними підприємствами відносять: швидкі та непередбачувані зміни ринків та технологій; необхідність використання форсайту та технологічного прогнозування; підвищені фінансові ризики; невизначеність творчого процесу; складність оцінки вартості бізнесу; застосування Agile-менеджменту; впровадження технологічного менеджменту; застосування принципів організацій, що навчаються; поширеність адаптивних структур.
Цифрові технології (згідно з аналітичними звітами Давоського економічного форуму)	Інтернет речей, роботизація та кіберсистеми, штучний інтелект, великі дані, безпаперові технології, адитивні технології (3D-друк), хмарні та туманні обчислення, безпілотні та мобільні технології, біометричні технології, квантові технології, технології ідентифікації, блокчейн (перелік не є вичерпним та доповнюється).
Інтеграція цифрових технологій у всі сфери бізнесу	Призводить до принципових змін у тому, як діють громадяни, підприємства та організації, як вони забезпечують цінність для себе, своїх працівників, клієнтів, партнерів, досягаючи власних та спільних, економічних та соціальних цілей швидше, дешевше та з новою якістю.

Цифрова економіка істотно змінює потенціал традиційних бізнес-процесів. За досягнення найбільш складних рівнів цифровізації в економіці відбувається кардинальна трансформація виробничих відносин учасників, результатом якої є об'єднання виробництва і послуг в єдину цифрову (кіберфізичну) систему. Згідно з Доповіддю про цифрову економіку, обсяг глобального трафіку на основі Інтернет-протоколу (IP), який дозволяє отримати приблизне уявлення про масштаби потоків даних, виріс з приблизно 100 гігабайт (ГБ) в секунду в день у 1992р. до 46 000 ГБ/с у 2017р. І це при тому, що економіка, заснована на даних, знаходиться лише на початковому етапі розвитку. Згідно з прогнозами, до 2022р. обсяг глобального IP-трафіку досягне 150 700 ГБ/с в результаті появи дедалі більшої кількості нових користувачів в Інтернет-мережі та розширення Інтернету речей [3].

Аналіз прийняття стратегічних рішень в інвестиційно-інноваційній, техніко-технологічній, маркетинговій сферах діяльності і з питань управління персоналом вітчизняних промислових підприємств дозволив виділити найбільш проблемні питання та особливості задіяного інструментарію їх вирішення. Так, для розширення ринків збуту та просування бренду підприємствами найбільш актуальними визначено: використання стратегії ребрендингу (93,3%); залучення зовнішніх ЗМІ для проведення рекламних кампаній (46,7% підприємств з досліджуваних); оновлення товарного знаку, логотипу, маркування та пакування продукції (93,3%); виготовлення та розповсюдження тематичної сувенірної продукції (86,7%); проведення тематичних прес-конференцій (13,3%); участь у ярмарках, конференціях та виставках (100%); підготовка та розміщення прес-релізів для продукції, регулярне видання власних електронних ЗМІ (66,7%).

Аналіз сучасного інформаційно-аналітичного інструментарію, що використовують вітчизняні підприємства, довів наявність в їх арсеналі переважної більшості фінансових показників та екстраполятивних прийомів та способів аналізу. Тому подальший розвиток інструментарію повинен відбуватися через побудову досконаліших показників-індикаторів, що враховували б організаційний, компетентнісний, когнітивний аспекти в прийнятті стратегічних рішень та для контролю за їх реалізацією. За таким положенням важливою є розробка методичного забезпечення оцінювання організаційних знань та досвіду груп-учасників прийняття стратегічних рішень. Вирішення зазначених завдань неможливе без аналізу стану та перспектив розвитку підприємств з урахуванням особливостей прийняття відповідних стратегічних рішень.

Джерела

1. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. URL : https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf
2. Україна 2030 – країна з розвинутою цифровою економікою URL : <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoju.html>
3. Доклад о цифровой экономике 2019. – Конференция Организации Объединенных наций по торговле и развитию, https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/der2019_overview_ru.pdf.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Козлова А. С., здобувачка 3 курсу бакалавріату,

Булатніков С. О., аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Хандій О. О.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Досліджено особливості американської та японської системи управління персоналом. Дана характеристика підходам до управління персоналом на вітчизняних підприємствах.

Питання вдосконалення управління персоналом не втрачає актуальності для кожного підприємства на будь-якій стадії його існування. Провідними системами управління персоналом у світі вважаються американська та японська системи. В Україні домінують змішані системи управління, які мають свої особливості, зокрема на сучасних українських підприємствах керівництво часто підносить мотиваційні виплати як прояв особистої лояльності до співробітника, а не як спосіб нагородження за реальні досягнення, та найм на роботу часто відбувається за особистими контактами без урахування професійного досвіду та рівня кваліфікації, впливовим критерієм при відборі є характеристика “хороша людина”. Вітчизняні керівники повинні постійно розвивати системи наймання, навчання і мотивації персоналу, перетворюючи їх в працюючий, чіткий механізм. Метою роботи є дослідження особливостей управління персоналом в умовах сьогодення.

На загальному фоні існуючих шкіл менеджменту персоналу можна виділити управлінські школи США і Японії, які є найвідомішими в світі, виступаючи еталоном для творчого розвитку менеджменту персоналу в інших країнах. Вони роблять акцент на активізацію людського чинника, використовуючи при цьому різні форми і методи. Основою американської системи управління персоналом є принцип індивідуалізму. Практично у всіх американських організаціях основний акцент робиться на психологічних установах кожного окремого працівника з метою породження відчуття переможця (оскільки вся національна ідеологія США базується на принципі досягнення індивідуального успіху).

До кадрів управління в США відносять будь-якого найнятого робітника, що повинен організувати, координувати і контролювати роботу інших задля виконання поставлених перед ним завдань. Управління персоналом включає наступні взаємопов'язані напрями діяльності: набір персоналу, відбір претендентів, визначення розмірів зарплати і системи послуг, навчання працівників, оцінка їх трудової діяльності, оцінка роботи керівників і фахівців, служб управління персоналом та інші.

Топ-менеджери компаній США постійно намагаються підтримувати атмосферу неформального суперництва у колективі, застосовуючи різні методи заохочення такої внутрішньої конкуренції [1].

В американських фірмах часто застосовуються нові тенденції в оплаті праці – дохід працівника збільшується залежно від рівня його професійних навичок, освіти, рівня кваліфікації і не завжди залежить лише від обсягу виконаних ним робіт.

Соціальна адаптація в колективі вимагає тривалого часу, бо новий член колективу повинен увібрати в себе групові цінності і норми поведінки, зайняти певний соціальний статус. Більшість американських фірм дотримуються «вертикальної моделі» розвитку кар'єри для керівників і фахівців, в якій фінансист все своє життя зростатиме як фінансист. За своїми стандартами працівник вважається

невдахою, якщо пропрацював в одній фірмі десятки років і не досягнув службового зростання. Правильний вибір резерву і мотивації має особливе значення для підготовки майбутніх управлінців, бо вимагає великих витрат часу і фінансових витрат [2].

В промисловості вітчизняних підприємств більше половини співробітників служб управління персоналом зайняті нормуванням та оплатою праці, в той час, як в США найбільша частина працівників зайнята відбором, адаптацією та оцінкою персоналу [3].

Найефективнішою системою менеджменту у всьому світі визнана японська. Її успіх в умінні працювати з людьми. Японська модель управління ґрунтується на філософії «Ми всі одна сім'я». Найважливіше завдання - встановити нормальні відносини з працівниками, створити відношення як до рідної сім'ї, сформувані розуміння того, що і робітники і менеджери в одній сім'ї. Керівник не стоїть над групою, а теж входить в її склад. Вони повинні сидіти разом з своїми колегами по службі в тих же умовах.

Відмінності по рангу відсутні. Так, менеджери у фірмі не користуються ніякими привілеями. Під час економічного спаду їм першим знижують заробітну платню, тому робітники відчують свій зв'язок з керівниками і корпорацією.

Особливість японської моделі адаптації персоналу полягає в прагненні керівництва компанії залучати до роботи молодих людей, які тільки що закінчили школу, не мають навичок роботи, досвіду та впливу концепцій і культури інших компаній. Початковим етапом підготовки майбутніх працівників є курс адаптації. Тривалість його близько двох місяців. За кожним молодим спеціалістом закріплюється наставник з широкими повноваженнями. Обов'язком якого є адаптація підопічного, ознайомлення з робочим місцем, допомога при вирішенні проблемних чи конфліктних ситуацій. Специфіка полягає в тому, що наставник, як правило, випускник того ж університету, що і його підопічний [1].

Японські компанії мають чітку програму із адаптації працівників, тому нові працівники отримують всю необхідну інформацію про компанію при працевлаштуванні. Це можуть бути брошури із описом історії компанії, її місією, метою та принципами відношення як до співробітників, так і до клієнтів.

В японських фірмах дуже багато уваги приділяється соціальній та корпоративній адаптації співробітників. Окреме значуще місце в програмах адаптації має вивчення корпоративної культури, бо знання корпоративної культури формує у працівника відчуття приналежності до фірми, прийняття її принципів та підходів.

Нині в Україні такі інструменти як, адаптаційний лист, корпоративна брошура та «комплект новачка» використовуються найчастіше на великих підприємствах, які зацікавлені залученням висококваліфікованих фахівців, розвитком підприємства та покращенням показників діяльності. Прикладами тому можуть слугувати ООО «Інтерпайп», ООО «Метінвест холдинг», ВАТ «Укртелеком» та інші. Цю практику треба впроваджувати малому та середньому бізнесу, бо вона веде до прискорення адаптації нових працівників в компанії, їх успішної інтеграції в бізнес-процеси фірми і як наслідок – поліпшує результати роботи працівника.

Слід зазначити, що японці застосовують метод управління на основі залучення до прийняття рішень «знизу - вгору», і кожен працівник несе свою частку відповідальності. Всі рішення обговорюються членами колективу, і кожен може внести свою пропозицію [2].

На сьогодні на вітчизняних підприємствах недостатньо поширено застосування міжнародного досвіду. Лише деякі підприємства вводять нетрадиційні системи оплати праці, навчання спеціалістів поки що занадто рідкісне явище, а підбору персоналу не надається потрібної уваги. Переважно запозичуються мотиваційні нововведення в системі управління персоналом [3].

Отже, американський менеджмент орієнтований більше на те, щоб забезпечити досягнення високих результатів діяльності підприємства, а японський – на ефективне функціонування підприємства шляхом удосконалення виробничої діяльності та забезпечення максимального використання знань і здібностей працівників.

Управління персоналом у США та європейських країнах сформувалось на основі японських методів, згідно з якими працівники вважаються вирішальним фактором забезпечення конкурентоздатності та головною продуктивною силою суспільства. Відповідно до цього твердження, основними моментами роботи з персоналом на підприємствах України, на нашу думку, повинні стати:

– використання індивідуальних здібностей працівників відповідно до стратегічних цілей організації;

– спрямованість на підготовку та навчання, адаптацію кадрів відповідно до змінюваних умов ринку, а також із урахуванням введення нових технологій.

Джерела

1. Особливості управління персоналом вітчизняної фірми. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/management/14373/>.

2. Зарубіжний досвід управління персоналом на прикладі Японії та США. URL: https://studwood.net/764363/menedzhment/vitchiznyaniy_zarubizhniy_dosvid_upravli_nnya_personalom.

3. Вітчизняний та зарубіжний досвід управління персоналом. URL: <http://www.frontmanagement.org/fomants-1205-2.html>.

ОЦІНКА ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ – ПЕРШИЙ КРОК ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕКОСИСТЕМ

Косенко К. С, Заїкін С. М*, Гуртовий В. І***

**здобувачі 3 курсу бакалавріату, **здобувач 2-го курсу магістрату*

Наукові керівники: к.т.н., доцент Корчуганова О. М.,

старший викладач Олейніченко О. А.,

к.т.н., доцент Любимова-Зінченко О. В.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Розглянуто проблему ресурсоемності промислового виробництва на прикладі енергетичного підприємства. Запропоновано на першому етапі введення оцінки життєвого циклу, як першого кроку до визначення найкращої технології за показником ресурсоемності.

У формуванні ВВП України ключову роль відіграють ресурсоемні та енергоємні галузі, тому пріоритетами державної політики на шляху сталого розвитку повинні бути, оптимізація використання природних ресурсів та мінімізація негативного впливу на довкілля шляхом переходу до моделі зеленої економіки [1].

Можна виділити кілька основних груп методів оцінювання прогресу на шляху до сталого розвитку застосовуваних у промисловості, серед них вагомими є різні

методи аналізу матеріальних, енергетичних й інформаційних потоків, задіяних у виробництві окремої продукції [2].

Розглядання процесів у вигляді ресурсних циклів дозволяє побудувати модель круговороту компонентів природних ресурсів (рис. 1). З тої пори як рівень життєвих стандартів став переважно визначатися матеріальною сферою, необхідність використовувати принципи сталого розвитку при формуванні промислового комплексу є все більш очевидними.

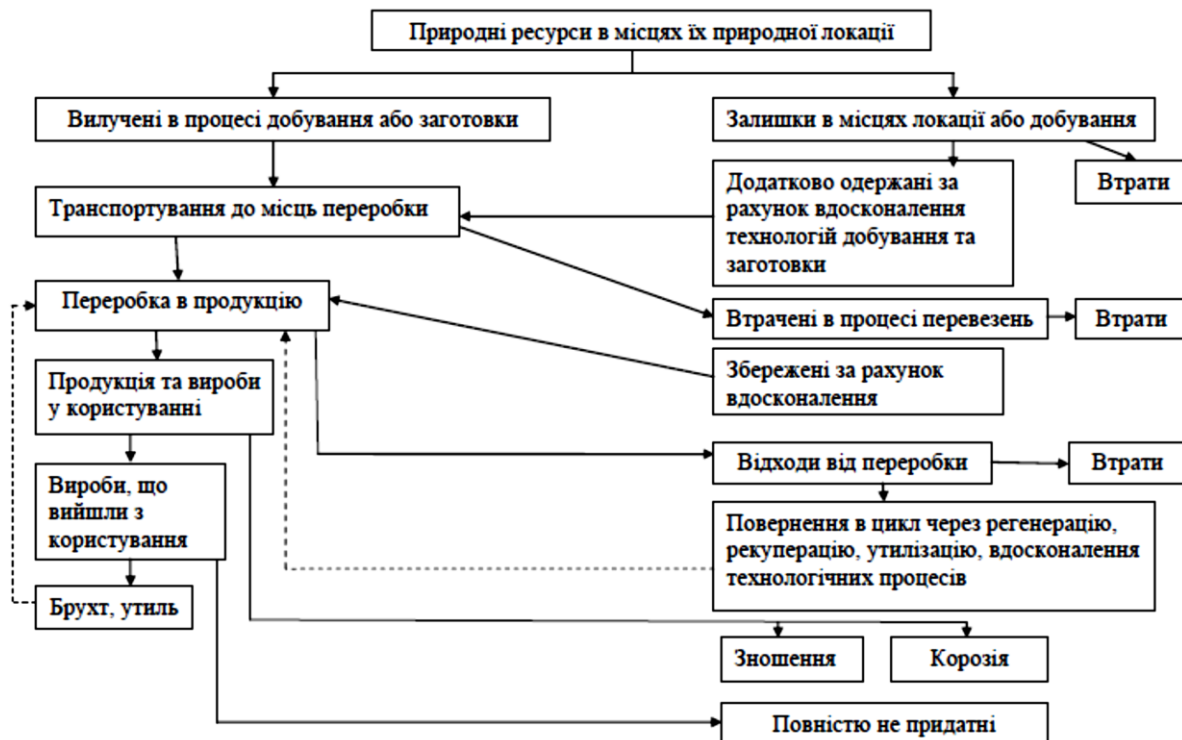

Рис. 1. Схема ресурсного циклу

При оцінці доцільності впровадження технології повинні оцінюватися впливи (елементарні потоки), пов'язані з використанням сировини, матеріалів, комплектуючих і енергії, необхідних тільки для нової технології (а не виробничої системи в цілому), а також обумовлені цією технологією зміни впливів. Наприклад, при виробництві електроенергії на основі спалювання палива, утворюються викиди пилу, CO, CO₂, оксиди азоту, двоокису сірки, вуглеводнів, а підвищення енергоємності виробництва призводить до збільшення викидів в атмосферне повітря. Енергія, споживана технологічним процесом може надходити як від зовнішнього джерела, так і від власного джерела енергопостачання виробничої системи. Річні викиди забруднюючих речовин при виробництві 1 МВт електроенергії представлені в табл. 1 [3].

Таблиця 1.

Викиди забруднюючих речовин при виробництві 1 МВт енергії

Паливо	Викиди речовин, т/рік					
	Пил	CO	Оксиди азоту	Двооксид сірки	Вуглеводні	CO ₂
Нафта	1,2	0,7	25,0	37,0	0,47	2520,0
Газ	0,5	-	20,0	0,02	0,034	1730,0

На кінцевому етапі визначаються витрати за рахунок впровадження найкращої доступної технології, а саме:

- економія сировинних матеріалів;
- економія допоміжних матеріалів (хімічних реагентів, води) і послуг;
- економія енергоносіїв;
- економія трудових витрат;
- економія витрат на моніторинг викидів/ скидів.

Безумовно, введення оцінки життєвого циклу дозволить вдосконалити і хімічну індустрію, стимулювати виробників до зменшення кількості відходів, які виникають у виробництві продукції [4].

Для системного аналізу екологічності технологій аналізують індивідуальний внесок та загальний вплив не тільки екологічних показників: виходу, а й виконують оцінку життєвого циклу окремих видів сировини та енергоресурсів.

Оцінку життєвого циклу речовин, в тому числі в природному середовищі, доцільно проводити оцінюючи матеріальний та тепловий баланси процесів переробки відходів та попутних продуктів та їх споживання [5].

Джерела

1. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь. – 2017., с.176.
2. Статюха Г.О. Оцінювання сталості ресурсоспоживання продукційних систем на прикладі виробництва рулонних покрівельних матеріалів [Текст] / Г.О. Статюха, О.С. Бондаренко, І.М. Джигирей, Б.М. Комариста // Вісник Одеської державної академії будівництва і архітектури. - Вип. 36. - 2009. - С. 377-386.
3. В.И. Бондаренко, О.В. Ерєменко, Ю.В. Третьякова Алгоритм выбора наилучшей доступной технологии // Вестник МИТХТ, 2011, т. 6, № 4. – с. 113-115
4. Статюха Г.О. Зведена методика оцінювання шкідливого впливу продукції на довкілля [Текст] / Г.О. Статюха, І.М. Джигирей, Б.М. Комариста // Восточно-Европейский журнал передовых технологий 1/6 (37) . - С. 8-20.
5. Tampio E. Liquid fertilizer products from anaerobic digestion of food waste: mass, nutrient and energy balance of four digestate liquid treatment systems / E. Tampio, S. Marttinen, J. Rintala. // Journal of Cleaner Production. – 2016. – №125. – С. 22–32.

ДІСТОРШН МАРКЕТИНГ – НОВИЙ НАПРЯМ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Костюк П. П., аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Окландер М. А.

Національний університет «Одеська політехніка»

Анотація. Розвиток інформаційної економіки забезпечує зниження бар'єрів входження в бізнес. Це підвищує конкуренцію серед підприємницьких структур. В роботі пропонується маркетинговий інструмент – дісторшн маркетинг, як засіб навмисного деформування інформації для досягнення унікального позиціонування на ринку.

З глобальної точки зору концепція сталого розвитку вважається панацеєю ХХІ століття, що пояснюється усвідомленням світовою спільнотою необхідності забезпечити узгодження інтересів сучасності і майбутнього таким чином, щоб

економічне зростання здійснювалось на раціональних засадах, з врахуванням принципової обмеженості наявних ресурсів і важливості гармонізації зв'язків між економічною, соціальною і екологічною системами [2].

Британський соціолог С. Леш, пов'язує рівень розвитку сучасної економічної системи із новим рівнем розвитку суспільства. Він називає її «економікою знаків і простору» [1]. Зокрема, більш стрімкий розвиток Інтернет у порівнянні з іншими видами рекламних комунікацій, підтверджує перспективність цього напрямку.

Саме Інтернет сприяє більш глибокій інтеграції маркетингових комунікацій в інформаційне середовище великих міст, переповнюючи їх різного роду рекламними повідомленнями та меседжами, що сприяє відходу від суто економічної практики і розвитку різноманітних соціальних процесів.

Важливу роль у досягненні сталого розвитку сучасного підприємства відіграє інтенсивне і збалансоване використання його потенціалу як основ, на якій будуються і реалізуються його зовнішні і внутрішні відтворювальні процеси. У зв'язку з цим актуалізується необхідність формування багаторівневої системи управління розвитком підприємства, яка має ґрунтуватися на раціональному використанні і побудові взаємозв'язків між різними видами і рівнями напрямів діяльності, ієрархії управління, сферами функціональної відповідальності, ресурсами.

Враховуючи, що керівники підприємств потребують серйозної методичної допомоги в прийнятті управлінських рішень, насамперед у виборі стратегічних напрямів діяльності, постає необхідність розробки методологічних засад побудови процесу управління сталим розвитком підприємств. Це уможливить швидше прийняття ефективних рішень через вибір відповідних критеріїв, методів, технологій, моделей, механізмів реагування, взаємодії

У сучасних реаліях глобальної цифровізації важливе значення для сталого розвитку підприємств має таке поняття як унікальність або диференціація. Вчені підраховали, що в середньому кожна людина, що проживає у великому місті за день бачить близько 3000 рекламних повідомлень. Природно, що звернути увагу на всі оголошення просто неможливо фізично. До того ж, середньостатистична людина не зможе запам'ятати більше 10 рекламних повідомлень на день.

Ця ситуація привела до того, що в рекламному бізнесі йде справжня війна «не на життя, а на смерть» за увагу потенційного споживача [3].

Саме тому вкрай необхідно привернути увагу цільової аудиторії за рахунок незвичайної привертаючої увагу сутності. Це може бути унікальна назва компанії, виробленого продукту або в незвичайна подача рекламного меседжу, тощо. Це дозволяє компанії пригорнути до себе увагу відокремитись від конкурентів, потенційної цільової аудиторії, зайняти певну нішу у сприйнятті споживачів, тобто досягти унікального позиціонування на ринку.

Сутність поняття «дісторшн маркетинг» (від англ. Distortion Marketing – викривлення маркетингу) полягає у навмисному деформуванні інформації для досягнення унікальності.

В умовах глобального цифрового середовища дедалі складніше обрати унікальну назву продукту або проекту. Унікальна назва це не тільки привертання уваги споживача, це ще й змагання у органічній видачі Google, соціальних мереж або пошуку в рамках стрімінгових сервісів. Так, наприклад назва музичного проекту має вкрай унікальне значення з точки зору пошуку його на спеціальних платформах Spotify, YouTube Music, AppleMusic, тощо.

Якщо музичний проект має таку ж саму назву як і багато інших, то платформа не розрізняє їх, додаючи композиції на спільну сторінку. Це заважає слухачам знаходити улюблену музику, а самі музиканти втрачають гроші, тому що за кожну прослухану пісню (стрім) стримінгові платформи сплачують гроші музикантові. Тож для цієї індустрії вкрай необхідно мати унікальну назву.

Наведемо приклад використання дісторшн маркетингу в процесі вибору назви для музичного проекту. Під час наймінгу було обрано назву проекту The Code (укр. Код). Але під час перевірки виявилось що таких проектів дуже багато. Тому у назві навмисно замінена на латинську літеру «К», тобто проект отримав назву The Kode, це дозволило отримати велику кількість стрімів та відокремитись від інших проектів зі схожою назвою.

Джерела

1. Lash S. Critique of Information. – London: Sage Publications, 2002. – 234 p.
2. Пакулін С.Л., Пакуліна А.А. Управління сталим розвитком сучасного підприємства. *Траекторія науки*. 2016. №3(8). URL: <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/50> (дата звернення 02.10.2022).
3. Скільки реклами ми бачимо в день? *Seafarer Journal*. 2013. URL: <https://www.seafarersjournal.com/sociaty/skolko-reklamy-my-vidim-v-den/>

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА

*Лисенко Я. Ю., здобувач 2 курсу магістратури
Науковий керівник: к.е.н., доцент Бразілій Н. М.
Черкаський державний технологічний університет*

Анотація. Облікова політика – це вибір певних методів, способів, способів оцінки, форми організації бухгалтерського обліку для ведення поточного обліку та складання фінансової звітності. Основною метою облікової політики є встановлення найбільш прибуткового методу ведення бухгалтерського обліку для конкретного підприємства та складання на цій основі фінансової звітності, що відповідає встановленим якісним характеристикам.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, які застосовуються підприємствами для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [1]. У міжнародній практиці під терміном «облікова політика» розуміють конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практику, прийняті суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності [2].

Порівнюючи вітчизняне та закордонне законодавство, слід зазначити, що наша облікова політика в цілому спрямована на всі об'єкти обліку. У зарубіжних країнах під обліковою політикою розуміють конкретні об'єкти обліку, а їх сукупність узагальнює облікову політику підприємств.

Тлумачення терміну «облікова політика» міжнародним та вітчизняним законодавством передбачає, що підприємство до початку звітної періоду в межах, визначених стандартами чи іншими нормативними документами, вибрало певні методи, способи, способи оцінки, форми організації бухгалтерського обліку для ведення поточного обліку та складання фінансової звітності. Це, з одного боку,

забезпечує чітку інтерпретацію показників фінансової звітності, а з іншого – створює умови для управління фінансами [12].

Тому при формуванні облікової політики підприємства повинні обирати принципи, методи та процедури бухгалтерського обліку для достовірного відображення фінансового стану та результатів своєї діяльності та забезпечення порівнянності фінансової звітності [4]. Важливо зазначити, що принципи, методи та процедури взаємопов'язані та мають власний ієрархічний порядок.

Складовими облікової політики України є: 1) Принципи теорії бухгалтерського обліку – базуються на загальних наукових основах бухгалтерського обліку та основних законодавчих актах, що регулюють діяльність у цій сфері, а також містять основні принципи, дотримання яких є основою для відображення бухгалтерського обліку. бухгалтерський облік господарських операцій; 2) Методика - це сукупність методів і стандартів обліку основних і малоцінних неліквідних засобів, запасів, фінансових інвестицій, розрахунків, резервів, доходів і витрат; 3) Практика - в тому числі шляхом реєстрації у вихідних документах та їх обробка за вищевказаними напрямками Безпосередній облік; відображення господарських операцій згідно з діючим планом рахунків; узагальнення інформації в обліковому реєстрі за обраною формою обліку; організація внутрішнього контролю та взаємодії бухгалтерії з іншими службами суб'єкта господарювання [3, С. 89].

Як правило, облікова політика розробляється для конкретного бізнесу, Враховувати організаційно-технічні та методичні аспекти його діяльності. Отже, облікова політика має організаційну, технічну та методичну складові відповідно. Тим не менш, не існує встановленої структури наказу про облікову політику. Його формування повністю залежить від самого підприємства з урахуванням усіх особливостей діяльності суб'єкта підприємства.

Слід зазначити, що інформація адміністративного характеру є конфіденційною, тому необхідно надати загальну інформацію в розділі, який стосується адміністративної складової, і більш конкретну інформацію в додатку про те, що лише користувачі певної інформації матимуть право використовувати інформацію. Крім того, компанії переслідують власні інтереси, які часто включають залучення нових інвестицій і підвищення прибутковості.

Таким чином, умовний вибір методу обліку призводить до реальної зміни складу господарських вимог і зобов'язань. У зв'язку з цим дуже актуальним є дослідження та розробка оптимальної моделі формування облікової політики підприємств в ринкових умовах [5].

Облікова політика визначена Наказом про облікову політику для підприємств, який містить опис методичних засад, технічних питань та організації обліку. Однак цей документ має бути не єдиним, а основним документом для узгодження правил бухгалтерського обліку та складання корпоративної фінансової звітності. До наказу додаються внутрішні правила, інструкції, положення, накази, рішення власника тощо.

Крім того, кожен суб'єкт господарювання повинен розробити та затвердити проектну документацію з обліку будівництва, у тому числі технологічні плани документів, плани організації бухгалтерського обліку, проекти автоматизації бухгалтерського обліку тощо, які не лише передбачають прийнятні методи ведення бухгалтерського обліку, розробляють фінансову звітність, а й реалізують засоби [9].

Важливо відзначити, що важливо розробляти облікову політику поетапно в тому порядку, в якому вона встановлена. Бо кожен наступний етап неможливий без завершення попереднього. Таким чином вони пов'язані між собою. Безперечно,

облікова політика є інструментом управління бухгалтерським обліком на підприємствах. Однак важливість облікової політики виходить за рамки цього процесу.

Як інструмент управління, облікова політика підприємства повинна виконувати наступні функції: - Надавати інформацію, відображену в аналізі форм фінансової звітності зовнішніми та внутрішніми користувачами - Захист, під час ревізій та податкових перевірок, вирішення судових спорів тощо; - Регламентація, яка спрямована на коректну візуалізацію економічних процесів і зниження трудомісткості облікових процесів [12].

Облікова політика займає важливе місце в функціонуванні та управлінні підприємством, і необхідно визначити її наявні проблеми. По-перше, відсутній єдиний нормативний документ, який би комплексно регламентував формування, зміст та зміни облікової політики підприємства. Тому визначення поняття «облікова політика» та право підприємства самостійно формувати цю політику наведено в Україні «Закону України про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [1].

Загальні положення та основний зміст облікової політики наведено в листі Міністерства фінансів України «Про облікову політику» [6]. Крім того, порядок визначення облікової політики та її охоплення визначено НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»[7].

Особливої уваги заслуговують методичні рекомендації щодо облікової політики підприємств [8], які розкривають загальні положення та порядок їх формування, а також інформацію про зміни облікової політики. Для усунення зазначеного слід розробити та впровадити відповідний П(С)БО. Наступним проблемним моментом у формуванні та дотриманні облікової політики є її формальний характер. Так, на жаль, сьогодні у деяких суб'єктів господарювання облікова політика або взагалі відсутня, або носить формальний характер і не забезпечує організацію та процес ведення обліку.

Для внутрішніх користувачів, для інвесторів та кредитних агентств облікова політика є допустимою для бізнесу. Документ для порівняльного аналізу та оцінки фінансового стану Облікова політика - це пакет правил та інструментів для управління фінансовими ресурсами компанії Це інструмент захисту та регулювання судових спорів Фінансові та контрольно-ревізійні органи пропонують облікову політику для керівників, засновників, керівників бухгалтерії та фінансових відділів.

Питання - це основа для забезпечення достовірності бухгалтерського обліку та звітності, щоб аналізувати фінансові умови та плани, облікова політика забезпечує розподіл обов'язків і повноважень, визначення відділів, взаємозв'язок між відділів, а документообіг між іншими відділами та відділами на відповідному рівні порядку. Ця ситуація виникає через відсутність глибокої відповідальності. тому. Наразі неупорядкованість облікової політики передбачає лише адміністративну відповідальність, і лише адміністративну відповідальність бюджетних підприємств або підприємств, з якими вони співпрацюють.

Крім того, чітко не визначено командну структуру облікової політики та її повноту, що призводить до плутанини у формуванні інформації. При цьому слід звернути увагу на формування елементів податкової облікової політики підприємств (організація та ведення податкового обліку, порядок обчислення та сплати податків тощо). Іншим недоліком є те, що фактичний метод обліку не узгоджується з обраною обліковою політикою.

Це буває, коли в наказі не відображено зміну облікової політики. Усунення цих недоліків забезпечить комплексне та своєчасне забезпечення організації та ведення

бухгалтерського обліку на підприємстві. На вибір і раціональність облікової політики підприємства впливають такі основні фактори: - форма власності та організаційно-правова форма підприємства; - галузева належність або вид діяльності; - сфера діяльності, чисельність працівників тощо; - податкова система; ступені свободи (самостійність у прийнятті рішень щодо ціноутворення, вибору партнерів); – стратегія фінансово-економічного розвитку (цілі та завдання економічного розвитку, передбачувані напрями інвестування); – наявність матеріальної бази (забезпечення комп'ютерною технікою та іншою оргтехнікою, програмними продуктами тощо); – система інформаційного забезпечення підприємства (за всіма напрямками, необхідними для ефективної роботи підприємства); – кваліфікаційний рівень бухгалтерів, ініціативність керівників підприємства; – система матеріального стимулювання та ефективності діяльності підприємства [10].

Таким чином, беручи до уваги вплив облікової політики на показники компанії, можна досягти збільшення або зменшення корпоративних фінансових результатів. Враховуючи всі теоретично можливі варіанти, підприємство при формуванні власної облікової політики встановлює облікову політику лише щодо господарських операцій та подій, які відбуваються під час його діяльності або плануються в найближчому майбутньому.

Кожне підприємство самостійно розробляє облікову політику, виходячи зі своєї структури, галузі та інших характеристик своєї діяльності. Має бути виконана одна з найважливіших умов – уніфікація корпоративної облікової політики. Це означає, що принципи, методи і процедури, викладені в обліковій політиці підприємства, повинні безапеляційно застосовуватися всіма його філіями, представництвами, відділами та іншими самостійними підрозділами.

Тому можна сказати, що облікова політика – це не лише сукупність методів для цілей звітності, а й інструмент організації бізнесу та управлінського обліку [5].

Вибір облікової політики має ґрунтуватися на моделюванні, а її стрижневою ланкою є система забезпечення обліку та аналізу. Процес вибору облікової політики включає дані бухгалтерського обліку, статистичні дослідження та різноманітні маркетингові повідомлення. Це свідчить про нерозривний зв'язок між обліком і прийняттям управлінських рішень. При цьому інформація дослідження трансформується шляхом її аналітичної обробки.

Використовуючи облікову політику, власники та керівники забезпечують максимальну ефективність господарської діяльності підприємства. Формування та реалізація облікової політики є інструментами, які дозволяють власникам вести бухгалтерський облік у спосіб, який найкраще відповідає їхнім інформаційним потребам для управління майном. Тому до формування облікової політики підприємства необхідно підходити з почуттям відповідальності [10].

Водночас слід також враховувати вплив облікової політики на показники діяльності компанії. Адже різні методи обліку призводять до різних фінансових результатів для бізнесу. Тому при формуванні облікової політики слід враховувати завдання інформаційного забезпечення різних груп користувачів облікової інформації.

Джерела

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

2. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/mizhnarodni-standarty-finansovoi-zvitnosti-perekladukrainskoiu-movoiu---rik?category=dohidna-politika&subcategory=buhgalterskij-oblik>.

3. Пархоменко В.М. Реформування бухгалтерського обліку в Україні: Плани рахунків: загальний та спрощений. Регістри бухгалтерського обліку / В.М. Пархоменко, П.П. Баранцев. – Луганськ: “Футура” ДСД “Лугань”, 2001. – 464 с.

4. Войтенко Т.В. Облікова політика – 2010: головне / Т.В. Войтенко // Податки і бухгалтерський облік. – 2010. – № ½. – С. 16-22.

5. Радіонова Н. Облікова політика як методологічна основа управління підприємством / Н. Радіонова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2015. – №2-3. – С.53-60.

6. Про облікову політику : лист Міністерства фінансів України від 21.12.2005 за №31-34000-10-5\27793. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2779201-05/sp:java-:max20>.

7. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo/>.

8. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 за № 635. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13?lang=ru>.

9. Черній М.Я. Формування облікової політики підприємств на основі організаційно-технологічних особливостей діяльності/ М. Я. Черній// Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. –2012. – Вип. 2 (23). – С. 381–388.

10. Євдокимов В.В. Облікова політика підприємства як чинник управління величиною фінансових результатів / В.В. Євдокимов // Вісник ЖДТУ. – 2008. – №3 (45). – С. 77- 87.

11. Податковий кодекс України, від 02.12.2010 № 2755 – VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

12. Мулик Т.О. Облікова політика як інструмент управління оподаткуванням / Т.О. Мулик // Глобальні та національні проблеми економіки. – випуск № 4, березень 2015. – [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <http://global-national.in.ua>.

ВПЛИВ МІГРАЦІЇ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ

Лободзінська О. Ю., здобувачка 2 курсу магістратури

Науковий керівник: д.е.н., професор Семененко І. М.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Розглянуто міграцію як основний чинник впливу на цілі сталого розвитку країни, вирішено головні функції та етапи соціально-економічних аспектів. Встановлено основні документи з питань міграційних процесів, які підтримують уряди в інтеграції міграції в місцеве та національне політичне планування. Виявлено необхідність створення розробки системи моніторингу впливу міграційних процесів на сталий розвиток країни.

У Порядку денному у сфері сталого розвитку на період до 2030 року [1] визнається, що міграція є потужним рушієм сталого розвитку для мігрантів та їхніх

громад. Вона приносить значні переваги у вигляді навичок, зміцнення робочої сили, інвестицій та культурного розмаїття, а також сприяє покращенню життя громад у країнах походження завдяки передачі навичок та фінансових ресурсів.

Переваги міграції не слід розглядати лише з точки зору того, що мігранти можуть принести на ту чи іншу територію. Взаємозв'язок між міграцією та розвитком набагато складніший: політичні, соціальні та економічні процеси в потенційних країнах призначення також визначатимуть, як, де і коли відбувається міграція. Якщо міграція погано регулюється державою, вона також може негативно впливати на сталий розвиток. Мігранти можуть опинитися під загрозою, а громади - під навантаженням, що може погано вплинути на економічну ситуацію країни.

Оскільки безпечна, впорядкована та законна міграція не може бути вирішена лише одним сектором державної політики, варто застосовувати загальнодержавний та загальносуспільний підхід до управління міграційними процесами, прагнучи забезпечити врахування міграції та потреб мігрантів у всіх сферах політики, законах та нормативно-правових актах - від охорони здоров'я до освіти та від фіскальної політики до торгівлі. [2]

Такі сфери управління як комплексний підхід до міграції та сталого розвитку і загальнодержавний підхід взаємопов'язані між собою, оскільки на них впливають міграційні процеси. Інші галузеві політики також сприяють або перешкоджають можливостям мігрантів робити свій внесок у життя суспільства, тим самим впливати на соціально-економічне становище країни. Для цього міжнародні організації з питань міграції підтримують уряди в "інтеграції" міграції в місцеве та національне політичне планування, а система моніторингу має у цьому велике значення.

Це означає внесення змін або розробку нових національних, регіональних і місцевих законів, політик і планів, які враховують ці взаємозв'язки, а також потреби і проблеми, з якими стикаються мігранти. Це гарантує, що політика в різних сферах - від охорони здоров'я до освіти, від міського планування до житлового будівництва - охоплює мігрантів та узгоджується з пріоритетами управління міграційними процесами, що позитивно впливатиме на показники сталого розвитку. У табл. 1 наведені основні міжнародні програми з питань міграції та їх значення у досягненні цілей сталого розвитку.

Хоча розробка політики щодо управління міграцією, як правило, відбувається на національному рівні, підхід, орієнтований лише на національні інтереси, не враховує, що вплив міграції на розвиток найсильніше відчувається на місцевому рівні. Для того, щоб мати змогу враховувати міграцію в планах розвитку громад для створення більш згуртованого суспільства, міжнародні організації підтримують розробку місцевих міграційних профілів. Крім того, вони надають підтримку державам-членам у зміцненні потенціалу лідерів громад та субнаціональних органів влади у створенні сприятливого середовища на рівні громад для забезпечення соціальної згуртованості та впливу на сталий розвиток, що приносить користь усьому суспільству. Це передбачає розширення прав і можливостей місцевих і регіональних органів влади як тих, що першими реагують на міграцію, як ключові суб'єкти в управлінні міграцією для виконання цілей сталого розвитку.

Таблиця 1

Міжнародні співтовариства з питань міграції та їх значення у сталому розвитку

Назва документа	Сутність	Роль у сталому розвитку
Глобальний договір з міграції (ГДМ) [3]	Угода, яка охоплює всі виміри міжнародної міграції цілісно та всебічно	Оформлений відповідно до цілі 10.7 Порядку денного сталого розвитку до 2030 року, в якому держави-члени зобов'язалися співпрацювати на міжнародному рівні для сприяння безпечній, впорядкованій та регулярній міграції
Аддис-Абебська програма дій була прийнята на Третій міжнародній конференції з фінансування розвитку і згодом схвалена Генеральною Асамблеєю ООН у своїй резолюції 69/313 від 27.07.15 [4]	Порядок денний Аддис-Абебської програми дій створює міцну основу для підтримки реалізації Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року.	Забезпечує нову глобальну основу для фінансування сталого розвитку шляхом узгодження всіх фінансових потоків і політики з економічними, соціальними та екологічними пріоритетами. Він включає в себе комплексний набір політичних дій з більш ніж 100 конкретними заходами, які спираються на всі джерела фінансування, технології, інновації, торгівлю, борг і дані, щоб підтримати досягнення Цілей сталого розвитку
Сендайська програма зменшення небезпеки стихійних лих була схвалена державами-членами в липні 2015 року Резолюцією Генеральної Асамблеї 69/284 [5]	Являє собою 15-тирічний добровільний незобов'язальний договір, що окреслює план широких орієнтованих на людину заходів щодо зниження ризиків стихійних лих.	Документ складається з шести розділів, першим із яких є преамбула, а наступні п'ять присвячені, відповідно, таким питанням: очікуваний результат і цілі, основоположні принципи, пріоритети для дій, роль зацікавлених сторін і міжнародне співробітництво та глобальне партнерство.
Нью-Йоркська декларація для біженців та мігрантів [6]	Виражає політичну волю світових лідерів зберегти життя, захистити права і взяти частку відповідальності за вирішення міграційної кризи у глобальному масштабі.	Додаток II Нью-Йоркської декларації започаткував процес міжурядових консультацій і переговорів, кульмінацією яких стало заплановане прийняття Глобального договору про міграцію на міжурядовій конференції з питань міжнародної міграції в 2018 р.

Залучення, розширення прав і можливостей мігрантів як суб'єктів сталого розвитку допоможе мігрантам зробити свій внесок у соціально-економічний розвиток, безпосередньо пов'язаний з їх здатністю отримати доступ до послуг, інтегруватися в суспільство і підтримувати зв'язок зі своїми громадами походження.

Мігранти можуть стикатися з багатьма бар'єрами, які обмежують їхню здатність повністю реалізувати свій потенціал розвитку, тому організації з питань міграції співпрацюють з державами-членами з метою сприяння захисту прав мігрантів та розширення їхніх можливостей шляхом надання їм послуг та підтримки, необхідних для того, щоб вони стали невід'ємною частиною нового суспільства, а також зробили свій внесок у розвиток своїх рідних громад. Це означає допомогу урядам у залученні, підтримці та розширенні прав і можливостей діаспори та мігрантів у процесі досягнення цілей сталого розвитку [1].

Методичний підхід до оцінки впливу міграційних процесів на соціально-

економічний розвиток України дозволяє виявити силу взаємозв'язків між міграційними, соціальними та економічними показниками. Найбільша взаємозалежність між соціально-економічним станом та внутрішньою міграцією виявлена за показниками наявного доходу населення, середньомісячної заробітної плати, рівня безробіття, розміром державної соціальної допомоги, забезпеченості житлом та рівня злочинності. Щодо імміграції, то тісний зв'язок виявлено з економічними показниками сталого розвитку, показниками діяльності бізнесу, рівнем безробіття, заробітною платою, неформальною зайнятістю, обсягами бюджетного фінансування на цілі соціального захисту населення, наявними доходами населення. Проведені дослідження дозволяють зробити висновок, що міграційні явища є невід'ємною частиною сучасного світового укладу та мають значний вплив на соціально-економічний стан не тільки країни, з якої відбувається міграція, а й для країн, що приймають людей з інших держав. Домінуючі фактори міграції – це економічні проблеми, політичні переслідування, навчання, самореалізація тощо. Але, однією з найголовніших причин цього явища в Україні за період 2014-2022 років – є пошук захисту від воєнних дій.

Розробка системи моніторингу впливу міграційних процесів на сталий розвиток країни допоможе оцінити взаємодію між ними та покращить соціально-економічний стан країни [7].

Джерела

1. TRANSFORMING OUR WORLD: THE 2030 AGENDA FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT [sustainabledevelopment.un.org A/RES/70/1](https://sustainabledevelopment.un.org/A/RES/70/1) Available from: 21252030 Agenda for Sustainable Development web.pdf (un.org).
2. International Organization for Migration. Migration, Sustainable Development and Agenda 2030: An international research e-resource. Available from: Migration, Sustainable Development and the 2030 Agenda | IOM.
3. General Assembly Distr.: General 11 January 2019. 73/195. Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration. Available from: N1845199.pdf (un.org).
4. Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing for Development General Assembly in its resolution 69/313 of 27 July 2015. Available from: 2051AAAA_Outcome.pdf (un.org).
5. Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030 UNISDR/GE/2015 - ICLUX EN5000 1st edition Available from: Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 - 2030 (unisdr.org).
6. Refugees and Migrants. New York Declaration. <https://refugeesmigrants.un.org/>.
7. Лупак, Р., Мізюк, Б., Зайченко, В., Куницька-Ільяш, М., Васильців, Т. (2022). Міграційні процеси та соціально-економічний розвиток: взаємодії та регуляторна політика. *Аграрна та ресурсна економіка: Міжнародний науковий електронний журнал*, 8(1), 70-88. <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.01.04>.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ З ПОГЛЯДУ РОЗВ'ЯЗАННЯ РІЗНИХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ АПАРАТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Павлюченко Т. І., здобувач 2 курсу бакалавріату

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кривуля П. В.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Представлено аргументи на користь розвитку методичного забезпечення методів порівняльного аналізу, які необхідні для роботи апарата управління підприємством, а саме для вирішення його різних за змістом, характером та складністю функціональних завдань.

Використання методів порівняльного аналізу ускладнюється при вирішенні багаторівневих завдань сталого розвитку і потребує порівняння об'єктів, що належать до різних сфер у багатокритеріальному полі оцінок, що потребує вдосконалення та самого методичного забезпечення. Хоча багато які підприємства прагнуть лише збільшувати свою ефективність, звужуючи критерії ефективності до максимізації свого прибутку. Ця ціль для них є в своєму роді кінцевою, тобто це те, для чого взагалі створюється і розвивається підприємство, як вони вважають. Досягнення навіть такої звуженої мети – це дуже нелегкий процес, який зумовлено дуже багатьма чинниками, які на нього впливають та можуть мати як позитивний вплив на ефективність, так і мати негативний вплив як на ефективність, так і на розвиток підприємства чи організації (інколи з різним впливом на ефективність та розвиток, не говорячи про всю сукупність цілей та критеріїв). Але досягнення найкращих значень за будь-яким критерієм потребує скоординованої дії та використання ресурсів, бо якщо різні функціональні підрозділи будуть керуватися різними критеріями, то для підприємства або організації в цілому така діяльність може не відповідати ані одному з критеріїв. Дуже важливою є злагоджена та операційна робота всередині підприємства, бо якщо всі процеси скоординовані та робота виконується завчасно за планами, то з більшою вірогідністю усі дії та рішення підприємства відповідають та підпорядковані єдиному спрямуванню намірів. Але підприємства – це окремі економічні актори, які діють автономно у загальному комплексі національної економіки, а національні економіки – у глобальній економіці. Забезпечення координації на всіх цих рівнях унеможливорює не тільки самостійність економічних акторів і велика кількість їхніх не єдино спрямованих намірів, а й неповна скоординованість функцій всередині кожного з них. Можна припускати, що координація на рівні ООН забезпечує спільну дію всіх економічних акторів, а дотримання окремим підприємством Указу президента України від 30.09.2019 № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [2], який є похідним до програми ООН до 2030-го року, має забезпечувати загальнонаціональну стабільність та й результат діяльності кожного такого підприємства з більшою вірогідністю буде стабільним. Але як можна побачити за період, що минув після цього указу ніякої скоординованості забезпечити одним указом про дотримання цілей (ще й багатьох та не маючих прямого відношення до рівня суб'єктів, які мають їх враховувати) неможливо. Вважаємо, що праця у забезпеченні комплексу всіх цілей має починатися з аналізу комплексу конкретних реалізацій функціональних завдань на рівні окремих підприємств та організацій, які можуть прагнути скоординованості функціональної взаємодії та забезпечувати її. Але навіть така координація не є

тривіальною та вимагає системного підходу та аналізу сполучення функціональних завдань апарату управління підприємством.

Апарат управління підприємством існує саме для організаційного управління, бо за визначенням: «Апарат управління – це органи, підрозділи, служби, що виконують функції управління в масштабі країни, регіону, підприємства, фірми, організації» [3]. Тобто з визначення можна зрозуміти, що без вказаної структури ані в якому разі не може існувати будь-яка організація та належним чином, оперативно здійснювати свою діяльність та робити свій вклад у загальний розвиток країни. Але кількість органів та служб потребує порівняння та зіставлення завдань цих служб не тільки у розрізі однорідних функціональних областей (наприклад, протипожежної безпеки різних підприємств), а й у цілісності різнорідних, що складно саме через сутність порівняльного аналізу та потребує розв'язання наукових завдань щодо обґрунтування використання методів порівняльного аналізу для порівняння та зіставлення різнорідних об'єктів порівняння.

Функціональні завдання апарату управління підприємством є багаторівневими, але й сама ця багаторівневність є результатом використання методу аналізу – можливо й порівняльного також, бо концептуальні сутності функцій мали бути виявлені не тільки у декомпозиції однієї організації, а й у ході порівняння багатьох таких декомпозицій. Тому порівняльний аналіз функціональних завдань має виходити з існуючих декомпозицій сукупності функцій, а саме, наприклад, з його чотирьох загальних функцій. Оскільки декомпозиція функцій може бути здійснена за різними підходами, то використаємо для прикладу один з поширеніших з них, який відомо під назвою POLC – за аббревіатурою чотирьох виокремлених (за цією концепцією) для першого рівня функцій: планування, організації, лідерства (яке у перекладах часто розуміють як стимулювання у широкому сенсі або мотивацію), та управління в узькому значенні, до якого належать контроль та розпорядництво. Для вирішення надзавдання координації функціональних завдань підприємства вважаємо доречним дотримуватися припущення про використання методів порівняльного аналізу, які мають спиратися й на інші методи, зокрема загальнонаукові, як то аналогія, інші методи аналізу, синтезу, моделювання, індукцію, дедукцію, та на систему категорій, за допомогою яких можна порівнювати між собою об'єкти, їхні характеристики, обираючи більш значущі і потрібні серед них та робити певні висновки про те, який об'єкт використовувати буде доцільніше, а який об'єкт є менш важливим, або навіть найгіршим серед усіх. Продемонструємо це на коротких прикладах.

Першою функцією апарату управління є планування. Гарний план забезпечує безперервний та сталий розвиток підприємства, встановлення його подальших цілей та формування стратегії діяльності, дає уявлення про подальший розвиток організації. Звичайно ж не можна сказати, що цей план буде виконано у повному обсязі, тому високий рівень сталого розвитку досягається не одразу, а тільки через деякий час модернізації та розвитку всього механізму. Якщо говорити про методи порівняльного аналізу у плануванні, то, наприклад, можна вирішувати який захід чи інновацію краще втілити у наш розвиток, за для його бажаної сталості, та яка з них принесе підприємству найбільшу економічну вигоду та результат. Зразком використання порівняльного аналізу методом парних порівнянь у сфері аналізу цілей сталого розвитку можуть бути роботи [1-4].

Другою функцією є організація діяльності, яка означає, що підприємство створює для себе зручну та ефективну структуру управління. Зазвичай цим займається керівник, який, використовуючи методи порівняльного аналізу, може,

наприклад, порівнювати двох претендентів на вакантне місце, обираючи найліпшого та більш здатного для даної праці, або, наприклад, порівнювати за допомогою використання методу моделювання економічні результати, які можуть бути отримані від різних прийнятих ним аналогічних рішень. Завдяки цьому й обрати більш економічно вигідне рішення для свого підприємства. Але й у цьому достатньо традиційному напрямку економічних досліджень досить невирішених питань.

Третьою функцією є саме мотивація, бо заохочення і стимулювання працівників – це шлях до їх продуктивної та сумісної праці, а отже і підвищує обсяг та якість виконаних робіт, що в свою чергу безумовно впливає на результати діяльності підприємства та його сталий розвиток. Прикладом може слугувати така ситуація, коли, наприклад, підприємство за допомогою порівняльного методу аналізу і синтезу самостійно обирає спосіб мотивації своїх працівників за гарно виконану роботу, воно або видає їм премію, або купує своїм працівникам путівку на відпочинок, де вони точно зможуть перепочити від важкої та суєтної роботи. Але слід визнати, що порівняння якісних характеристик на відміну від кількісних характеристик має досить складне та не повною мірою методичне забезпечення.

Розпорядництво, контроль і облік – це остання загальна функція управління за концепцією POLC, але її можна назвати наймасштабнішою, бо вона регулює діяльність працівників по виконанню роботи, яку потрібно виконати у певній кількості та якості. Коли організація виконує облік і управління, вона може за допомогою методів порівняльного аналізу, наприклад, визначити яка найменша кількість часу потрібна на виготовлення певного обсягу продукції, щоб її було не тільки багато, але й вона ще була якісною для реалізації чи споживання. Також, наприклад, підприємство може самостійно обирати форму ведення і організації бухгалтерського обліку, яка для нього є більш прийнятною. У глобальному масштабі такі завдання стають настільки складним, що будь яке порівняння альтернатив дії у глобальному масштабі – це вже майже мегапроект.

Після декількох прикладів вже можна побачити сутність порівняльного аналізу та його дію при розв'язанні завдань апарата управління на господарських об'єктах різного масштабу. Але сутність порівняльного аналізу може бути непрозорою, про що каже, наприклад, таке поширене його визначення: «Порівняльний аналіз – це виявлення і пошук, визначення властивостей та характеристик на основі зібраних статистичних даних або емпіричних досліджень окремих об'єктів або явищ» [4]. Вочевидь, що таке визначення не відповідає вимогам чіткості та його можна використати для будь якого іншого виду аналізу. В між тим існують підтипи й самого порівняльного аналізу, які також використовуються на господарчих об'єктах. Першим з них є якісний порівняльний аналіз, який, наприклад, може застосовуватися у соціології та й щодо подібних задач економіки. Цей підвид встановлює логічні висновки на основі зібраних даних. Використовується він у бізнесі, менеджменті, освіті та медицині. Другим є контекстний порівняльний аналіз, в ньому має місце пошук подібностей і різниці досліджуваних об'єктів з боку їхнього відношення до надсистеми. Може, наприклад, застосовуватися у криміналістиці у аналізі місця розташування окремих об'єктів.

Тобто при вирішенні функціональних завдань апарата управління підприємством відбувається порівняння окремих об'єктів, соціальних та економічних явищ або рішень, які можуть бути прийняті або впроваджені, їх схожостей та відмінностей з аналогами, та які напряду будуть стосуватися подальшого стану нашої організації та її економічних результатів і сталого розвитку. Напевно методи

порівняльного аналізу знайомі багатьом, бо вони застосовуються не тільки у сфері діяльності апарату управління, а і в багатьох інших видах діяльності. Наприклад, у своїй роботі М. Ю. Сич [4] використав ці методи у сфері комп'ютерних технологій та техніки. Його завданням було створення ефективних алгоритмів для відшукування текстових збігів в електронних текстах різних документів з можливістю оцінити ступінь їхніх збігів.

Можна зробити висновок, що багаторівневі методи порівняльного аналізу мають місце у дуже багатьох організаціях та сферах діяльності, які потребують вирішення завдань апарату управління. Ці методи є доволі корисними та зручними у використанні на практиці, а особливо вони потрібні у нашому сьогоденні, коли постійно треба якнайшвидше вирішувати якісь запитання та проблеми і обирати найкращий варіант із всіх аналогів, який буде вигіднішим, а головне ефективнішим і сприяти цілям сталого розвитку. Правильне користування методами порівняльного аналізу веде до покращення діяльності всього апарату управління, що в свою чергу впливає на стабільний розвиток організації або підприємства, фірми і нарешті країни або цілого регіону. Тому використання таких методів є раціональним та результативним рішенням, бо саме вони допомагають вирішити як легкі так і інколи дуже складні, потребуючі ретельного вивчення та вирішення, запитання, розв'язання яких призведе до скорішого досягнення цілей сталого розвитку. Але використання окремих видів таких методів має бути обґрунтоване за умовами використання, адаптоване до абстрактних та якісних об'єктів порівняння, забезпечено методично для складних об'єктів порівняння. Всі ці обставини недостатності методичного забезпечення порівняльного аналізу стосуються умов його використання задля забезпечення сталого розвитку. Це робить завдання розробки методичного забезпечення порівняльного аналізу актуальним та перспективним напрямком наукових досліджень.

Джерела

1. Кобцева Д. А., Кривуля П. В. Визначення методом парних порівнянь відносної значущості цілей керованого впливу на соціум на прикладі декларованих ООН цілей сталого розвитку. *Управлінська діяльність: досвід, тенденції, перспективи*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. студентів і молодих вчених. 12 листопада 2019 р., м. Харків. У двох частинах. / За загал. ред. проф. А. В. Серікова. Харків: ХНУБА, 2019. Ч. 2. Адміністративно-управлінська діяльність у публічній сфері. С. 133-138.

2. Кривуля П. В., Кобцева Д. А. Нечёткость субъективных оценок относительной значимости как составляющая аберрационного риска при использовании метода поприоритетных расходов. *Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки: інформаційно-комунікаційні технології та антикорупційний менеджмент* : матеріали VIII міжн. наук.-практ. інтернет-конф. для здобувачів вищ. освіти і молодих науковців, м. Харків, 7 листопада 2019 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова, Харків. міськрада, ін-т конкурент. розвідки (Германія) [та ін.]. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. С. 101-103.

3. Кривуля П. В., Кобцева Д. А. Альтернативні порядки усереднення оцінок відносної значущості об'єктів порівняння за шкалою Сааті як джерело консолідаційно-наведених ризиків. *Дослідження та оптимізація економічних процесів «Оптимум–2019»* : труди XV-ої міжн. наук.-практ. конф., 4-6 грудня 2019 р., м. Харків. Х.: НТУ «ХП», 2019 р. С. 148-153.

4. Кривуля П. В., Кобцева Д. А. Когнітивні ризики у оцінюванні відносної значущості складових комплекса цілей мегапроектів: абераційний ризик інтуїтивних переваг та консолідаційно-наведений ризик довільних порядків згортки [Електронний ресурс]. *Наукові Вісті Далівського університету*, 2019. № 17. DOI: 10.33216/2222-3428-2019-17-12.

5. Порівняльний аналіз. [Електронний ресурс] // Вікіпедія. URL: <https://uk.m.wikipedia.org>

6. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019.

7. Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Современный экономический словарь. 2 е изд., испр. М.: ИНФРАМ. 479 с.

8. Сич М. Ю. Методи порівняльного аналізу. *Інтелектуальні технології лінгвістичного аналізу*: тези доп. міжнар. наук.-техн. конф. 23-24-жовтня 2012 р. К.: НАУ, 2012. С. 2

МАРКЕТИНГОВЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Панченко М. О., к.е.н., доцент

Національний університет «Одеська політехніка»

Анотація. Розглядається важливість маркетингового ціноутворення в системі управління розвитком підприємства. Визначені особливості маркетингового ціноутворення та політики на підприємстві.

Значення ціноутворення як інструменту впливу на господарську діяльність підприємства у тому, що його безпосередньо результати впливають на його фінансову складову у вигляді прибутку.

Ціна є економічною категорією, яка залежить від діяльності підприємства та його ефективності. Процес встановлення та розробки ціни називається ціноутворенням. По економічній системі, що діє в державі, розрізняють ринкове ціноутворення і командно-адміністративне ціноутворення.

Ринкове ціноутворення ґрунтується на загальних об'єктивних та суб'єктивних законах, що діють у суспільстві. Основними є закони вартості, попиту, пропозиції, товарно-грошового звернення, корисності товарів. Саме вони визначають особливості ціноутворення та його подальшу політику на підприємстві.

Командно-адміністративне ціноутворення ґрунтується головним чином на принципі витратного механізму ціноутворення та здійснюється органами державного управління. В основі такого підходу до процесу ціноутворення лежать витрати підприємства, пов'язані з виробництвом товарів, наданням послуг та встановленням нормативного прибутку, отримання та розподіл якого більшою мірою контролюється державою.

При ринковому ціноутворенні реальний процес ціноутворення відбувається над виробництві, над підприємстві, а сфері збуту продукції, тобто над ринком під впливом попиту й пропозиції, конкуренції, змінних тенденцій моди, тощо. Ціна товару та її цінність (корисність) проходять перевірку ринком та остаточно формуються на ринку.

Кожна фірма вирішує проблеми ціноутворення по-своєму. У невеликих фірмах рішення про встановлення цін зазвичай ухвалюються менеджерами чи власниками. У

великих компаніях обґрунтуванням цін та формуванням цінової політики займаються менеджери середньої ланки, але остаточне рішення також залишається за вищим керівництвом. У галузях, де на вирішальній ролі грають чинники ціноутворення (нафтогазовий комплекс, енергетика, залізничний транспорт, зв'язок та ін.), на підприємствах створюються відділи цін, які виробляють політику ціноутворення чи допомагають у цьому іншим відділам.

Процес ціноутворення ґрунтується на методології.

Методологія ціноутворення є сукупністю найбільш загальних правил ціноутворення, в основному пов'язаних з макроекономічними особливостями економічної системи, а також з різними напрямками ціноутворення. Загальні методологічні правила визначаються законодавчими органами держави. Ці правила стосуються переліку витрат, які включаються до собівартості як основу розрахунку ціни, та порядку відображення у ціні елементів прибутку. Методологія процесу ціноутворення однакова для будь-якої системи, незалежно від того, хто її встановлює, періоду дії, сфери діяльності підприємства, на основі методики формується цінова політика та стратегія підприємства. .

Поруч із методологією прийнято розглядати методологію ціноутворення. Методологія ціноутворення є сукупністю конкретніших правил встановлення цін, що відбивають специфіку галузей, виробництв, товарів та послуг.

Інший категорією, що з поняттям «методологія ціноутворення», є «модель ціноутворення».

Цінова модель є найбільш базовою формою уявлення ціни як економічної категорії. Цінова модель, як і методологія ціноутворення, насамперед визначається типом економічної системи.

Механізм ціноутворення за умов ринкових відносин проявляється через ціни та його динаміку. Динаміка цін формується двома важливими факторами: стратегічним та тактичним.

Стратегічний чинник проявляється, коли ціни формуються з собівартості товару. Навколо вартості відбуваються постійні коливання ціни. Цей процес дуже складний та погано контролюється.

Тактичний чинник виявляється у тому, що ціни на конкретні товари формуються під впливом кон'юнктури ринку.

Перший чинник є чинником довгострокових, перспективних результатів, другий досить рухливий, оскільки динаміка економічних зрушень досить висока. І перший, і другий фактори дуже важливі в умовах ринкової економіки, і ними потрібно навчитися користуватися та оволодіти ними досконало. Перший фактор ставить у найбільш сприятливі умови ті підприємства, які мають сучасну техніку та обладнання, застосовують передові методи організації праці та ін..

Другий віддає перевагу тим підприємствам, які швидко та досконало вміють користуватися кон'юнктурою ринку. І тут потрібно гнучкість, ретельна підготовка виробництва та виробничої інфраструктури, детальне вивчення ринку (маркетинг), і навіть високопрофесійні виконавці (персонал).

Однак найбільшої впевненості в успіху та ефективності на ринку набувають лише ті підприємства, які вміло використовують обидва фактори.

Саме тому сьогодні усвідомлення провідними компаніями важливості ціноутворення призвело до того, що значну частину своєї уваги вони приділяли формуванню.

Джерела

1. Литвиненко Я.В. Маркетингова цінова політика : навч. посіб. / Я.В. Литвиненко. – К. : Знання, 2010. – 294 с.
2. Тормос Ю.Г. Ціни та цінова політика : навч. посібник / Ю.Г. Тормос. – К. : КНЕУ, 2001. – 122 с.
3. Окландер М.А. Маркетингова цінова політика : навч. посіб. / М.А. Окландер, О.П. Чукурна. – К. : Центр учбової літератури, 2020. – 240 с

ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ, ЯК МОЖЛИВІСТ ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ ФОТОВОЛЬТАЇЧНОГО СЕКТОРА ЕНЕРГЕТИКИ ТА БІЗНЕСУ

Попович В. А.,

Руднев Є. С. к.т.н., доцент

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Встановлена актуальність та необхідність розвитку фотовольтаїчного сектору енергетики в Україні для якнайшвидшої стабілізації енергетичного балансу. На підставі проведених досліджень показано проблеми уніфікації джерел виробництва електроенергії та переваги сфери фотовольтаїки сьогодні для України в цілому.

Вступ. Аналіз подій останніх років у світі та нашій країні – показує, що сучасна енергетична інфраструктура України не здатна у повному обсязі безперіодично протистояти трьом основним факторам: військовим конфліктам, стихійним лихам та надспоживанню електроенергії.

Результатами військових конфліктів зазвичай є руйнування або диверсії на лініях електропередач та електростанціях.

До факторів другого блоку належать стихійні лиха. Основна частина України знаходиться в континентальній кліматичній зоні і характеризується помірними опадами та силою вітру. Проте стихійні лиха трапляються - сильні вітри Донецького краю та Карпат та наводнення в центральній частині країни часто обривають або обрушують лінії електропередач, що несе за собою збитки, зупинку виробництв, тощо.

Надвикористання електроенергії під час локдаунів примусило енергетику всієї країни пристосовуватися. Зношені електромережі, недостатня кількість палива та надспоживання дозволили провести тяжке випробування усієї енергосистеми України.

Щоразу система проходила випробування під впливом одного-двох чинників з урахуванням їх короткочасності, але із впливом трьох чинників і постійності хоча б одного з них – система почала давати збої. Цю проблему здатна вирішити сонячна енергетика.

Ідея полягає у відновленні зруйнованих війною електрогенеруючих потужностей з урахуванням переваг фотовольтаїки і як наслідок – розвиток цього сектору у бізнесі та виробництві.

Згідно з офіційно прийнятим визначенням [1] виробництво електроенергії за допомогою сонячних батарей досить давно розглядається як екологічно чиста стала енергетична технологія, яка основана на використанні найбільш доступного і багатого джерела відновлюваної енергії планети – енергії Сонця.

Сучасний технологічний прогрес, модернізація промисловості та збільшення обсягів виробництва фотовольтаїчних елементів [2] зробили сонячну енергетику, не менш економічно ефективною ніж енергію здобуту традиційними джерелами електроенергії у досить багатьох географічних регіонах.

Мета – встановити актуальність та необхідність розвитку фотовольтаїчного сектору енергетики в Україні для якнайшвидшої стабілізації енергетичного балансу.

Руйнування енергосистем внаслідок військових конфліктів та стихійних лих, а також надспоживання спричиняє перемикання споживачів на резервні та тимчасові або примітивні та енерговитратні джерела живлення. Виходячи з цього – руйнація джерела виробництва електроенергії позбавляє регіон можливості нормально існувати.

Диверсифікація джерел живлення дозволяє уникнути цієї проблеми. Особливо дієво це стосується фотовольтаїчного сектора видобутку електроенергії. Установка окремих сонячних масивів - сонячних електростанцій у прийнятних для цього областях країни, а також навіть у хаотичному порядку на приватні домоволодіння, комерційні та виробничі споруди дозволить енергосистемі стати стійкішою у декілька разів завдяки відсутності накопичення енергогенеруючих потужностей в одному місці.

Методика базується на результатах аналізу порівняння співвідношення виробництва сонячної, традиційної енергетики та споживанням домогосподарств у тоннах нафтового еквіваленту та інших факторів.

Наявна в країні потужність сонячних електростанцій на 1-й квартал 2020 року становить 6320 МВт, що дозволяє згенерувати 5,851 млрд кВт-год електроенергії за погодних умов, близьких до стандартних умов випробувань.

Відповідно до даних Держстату [3] за 2020 рік сонячними електростанціями було згенеровано енергії, що дорівнює 472.93 тисячам тонн нафтового еквіваленту (тне) або 5,5 млрд кВт-год. Порівняно з використанням електроенергії [4] домогосподарствами за 2020 рік – 3143 тисяч тне або 36,5 млрд кВт-год, фотовольтаїчний сектор енергетики забезпечує лише 15.87% від потреб домогосподарств країни.

Існуючі потужності сонячної енергетики в Україні поки що не здатні замінити потужності навіть пари традиційних електростанцій, хоч і найпотужніших Вуглегірської та Запорізької ТЕС сумарною потужністю 6450 МВт.

Результати досліджень та висновки. Одним із головних напрямів зниження енергозалежності України від інших джерел виробництва енергії, а саме – невідновлюваних, є актуалізація фотовольтаїчного сектору енергетики.

Простота сонячних електростанцій дозволяє відносно легко створювати бізнес у цій сфері енергетиці, аніж в інших. Наприклад, на відміну від складних вітряних електростанцій, які вимагають тривалого моніторингу майданчика для встановлення, доставки габаритних елементів конструкції вітряка та складніших технічних розрахунків а також важких проектів традиційних електростанцій та їх географічної прив'язки, сонячні електростанції виграють у всіх параметрах – простота конструкцій, розрахунків, а також цінове питання. Збільшення числа сонячних електростанцій хоча б удвічі сприятиме стійкості енергосистеми країни, т.к. щонайменше 30% користувачів будуть забезпечені у разі тотального блекауту.

Результати проведених досліджень виявили, що післявоєнне відновлення держави у сфері електроенергетики буде більш раціональним, якщо буде проводитися

актуалізація та розвиток фотовольтаїчного сектора відновлюваної енергетики. Новітність цих технологій на відміну від традиційних джерел виробництва електроенергії, дозволить створювати електростанції не прив'язуючись до географії, потужності та вартості робіт, а також дасть сильний поштовх розвитку цієї галузі у сфері бізнесу.

Джерела

1. Pearce, Joshua. Photovoltaics – A Path to Sustainable Futures / The Pennsylvania State University. Futures 34 (7): 663–674, 2002.
2. Branker, K.; Pathak, M.J.M.; Pearce, J.M. A Review of Solar Photovoltaic Levelized Cost of Electricity. Renewable and Sustainable Energy Reviews 15 (9), 2011.
3. Енергоспоживання на основі відновлюваних джерел за 2007 - 2020 роки. / Держстат України, 2020. 1 с.
4. Енергетичний баланс України за 2020 рік / Energy balance of Ukraine 2020. / Держстат України, 2020. 1 с.

РІЗНІ ШЛЯХИ ІНТЕРВАЛЬНОГО ВИЗНАЧЕННЯ РІВНІВ РИЗИКУ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПРОДАЖІВ З ПОГЛЯДУ ЗАВДАНЬ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

*Сибіна В. О., здобувачка 4 курсу бакалавріату
Науковий керівник: к.е.н., доцент Кривуля П. В.*

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. У роботі досліджено різницю між шляхами визначення рентабельності продажів з погляду різниці у врахуванні чинників рівня ризику. Встановлено можливі відмінності результатів із застосування інтервальної математики для таких розрахунків як рівні ризику щодо значень цього показника.

Проблема забезпечення сталого розвитку економічних систем є актуальною на сьогоднішній день як ніколи. Сталий розвиток залежить від багатьох факторів у тому числі і від стійкості елементів бізнес-системи. Ведення діяльності компанії на належному рівні забезпечується за допомогою визначення та співставлення показників ефективності. Одним з таких показників є показник рентабельності продажів (англ. Return on sales (ROS)), який показує наскільки ефективно компанія може отримати операційний прибуток від своїх доходів. Фактично за допомогою нього досліджується, який відсоток доходу в кінцевому підсумку приносить прибуток для компанії, а не витрачається на оплату операційних витрат компанії. Як відомо, рентабельність продажу розраховується шляхом ділення операційного доходу на суму отриманої виручки. Цей показник характеризує суму прибутку з гривні продажу та визначається за наступною формулою:

$$\text{Рентабельність продажу} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виторг}} \times 100\%$$

Але якщо використовувати цей показник не у випадках аналізу фактичних результатів, а у разі складання прогнозів щодо фінансових результатів діяльності, то для виторгу можна використовувати, наприклад, прогнозні значення ціни та обсягу продажу (чистий прибуток має стати залежним від такого розрахунку, але в

українській практиці його може замінити операційний дохід, значення якого теж будуть похідними від прогнозованих значень знаменника):

$$\text{Рентабельність продажу} = \frac{\text{Операційний дохід}}{\text{Ціна} \times \text{Обсяг продажу}} \times 100\%.$$

Проте, якщо знаменник у цій же формулі виразити у формі добутку ємності ринку та займаної питомої ваги ринку, то для знаходження рівнів ризику розширюється кількість діючих чинників та через це й варіантів розрахунку цих показників, хоча сама формула буде виглядати у первинній деталізації так само нескладно. А саме таким чином:

$$\text{Рентабельність продажу} = \frac{\text{Операційний дохід}}{\text{Обсяг ринку} \times \text{Питома вага продажів}} \times 100\%.$$

Пропозиція врахувати різні рівні ризику у формулі не є безпідставною, так як у першій формулі погано видно залежність підприємства від соціальної позиції, від її стійкості, бо перша формула нібито обернена на внутрішні чинники, тобто на керовані чинники, або на об'єктивну залежність між ціною та пропонованим обсягом (що визначає також гранична собівартість вироблення продукції). Застосування ємності ринку має на меті висвітлити залежність рентабельності продажу від економічної кон'юнктури, а у поняття кон'юнктури входять такі чинники як зміна цін, попит та пропозиція на ринку, стан конкурентів, тощо. Існує декілька методів розрахунку ємності ринку, що дає підґрунтя для врахування цілої низки додаткових чинників ризику, що виникають на ряду з головними показниками, чого, на жаль, неможна виявити у першій формулі. Перша формула обернена насамперед на об'єктивні потреби у товарі, що нібито відбито у функції попиту та граничної собівартості. В той же час, питома вага буде також функцією від реклами, від репутації, від соціальної відповідальності, від програм дії конкурентів, які також певною мірою соціально відповідальні.

Якщо ж ці дві формули представити через деякі абстрактні змінні (тобто замінити у формулі умовними позначеннями), за своїм виглядом вони будуть тотожними за складом арифметичних дій, тобто їх можна представити такою формулою (за умов різного тлумачення умовних позначень):

$$\text{Рентабельність продажу} = \frac{c}{a \times b} \times 100\%.$$

У попередніх дослідженнях вже було розглянуто можливість використання інтервальної математики для аналізу рівня ризику через нечіткість значень оцінюваних показників, було виконано первинні дослідження щодо перевірки Гіпотези використання інтервальної математики для створення методу розрахунку похідних показників ризиків на прикладі саме показнику рентабельності (доповідь у [3]), використано засади інтегральної математики для визначення аналітичного зв'язку між фінансовими ризиками рентабельності капіталу та виробничими ризиками собівартості (доповідь у [4] на базі формули, яку запропоновано у [2]), але ж таку перевірку має доповнити аналіз визначення нечіткості значень прогнозованої рентабельності, яку розраховано альтернативними шляхами, але кожний з них до того ж враховує засади інтервальної математики (які подано, наприклад, у [1, 5]). Тоді, при визначенні рентабельності продажу маємо три показники, які відображають три рівні

ризик, що перетворюються на рівні ризику рентабельності продажів. Проте не все так однозначно навіть для формул з однаковим початковим складом арифметичних дій. Для висвітлення відмінностей цих формул використаємо правдоподібні судження щодо можливих результатів використання інтервальної математики.

Якщо для кожної з величин відоме математичне очікування та сигма (рівень ризику), то за правилом шести сигм усі три величини можна представити інтервалом значень $(M-3\sigma; M+3\sigma)$. Отже результат розрахунку можна представити за правилами інтервальної математики так само, як це відбувалось у аналізі, який подано у [3-4]:

$$\frac{[c-3\sigma_c; c+3\sigma_c]}{[a-3\sigma_a; a+3\sigma_a] \times [b-3\sigma_b; b+3\sigma_b]},$$

що може бути розкрито за правилами інтервальної алгебри, а саме оскільки

$$\begin{aligned} & [a-3\sigma_a; a+3\sigma_a] \times [b-3\sigma_b; b+3\sigma_b] = \\ & = [\min [(a-3\sigma_a) \times (b-3\sigma_b), (a-3\sigma_a) \times (b+3\sigma_b), (a+3\sigma_a) \times (b-3\sigma_b), (a+3\sigma_a) \times (b+3\sigma_b)]; \\ & \max [(a-3\sigma_a) \times (b-3\sigma_b), (a-3\sigma_a) \times (b+3\sigma_b), (a+3\sigma_a) \times (b-3\sigma_b), (a+3\sigma_a) \times (b+3\sigma_b)]], \end{aligned}$$

то

$$\begin{aligned} & \frac{[c-3\sigma_c; c+3\sigma_c]}{[a-3\sigma_a; a+3\sigma_a] \times [b-3\sigma_b; b+3\sigma_b]} = \\ & = \frac{[c-3\sigma_c; c+3\sigma_c]}{[ab+3a\sigma_b-3b\sigma_a-9\sigma_a\sigma_b; ab+3a\sigma_b+3b\sigma_a+9\sigma_a\sigma_b]} = \\ & = \left[\frac{c-3\sigma_c}{ab+3a\sigma_b+3b\sigma_a+9\sigma_a\sigma_b}; \frac{c+3\sigma_c}{ab+3a\sigma_b-3b\sigma_a-9\sigma_a\sigma_b} \right]. \end{aligned}$$

Слід зазначити, що початкова формула однакова, інтервальне перетворення однакове, тому і має однаковий результат, який зображено вище в умовних позначеннях. Але інтервали у змінних a і b , які залежать від значень σ_a та σ_b суттєво відрізняються (а через це суттєво інше і значення σ_c , бо за змістом воно є похідним від σ_a та σ_b), тобто такий розрахунок математичного очікування та інтервалу можливих значень неодмінно має надавати інші значення, у порівнянні до розрахунку за базовими формулами рентабельності продажу зі значеннями математичних очікувань усіх складових. Тоді нечіткість підсумкового значення буде ще більше відрізнятися так як значення фінансово-економічних показників в перших двох формулах різні не лише за показником a і за своєю суттю.

Задля сприяння неухильного, всеосяжного та стійкого економічного зростання необхідно враховувати ризику, що виникають у ході підприємницької діяльності. Ці процеси забезпечуються за допомогою розрахунків певних показників, тож з огляду на зазначені формули за своєю суттю вони однакові, але різний спосіб визначення їхніх складових дає різний рівень ризику. Крім того, у першій формулі погано видно залежність від соціальної позиції підприємства, від її стійкості.

Отже, як зазначалося на початку, сталий розвиток залежить від багатьох факторів, в тому числі і від стійкості елементів бізнес-системи, а вона є функцією не тільки від внутрішніх дій над керованими факторами, а й від дій, спрямованих на зовнішні некеровані фактори. В даному випадку за допомогою запропонованої другої формули можна більш ширше визначати ризику, які пов'язані з ринком і намагатися впливати або ж хоча б брати до уваги некеровані фактори, аніж визначати рентабельність продажу з огляду тільки на продаж виготовленої продукції. Не дивлячись на те, що формула з часткою ринку більш незрозуміла (тому що менш

зрозуміло як далі розкласти залежності для її складових), але вона більш перспективна, якщо цю незрозумілість подолати, а тому є перспективним напрямом подальших досліджень у напрямку порівняння рівнів ризику за парадигмою нечітких розрахунків.

Джерела

1. Калмыков С. А., Шокин Ю. И., Юлдашев З. Х. Методы интервального анализа. Новосибирск: Наука, 1986, 224 с.
2. Кривуля П. В. Анализ взаимосвязимости и приоритетности показателей экономической эффективности. *Вісник Східноукр. держ. ун-ту*. 1999. №5(20). С. 158-164.
3. Кривуля П. В., Сибіна В. О. Гіпотеза використання інтервальної математики для створення методу розрахунку похідних показників ризиків. *Дослідження фінансових інституцій та інструментів розвитку держави, територій та суб'єктів господарювання: теоретичні, методологічні та практичні аспекти* : зб. матеріалів VI міжн. наук.-практ. конф., Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2022. С. 94-97.
4. Кривуля П. В., Сибіна В. О. Встановлення на засадах інтегральної математики аналітичного зв'язку між фінансовими ризиками рентабельності капіталу та виробничими ризиками собівартості. *Підприємництво і торгівля: тенденції розвитку*: матеріали V Міжн. Наук.-практ. Конф. (19-20 травня 2022 року). Одеса: Одеська політехніка, 2022. С. 140-142.
5. Назаренко Т. И., Марченко Л. В. Введение в интервальные методы вычислительной математики: учеб. пособие. Иркутск: Изд-во Иркутского ун-та, 1982. 108 с.

ЗАХИСТ ВИРОБНИЧИХ ОБ'ЄКТІВ ВІД ЕНЕРГЕТИЧНИХ СЛІПИХ ЗОН

Тарасова Ю. Ю., здобувачка I курсу бакалавріату

Науковий керівник: к.т.н. Гальченко А. М.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Досліджено вплив стратегій інтелектуальної аналітики будівель при вирішенні енергетичних проблем виробництв. Розглянуто взаємозалежні галузі – стійкість, конкурентоспроможність та енергоефективність.

Багато сучасних виробничих компаній оголосили про свій намір досягти вуглецевої нейтральності, але виконання цього зобов'язання виявиться виключно складним завданням для виробників з складними енергоємними заводами. Це особливо актуально з огляду на цілі з декарбонізації та високу вартість промислової електроенергії за кіловат-годину. Необхідність підтримки максимальної ефективності складних виробничих майданчиків є серйозною проблемою для бізнесу, для зацікавлених сторін на всіх рівнях, від керівників об'єктів до вищого керівництва.

У першому кварталі 2022 року 17% британських виробників були змушені тимчасово призупинити виробництво енергоємної продукції через виробничі витрати. Хоча цей сценарій з більшою ймовірністю вплине на малі та середні підприємства, які зазнають величезного тиску на маржу, ніж на виробників першого рівня, проте більші підприємства зазнають тиску зі зростанням операційних витрат. Оскільки ціни на енергоносії можуть вплинути на обсяг виробництва, виробничий сектор також зазнає додаткового тиску, пов'язаного з постійними проблемами з ланцюгами постачання, дорогої логістики, збільшення податків і виробничих витрат. Незважаючи на те, що

попит на промислові товари залишається високим, ці фактори продовжують знижувати прибуток, який і без того перебуває під тиском. Проте, незважаючи на те, що ці невідкладні питання виходять на перший план, енергоємні складні виробники не можуть відсувати питання сталого розвитку на другий план. У звіті Комітету зі зміни клімату йдеться, що поряд із будівництвом на цей сектор припадало 14% викидів Великобританії у 2020 році. Таким чином, правила, що стосуються цього насущного питання, стають дедалі суворішими, оскільки уряд до 2050 року планує досягти нульових викидів вуглецю.

За даними Комітету зі зміни клімату [1], викиди від виробництва та будівництва у Великій Британії скоротилися на п'ять відсотків у 2020 році під час пандемії COVID-19 лише для того, щоб повернутися до загального рівня 2019 року у 2021 році транспорт та виробництво електроенергії, кожне з яких значно скоротилося у 2020 році у зв'язку з реагуванням на пандемію. Це підкреслює зростаючу потребу виробників забезпечити оптимізацію та управління енергоефективністю своїх будівель та споруд, щоб допомогти знизити витрати та викиди вуглецю.

Поряд із цим оптимізація всіх операцій також допоможе у переході національної енергосистеми від викопного палива до екологічніших джерел. У Європейському Союзі, наприклад, Європейська комісія [2] вимагає від країн-членів скоротити споживання газу на 15% цього року. Аналіз Оксфордського університету [3] показав, що взаємозв'язок між зниженням витрат та споживанням, підвищенням загальної енергетичної стійкості при переході на більш екологічні джерела палива відповідно до нульових цілей. Тим не менш, залишаються області, в яких уряду не ясно, які цілі переслідують існуючі плани з енергоефективності. Однак, незважаючи на прогалини в політиці, такі як підвищення ефективності використання ресурсів, дуже важливо, щоб енергоємні виробники не відклали реалізацію заходів, які, у свою чергу, можуть забезпечити економічний зиск за рахунок аналітики та операцій на основі даних.

Шлях до нульових викидів у виробництві довгий і складний, і незалежно від того, коли уряд дає вказівки, ясно, в якому напрямку повинні рухатися енергоємні виробничі підприємства для досягнення цілей у сфері сталого розвитку. У свою чергу, це може стати початком благодірного кола, в якому взаємозалежні сфери - стійкість, конкурентоспроможність та енергоефективність - надихають на постійні покращення. Отже, сектор під тиском і його персонал можуть бути більш ефективно захищені від подальших збоїв у майбутньому.

Джерела

1. Progress in reducing emissions. 2022 Report to Parliament. Climate Change Committee. – Режим доступу: <https://www.theccc.org.uk/publication/2022-progress-report-to-parliament/>

2. Statement by President von der Leyen on the 'Save gas for a safe winter' Package – Режим доступу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_22_4626

3. Cameron Hepburn. Net zero pathway allows U.K. to stop Russian oil and gas imports by 2024 – analysis – Режим доступу: <https://www.smithschool.ox.ac.uk/news/net-zero-pathway-allows-uk-stop-russian-oil-and-gas-imports-2024-analysis#:~:text=Analysis%20finds%20that%20the%20U.K.,takes%20the%20net%2Dzero%20measures.>

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ЯК МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

Чернова Д. В., здобувач 4 курсу бакалавріату
Науковий керівник: старший викладач Бровендер О. О.,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Узагальнено теоретичні підходи концепції сталого розвитку бізнесу та визначені основні напрями формування ефективних управлінських рішень на принципах сталості.

Розвиток бізнесу та бізнес-середовища є еволюційним процесом, що характеризується певними стадіями і етапами становлення. У пошуках універсальних принципів і підходів до ведення бізнесу наукова думка та практиcum зробили неймовірний «квантовий» стрибок, що демонструє сучасний етап економічного розвитку суспільства. Втім реалії перебігу ринкових процесів господарювання й наразі підкреслюють залежність господарських систем від екстернального навколишнього середовища та відповідним чином продукують необхідність у гармонізації відношень людини та довкілля, в т.ч. в контексті реалізації підприємницької діяльності.

Основною метою представлено дослідження є узагальнення теоретичних підходів концепту сталого розвитку бізнесу та пошук механізмів формування найбільш ефективних управлінських рішень в умовах сучасності.

За одним із загальних визначень, сталий розвиток це врівноважений поступ, що задовольняє потреби сьогодення із врахуванням потреба майбутніх поколінь. Концепція сталого розвитку на сучасному етапі базується та розвивається на основі Цілей сталого розвитку (ЦСР), які були розроблені та ухвалені ООН у 2015 р. [1]. Розрахунок екологічного сліду людства наочно демонструє вади споживницької моделі суспільного буття та обмежені можливості біосфері щодо задоволення невпинно зростаючих запитів людства. Місце бізнесу в моделі стійкого розвитку є чи не найголовнішим, адже він виступає у якості головного агенту змін, посередником між державами та міжнародними інституціями у якості регуляторів, а також суспільством, у ролі глобального споживача.

Формування та прийняття управлінських рішень в контексті моделі сталого розвитку ґрунтується на загальній методологічній основі із визначення ціннісних критеріїв досягнення коеволюційного балансу в триаді «економіка-екологія-соціум». Запровадження принципів сталого розвитку для суб'єктів господарювання можливе за допомогою реалізації запланованих дій, що сприяють вирішенню завдань та досягнення цілей. Серед основних етапів запровадження принципів сталого розвитку в підприємницькому середовищі можна виділити наступні:

- формування базису управління сталим розвитком підприємства;
- оцінка та детальний аналіз факторів впливу і ризиків (зовнішніх та внутрішніх);
- діагностика та оцінка стійкості підприємства;
- формування та прийняття довгострокового плану управління сталим розвитку підприємства.

Безумовно у мовах невизначеності довгострокові екологоорієнтовані рішення розглядаються в якості критеріальної основи, та зміна яких повинна бути врахована на етапі оцінки ризиків та потенційних змін стратегії розвитку.

Оцінка стійкості реалізується в процесі обчислення певних показників економічного, соціального та екологічного розвитку підприємства. Отриманні результати демонструють поточну ситуацію діяльності та надають можливість не тільки спрогнозувати потенційні негативні ситуації, але й завчасно сформулювати антикризисні плани. Така стратегічна діагностика надає переваги визначення перспективного шляху розвитку підприємства, із врахуванням наявної ресурсної основи та ринкових умов. До того ж, важливим принципом сталого розвитку є доступність та прозорість інформації, що також формує репутацію та впізнаваність бренду підприємства.

На прикладі туристичної індустрії українські дослідники констатують, що використовуючи принципи концепції сталого розвитку, туризм може не лише подолати труднощі, але й виступити у ролі локомотиву, який виведе інші галузі на шлях сталого розвитку [2]. Такі оптимістичні прогнози визначають потужний економічний потенціал стратегії сталого розвитку, а змістовна екстраполяція провідних принципів розширяє потенційні сфери імплементації. В українських реаліях забезпечення свободи підприємництва, поваги до прав людини у сфері підприємницької діяльності та створення умов для самозайнятості населення, матимуть позитивний соціо-еколого-економічний результат [3].

Критерієм успішності для сучасних підприємств є прийняття принципів сталого розвитку як основи господарської стратегії, пред'являючи високі стандарти по всьому розширеному ланцюгу постачань [1]. За таких вихідних умов рішення приймаються із врахуванням отримання позитивних результатів для прибутковості бізнесу, навколишнього середовища та стейкхолдерів. Стале створення вартості означає, що задуми компанії супроводжуються відчутними діями, які є параметром реалізації корпоративної стратегії.

Мінливість сьогодення визначає домінантами усталеної успішності бізнесу не лише його темпоральні фінансово-економічні показники, але й комплексні довгострокові екосистемні стратегії. Це, так звана, гра «в довгу», із загальним переможним результатом для всіх стейкхолдерів. Саме з цих позицій конвертація ризиків та загроз у потенційні точки росту є додатковим фактором підвищення конкурентоспроможності та резистентності сучасного бізнесу в довгостроковій перспективі, що узгоджується із провідними принципами концепції сталого розвитку.

Джерела

1. Пархоменко О.С., Осадча А.О. Використання підходу сталого розвитку у процесі організації ланцюга створення вартості на підприємстві. *Економіка і суспільство*. 2018. С. 507-514.
2. Осітнянко Д.О., Примак Т.Ю. Впровадження принципів сталого розвитку в туристичній індустрії. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. С. 1-7.
3. Токунова А. Керівні принципи ООН у сфері бізнесу і прав людини як правовий інструмент забезпечення сталого розвитку країни. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. С. 125-129.

РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ОЦІНКИ АУДИТОРСЬКОГО РИЗИКУ

Шевченко О., здобувачка 2 курсу магістратури

Науковий керівник: к.е.н., доцент Шишкова Н. Л.

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Анотація. Досягнення сталого розвитку розглянуто у призмі дотримання основних вимог Міжнародних стандартів аудиту щодо аудиторського ризику. Розглянуто та узагальнено практичні підходи до оцінки компонентів аудиторського ризику, що можуть бути використані для удосконалення теоретичних засад при дослідженні сутності поняття «аудиторський ризик».

Досягнення сталого розвитку у господарських об'єктах будь якого масштабу має бути забезпечено насамперед адекватністю погляду керуючої підсистеми на зміст проблем та стану керованої підсистеми, в той час як реакція на зовнішні збуджуючі чинники вже є похідною від цієї спроможності до адекватної реакції. Зворотній зв'язок, що оцінює таку адекватність, має надавати аудит. Але як будь-якій підприємницькій діяльності, аудиту теж притаманний бізнес-ризик, який необхідно виокремлювати від поняття «аудиторський ризик», організаційно-методичні аспекти визначення якого регламентуються Міжнародними стандартами аудиту. Робота аудитора починається з оцінки аудиторського ризику, що супроводжує його впродовж виконання всього завдання з аудиту, тому правильна оцінка аудиторського ризику є запорукою проведення успішної перевірки.

У відповідності до МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» аудиторським ризиком вважається ризик того, що аудитор висловить невідповідну аудиторську думку в разі, якщо фінансова звітність суттєво викривлена. Аудиторський ризик є функцією ризику суттєвого викривлення фінансової звітності та ризику невиявлення. Оскільки відповідно до МСА від аудитора вимагається ідентифікувати та оцінити ризики суттєвого викривлення як на рівні фінансової звітності, так і на рівні тверджень стосовно класів операцій, залишків рахунків і розкриття інформації, аудиторський ризик складається з відповідних компонентів: невід'ємного ризику, ризику контролю та ризику невиявлення.

Метод оцінки аудиторського ризику та його компонентів визначається аудитором самостійно в залежності від особливостей суб'єкта господарювання та є питанням професійного судження аудитора. Одним з практичних підходів при встановленні ступеня аудиторського ризику та його компонентів є оціночний підхід, за яким ризик оцінюється на високому, середньому або низькому рівні.

При проведенні аудиту за вимогами МСА аудитор повинен отримати прийнятні аудиторські докази у достатньому обсязі для зменшення аудиторського ризику до прийнятно низького рівня (та отримання достатнього рівня впевненості), що зумовлює застосування на практиці наступного алгоритму оцінки аудиторського ризику (рис. 1).

Рис. 1. Алгоритм оцінки аудиторського ризику та його компонентів
Джерело: побудовано авторами

З метою забезпечення основи для оцінки ризику суттєвого викривлення на рівні тверджень, невід'ємного ризику та ризику контролю, аудитор повинен отримати розуміння суб'єкта господарювання та його середовища, включаючи внутрішній контроль [1]. При дослідженні внутрішнього контролю суб'єкта господарювання аудитор необхідно отримати розуміння заходів контролю шляхом подання запитів та виконання відповідних аудиторських процедур.

На підприємствах у процесі господарської діяльності можуть використовуватися різноманітні заходи внутрішнього контролю. Проте аудитор необхідно отримати розуміння тих заходів контролю, які за його професійним судженням є доречними для аудиту. Наприклад, заходи контролю щодо розмежування прав, обов'язків та відповідальності можуть бути реалізовані шляхом розроблення та введення в дію положень про підрозділи підприємства, в яких зазначаються елементи контролю та відповідальність за результати діяльності. Заходи контролю щодо перевірки виконання в сучасних умовах реалізується за допомогою впровадження системи електронного документообігу, в якій здійснюється безпосередній контроль за станом виконання розпорядних документів та завдань.

Приклади аудиторських процедур, що можуть бути використані для отримання розуміння заходів контролю, представлені в табл. 1-2. В результаті аудитор необхідно задокументувати основні елементи розуміння кожного аспекту діяльності суб'єкта господарювання та кожного компоненту внутрішнього контролю та їх джерела інформації, що будуть слугувати основою для ідентифікації та оцінки ризиків.

Таблиця 1

**Тест контролю рівня доступу користувачів системи
(відповідність посадовим обов'язкам)**

№ з/п	Користувач		Рівень доступу користувача до блоків (модулів) комп'ютерної програми (системи)				Відповідність наданого рівня доступу посадовим обов'язкам (ТАК/НІ)	Примітки
	Посада	ПІБ	Банк	Звітність	Кадри	...		
...								
Разом відхилень по заходу контролю								

Джерело: розроблено авторами

**Узагальнююча таблиця оцінки виконання заходів контролю
за ділянками (функціями) контролю**

ОЦІНКА (ПЕРЕВІРКА) ВИКОНАННЯ ЗАХОДУ КОНТРОЛЮ									
Виконавець заходу контролю		Виконавець функції, що контролюється		Ділянка/функція, що контролюється	Частота виконання заходу контролю (<i>обрати</i>)	Розпорядні документи, якими визначено захід контролю (<i>вказати, за наявності</i>)	Підтвердження здійснення контролю		
Посада	ПІБ	Посада	ПІБ				Наявність зафіксованих (задокументованих) результатів контролю (<i>так/ні</i>)	Підтвердження за результатами перевірки (<i>так/ні</i>)	Назва документу, яким підтверджується здійснення контролю (<i>вказати, за наявності</i>)

Джерело: розроблено авторами

За роз'ясненнями Аудиторської палати України, в умовах воєнного стану аудиторю потрібно, за необхідності, переглянути оцінку ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності, що можуть бути спричинені війною, (наприклад, пов'язаних з ліквідністю компанії клієнта), а також розглянути, чи існують події або умови, які можуть поставити під значний сумнів здатність суб'єкта господарювання проводити безперервну діяльність [2, 3]. Таким чином, це зумовлює необхідність розробки нових або доповнення діючих форм аудиторських запитів та інших робочих документів аудитора.

Потрібно зауважити, що між аудиторським ризиком та рівнем суттєвості існує зворотній зв'язок. Тобто, чим нижче аудиторський ризик, тим вище застосований рівень суттєвості [4, с 119]. Якщо при розрахунку рівня суттєвості використовується алгоритм, за яким після обрання контрольного показника (сумарні активи, чистий дохід, фінансовий результат до оподаткування) відбувається етап обрання відсотка, то вибір відсотка в такому випадку буде залежати від рівня оціненого аудиторського ризику. Отже, оцінка аудиторського ризику є важливим питанням професійного судження аудитора, що повинна бути підтверджена та задокументована аудиторськими процедурами, а методика його оцінки – затверджена на рівні аудиторської фірми у внутрішньо фірмовому стандарті.

Джерела

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг Видання 2016–2017 років Частина I, II, III. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-auditu>.

2. Інформаційний лист Ради Аудиторської палати України щодо впливу військової агресії російської федерації на фінансову звітність та аудиторські звіти. URL: <https://www.apu.com.ua/2020/01/17/розяснення-апу/>.

3. Інформаційний лист Ради Аудиторської палати України «Розгляд аудитором безперервності діяльності під час аудиту фінансової звітності», схвалений рішенням Ради АПУ від 06.05.2022 (протокол № 86) // URL: https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads/2022/05/2_Инф.лист-РАПУ_РОЗГЛЯД-АУДИТОРОМ-БЕЗПЕРЕПВ.ДІЯЛЬНОСТІ-ПІД-ЧАС-АУДИТУ-ФЗ-5.pdf.

4. Виноградова М. О., Жидєєва Л. І. Аудит : навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2014. 654 с.

ПІДВИЩЕННЯ СТАЛОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЛОГІСТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ СИТУАЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ

Щеглова А. Ю., здобувачка 2 курсу магістратури,

Кузьменко Д. О., здобувач 2 курсу магістратури

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурко Я. В.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. У ході аргументації важливості досягнення сталого розвитку господарських об'єктів на засадах впровадження ситуаційних моделей у сферу обслуговування зберігання та належного супроводу товарно-матеріальних цінностей для прикладу таких моделей складено та запропоновано контекстну карту заходів для автоматизації прийняття рішень приймальником товару на складі під час розвантаження та прийняття до обліку.

Сучасна ринкова економіка потребує підвищення конкурентоспроможності, фінансової та організаційної стійкості вітчизняних підприємств. Вимоги споживачів що постійно зростають, глобальна конкуренція змушують підприємства шукати шляхи підвищення ефективності діяльності. Останні роки все більшого значення у досягненні конкурентних переваг набуває оптимізація логістики, бо сфери обігу та розподілу займають все більшу ніж виробництво у вузькому сенсі частину національних економік, більшість товарів перебувають у зберіганні та транспортуються на значні відстані. Етимологія позначення «логістика» за Н. К. Заборською та Л. Е. Жуковською [3] викликає суттєві суперечності. Для аргументації цих суперечностей також можна навести тези й інших джерел (наприклад, [4-10]). З одних джерел термін «логістика» походить від грецького *logistikos* – обчислювати, міркувати, а з інших – від французького *loger* – постачати. Однак зустрічаються й інші версії, зокрема, від древньогерманського *laudja* – склад, зберігання. Семантика поняття «логістика» також неоднозначна. У Древній Греції так називали прикладну математику, у Римській імперії – діяльність із забезпечення військ провіантом і житлом, у Візантії – процес комплексного вирішення різноманітних проблем, пов'язаних із пересуванням і тиловим забезпеченням армії. Але всі ці можливі етимології збігаються у головних рисах семантичного означення, бо сучасна логістика займається прикладним використанням математики та системного аналізу у питаннях постачання та забезпечення. Використовуючи завдання сучасного управління у логістично-транспортній сфері, коло яких подано у [1, 2, 4, 12], спираємось на тезу обов'язкової прагматичної потреби у терміні та розглядаємо логістику за термінологічним значенням як функціональну область управління, що визначена саме специфічним призначенням, а не інструментами.

Але сьогодні немає єдиного чіткого визначення терміну «логістика». Багатоманітність визначень поняття логістики пов'язана насамперед з тим, що еволюціонувала сама концепція логістики, тому як саме визначення, так і об'єкти дослідження логістики змінювалися й уточнювалися з розвитком ринкових відносин. На нашу думку більш повне з визначень таке (бо воно враховує також і критеріальну складову економічної безпеки, яка за змістом на національному рівні наближена до

проблематики забезпечення сталого розвитку): логістика – це гармонізація інтересів учасників процесу переміщення продукції, форма оптимізації ринкових зв'язків, тобто удосконалення управління матеріальними і пов'язаними з ними інформаційними та фінансовими потоками на шляху від первинного джерела сировини до кінцевого споживача готової продукції на основі системного підходу й економічних компромісів для отримання синергетичного ефекту.

Оптимізація логістичних ланцюгів та їхніх окремих операцій є дієвим інструментом зниження витрат та підвищення конкурентоспроможності підприємства. Ми пропонуємо удосконалення однієї з множини ланок логістичного ланцюжка шляхом автоматизації прийняття рішень, що має стати простим та наочним прикладом забезпечення питань сталості на засадах ситуаційного підходу (який для питань організаційного проектування викладено, наприклад, у [11]). Для цього запропоновано такий алгоритм дій, який відображений у кроках контекстної карти заходів автоматизації прийняття рішень приймачем товару на складі під час розвантаження (рис. 1).

Застосування запропонованого ситуаційного методу не деталізовано для складних випадків та для досвідчених працівників (скоріше це карта для підготовки або забезпечення дотримання положень інструктажу прийнятих на роботу працівників), але й вона сприяє прискоренню операції приймання товару на склад та дозволяє скоротити трансакційних затрат часу на розвантаження, підвищити якість приймання, полегшить подальше переміщення логістичним ланцюжком. Це у свою чергу призведе до зниження витрат на переміщення матеріальних цінностей, забезпечить належну безпеку товару в процесі переміщення по складах. А головне: зменшить втрати одиниць транспортування та зберігання, які вже є об'єктами накопичення доданої вартості, а тому запобігання втрати кожної одиниці є достатньо вагомим чинником збільшення ресурсозберігання та сприяння розповсюдженню політики сталого розвитку на всіх економічних рівнях. Удосконалення логістичних операцій, оптимізація ланцюжків поставок також є одним з основних ключових елементів у підвищенні ефективності господарської діяльності, дієвим інструментом забезпечення сталого розвитку вітчизняних підприємств і економіки країни в цілому.

Джерела

1. Бутаев Ш. А., Мадаминов Ю. Совершенствование методов управления процессами автомобильных перевозок грузов. Ташкент: Фан, 1988. 152 с.

2. Данько Т. В., Пелюхня К. Р., Зіміна К. С. Аналіз рівня зрілості ланцюгів постачання українських підприємств високотехнологічного машинобудування. *Вісник НТУ «ХП»*. 2014. № 4 (1047). С. 44–53.

3. Заборська Н.К., Жуковська Л.Е. Основи логістики: навч. посіб. О: ОНАЗ ім. О. С. Попова. 216 с.

4. Кривуля П. В., Бурко Я. В. Актуальность исследования терминологических аспектов целеполагания повышения конкурентоспособности при аналитическом обеспечении устойчивого развития региона. *Обліково-аналітичне та організаційно-економічне забезпечення розвитку місцевих громад* : збірник тез доповідей II Міжн. наук.-практ. конф. Северодонецьк: СНУ ім. В. Даля, ПП «Поліграф-Сервіс», 2018. С. 11-14.

5. Лотиш О. Управління логістичними витратами на підприємстві. *Економічний аналіз*. 2008. № 2. С. 240–243.

Варіанти рішень за етапами прийомки					
I етап. Підготовчий етап					
<i>Може бути відсутнім</i>		<i>Може бути відсутнім</i>			
Приймальник додатково нічого не робить		Приймальник займається підготовкою місця для майбутнього товару відповідно до норм зберігання, вивчає параметри закупівлі (які товари закупили, якого виду, яка упаковка тощо), ознайомлюється з параметрами товару, який прийматиметься, а також із переліком супровідних документів, які будуть надані			
II етап. Перевірка супровідних документів					
<i>Якщо документи в порядку</i>		<i>Якщо документи не в порядку</i>			
Почати приймання товару		Розпочати приймання товару зі складання акта про фактичну наявність товару, в акті приймання вказати, які документи відсутні/не в порядку			
III етап. Прийом товару за якістю					
<i>Проводиться одразу</i>		<i>Проводиться протягом часу, зазначеного в договорі / встановлені стандартами</i>			
Приймальник перевіряє наявність на транспортних засобах або контейнерах пломб відправника або пункту відправлення, справність пломб, відбитки на них, стан самого транспортного засобу, справність тари		Приймальник відправляє зразок товар на верифікацію до відповідного підрозділу підприємства		Приймальник відправляє зразок товар на верифікацію до сторонньої спеціалізованої організації	
Пошкодження не виявлено	Ушкодження виявлено	Виявлено невідповідність нормі	Невідповідностей не виявлено	Виявлено невідповідність нормі	Невідповідностей не виявлено
Триває приймання	Здійснюють фото- або відеозйомка транспортних засобів та вантажу Складають акт про огляд стану транспортних засобів Роблять відмітку у товаротранспортній накладній	Складання акта, що підтверджує виявлені невідповідності	Продовжується приймання товару	Складання акта, що підтверджує виявлені невідповідності	Продовжується приймання товару
IV етап. Прийом товару за кількістю					
<i>Перевірка кількості шляхом перерахунку</i>		<i>Перевірка кількості шляхом перерахунку</i>			
<i>Виявлено невідповідності</i>		<i>Виявлено невідповідності</i>		<i>Виявлено невідповідності</i>	
Приймальник: - зупиняє приймання; - Забезпечує безпеку продукції, не допускаючи при цьому її змішування з іншою однорідною продукцією, до з'ясування обставин; - складає акт про фіксацію недостачі		Продовжується приймання товару		Приймальник: - зупиняє приймання; - Забезпечує безпеку продукції, не допускаючи при цьому її змішування з іншою однорідною продукцією, до з'ясування обставин; - складає акт про фіксацію недостачі	
Відповідно до рішення фахівця з якості приймається одне з рішень щодо товару:				Відповідно до рішення фахівця з якості приймається одне з рішень щодо товару:	
Доопрацювання	Повернення чи заміна товару	Утилізація/ списання товару	Доопрацювання	Повернення чи заміна товару	Утилізація / списання товару
		Продовжується приймання товару			

Рис. 1. Контекстна карта заходів автоматизації прийняття рішень приймальником товару на складі під час розвантаження

6. Нікітін П. В. Ефективність логістичного управління перевезеннями вантажів в умовах взаємодії різних видів транспорту: Монографія. К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. 104 с.

7. Окландер М. А., Хромов О. П. Промислова логістика: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 222 с.
8. Тарский И. Фактор времени в транспортном процессе / пер. с польск. Ч. С. Рачинской. Под ред. д-ра экон. наук Н. Н. Баркова. М.:Транспорт, 1979. 308 с.
9. Ткачова А. В. Логістичні витрати як критерій оптимізації логістичного управління. *Наукові праці Донецького національного технічного університету*. Серія: Економічна. 2009. № 36–2. С. 88–93
10. Федоров Л. С. Шуйская А. В., Савари Т. Н. Логистика в капиталистических странах. *Экономика и организация материально-технического снабжения*. Вып. 2. М.: ЦНИИТЭИМС, 1990. 20 с.
11. Штапаук С. С., Кривуля П. В. Ситуационные модели организационного проектирования : монография. Луганск: Ноулидж, 2009. 280 с.
12. The Impacts of Globalisation on International Road and Rail Freight Transport activity. Past trends and future perspectives / Allan Woodburn, Julian Allen, Michael Browne and Jacques Leonardi // Transport Studies Department, University of Westminster: Global Forum on Transport and Environment in a Globalising World, 10-12 November 2008. Mexico, 2008. 44 p.

ЗВ'ЯЗОК КРИТЕРІЇВ КОМЕРЦІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Антощак О. Д., аспірант

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Розглянуто протиріччя між двома цільовими спрямуваннями розвитку соціальних мереж під час бойових дій: комерціалізацією та забезпеченням економічної безпеки держави.

Економічна безпека є важливою частиною національної безпеки України. Після початку війни з РФ питання економічної безпеки стає вкрай важливим питанням. Росіяни знищують підприємства, інфраструктуру та окупуєть території, чим підривають економічний потенціал та можливості країни. Деякі підприємства евакуюються та встигають переїхати разом із потужностями або без них до більш безпечних регіонів та відновлюють виробництво або надання послуг. Відновлення підприємницької діяльності під час війни потребує швидкості, і з цим можуть допомогти соціальні мережі та меседжери. Існує багато досліджень, які досліджують питання формування соціальних мереж та їхніх властивостей (наприклад, [1-4]), аналізують питання економічної безпеки держави та суб'єктів господарювання, її вимірювання (наприклад, [5-10]), досліджують питання інформаційної безпеки мереж, але зостаються поза щільної уваги питання використання критеріїв економічної безпеки у обґрунтуванні створення соціальних мереж. Особливо таке питання актуалізовано військовими потребами та умовами бойових дій.

У якості цілі цієї публікації виступає за допомогою декількох прикладів показати можливі методи використання соціальних мереж як для прискорення відновлення роботи підприємств, так і як засіб інформування населення державою. Соціальні мережі та розповсюдження інформації у них впливають на рівень економічної безпеки України під час війни. Також звернути увагу на негативні та шкідливі засоби використання соціальних мереж задля подальшого зменшення можливих руйнівних наслідків при невідповідальності у передачі через них інформації та звернення уваги на публікації хибної інформації.

Своєчасна евакуація дозволяє підприємствам відновлювати роботу та підтримувати економіку. Одним з прикладів евакуйованого підприємства, яке відновило роботу, виступає северодонецький ресторан «Стойка». Ресторан переїхав до міста Дніпро разом з усім персоналом та обладнанням, яке можливо було евакуювати. Важливу роль у відкритті цього закладу зіграли соціальні мережі, завдяки яким Стойка змогла після відкриття швидко набирати клієнтів та почати працювати на економіку. Завдяки таким соцмережам як Фейсбук «Стойка» надала безкоштовне оголошення про своє відкриття та вказала поточне місцезнаходження. Розповсюдженню цього оголошення посприяв факт наявності Фейсбука у багатьох людей, котрі розповсюджували цю інформацію й серед тих, хто соцмережами не користується.

Це лише один з багатьох прикладів підприємства, стати до роботи якому допомогло використання соцмереж у Інтернеті. Розповсюдженість месенджерів та

соціальних мереж відіграє дуже велику роль у воєнний час, дозволяючи оперативно та без зайвих перешкод відновлювати та нарощувати базу клієнтів. Завдяки соцмережам підприємства та ФОПи можуть швидко приступати до роботи після переїзду, надаючи робочі місця та підтримувати економіку держави. Інформація в Інтернеті розповсюджується швидко, а під час війни це приймає вкрай важливу роль, бо більшість інформації та допомоги отримується завдяки соцмережам.

Також варто відзначити важливий факт – завдяки соцмережам ефективно працює й волонтерський рух. Волонтери координують видачі гуманітарної допомоги, доступ до послуг або інформацію про евакуацію, користуючись соціальними мережами та месенджерами. Всесвітні організації, такі як ООН, також організують допомогу завдяки й соцмережам. Тимчасово переміщені особи завдяки соціальним мережам швидше дізнаються про можливості знайти роботу, підтримку від держави, зв'язуються з рідними та близькими та отримують різноманітну допомогу.

Органи державної влади, як місцеві так і головні, також використовують соціальні мережі для інформування населення та допомоги. Рішення щодо кредитування переміщених підприємств, допомоги ВПО та інформування про поточний стан та виконання роботи також розповсюджується завдяки використанню соціальних мереж. Окрім органів місцевої влади інформаційним забезпеченням населення займаються й приватні особи. Формуються місцеві групи або канали у месенджерах, у яких оперативно надається інформація про стан у області або місці, яку повідомляють самі жителі.

Але окрім допомоги соціальні мережі виконують роль поля бою у інформаційній війні. З початку війни з РФ у соцмережах з'являється дуже багато фейків - хибної інформації, націленої на оману або видачу неіснуючої інформації за правдиву з ціллю підриву моралі та бойового духу, або з ціллю підводити жителів до зради та колаборації з окупантом. Інформаційна війна не менш важлива, ніж фізична, та потребує багато зусиль для боротьби з фейками, виявлення колаборантів та ворожих пропагандистів.

Окрім ворожої пропагандистської роботи варто відзначити й те, яку інформацію передають офіційні та неофіційні джерела новин та інформації з України. Будь яка інформація може бути використана ворогами для своїх цілей та віддалити перемогу. Офіційні джерела новин періодично розповідають про те, яке озброєння та коли може бути надано Україні, яке вже є та як використовується. Деякі військовослужбовці також іноді викладають у соцмережі інформацію о том, як працює нове озброєння по окупантам. Цієї інформації небагато, але вона є. Джерела новин та більшість каналів та груп у соцмережах відкриті для кожного, а виявити, звідки той чи інший користувач без спеціальних інструментів важко, тому є висока вірогідність того, що росіяни стежать за нашими новинами завдяки месенджером та соцмережам та дізнаються про те, яке озброєння в нас є та де воно може бути. Розповсюдження цієї вкрай важливої для перемоги інформації дозволяє окупантам краще розуміти наші можливості та протидіяти ним.

Окупанти також періодично знімають роботу своїх військ, завдяки цьому під Северодонецьком було знищено 240 мм міномет, котрий було показано російським репортером на бойовій позиції. Це не єдиний випадок, але важливо розуміти, що будь-яка інформація у соцмережах може стати вкрай ефективною та небезпечною зброєю.

Соціальні мережі у період війни відіграють критичну роль для інформування населення о поточних подіях, допомозі, дозволяють швидше ставати до роботи

евакуйованим підприємствам та підтримувати національну економіку, без якої перемога неможлива, але й несуть загрозу як інформаційну, так і можуть призводити до фізичних втрат.

Тому вкрай важливо посилювати контроль над соціальними мережами задля попередження публікації цінної інформації, зокрема результатів та подій військового значення та більш ефективно використовувати їх задля допомоги як громадянам, так і підприємствам. Швидке налагодження роботи підприємства за допомогою соціальних мереж дозволить підтримати економіку якнайшвидше та впливати на економічну безпеку України в цілому.

Джерела

1. Антощак О. Д. Корекція складу елементів режиму регулювання у залежності від проблеми у інтернет-спільноті. *Майбутній науковець – 2018* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю 14 груд. 2018 р., м. Сєверодонецьк. Ч. II / укладач В. Ю. Тарасов. Сєверодонецьк : Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, 2018. С. 181-183.

2. Антощак О. Д. Інтернет-мобінг як клас різновидів стратегічної поведінки у Інтернет-спільнотах. *Стратегічні перспективи розвитку промислових регіонів України в умовах економічної турбулентності* : Всеукр. студент. науково-практ. конф. (Маріуполь, 10 січня 2019 р.) : тези доп. / редкол.: А. А. Меліхов [та ін.]; ДВНЗ «ПДТУ». Маріуполь: ПДТУ, 2019. С. 136-137.

3. Данько Ю.А. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*. 2012, №2. С. 179-184.

4. Коган К. М. Соціальні мережі як елемент нового соціального середовища. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент* : збірник наукових праць / Ред. кол. : Євтух В. Б. (гол. ред.). К.: НВП «Інтерсервіс», 2014. Вип. 16. С. 61-71.

5. Кривуля П. В. Изъяны означения экономической безопасности: состояние, характеристика, свойство или деятельность? *Безпекознавство: теорія та практика економічної безпеки* : Матеріали I-ої Всеукр. наук.-практ. конф. 2013 р. Луганськ: Промдрук, 2013. С. 21-23.

6. Кривуля П. В. Категориальная система показателей отражения возможных эффектов сочетания организационных форм – эффект асиндальности и его составляющие. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*. 2013. № 6 (195). Ч. 1. С. 148-155.

7. Кривуля П. В., Дорошко М. В., Гостєва І. С. Про відношення понять економічної безпеки та економічної результативності: аспекти оцінки якості операційних систем. *Культура народів Причерномор'я*. 2011. № 202. С. 45–51.

8. Кривуля П. В. Рефлексивная экономическая семиотика: система показателей ситуационной диагностики управления предприятием : монографія. Луганськ: Віртуальна реальність, 2013. 562 с.

9. Кривуля П. В. Экономическая безопасность субъектов хозяйственной деятельности – предмет науки синдиники организаций и производной деятельности по предотвращению ущерба. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*. 2013. № 10 (199). Ч. 1. С. 99-109.

10. Третяк В. В., Гордієнко Т. М. Економічна безпека: сутність та умови формування. *Економіка та держава*. 2010. № 1. С. 6-8.

ПРО ЗАВДАННЯ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ АГРЕСІЇ РФ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Бондар В. С., к.ю.н, доцент,

Яковенко М. О., к.ю.н., доцент

Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Анотація. Доповідь присвячена діяльності органів досудового розслідування в умовах подолання наслідків агресії РФ на деокупованих територіях. Розглянуто ключові аспекти організації діяльності підрозділів слідства та дізнання у частині проведення стабілізаційних заходів. Проаналізовано нормативне регулювання відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Розроблено відповідні організаційно-тактичні рекомендації, а також теоретичні положення, спрямовані на вдосконалення нормативно-правового регулювання досліджуваного інституту.

Постановка проблеми. Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення по-ряду здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 14 квітня 2022 року № 2201-ІХ Розділ ІХ-1 КПК України доповнено ст. 615-1 «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану». Дані питання актуалізувалися в Україні через збройну агресію російської федерації. Водночас, станом на сьогодні триває деокупація, реінтеграція та відновлення територіальної цілісності України, захисту прав та інтересів громадян України, подолання наслідків і відшкодування шкоди, завданої державі Україна, її громадянам та юридичним особам у зв'язку зі збройною агресією та тимчасовою окупацією російською федерацією частини території України.

Проте, механізм відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження та діяльності органів досудового розслідування на деокупованих територіях потребує розробки з наукових позицій.

Станом на 16 вересня 2022 року Міністерством внутрішніх справ (далі – МВС) на Харківщину спрямовано більше однієї тисячі працівників поліції. Особовий склад зосереджено за основними напрямками поблизу населених пунктів: Балаклея, Ізюм, Шевченкове, Вовчанськ. Організовано 16 пунктів контролю та 21 блок-постів. Створено більше 30 слідчо-оперативних груп (далі – СОГ), діяльність яких спрямована на виявлення та документування кримінальних правопорушень, вчинених під час окупації, як з боку представників окупаційних військ, так і громадян України. У період менше ніж за тиждень органами досудового розслідування Національної поліції України було розпочато 204 кримінальних проваджень, пов'язаних із вчиненням військових злочинів та колабораційною діяльністю окремих громадян України.

Далі. Доктриною визначено, що основною умовою реалізації змагальності у кримінальному провадженні є забезпечення процесуальної рівності сторін, що не потребує наділення обвинувачення та захисту однаковими процесуальними правами, але вимагає дотримання балансу процесуальних можливостей сторін кримінального провадження. Проте запропонований законодавцем механізм відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження не гарантує особі ефективної реалізації її конституційного права на судовий захист, не відповідає критеріям справедливості та

співмірності (пропорційності), не забезпечує справедливого балансу між публічними інтересами (інтересами органів досудового розслідування) та приватними інтересами (інтересами потерпілого та сторони захисту), дотримання вимог процесуальної дієвості та ефективності, швидкості процесу. Процесуальні можливості потерпілого та захисника щодо складання відповідного клопотання не забезпечують реалізацію змагальності у кримінальному провадженні в повному обсязі, крім того є невизначеними строки та порядок розгляду клопотання.

Формулювання цілей. Метою доповіді є виявлення проблемних питань організації органів досудового розслідування в умовах подолання наслідків агресії російської федерації на деокупованих територіях та нормативного регулювання відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження та формування відповідних організаційно-тактичних рекомендацій, а також теоретичних положень, спрямованих на вдосконалення нормативного регулювання відповідного кримінального процесуального інституту.

До *процесуальних форм* взаємодії органів досудового розслідування з уповноваженими оперативними підрозділами, на нашу думку, слід віднести:

1) письмове доручення слідчого, дізнавача, прокурора відповідним оперативним підрозділам органів Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, органів Державного бюро розслідувань, органів Бюро економічної безпеки України, органів Державної прикордонної служби України, органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України (ч. 3 ст. 40-1, ч. 4 ст. 40, ч. 3 ст. 41 КПК України), письмове доручення детектива або прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (ч. 1 ст. 41 КПК України) підрозділу детективів, оперативно-технічному підрозділу та підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій: а) за місцем проведення досудового розслідування (п. п. 3, 4, 5, 17, 19 ч. 2 ст. 36, п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК); б) поза місцем проведення досудового розслідування (ч. 6 ст. 218 КПК). Законодавець у ст.ст. 40, 40¹ та 41 КПК України не визначає жодних обмежень щодо переліку слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій, які можуть бути доручені працівникам оперативних підрозділів. Проте такі обмеження містяться в інших положеннях кримінального процесуального законодавства¹. Тому слідчий або дізнавач, перш ніж надавати доручення щодо проведення відповідної слідчої (розшукової) дії, повинен встановити, чи не порушує таке доручення положень закону. Водночас, виходячи з правових позицій Верховного Суду, можна зробити висновок, що слідчі (розшукові) дії можуть проводитись виключно слідчим, дізнавачем або прокурором у тих випадках, коли існує пряма вказівка на таких учасників кримінального провадження, а передоручати їх проведення оперативним підрозділам не допускається. Зрозуміло, що подібний висновок протирічить практиці залучення працівників оперативних

¹ При цьому об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду в своїй постанові пояснила, що за змістом ч. 1 ст. 236 КПК України виконання ухвали слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи покладається особисто на слідчого чи прокурора і не може бути доручене в порядку п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України відповідним оперативним підрозділам (навіть якщо вони включені в групу слідчих або прокурорів). Якщо обшук проводять інші особи, окрім слідчого та прокурора, то слід вважати суттєвим порушенням умов обшуку, результати такого обшуку відповідно до вимог статей 86, 87 КПК України не можуть бути використані при прийнятті процесуальних рішень, і суд не може посилається на них як на доказ при ухваленні обвинувального вироку (Постанова ОП ККС ВС у справі № 663/820/15-к (провадження № 51-2075кмо20)).

підрозділів до відповідних слідчих (розшукових) дій. Через це кримінальне процесуальне законодавство має бути вдосконалено. Початком даної форми взаємодії є момент отримання доручення, а закінченням – виконання в указаний в дорученні строк.

Ситуація із залученням працівників оперативних підрозділів до негласних слідчих (розшукових) дій є дещо іншою. Згідно з ч. 6 ст. 246 КПК України, проводити НС(Р)Д має право слідчий, який здійснює досудове розслідування кримінального правопорушення, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи відповідних органів правопорядку. На відміну від гласних слідчих (розшукових) дій, в КПК України існує пряма вказівка на можливість самостійного проведення оперативними підрозділами негласних слідчих (розшукових) дій. Порядок надання і виконання доручень регламентується розділом III «Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» [16].

У зв'язку з наведеним пропонуємо наступне.

1. До слідчо-оперативних груп включити працівників структурних підрозділів слідства (дізнання) та кримінальної поліції, які до 24 лютого 2022 року працювали у складі відповідних територіальних органів поліції, що обслуговували вищевказані території, за умови якщо ці поліцейські продовжили проходити службу на відповідних посадах в органах поліції. Якщо вказані співробітники були переведені до інших територіальних органів поліції, тоді їх слід відрядити, а зазначена група має бути створена як міжрегіональна за правилами передбаченими Інструкцією з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженою наказом МВС № 575 від 7 липня 2017 року. Підставою створення такої СОГ має бути наказ Голови Національної поліції України або його заступника – начальника Головного слідчого управління. Контроль за її роботою покладатиметься на Головне слідче управління Національної поліції України. Переконані, такий підхід має бути запроваджений через те, що залучення кадрів, які добре орієнтуються в оперативній обстановці на конкретних територіях, позитивно відзначиться на якості роботи цих груп.

2. На першому етапі відновлення кримінальної юстиції на деокупованих територіях вельми актуальним питанням є поновлення кримінальних проваджень, які в силу різних причин не закінчені та були залишені в захоплених окупантами приміщеннях.

Під втратою матеріалів кримінального провадження слід розуміти зникнення (загублення, знищення, викрадення) частини матеріалів провадження (справи) або всього провадження. Втратою матеріалів провадження потрібно вважати і втрату окремими документами ознак документів. Відновлення втраченого провадження може розглядатися як: 1) інститут процесуального права, регламентований розділом VII КПК України); 2) процес здійснення судочинства, залежно від юрисдикції; 3) конкретне провадження (матеріали провадження).

Якщо вести мову про відновлення втрачених матеріалів як специфічний вид провадження поява в КПК України даного інституту є позитивним кроком. Водночас доповнення Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 14 квітня 2022 року № 2201-IX Розділу IX-1 КПК України статтею 615-1 «Відновлення втрачених матеріалів кримінального

провадження в умовах воєнного стану» не забезпечило процесуальної рівності сторін кримінального провадження та її практичної реалізації в контексті забезпечення балансу процесуальних можливостей потерпілого та сторони захисту при поданні клопотання про відновлення, а також строків та порядку розгляду зазначеного клопотання. Зазначені недоліки піддані слушній критиці І.В. Гловюк [3, с. 3-8] та Г.К. Тетерятник [1].

Якщо вести мову про відновлення конкретних матеріалів провадження, то в процесі відновлення функціонування органів правопорядку на звільнених територіях (за умови проведення повного зачищення територій від противника, розмінування всієї прилеглої місцевості та після того як буде здійснено відповідні поліцейські та контррозвідувальні заходи) крім слідчо-оперативних груп мають бути створені **спеціальні інвентаризаційні комісії**, до складу яких можуть входити працівники органів прокуратури (процесуальні керівники), керівники органів досудового розслідування (їх заступники), представники органів Державного бюро розслідувань (далі – ДБР), працівники підрозділів інформаційно-аналітичного забезпечення та режимно-секретних відділів. Після створення зазначеної комісії відразу має бути формалізований порядок, строки, форма і дата доповіді про результати проведення інвентаризації всіх тих матеріалів, які імовірно будуть виявлені у зачищених приміщеннях відділів поліції, у тому числі у місцях колишнього розташування «органів правопорядку» окупаційної влади, які виконували поліцейські функції на момент окупації. Як свідчить практика, такими розташуваннями зазвичай є будівлі захоплених районних відділів поліції та Служби безпеки України (далі – СБУ) (Балаклея, Ізюм, Вовчанськ, Лиман).

Подальша робота цих комісій має відбуватися у відповідності із заздалегідь розробленим планом з врахуванням положень Інструкції з організації обліку та руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Національної поліції України від 14 квітня 2016 № 296. Наведений план має бути погоджений відповідними керівниками органів прокуратури та досудового розслідування. У письмовому дорученні керівництва про проведення інвентаризації слід чітко визначити єдиний порядок виявлення, зберігання та систематизації знайдених матеріалів кримінальних проваджень та речових доказів.

Під час обстеження приміщень, де проводитиметься інвентаризація, слід мати на увазі, що за необхідності слідчим Національної поліції України або ДБР у будь-який момент може бути прийняте рішення про проведення огляду місця події, в ході якого підлягатимуть вилученню окремі документи та речові докази, що мають значення для досудового розслідування, уже розпочатих кримінальних проваджень щодо осіб, які ймовірно співпрацювали з окупаційною владою.

Під час роботи даної інвентаризаційної комісії мають також звертатися наявність кримінальних проваджень за Єдиним реєстром досудових розслідувань (далі – ЄРДР), списками, наданими підрозділом інформаційного забезпечення відповідних ГУНП, журналом – реєстром кримінальних проваджень та книгами обліку слідчої роботи кожного слідчого. У зв'язку з цим необхідно вивчати попередні акти інвентаризацій (у тому числі їх електронних примірників), супровідні листи, що відображають рух кримінальних проваджень (за умови, якщо їх вдалося евакуювати в паперовому вигляді або принаймні, якщо вони збереглися на електронних носіях), журнали вихідної кореспонденції підрозділів документального забезпечення, режимних секретних підрозділів, контрольно-наглядові справи кримінальних проваджень (у тому числі їх електронних варіантів) та наглядових проваджень органів прокуратури

(за їх згодою).

3. Наступним не менш важливим питанням щодо повернення української правової системи на звільнених територіях відповідно до законодавства України є захист місцевих мешканців від протиправних посягань, відновлення порушених прав громадян та забезпечення принципу невідворотності покарання. Передусім йдеться про розслідування кримінальних правопорушень, що вчинялися у період окупації як з боку комбатантів військ російської федерації, так і звичайними місцевими мешканцями. Усі громадяни України, які перебували на окупованих територіях мають бути попередньо опитані. У разі отримання інформації, що містить ознаки кримінального правопорушення, слідчим (дознавачем) невідкладно приймається рішення в порядку статті 214 КПК України. Якщо за вказаним фактом попередньо вже розпочато досудове розслідування, про вказані відомості та особу, яка їх надала, повідомляється керівник органу досудового розслідування, який очолює підрозділ, що обслуговує територію, де було вчинено вказане протиправне діяння, для того щоб в подальшому відповідні матеріали були спрямовані за належністю.

4. Під час обстеження приміщень, в яких розташовувалися так звані «органи поліції» чи «комендатури», слід бути готовими до того, що величезний масив криміналістично значущої інформації може міститися в актах (документах), які були складені представниками окупаційної влади. Для належної організації роботи у цій сфері передусім мають бути створені спеціалізовані (міжвідомчі) слідчо-оперативні групи (з числа працівників органів прокуратури, Національної поліції України, Головного управління розвідки та СБУ), які забезпечуватимуть інформаційно-аналітичну роботу у наведеному напрямку. У разі виявлення у зазначених джерелах інформації відомості щодо обставин, що свідчать про вчинення кримінальних правопорушень за українським законодавством, слідчі або прокурори (бажано з числа учасників цієї міжвідомчої СОГ) зобов'язані, відповідно до ч. 1 ст. 214 КПК України будуть внести вказані відомості до ЄРДР та розпочати окреме розслідування. Однак, постає справедливе питання, а яке доказове значення цих матеріалів і чи можливо їх використовувати для обґрунтування обвинувальної тези.

Законодавець частково відмовився від суворої процесуальної форми збирання всіх доказів, що є, безперечно, прогресивним кроком. Утворені штучні формальності не можуть бути перешкодою у встановленні фактів і обставин, що входять в предмет доказування (ст. 91 КПК). Головне – необхідно гарантувати дотримання прав і свобод людини [7]. «Докази, підкреслює М. Є. Шумило, можуть бути такими, якщо вони отримані незабороненими способами. Відповідно до цього в законодавстві повинні бути унормовані надійні гарантії їх допустимості і перевірки у форматі змагального судового розгляду» [21, с. 172-178].

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 84 КПК України докази повинні бути отримані у передбаченому законом порядку, який передбачає: наявність підстав прийняття рішень; присутність певного кола учасників, які мають права та діють на законних підставах; роз'яснення їх прав та обов'язків; послідовність дій; фіксацію результатів дії; підписи уповноважених осіб та можливість внесення до протоколу змін, доповнень та зауважень.

Очевидно, що всі дані, які містяться в документах, складених представниками окупаційної влади, мають бути перевірені відповідно до правил кримінального процесуального доказування. Наведені документи не можуть бути джерелами доказів, проте інформація в них підлягає ретельному аналізу на предмет виявлення ознак кримінального правопорушення, що може мати слідчий чи оперативний інтерес. З

приводу окремих документів окупаційної влади про реєстрацію юридично-значущих фактів таких як народження або смерті людини, медичних діагнозів, довідки про звільнення з місць несвободи тощо, вважаємо за доцільне звернутися до існуючої практики. Зважаючи на такий підхід Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (Інформаційний лист від 11 квітня 2017 року №9-697/0/4-17 «Щодо використання у судових рішеннях формулювань, що відображають місце настання фактів, які мають юридичне значення») звернувся до голів апеляційних судів областей, Апеляційного суду міста Києва про рекомендацію визнання належними та допустимими доказів на підтвердження факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України. Однак, у цьому документі зауважується на тому, що при позначенні місця настання певного факту відсутні підстави використовувати такі формулювання, як «Донецька народна республіка (територія, невідконтрольна державній владі України)», «Донецька народна республіка, яка є тимчасово окупованою територією», «самопроголошена Донецька народна республіка» тощо. З огляду на зазначене можемо констатувати, що в судовій практиці, зокрема в кримінальному судочинстві, вже існують непоодинокі прецеденти, коли судом застосовувалася вказана юридична формула.

Таким чином, слід враховувати, що документи, оформлені органами та установами, які знаходилися під контролем окупаційної влади, цілковито можуть братись до уваги сторонами кримінального провадження, але при тому вони мають оцінюватись лише разом з іншими доказами в їх сукупності та взаємозв'язку. З цього випливає, що всі ці документи в обов'язковому порядку мають підтверджуватись результатами проведених слідчих (розшукових) дій у відповідності з чинним законодавством України. Таку позицію необхідно передусім розглядати у контексті захисту прав мешканців окупованої території, а ніяким чином не як визнання юрисдикції окупаційної влади. Всі документи, видані владою країни агресора можуть бути визнані такими лише за наявності відповідної ухвали суду. Тож, на нашу думку, з метою налагодження системної роботи щодо виокремлення таких джерел доказів, які мають виняткове значення для слідства необхідно розробити чіткі інструкції для органів правосуддя, прокуратури, слідства та дізнання щодо належної організації та порядку оформлення відповідних матеріалів в межах кримінального провадження з подальшою можливістю передачі їх до суду.

5. Наступним вельми актуальним питанням є проведення перевірок щодо причин смерті людей, померлих у період тимчасової окупації. За інформацією голови Національної поліції України Ігоря Клименка на деокупованій території Харківської області виявлено тіла майже 50 загиблих цивільних осіб, а також місця масового поховання з орієнтовною кількістю 445 могил, у багатьох з яких виявлені тіла, одягнені у військовий однострій та знаками розрізнення збройних формувань України. За дорученням керівництва МВС до вказаних місць спрямовано 10 мобільних лабораторій біологічних досліджень. Однак, на наш погляд, враховуючи масштабність усіх цих заходів, мають бути створені спеціальні групи, до складу яких входитимуть як працівники органів досудового розслідування, прокуратури, судово-експертних установ, так і особи, які діють у відповідності з постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2022 року № 698 «Про деякі питання забезпечення вилучення, передачі та репатріації тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку із збройною агресією проти України забезпечення вилучення, передачі та репатріації тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку із збройною агресією проти України». Йдеться про спеціальні групи осіб, які виконують гуманітарну місію, спрямовану на

вилучення тіл (останків) осіб, померлих (загиблих) у зв'язку із збройною агресією проти України. До складу таких спеціальних груп в якості факультативних учасників можуть входити компетентні суб'єкти – уповноважені особи місцевих адміністрацій, органів місцевого самоврядування, Міноборони, Збройних Сил, Національної гвардії, Національної поліції, ДСНС, МОЗ, СБУ (за згодою), органів прокуратури (за згодою), а також за згодою – судово-експертних (медичних) служб, громадських і релігійних об'єднань, благодійних організацій, міжнародних гуманітарних організацій. Головною метою роботи наведених СОГ має бути з'ясування обставин та причин смерті всіх без винятку людей, померлих в період окупації.

Разом з тим, відповідно до Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України, затвердженого наказом МВС України, МОЗ України, ОГП від 09 березня 2022 року № 177/450/46, в якості офіційної інформації про причини смерті людини за відсутності висновку судово-медичного експерта можливо розглядати лікарське свідоцтво про смерть за формою № 106/о або «фельдшерська довідка про смерть» за формою № 106-1/о. Таким чином, під час огляду останків померлих на деокупованих територіях слід спершу вилучити всі ці довідки, які імовірно були оформлені за фактами смерті людей, виявлених у цих масових похованнях.

На початку окупації певний час на захоплених територіях працювали заклади охорони здоров'я України, керуючись при цьому наказом МОЗ України від 1 березня 2022 року № 390 «Деякі питання встановлення факту смерті людини» (наказ втратив чинність згідно з наказом МОЗ України від 30 серпня 2022 року № 1570), відповідно до якого на період дії воєнного стану на території України та у разі неможливості виконання окремих функцій органів державної влади на окремих адміністративно-територіальних одиницях у зв'язку з триваючими бойовими діями: у випадку відсутності можливості (відсутність можливості взаємного інформування протягом 3-ох годин та більше) дозволялося захоронення тіл за умови: обов'язкового огляду трупа на місці його виявлення з оформленням відповідного протоколу (опису трупа із зазначенням трупних явищ та характеру і локалізацій тілесних ушкоджень); проведення фотофіксації ушкоджень у випадку наявності (у випадку наявності ознак насильницької смерті) як обов'язкового доповнення до опису ушкоджень; у випадку невпізнаного (неідентифікованого) трупа та відсутності можливості проведення судово-медичної експертизи, а також описати антропометричні дані трупа, описати словесний портрет, зробити портретну фотографію та зазначити особливі прикмети (зубну формулу, наявність татувань тощо); копії заповнених документів разом з заповненою довідкою про причину смерті мали зберігатися у закладі охорони здоров'я до окремого розпорядження. Відповідно органам досудового розслідування після поновлення української влади слід вжити всіх заходів щодо пошуку всіх цих документів з метою їх подальшого використання в якості доказів під час перевірки причин смерті людини на період окупації.

Разом з тим керівники структурних підрозділів з питань охорони здоров'я мають інформувати органи та підрозділи Національної поліції України і прокуратуру України про кількість встановлених фактів смерті людини, шляхом надсилання їм копій протоколів огляду трупів разом з фотознімками (на паперових носіях або з використанням електронної пошти).

Таким чином, під час проведення перевірки фактів смерті людини за усіма виявленими цими похованнями попередньо необхідно провести комплексні заходи

щодо збору та систематизації вищенаведених джерел інформації. Для цього повинні бути залучені відповідні представники МОЗ України, а за можливості включити їх до складу спеціалізованих груп.

Висновки. Нами здійснено систематизацію окремих завдань органів досудового розслідування в умовах подолання наслідків агресії РФ на деокупованих територіях, водночас це є лише першим кроком у подібних наукових розвідках конче потрібних практичним працівникам. Тому запрошуємо всіх охочих до дискусії.

Джерела

1. Teteriatnyk H. Legal adjusting or proceeding in the lost materials of criminal case in conditions of emergency legal regime. *European Reforms Bulletin: international scientific peer-reviewed journal: Grand Duchy of Luxembourg*. 2020. № 2. P. 83-87.

2. Бондар В. (2022). Взаємодія органів досудового розслідування з підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність у виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*, 1(97), 190-206. <https://doi.org/10.33766/2524-0323.97.190-206>.

3. Гловюк І.В. Деякі питання тлумачення статті 615-1 КПК України. *Організаційно-правові аспекти взаємодії правоохоронних та судових органів під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з військовою агресією РФ проти України*: матер. Науково-практичного семінару (м. Дніпро, 30 квітня 2022 р.). Дніпро: Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2022. С. 3-8.

4. Захарова О. Відновлення втраченого провадження: порівняльний огляд українського процесуального законодавства. *National Law Journal*. Decembrie. 2016. С. 120-125.

5. Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: затв. наказом МВС України від 27.04.2020 № 357. Верховна Рада України: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>.

6. Інструкція про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 6 лип. 2017 р. № 570. Верховна Рада України : URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>.

7. Інформаційно-довідкове забезпечення кримінальних проваджень: підруч. / за заг. ред. Бірюкова В. В. [В. В. Бірюков, В. Г. Хахановський, В.С. Бондар, С. В. Шалімов]. К. : «Центр учбової літератури», 2014. 288 с.

8. Кримінальний процес : підруч. / Кол. авт. ; кер. авт. кол. д-р юрид. наук, доц. О.Ф. Кобзар. У 2-х ч. Ч. 2. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 216 с.

9. Лазукова О. В. Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.09. Харків, 2018. 263 с.

10. Малахова О.В. Питання розподілу тягаря доказування між сторонами кримінального провадження. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 10/1. Т. 2. С. 161-163.

11. Навроцька В.В. Проблемні питання правового регулювання відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3. С. 221-231.

12. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України (станом на 03 травня 2022) / Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. 80 с. URL: <http://dSPACE.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/4783>.

13. Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: затверджене Наказом Офісу Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298. Верховна Рада України: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>.

14. Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України: затверджено наказом МВС України 20 травня 2020 року № 405/зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03 червня 2020 року за № 491/34774.

15. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07.07.2017 № 575. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.

16. Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Інструкція, затв. спільним наказом ГПУ, МВС України, СБ України, Міністерством фінансів України, Адміністрацією ДПС України та Міністерством юстиції України від 16.11.2012. № 114/1042/516/1199/936/1681/51. Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.

17. Тетерятник Г.К. Кримінальне провадження в умовах надзвичайних правових режимів: теоретико-методологічні та праксеологічні основи: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 500 с. URL: <http://dSPACE.oduvs.edu.ua/handle/123456789/3057>.

18. Ткаченко Є.А. Неформальні практики у відновленні втрачених матеріалів кримінальних проваджень та можливі шляхи їх вирішення. *Питання боротьби зі злочинністю*. Вип. 36. 2018. С. 171-183.

19. Шумило, М. Є. Гносеологічна і процесуальна природа доказів у КПК України. *Кримінальне провадження: новації процесуальної теорії та криміналістичної практики*: матеріали міжн. наук.-практ. конференції, 18-19 квітня 2013 року, м. Сімферополь-Алушта / відпов. ред. М. А. Михайлов, Т.В. Омельченко; Таврійський нац. ун-т імені В. І. Вернадського. Сімферополь: ДІАЙПІ, 2013. С. 172-178.

ЦІЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЇХ ПРІОРИТЕТНІСТЬ В УКРАЇНІ

Ганускова О. О., здобувачка 4 курсу бакалавріату

Науковий керівник: старший викладач Бровендер О. О.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Цілі сталого розвитку – працюють у дусі партнерства і прагматизму, та спрямовані на правильний вибір з метою стабільного підвищення якості життя для майбутніх поколінь. Вони містять чіткі орієнтири та цільові показники, які всі країни мають запровадити відповідно до власних пріоритетів та екологічних проблем світу загалом [3].

Головна мета ЦСР – це підвищення рівня життя для майбутніх поколінь,

шляхом партнерства, згуртованості та активних шляхів, які направлені на сталий розвиток в подоланні екологічних проблем, проблем бідності, рівності, справедливості, тощо. В світі, цілі сталого розвитку називають «глобальними цілями», тому що вони мають бути в пріоритетах виконання для усіх країн світу [3].

Головні пріоритети ЦСР – це позитивні зміни для людства й планети в подоланні деяких нагальних проблем, з якими стикається сьогоденний світ: воєнні конфлікти, кліматичні зміни, забруднення навколишнього середовища, проблеми пов'язані з бідністю та голодом, тощо [3].

Організація об'єднаних націй трактує дану ціль, як «Сприяння побудові мирного та інклюзивного суспільства задля сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях» [2].

Більшість ключових ініціатив пов'язаних з цією Ціллю сталого розвитку знаходяться у Луганській області - 223 ініціативи. На другому місті знаходиться Донецька область – 124 ініціативи. [2]. Для даних областей ця ціль стала пріоритетною ще з 2014 року під час окупації частин територій Донецької і Луганської областей.

Для досягнення цілі сталого розвитку №16 потрібно, щоб було зроблено низька задач, які мають свої індикатори, а саме:

1. Скоротити поширеність насильства
2. Збільшити виявлення постраждалих від торгівлі людьми та всіх форм експлуатації
3. Підвищити рівень довіри до суду та забезпечити рівний доступ до правосуддя
4. Зміцнити систему запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та поширення зброї масового знищення
5. Скоротити незаконний обіг зброї, боєприпасів та вибухових матеріалів
6. Скоротити масштаби корупції
7. Підвищити ефективність діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування
8. Відновити територію, постраждалу від конфлікту (Донбас)
9. Зміцнити соціальну стійкість, сприяти розбудові миру та громадській безпеці (конфліктне та постконфліктне врегулювання) [1, с. 115-116].

Україна почала потроху виконувати завдання для досягнення цієї цілі, були значні досягнення в деяких х низ, але з 24.02.2022 лютого в Україні почалася повномасштабна війна на території України, що повернула нас на початок і тепер потрібно починати усе з самого початку, тому ціль сталого розвитку №16 «Мир і справедливість» - є однією із пріоритетних цілей для досягнення України. .

ВИСНОВОК: Україна могла і зможе досягти ціль сталого розвитку №16 «Мир і справедливість», але для того щоб почати роботу майже з 0, потрібно в першу чергу здобути перемогу на фронті, повернути всіх військових додому, надати населенню соціальну підтримку, провести соціальну реабілітацію і вже після цього можна продовжувати роботу з максимальною силою для досягнення цілі сталого розвитку № 16. Дана ціль є пріоритетною і важливою для функціонування демократичної держави, вона позитивно вплине на людство і

вирішить більшість катастроф зробивши світ добрішими.

Джерела

1. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України Національна доповідь Цілі Сталого розвитку; України 2017 р., 174с

2. Офіційний сайт ООН. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs/16>

3. Офіційний сайт ПРООН. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>).

ВПЛИВ БОЙОВИХ ДІЙ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ЗАГРОЗА ВІДНОВЛЕННЮ ТА ПОДАЛЬШОМУ СТАЛОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Какацій С. В., здобувачка 3 курсу бакалавріату

Науковий керівник: к.е.н., доцент Крамчанінова М. Д.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Визначено, що зростаючий масштаб міграційних процесів є значною перешкодою у відновленні та подальшому зростанні економіки України, через вплив на спроможність подальшого організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку регіонів країни.

Україна має стійкий вектор соціально-економічного зростання, який ґрунтується на сукупності її природно-ресурсного, людського, матеріального, технологічного, наукового та освітнього потенціалу, а також на близькості до європейського ринку.

Тим не менш, воєнний конфлікт в Україні торкнувся багатьох сфер політичного, економічного й суспільного життя та постає загрозою для подальшого процесу сталого розвитку. Зокрема евакуація з зони бойових дій різко змінила міграційну ситуацію, як в Україні, так і за межами її кордонів.

До основних факторів, що здійснюють вплив на рівень міграції населення працездатного віку, належать тривалість та інтенсивність бойових дій, та, як наслідок, стан промисловості й цивільної інфраструктури.

Крім того, притік біженців з України має одну важливу особливість. На тих, хто перетинає кордон України з країнами-членами ЄС і Молдовою, одразу розповсюджується положення Директиви про тимчасовий захист [2], що значно спрощує потенційні складнощі, які неминуче виникають при незапланованій міграції. Успішна інтеграція також створює передумови для відмови від повернення до країни виходу. Ця перспектива стає все реальнішою з тривалістю бойових дій, які мають прямий вплив на безпеку та рівень соціально-економічних втрат.

Високий рівень невизначеності, пов'язаний з майбутнім ходом війни, значно ускладнює точну кількісну оцінку можливих наслідків. Однак на основі поточної динаміки УВКБ ООН [3] було зроблено точкову оцінку числа біженців, згідно з якою ця цифра може вирости до 10 мільйонів. Імовірність такого сценарію буде мати вирішальне значення для визначення впливу на робочу силу в Україні.

З 2014-2015 років Україна зіштовхнулася з впливом воєнного конфлікту на економічну ситуацію в окремих регіонах та країни в цілому. Тривожна динаміка ряду

економічних показників стала відображенням впливу військових дій на соціально-економічний розвиток регіонів (Рис. 1.).

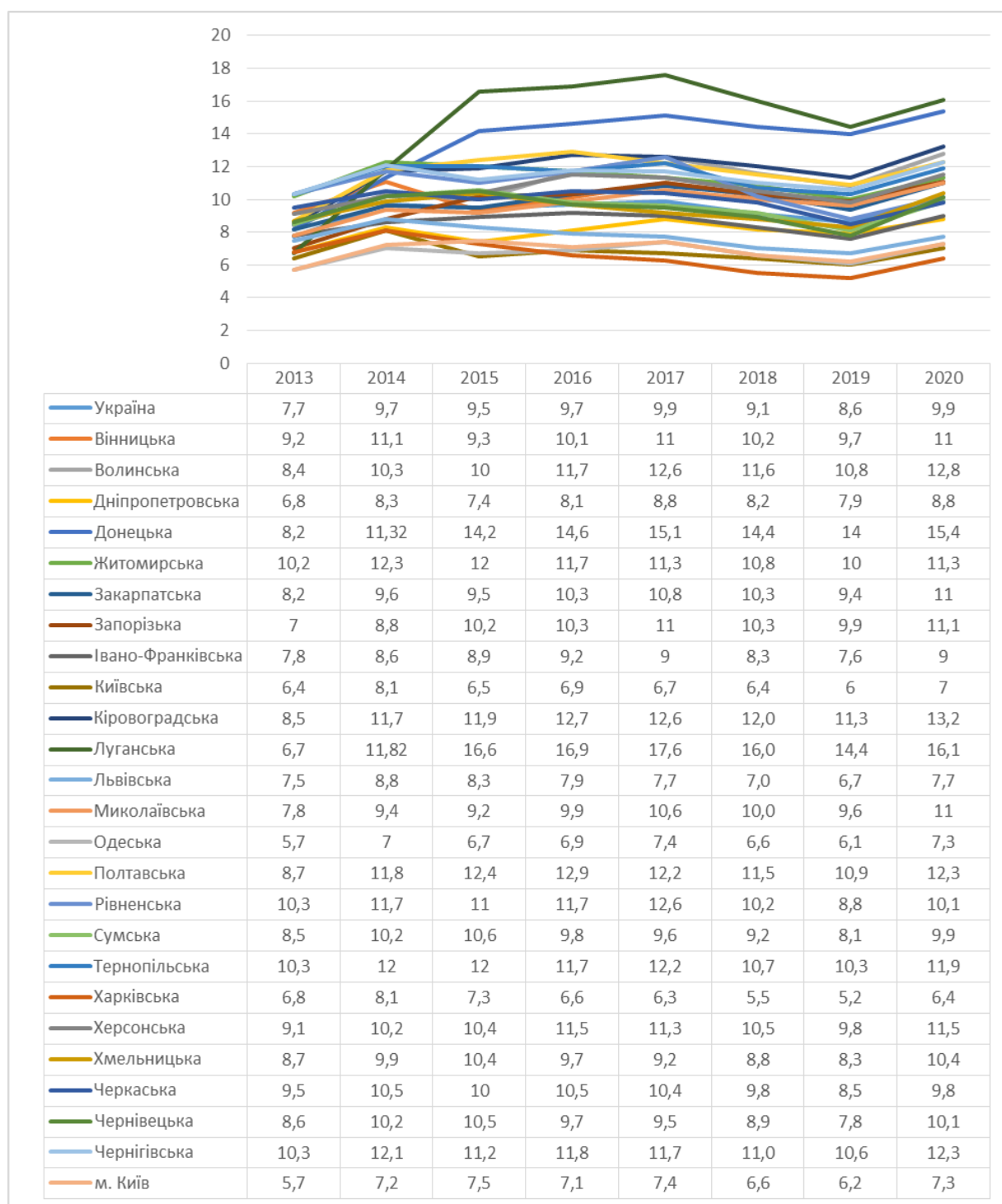

Рис. 1. Рівень безробіття, % за регіонами України

Зокрема найбільша розбіжність показників за рівнем безробіття була досягнення у Луганській (на 8,4%) та Донецькій (на 7,2%) областях. Збільшення рівня безробіття спостерігається саме в найбільш постраждалих через воєнний конфлікт 2014-2015р. регіонах.

Через військові дії на Донбасі, в Луганській області за аналізований період було розміщено найбільшу кількість ВПО. А за інформацією уряду лише за 2 роки (2014-2015рр) було переміщено 89 тисяч осіб.

Зрозуміло, що нерівномірності регіонального розвитку виникли переважно через окупацію частини території та порушенню економічного зв'язку. Результат - постійно зростаючий рівень безробіття, низький ВРП та наявний дохід який призводить до відтоку робочої сили і кваліфікованих кадрів, що в свою чергу спричиняє ще більший дисбаланс у розвитку регіонів.

На жаль, через проходження активної фази війни Росії проти України цей дисбаланс невпинно зростає, впливаючи на спроможність подальшого організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку регіонів України. Очікується, що доля біженців працездатного віку стане вищою при посиленні та затягненні воєнних дій, при цьому деякі працездатні чоловіки зрештою переїдуть, аби приєднатись до своїх родин закордоном на подальших етапах. Таким чином, маємо позитивну кореляцію між часткою біженців працездатного віку та тривалістю війни.

Джерела

1. Ольшанський О. В., Крамчанінова М. Д., Касаткіна М. В. Важливі аспекти забезпечення політики у сфері інноваційного підприємництва в контексті соціально-економічного розвитку регіонів України. Бізнес Інформ. 2021. № 11. С. 275–281. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-11-275-281>.

2. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex:32001L0055>.

3. European Central Bank (ECB). The impact of the influx of Ukrainian refugees on the euro area labour force https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/focus/2022/html/ecb.ebbox202204_03~c9ddc08308.en.html.

4. Державна служба статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Литовченко І. А., Хамчич Т. Ю., курсантки 3 курсу

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бондар В. С.

Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Анотація. На сьогодні Кримінальний кодекс України вже доповнено статтями, які кваліфікують колабораційну діяльність та активно застосовуються, а тому актуальним є роз'яснення її змісту для пересічної особи, яка може стати суб'єктом цього правопорушення.

Законом України № 2108-IX від 03.03.2022 КК України було доповнено статтею 111-1 «Колабораційна діяльність», яка неодноразово піддавалася фаховому аналізу, у тому числі і у аспекті співвідношення з іншими складами кримінальних правопорушень: державною зрадою, пособництвом державі-агресору, виправдовуванням, визнанням правомірною, запереченням збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікацією її учасників, пропагандою війни та ін. (Н. Антонюк, І. Берднік, М. Бондаренко, О. Кравчук, Р. Мовчан, А. Орлеан, Є. Письменський, Н. Стефанів, М. Хавронюк та ін.). У доктрині, на жаль, практично немає праць, присвячених проблемам кримінально-правової кваліфікації

колабораційної діяльності та специфіці доказування цього кримінального правопорушення, крім окремих проблем досудового розслідування та кваліфікації.

До початку повномасштабної російсько-української війни колабораціонізм як такий не був криміналізований в Україні, хоча гостра потреба постала ще у 2014 році, коли росія стала загарбником на частині української державної території. На сьогодні Кримінальний кодекс України вже доповнено статтями, які кваліфікують колабораційну діяльність та активно застосовуються, а тому актуальним є роз'яснення її змісту для пересічної особи, яка може стати суб'єктом цього правопорушення.

15 березня 2022 року набрав чинності Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність», який спрямований на врегулювання одного з найважливіших питань, яке наразі гостро постало перед Україною – питання протидії колабораціонізму.

За порушення закону передбачено різні види покарання від позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років до виправних робіт та арештів (на строк до 6 місяців до 3 років).

Змінами, внесеними до статті 55 Кримінального кодексу України **передбачено покарання, яке полягає у позбавленні права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як основне або додаткове покарання за вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна.** Хотіли б зазначити що це стосується не тільки осіб що на момент факту вчинення правопорушення займали посадові місця, але й обмежує на певний строк тих хто майбутньому вирішить стати держслужбовцем.

ЄДРСР показав, що станом на 15 липня 2022 року було 42 вироків за цією статтею, з них набрали законної сили лише 21. Результати аналізу цих вироків дозволив виокремити питання, які мають бути розглянуті у аспекті кримінально-процесуального доказування та кваліфікації.

- Публічного заперечення здійснення збройної агресії російської федерації проти України у висловлюваннях, публічна підтримка рішення та дії держави-агресора у висловлюваннях, у тому числі в Державних Установах «Харківській слідчій ізолятор» присутності співкамерників;

- публічного, через соціальні мережі Facebook, Однокласники та інші звернення із закликами до підтримки рішень та дій держави-агресора, її збройних сил, окупації, у тому числі з розміщенням відеоматеріалів;

- репости публікацій матеріалів, які містять фейкову інформацію про війну та ЗСУ, заперечення агресії, заклики до підтримки дій та рішень держави-агресора;

- публікації у месенджерах, групах у «Телеграм», матеріалів щодо публічного заперечення здійснення збройної агресії проти України;

- розміщення на відеохостингу «Youtube» коментарів, що закликають до підтримки рішень та дій держави-агресора, підготовка відео з публічними закликами до підтримки рішень та дій рф та окупованої адміністрації держави агресора та викладення його у «ТікТок» у публічний доступ (усі – ч. 1 ст. 111-1 КК України);

- передання приміщення школи представникам незаконних збройних чи воєнізованих формувань (ч. 4 ст. 111-1 КК України);

- ремонт військової техніки збройних сил рф, передання матеріальні ресурси, обладнання, інструменти збройним формуванням держави-агресора (ч. 4 ст. 111-1 КК України).

Відповідно, виникає питання стосовно кваліфікації у аспекті публічного заперечення збройної агресії РФ у контексті ч. 1 ст. 111-1 КК України та ст. 436-2 КК України. Цікаво, що в одному вироку була кваліфікація за ч. 3 ст. 436-2 КК України (поширення матеріалів, у яких міститься виправдовування, визнання правомірною збройної агресії російської федерації проти України, розпочатої у 2014 році, вчинене повторно) та за ч. 1 ст. 111-1 КК України, проте, у інших вироків, де особи створювали відеоматеріали, не було такої кваліфікації. Крім того, є питання щодо кваліфікації у ситуаціях, коли йдеться про публічне заперечення агресії, що передбачено у обох цих статтях КК України, адже, що збройна агресія проти України почалася не у 2022 році, а у 2014.

Ще одною проблемою є те, що формально під кримінальну відповідальність могли підпадати люди, які жодним чином не шкодять Україні, а вимушені працювати у реаліях ТОТ, щоб прогодувати власні родини та підтримувати життєдіяльність своєї громади: наприклад, лікувати хворих або забезпечувати роботу об'єктів критичної інфраструктури. Хотіли б наголосити на тому, що міжнародне законодавство покладає обов'язок на окупаційну державою забезпечити можливістю отримати оплачувану роботу, але яку саме роботу не зазначає.

В розділі 3 Конвенції ст. 50 у частині першій зазначається, що окупаційна держава повинна в співробітництві з державними та місцевими органами влади сприяти належному функціонуванню закладів, відповідальних за піклування дітей та їхню освіту.[3]

Цим самим хочемо наголосити, що саме робота викладачів в освітніх закладах на окупованій території не є колабораційною діяльністю.

Свою думку з цього питання висловлював *представник комітету Верховної Ради з питань безпеки, оборони та розвідки Роман Костенко*

Стовідсотково суворе покарання мають понести військовослужбовці, правоохоронці та представники влади, які перейшли на бік ворога та служать йому, Якщо ж людина не належить до цих категорій, то треба з'ясувати, що саме вона робила та до яких наслідків це призвело. Це стосується рядових працівників різних підприємств, що працюють в захоплених містах і селах.

«Наприклад, якщо вчитель погодився співпрацювати з окупантами, і просто викладає якусь дисципліну, то навряд до нього буде багато питань та претензій. Але якщо ця людина проводила пропаганду, викладала російську історію, або викривляла українську історію, тоді за це має бути покарання», – наголошує Роман Костенко

Наша відмінність від Росії полягає саме в тому, що ми хочемо, щоб закон в нашій державі був один для всіх і працював однаково, щоб покарання було незворотнім.

Важливо звернути увагу і на те, що з 42 вироків лише 1 було ухвалено без застосування консенсуальних процедур. Тобто превалюючими є вироків із застосування консенсуальних процедур. Йдеться про: клопотання прокурора про розгляд обвинувального акту у спрощеному порядку без проведення судового розгляду в судовому засіданні та судовий розгляд обвинувального акту у спрощеному провадженні без проведення судового розгляду в судовому засіданні за відсутності учасників судового провадження (ст. 302, ч. 2 ст. 382 КПК України); застосування цієї процедури можливе за ч. 1 та 2 ст. 111-1 КК України, оскільки ці діяння є кримінальними проступками.

Крім того, застосовується і ч. 3 ст. 349 КПК України, яка дозволяє суду, якщо проти цього не заперечують учасники судового провадження, визнати недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорюються (у разі, якщо ці особи правильно розуміють зміст цих обставин, позиція є добровільною, і за умови роз'яснення їм, що у такому випадку вони будуть позбавлені права оскаржити ці обставини в апеляційному порядку). Обвинувачені свою винуватість визнавали.

Більше того, уклалися і угоди про визнання винуватості (і по ч. 1 ст. 111-1 КК України, і по ч. 4 ст. 111-1 КК України).

Очевидно, що найбільш привабливою для сторони захисту є остання консенсуальна процедура, зважаючи на те, що обвинуваченому призначається узгоджене покарання. Проте, з точки зору публічного інтересу в умовах жорстокої збройної агресії РФ проти Українського народу таку диференціацію процедур пояснити доволі складно. Зокрема, з жодного з вироків за угодами не видно, який був зміст угоди (крім визнання винуватості) (хоча ч. 3 ст. 475 КПК України зобов'язує суд вказати у вирокі зміст затвердженої угоди), та, відповідно, не видно, чи сприяв обвинувачений проведенню кримінального провадження щодо себе чи інших осіб (крім визнання винуватості), запобіганню, виявленню чи припиненню більшої кількості кримінальних правопорушень або інших більш тяжких кримінальних правопорушень, викриттю більшої кількості кримінальних правопорушень, хоча прокурор має оцінити ці обставини, вирішуючи питання про укладення угоди. Разом з тим, те, що мало місце задоволення публічного інтересу у швидкому кримінальному провадженні, сумніви немає, а це також обставина, яку прокурор має оцінити для укладення угоди про визнання винуватості.

Наостанок хочемо зазначити, що все ж таки законодавці потребують деякого часу для конкретизації відповідальності осіб, які залишились на тимчасово окупованій території, бо потрібні більш уточнені ознаки в диспозиції статей Кримінального кодексу України. Для вдосконалення законодавства потрібен час, але відповідальність буде для кожного хто вирішив піти жахливим шляхом – співпрацювати з ворогом.

Отже, за наявною емпіричною базою виявити тенденції у доказуванні за ст. 111-1 КК України доволі складно, зважаючи на те, що у загальному судовому провадженні ухвалено лише 1 вирок. Разом з тим, документи не можуть являти собою показання з чужих слів, адже це суперечить ст. 97 КПК України та може поставити під сумнів загальну справедливість судового розгляду та вплинути на оцінку дотримання ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у разі звернення засудженого до ЄСПЛ. Крім того, тенденцією цих проваджень є застосування консенсуальних процедур.

Джерела

1. Кримінальний кодекс України станом на 24.04.2022 р. (ст. ст. 55, 111-1, 111-2)
2. Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність»
3. Конвенція «Про захист цивільного населення під час війни» Женева 12.08.1949 р.
4. Мовчан Р.О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми: монографія / Р.О. Мовчан. Київ: Норма права, 2022
5. Інтернет-джерела:

6. <https://kanaldom.tv/uk/napryam-vyznachenno-vereshhuk-pro-zaprovadzhennya-kryminalnoyi-vidpovidalnosti-za-otrymannya-ukrayinczyamy-pasporta-rf/>

7. <https://www.radiosvoboda.org/amp/novyny-pryazovya-kolaborant-zminy-zakonodavstvo-koho-pokarayut/31993175.html>

8. <https://www.radiosvoboda.org/a/kolobratsia-pokarannia/31901220.html>

9. <https://www.legalalliance.com.ua/publikacii/ak-ne-stati-kolaborantom/>

ОСОБИСТІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТВОРЕННЯ НЕКОНФЛІКТНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ляшко А. О., здобувачка I курсу магістратури

Науковий керівник: д.психол.н., доцент Лосієвська О. Г.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Представлено аналіз проблеми дослідження у науковій психологічній літературі, теоретично визначено вплив особистісних характеристик здобувачів вищої освіти на створення неконфліктного середовища у закладі вищої освіти, явище неконфліктного середовища як складова успішності організації освітнього простору, конструктивні засоби вирішення конфліктних ситуацій, конфліктологічна компетентність учасників освітнього процесу. Розглянуто вплив розвитку комунікативних навичок на створення безпечного конструктивного середовища у закладі вищої освіти.

Швидко мінливі технології та пріоритети сучасного суспільства показали, що знання власними силами не гарантують людині життєвого успіху. Потік інформації та її доступність призводять до того, що знання старіють швидше, ніж засвоюються. У зв'язку з чим, в даний час знання виступають вже не єдиною метою освіти, а лише засобом, який дозволяє задати певний якісний ресурс формування та розвитку основ конструктивності: конструктивних навичок та конструктивного мислення, що передбачає створення безпечного неконфліктного середовища.

Навчально-виховне середовище закладу вищої освіти передбачає спілкування між здобувачами вищої освіти всередині академічних груп та за її межами, що забезпечує засвоєння набутого досвіду та застосування знань не лише у навчальному процесі, а й у життєвих ситуаціях. Подібна практика є важливим аспектом при вступі молодого фахівця в робочі відносини в новому колективі з правилами і вимогами, що склалися, тобто корпоративної культури. Для того щоб випускник закладу освіти, який починає свою кар'єру, був здатний швидко адаптуватися до колективу, важливо під час навчального процесу формувати в здобувачів вищої освіти неконфліктну взаємодію, культуру поведінки.

Вчені прийшли до висновку, що сучасний здобувач вищої освіти має володіти здатністю аналізувати ситуації міжособистісної взаємодії, вичленивши причини та наслідки їх реакцій та реакцій опонента, а також здатність отримувати досвід із подібних ситуацій.

Несприятливе соціальне середовище в системі освіти негативно впливає на психічний стан людини, призводить до зниження її мотивації до навчання, працездатності, стимулює до виникнення негативних емоційних переживань, викликає зростання агресивності, напруженості.

Важливе завдання закладу освіти – створення безпечного освітнього середовища, здорової обстановки в колективі, своєчасна робота щодо запобігання та регулювання конфліктної взаємодії учасників освітнього процесу [2].

Формування культури неконфліктного середовища в професійну компетенцію дозволить підвищити рівень підготовки здобувачів вищої освіти до професійної діяльності, забезпечить уважне та бережливе ставлення до людини як до особистості на основі гуманістичних принципів, що надасть особливу специфіку, привнесе позитивні характеристики до портрету фахівця.

Аналіз світового та вітчизняного досвіду вирішення проблеми конфліктів свідчить, що роботу з формування культури спілкування, комунікативної компетентності, профілактики конфліктної поведінки необхідно реалізовувати саме в установі освіти, яка нині є ключовим інститутом соціалізації підростаючого покоління [3].

Здобувачам вищої освіти за час навчання необхідно засвоїти професійні знання та вміння, навчитися керувати конфліктними ситуаціями. При цьому особлива увага повинна приділятися таким якостям особистості, як готовність до співпраці та управління конфліктами, вміння вести діалог і знаходити компроміс для вирішення суперечностей.

Конфлікт – явище соціальне, що породжується самою природою суспільного життя. Він безпосередньо висловлює ті чи інші сторони соціального буття, місце і роль людини в ньому [1].

Важливим ресурсом вирішення актуальних проблем у підготовці сучасного фахівця сфери освіти є формування його адекватної поведінки в конфліктній ситуації, заснованою на раціональному виборі стратегії. Стратегія поведінки у конфлікті сприймається як орієнтація особистості стосовно конфлікту, установка певних форм поведінки у ситуації конфлікту. Ця модель заснована на рівні задоволення учасниками конфлікту своїх інтересів та інтересів протилежної сторони. Стиль поведінки у конфлікті збігається за значенням із методом його вирішення і сприймається як манера поводитися, спосіб подолання конфліктного протистояння, вирішення проблеми.

На думку Х. Корнеліуса та Ш. Фейер найвища мета конфлікту – вираження свого інтересу, своїх цінностей, не обмежуючи інтереси та цінності інших учасників. Для забезпечення саме таких відносин інструментом сучасного здобувача вищої освіти є комунікація [1].

Під комунікативними якостями мається на увазі сукупність властивостей, умінь та навичок особистості, що характеризує її ставлення до людей і забезпечує можливість встановлення та підтримки контакту та взаєморозуміння між ними [3]. Якості, необхідні для управління взаємодією з приводу будь-яких відмінностей, можна ділити з різних підстав, наприклад: особистісні, ділові, професійні. Ці якості особливо необхідні для майбутніх компетентних фахівців будь-якого рівня.

Л. Якокка як головну професійну якість учасника освітнього процесу називає комунікабельність: вміння контактувати з людьми [2]. Адже саме слова стають посередниками для людей, вони є засобом взаєморозуміння.

Для успішного застосування ефективних комунікативних технологій більшості людей не вистачає комунікативної стресостійкості та навичок управління конфліктом. З погляду сучасної психології, несвідома частина людини досі сприймає зустріч з іншою людиною як можливий поєдинок [2]. А поєдинок – це, безперечно, стрес. Отже, комунікація – це стресогенна діяльність. Отже, неможливо будувати ефективну

комунікацію, не маючи такої якості, як комунікативна стресостійкість і не вміючи керувати комунікативним стресом.

Уміння правильно, переконливо та красиво комунікувати завжди було показником високої освіченості та культури. Усна мова є одним із найпоширеніших способів взаємодії. Отже, сучасний здобувач вищої освіти повинен досконало володіти мовою, умінням говорити і володіти ораторською майстерністю, а також умінням розбиратися в людях, розуміти їх, розташовувати до себе, а це можливо лише за допомогою комунікативних якостей.

Управління конфліктом є цілеспрямований вплив на процес конфлікту, що забезпечує вирішення соціально значимих завдань. Управління конфліктом – це обмеження протистояння рамками конструктивного впливу на взаємодію людей [1].

Таким чином, комунікативна стресостійкість та здатність керувати конфліктною компонентою комунікації – необхідні складові комунікативної компетентності. Комунікативна компетентність – це орієнтованість у різних ситуаціях, заснована на знаннях та чуттєвому досвіді, здатності ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми завдяки розумінню себе та інших людей при постійному видозміні станів міжособистісних відносин та умов соціального середовища. Це не просто володіння мовою або іншими кодами спілкування, а особливості особистості у триєдності його думок, почуттів, дій, що розгортаються у певному контексті [2]. Щоб досягти рівноправної згоди та ефективного управління конфліктами, потрібен високий рівень розвитку комунікативних якостей. Адже комунікативні риси – головний компонент взаємодії.

Сьогодні стає більш актуальним формування конфліктологічних компетенцій у всіх учасників освітнього процесу. Аналіз існуючої ситуації в системі вищої освіти показує, що майбутні фахівці не відповідають тим вимогам, які до них висуває сучасна професійна сфера в умовах конфліктогенної ситуації. Сприятливий психологічний клімат у колективі, зниження впливу конфліктогенних факторів, що існують в освітньому середовищі, облік особистісного компонента учасників суперечки сприятимуть гармонійному розвитку особистості кожного здобувача освіти, створенню сприятливого, гуманного та безпечного середовища для розвитку та соціалізації майбутнього покоління. Конфліктологічну компетентність та культуру випускника закладу вищої освіти відображають уміння прогнозувати конфліктні ситуації, наявність особистісної готовності взаємодіяти у конфліктогенному середовищі, актуальна мобільність у застосуванні знань та умінь у професійній практиці.

Джерела

1. Дуткевич Т. В. Конфліктологія з основами психології управління : навч. посіб. для студ. психол.-педагогіч. спеціальностей вищих навч. закладів / Т. В. Дуткевич. – Кам'янець-Подільський, 2014. – 109 с.
2. Лосієвська О. Г. Психологічні засади розвитку комунікативних компетенцій професіоналізму майбутнього фахівця гуманітарного профілю : монографія / О.Г. Лосієвська. – К. : ПВТП «LAT&K», 2020. – 320 с.
3. Пахомова О. Л. Культурологічний підхід до проблеми професійного становлення майбутнього психолога / О. Л. Пахомова // Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського Національного ун-ту імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАН України. – 2011. – Вип. 14. – С. 622–636.

ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ПРІОРИТЕТНА ЦІЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Петросян К. Є., аспірантка

Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

Анотація. У статті здійснено аналіз 16 Цілі сталого розвитку в аспекті доступу до правосуддя в умовах воєнного стану, що є невід’ємною складовою принципу верховенства права. Відзначено на важливості запроваджені системи Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), яка набула особливої актуальності в умовах воєнного стану. Відзначено на необхідності прийняття рішень задля налагодження доступу учасників до суду, зокрема шляхом подальшої діджиталізації нових процедур у системі правосуддя, а також внесення змін до процесуальних кодексів в частині формування судових справ в електронному вигляді з метою зменшення як витрат учасників судових проваджень так і бюджетних в межах судової влади в цілому.

На Саміті ООН у вересні 2015 року 193 членами Організації Об’єднаних Націй було ухвалено план досягнення спільного кращого майбутнього. Підсумковим документом Саміту «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» стало затвердження 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР), які також називають «Глобальними цілями» - це загальний заклик до дій, спрямованих на те, щоб покінчити з бідністю, захистити планету і забезпечити мир і процвітання для всіх людей у світі.

Україна приєдналася до глобального процесу сталого розвитку, відобразивши результат адаптації в Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна», та 30 вересня 2019 року Президент України видав Указ «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», в якому підтримав забезпечення досягнення глобальних цілей сталого розвитку та результатів їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, викладених у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» [1]. Одним з пріоритетів Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року є забезпечення доступу до правосуддя для всіх, на якому зупинимось детально в цій статті.

Питання доступу до правосуддя є невід’ємною складовою принципу верховенства права, що закріплено в статті 55 Конституції України і передбачає право кожному на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Конституційний Суду України у рішенні від 25 грудня 1997 року № 9-зп/1997 зазначив, що «суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод. Відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства, є порушенням права на судовий захист, яке згідно зі статтею 64 Конституції України не може бути обмежене» [2]. Право на справедливий суд також гарантується статтею 6 Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини та включає кілька аспектів, серед яких фізична доступність судів.

З початком широкомасштабної збройної агресії РФ проти України у лютому 2022 року, веденням активних бойових дій та тимчасовою окупацією окремих

територій, низка судів в Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Київській, Луганській, Миколаївській, Сумській, Чернігівській, Харківській та Херсонській областях призупинили свою діяльність, що викликало обмеження прав громадян у доступі до правосуддя.

Розпорядженнями Голови Верховного Суду «Про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану», враховуючи неможливість судами здійснювати правосуддя під час воєнного стану, територіальну підсудність судових справ, що розглядались в цих судах, було змінено. Реалізація таких повноважень Головою Верховного Суду стала можлива завдяки прийнятим на початку березня законодавчим змінам до частини сьомої статті 147 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" [3]. Для реалізації конституційного права особи на судовий захист, Верховний Суд змінив територіальну підсудність більше 100 національних судів, які під час воєнного стану не можуть працювати, зазначає І. Татулич у дослідженні «Особливості здійснення судочинства в умовах воєнного стану» [4].

Слід зазначити, що відповідне рішення є підставою для передачі усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється. Водночас, у зв'язку із неможливістю вивезення паперових справ з приміщень судів, де велись активні бойові дії, доступ до правосуддя в умовах воєнного стану опинився під загрозою.

Ефективним механізмом забезпечення доступу до правосуддя в умовах воєнного стану в аспекті дотримання принципу верховенства права наразі можна вважати запроваджену систему «Електронний суд». Так, Законом України від 27.04.2021 № 1416-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» передбачено поетапне впровадження функціонування ЄСІТС у зв'язку з прийняттям рішення про відтермінування початку функціонування всієї системи ЄСІТС [5].

Зміст системи Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) полягав у переведенні всіх судових документів в електронний формат для оптимізації обміну інформацією між усіма учасниками судового процесу, а тому процес упровадження ЄСІТС було розпочато судами шляхом сканування усіх судових справ після 1 вересня 2018 року.

На теперішній час можемо констатувати, що саме це дало змогу більшості судів після 24.02.2022 відновити здійснення судочинства в умовах воєнного стану в «Електронному суді», а громадянам забезпечило доступ до правосуддя без втрати судових справ при наявності відсканованих копій документів по справі в «Електронному суді».

Щоправда маємо ситуацію, коли до 24.02.2022 ця система не мала особливої популярності серед позивачів та їх представників, що зумовлено відсутністю необхідного обсягу знань для її використання громадянами. Однак, із запровадженням дистанційної роботи судів в умовах воєнного стану та з метою запобігання безпеці учасників справ, вважаємо що подальша модернізація «Електронного суду» є кричущо необхідною.

Підтримуємо позицію вчених, «ситуація, яка сьогодні склалася в країні, потребує, нестандартних рішень та ідей для того, щоб налагодити доступ учасників до суду. Зараз, як ніколи, всі виклики, які постали перед судовою системою на шляху до запровадження електронного судочинства, повинні вирішуватись рішуче і без

зволікань, надмірний формалізм за таких обставин шкодить авторитету судової влади, яка повинна захищати інтереси громадян у будь-яких умовах. Для учасників судового процесу створюються всі необхідні та водночас комфортні умови для якісного та ефективного вирішення спору» [4].

На нашу думку, сучасні виклики (COVID 19, карантин, військовий стан) з одного боку, мають негативні наслідки, а з іншого, спонукають до використання діджиталізованих інструментів та нових процедур у системі правосуддя, які спрямовані на захист прав, свобод та дотримання безпеки учасників судового розгляду. Вважаємо, що необхідним кроком також є внесення змін до діючих процесуальних кодексів в частині формування судових справ в електронному вигляді, що в свою чергу зменшить витрати учасників судових проваджень та бюджетні витрати в межах судової влади для формування паперових справ. І врешті-решт, виважене та ефективне впровадження цих законодавчих норм буде сприяти закріпленню особливостей судового процесу в умовах воєнного стану та вплине на поліпшення технічного забезпечення судів.

Джерела

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води) [Електронний ресурс]: Рішення від 25.12.1997 № 9-зп// Верховна Рада України - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97#Text>.

3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII// Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст. 545.

4. Татулич І. Особливості здійснення судочинства в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://law.chnu.edu.ua/osoblyvosti-zdiisnennia-sudochynstva-v-umovakh-voiennoho-stanu/>

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Закон України від 27.04.2021 № 1416-IX// Відомості Верховної Ради (ВВР), 2021, № 27, ст. 232.

КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ШАХРАЙСТВ, УЧИНЕНИХ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРИ

Прокопенко К.О., Коваль Я.М., здобувачі 3 курсу бакалавріату

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бондар В. С.

Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Анотація. Здійснено криміналістичний аналіз способів та методів вчинення шахрайств у інтернет-просторі. Створено рекомендації щодо запобігання таких злочинів.

Сучасний світ характеризується стрімким розвитком інформаційних відносин та інформаційно-комунікаційних технологій, глобального кіберпростору, соціальних

інформаційних мереж та когнітивних технологій, а також тотальною комп'ютеризацією людського суспільства. Водночас високі технології – це своєрідна «шухляда Пандори», котра несе суспільству не тільки блага, але і різні проблеми соціально-негативного характеру. Однією з таких проблем для сучасного українського суспільства виступає комп'ютерна злочинність взагалі та шахрайства, які вчиняються в інтернет-просторі зокрема.

Актуальність обраної теми доповіді зумовлена низкою юридичних та соціально-значущих проблем, котрі не дозволяють ефективно протидіяти кримінальним правопорушенням зазначеної категорії.

На сьогодні загальноприйнято вважати, що соціальна мережа – це специфічна структура, що своєю чергою базується на людських взаємозв'язках. В якості інтернет-сервісу соціальна мережа може розглядатися, як спеціальна платформа для втілення комунікативної функції людини, але значно простіше. Але як і наука, злочинність також не стоїть на одному місці. Вона постійно розвивається створюючи нові шляхи для реалізації злочинних умислів.

Україна зараз перебуває в нелегкій ситуації у зв'язку з повномасштабним вторгненням з боку РФ. Тільки за липень 2022 року 300 тисяч українців покинули територію на якій проживали, в цілому статус внутрішньопереміщених осіб наразі мають більше ніж 6,6 мільйона осіб, ця цифра складає близько 15% від загальної кількості населення України. Наразі в Україні є велика кількість осіб, які не мають постійного місця проживання, у зв'язку з цим з'явився великий попит на оренду житла, наприклад в Києві попит на оренду квартир сягнув 120%, це також вплинуло на цінову політику в цілому на 14% відносно довоєнного періоду.

У зв'язку з цим активізацію зазнала така злочинна сфера діяльності, як інтернет-шахраї про це свідчать результати опитування українців загалом за останні пів року близько 45% стикалися зі спробами онлайн шахрайства.

Окремо слід виокремити великий відсоток безкарності в зазначеній категорії правопорушень.

Тобто, в практиці отримали розповсюдження випадки, коли особа не звертається до поліції, у зв'язку зі своїм негативним уявленням про поліцію. Або навпаки, особа звертається, але їй відмовляють у прийнятті заяви. Чи заяву все-таки приймають, але ніяких активних дій, щодо розслідування правопорушення, не приймають. Згідно з ч. 1 ст. 190 ККУ кримінальна відповідальність настає за заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (шахрайство), згідно з ч. 3 ст. 190 ККУ вчинене у великих розмірах, або шляхом незаконних операцій з використанням ЕОТ (електронно-обчислювальної техніки). У зв'язку з цим особа, яка займається злочинною діяльністю має певні спеціальні навички для користування інтернет мережами та має технічні засоби для здійснення цієї діяльності. Зазвичай засобами для цього виступають цифрові пристрої, не обов'язково комп'ютери, які здатні бути постійно або тимчасово підключеними до інтернет-мережі та використовуються для взаємин з будь-якими веб-службами. Більшість цих пристроїв надають зручний спосіб до запуску веб-додатків і вебсерфінгу, через це злочинець не взаємодіє з потерпілим особисто, а тільки опосередковано через месенджери або соціальні мережі.

Специфіка шахрайства даної категорії дозволила сформулювати поняття криміналістичної характеристики інтернет шахрайства як *сукупності взаємопов'язаних найбільш істотних відомостей про такі головні елементи: обставини та способи вчинення шахрайства, механізм слідоутворення, типові характеристики особи*

шахрая та потерпілих. Вказані елементи об'єднані кореляційними зв'язками, котрі дозволяють проаналізувати механізм вчинення злочину, визначити слідчі ситуації, висунути версії та побудувати план розслідування.

1) Виокремлена типова слідова картина таких кримінальних правопорушень, зокрема, до джерел, з яких можуть бути одержані цифрові дані доказового характеру, належать:

- електронні документи;
- їх окремі реквізити (наприклад, електронний-цифровий підпис);
- веб-сторінки у глобальних телекомунікаційних мережах;
- локальні телекомунікаційні мережі;
- електронні повідомлення (зокрема, текстові, мультимедійні, голосові);
- метадані програмно-файлових систем ЕОМ;
- цифрові аудіо- та відеозаписи.

Наявні технології спілкування (комунікаційні програми, форуми, розміщені в TOR-мережах, анонімайзери, VPN-тунелі, Dedicated-серверів), приховання змісту повідомлень, що передаються шляхом заміни слів, котрі видають протиправний характер їх діяльності, іншими, що мають нейтральне значення дозволяють встановлювати анонімні контакти з потерпілим.

Зазначене складає комплекс проблем, які мають бути вирішені органами правопорядку:

- проблема розпізнавання кримінально-протиправної діяльності в мережевих комунікаціях;
- проблема правильної інтерпретації перехоплених повідомлень;
- проблема дистанційної ідентифікації учасників кримінальних комунікацій;
- проблема встановлення місцезнаходження учасників кримінальних комунікацій.

На сьогодні існують методики встановлення володільців електронних гаманців централізованих віртуальних валют (WebMoney, EasyPay, PerfectMoney та ін.). Це дозволяє отримувати відомості про утримувача електронного гаманця, IP-адреси, з використанням яких здійснювався доступ до електронних гаманців, а також про всі операції та спроби їх здійснення, вчинені з використанням електронних гаманців.

До того ж, методики встановлення володільців електронних гаманців децентралізованих віртуальних валют (криптовалют) Bitcoin, Litecoin, Ethereum, NТХта ін. і дотепер на належному рівні не розроблені. Тим не менш, за результатами проведених окремими авторами досліджень системи Bitcoin встановлено, що в певних випадках існує можливість пов'язати:

- транзакцію з відправлення Bitcoin з конкретною IP-адресою;
- декілька Bitcoin-адрес між собою;
- загальнодоступну інформацію, розташовану на різних форумах, у соціальних мережах, з Bitcoin-адресами;
- певну персоніфіковану інформацію у вигляді e-mail, IP-адрес, номерів банківських платіжних карт та номерів дебетових bitcoin-карт, котра зберігається в обмінних сервісах, інтернет-магазинах, з Bitcoin-адресами.

Це дозволяє шляхом проведення детального аналізу будувати пов'язані структури, зокрема між залученими в злочинні угоди покупцями, які виходять на зв'язок, які перераховують на Bitcoin-адресами грошові кошти, та операторами, які вступають у листування та надають інформацію як про наркотичні засоби, так і про

Bitcoin-адреси, керівників та інших учасників організованих груп, котрі взаємодіють між собою шляхом обміну Bitcoin.

Окремими ознаками, що характеризують кримінально-протиправну діяльність регіональних, міжрегіональних та міжнародних інтернет-шахраїв є:

- значна кількість учасників;
- наявність самостійних структурних підрозділів, які територіально та функціонально відокремлені між собою, але їх координує єдиний керівник та вони реалізують спільні кримінально протиправні наміри в даній сфері;

- використання багатоплатформових месенджерів для смартфонів та інших пристроїв, що дозволяє обмінюватися текстовими повідомленнями і медіафайлами різних форматів (як правило, використовуються месенджери Brosix, Pidgin, Xabber, Vipole, IM+, Psi, Telegram);

- застосування комплексу заходів, що забезпечує високий рівень конспірації. Комплекс заходів, направлених на підвищення конспірації, розробляється організатором. Як правило, окрім зазначених месенджерів дані заходи включають такі, як: Imgur, Radikal, Postimg; картографічний сервіс Google Maps – для передачі покупцям точних координат місць знаходження схованок з наркотичними засобами; сервіси One Time Secret, Privnote (останні дозволяють після прочитання отриманих за посиланнями повідомлень безповоротно видаляти їх через визначений відправником нетривалий період часу). Використання зазначених програм та сервісів направлено на реалізацію наступних цілей: ускладнення діяльності органів правопорядку, запобігання витоку інформації про кримінально-протиправну діяльність його учасників, що надають можливість виключити притягнення основних учасників та керівників злочинної організації до кримінальної відповідальності;

- чіткий розподіл функцій та обов'язків кожного учасника групи, систему заохочень та покарань;

- використання електронних грошей або криптовалют при здійсненні механізму кримінально-протиправної діяльності.

Використанню інформаційно-комунікаційних технологій та комп'ютерної техніки притаманним є єдиний механізм слідоутворення, якому властиві наступні види слідів:

- записи в облікових файлах (*log*-файли), у яких міститься інформація про користувачів, особливості та час їх роботи;

- записи в реєстрі комп'ютеру (*reg*-файли), які містять інформацію про дії з найбільш важливими для ПЕОМ програмами, тобто їх установка, видалення тощо;

- файли конфігурації програм видаленого з'єднання ПЕОМ з інформаційною мережею.

Про цьому при цифровому записі:

1. замість реального об'єкта з різноманітним індивідуалізуючим ознакам фіксується його абстрактна математична модель, вид і параметри якої можуть варіюватися;
2. на матеріальному носії записується послідовність чисел, яка характеризує параметри математичної моделі;
3. для правильного відтворення та сприйняття зафіксованої таким чином інформації необхідно забезпечити точну відповідність абстрактних моделей, які використовуються при записі та відтворенні.

Дані сліди мають бути виділені в окрему слідову групу – віртуальну, поряд із якою для досліджуваного способу характерні й традиційні (матеріальні) сліди, які розглядаються трасологією. До їх числа слід віднести рукописні записи й текстові

роздруківки; сліди рук та мікрочастки, залишені на поверхнях клавіатур ПЕОМ, емнісних екранах *IPad* та *IPod* (та їх аналогів інших марок), мобільних телефонах та комунікаторах, стілусах, дисководах, флеш-картах тощо.

Ще раз робимо наголос на тому, що в сучасних умовах комунікація є можливою не тільки між людьми – в ній можуть брати участь програми, інтернет-об'єкти, віруси, «боти».

Необхідно також ураховувати намагання правопорушника до забезпечення власної анонімності. Слідова картина буде залежати від багатьох факторів. Наприклад, у випадку розміщення протиправної інформації силами самого зловмисника необхідно продивлятися log-файли веб-сервера, акаунти соціальних мереж, аналізувати трафік, при розміщенні з використанням спеціальних програм проглядаються налаштування, сліди їхнього запуску. Крім того, особливе значення має сама розміщена протиправна інформація, її форма та зміст.

Через це вважаємо за доцільне систематизувати можливі способи передачі даних з використанням відкритого криптографічного програмного забезпечення та ознаки, котрі вказують слідчим (оперативним працівникам) на можливість наявності шифрованої інформації для прийняття рішення про доцільність її експертного дослідження.

Використання спеціальних сервісів для шифрування, які надаються третьою стороною.

До такого роду сервісів слід віднести, використовувани в інтернеті:

а) Tor, який являє собою систему проксі-серверів, котра дозволяє приховати джерело та приймач інформації. За допомогою Tor користувачі можуть зберігати анонімність в Інтернеті при відвідуванні сайтів, веденні блогів, відправці поштових повідомлень, а також при роботі з іншими додатками, які використовують протокол TCP. Анонімізація трафіка забезпечується за рахунок використання розподіленої мережі серверів – вузлів. Технологія Tor також забезпечує захист від механізмів аналізу трафіка, котрі ставлять під загрозу не тільки приватність в Інтернеті, але й також конфіденційність комерційних таємниць, ділових контактів і таємницю зв'язку в цілому;

б) VPN (англ. Virtual Private Network «віртуальна приватна мережа») – узагальнена назва технологій, які дозволяють забезпечити одне або декілька мережевих з'єднань (логічну мережу) поверх іншої мережі (наприклад, Інтернет). Не дивлячись на те, що комунікації здійснюються по мережах з меншим або невідомим рівнем довіри (наприклад, по публічних мережах), рівень довіри до побудованої логічної мережі не залежить від рівня довіри до базових мереж завдяки використанню засобів криптографії (шифрування, аутентифікації, інфраструктури відкритих ключів, засобів для захисту від повторів та змін повідомлень, котрі передаються по логічній мережі). Залежно від застосовуваних протоколів та призначення VPN може забезпечувати з'єднання трьох видів: вузол-вузол, вузол-мережа та мережа-мережа. Таким чином, ця технологія дозволяє приховувати як саму інформацію, так і її джерело;

в) сервіс Telegramm – кросплатформений месенджер, який дозволяє обмінюватись повідомленнями та медіафайлами багатьох форматів. Використовуються пропріетарна (тобто така, що не є вільною) серверна частина з закритим кодом, що працює на потужностях декількох кампаній США та Німеччини, котрі фінансуються Павлом Дуровим в обсязі порядку 13 млн доларів США щорічно, та декілька клієнтів з відкритим вихідним кодом, у тому числі під ліцензією GPL.

Наявність зазначених або аналогічних програм на комп'ютері може говорити про те, що передача зашифрованої інформації в принципі можлива.

Фактором такого спілкування (передачі) буде слугувати інформація від провайдера про характер інформації, що передається клієнтом (користувачем інтернету). Кожен такий сервіс використовує певні формати даних, адреси серверів, типи з'єднань та інші особливості, котрі провайдер може зафіксувати.

Крім того, деякі з цих програм зберігають історію своєї роботи (як результат) у вигляді посилань відвідуваних сайтів, куки, історії завантажень. Цю слідоутворюючу інформацію можливо використовувати під час судово-експертного дослідження.

Використання звичайних стандартних сервісів та спеціалізованого програмного забезпечення для шифрування.

Мова йде про так звану стеганографію, що розглядається в якості спосіб передачі або зберігання інформації з урахуванням збереження в таємниці самого факту її передачі або зберігання. Звичайні інструменти та сервіси використовуються для передачі інформації заздалегідь зашифрованим спеціалізованим забезпеченням. Наприклад, створення архівних файлів з використанням функцій шифрування та передачі цих файлів по email-пошті як вкладення в звичайний електронний лист. Або використання звукових, графічних та відеофайлів як контейнерів для передачі шифрованої інформації.

В якості прикладу наведемо нижче деякі програми для приховання інформації в зображенні, в музиці та в відео:

- DeepSound (приховує інформацію в звукових файлах WAV, MP3, CDA, WMA, APE та FLAC);
- Hallucinate (дозволяє приховати інформацію в зображенні, в файлах PNG та BNP);
- JHide (приховує інформацію в зображенні, в файлах BMP, PNG та TIFF);
- OpenPuff (приховує інформацію в відеофайлах: MP4 MPG VOB) та ін.

Для виявлення такого способу передачі інформації слід перевірити зміст звукових, графічних або відеофайлів. На перший погляд, якщо їх не відкриває жодна програма, то можна припустити, що вони є несправними. Але оскільки навряд чи людина буде використовувати несправні файли, то ймовірно вони і є файли з шифрованою інформацією. При тому більшість файлів будуть працювати (грати музику, показувати відео) та одночасно бути контейнерами з шифрованою інформацією. Якщо підозра в цьому велика, то є сенс знайти в інтернеті або іншому джерелі оригінальний файл з подібним змістом (по назві, розміру файлу та даті створення) та порівняти його з підозрілим файлом побайтно командою diff, cmp з опцією -binary в Linux або Windiff.exe в Windows або іншими аналогічними. Цей метод безумовно не дає 100% можливості переконатися в наявності шифрованої інформації, але він буде приводом та аргументом для подальшого судово-експертного дослідження таких даних.

Використання спеціальних операційних систем, спеціально призначених для роботи з шифрованою інформацією.

Однією з таких класичних операційних систем, для прикладу є система «Tails» як дистрибутив Linux на основі Debian, створена для забезпечення приватності та анонімності. Дана операційна система рекомендована до використання «Фондом вільної преси».

Всі подібні операційні системи призначені здебільшого для роботи з шифрованою інформацією так, аби максимально знизити ймовірність її витіку всіх

етапах роботи. Наприклад, вся не шифрована інформація зберігається тільки в пам'яті комп'ютера та при відключенні живлення відповідно знешкоджується. Можливість виходу в інтернет без використання не шифрованих сервісів заблокована. Запис інформації та твердий носій здійснюється тільки в шифрованому вигляді (парольний захист, сама операційна система знаходиться на флешці, котру для роботи можна вставити в будь-який інший комп'ютер, жодних слідів після видалення флешки на комп'ютерному пристрої відповідно не залишається).

Як розпізнати застосування цих систем? Через те, що всі такі системи робляться на основі операційної системи з ядром Linux, то наявність флешки, яка містить у кореневій директорії каталоги bin, usr, etc home lib, може свідчити про можливість того, що з даної флешки можна завантажити шифруючу операційну систему. Але це може бути і один із варіантів звичайного Linux. Для кінцевої перевірки потрібно вставити таку флешку в будь-який комп'ютер та спробувати завантажитись із неї. Тоді, по першим зображенням на екрані стане зрозуміло, з якою операційною системою ми маємо справу. Відповідно, якщо є така флешка, то можливо передбачити, що вона або раніше вже використовувалась для роботи з шифрованою інформацією, або за допомогою неї ведеться підготовка до зашифровки якої-небудь інформації.

Отож висвітлені методи непрофесійного шифрування даних та способах їх виявлення сприяють визначенню виду подальшого експертного дослідження зашифрованих даних для вирішення завдань кримінальних проваджень, відкритих за фактами вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 190 КК України. Безумовно, дані положення відносяться до об'єктів комп'ютерно-технічної експертизи (експертизи комп'ютерної техніки та програмних продуктів). Водночас, дослідження інформаційної структури цифрових слідів засобами лише даного виду експертизи є недостатнім.

Сьогодні комп'ютерно-технічна складова в більшості випадків є тільки формою-контейнером, який містить й інші види інформації: зображення обличчя, відео-, фотозаписи, фонограми речі, текстову та графічну інформацію. Тому і до таких слідів ми можемо застосувати поняття цифрових слідів. Через це можемо констатувати, що цифрові сліди є також об'єктами й інших видів судових експертиз: фототехнічної, портретної, відео-, звукозапису тощо, однак в силу їх подання таких, що вимагають проведення для аналізу таких об'єктів комплексної комп'ютерно-технічної експертизи, що зумовлюється формою подання. В більшості випадків це окремо записані файли, в окремих випадках – інформаційні потоки (записи з камер спостереження та відеореєстраторів, показання бортових комп'ютерів автомобілів, дані з мережі Інтернет), дампи пам'яті.

Подібного роду інформація потребує правильної інтерпретації розуміння технічної сторони створення, зберігання та передачі, а тому, й подібної технології видалення, фіксування.

2) Результати кримінально-протиправної діяльності будь-якого рівня складності в переважній більшості випадків містять сліди суб'єкта, який її вчинив. А саме – інформацію про його особистісні соціально-психологічні властивості та якості, злочинний досвід, спеціальні знання, стать, вік, особливості взаємовідносин з потерпілими тощо. Виявлення подібної криміналістично значущої суб'єктної інформації, як у первинних даних про подію кримінального правопорушення, так і в процесі розслідування дозволяють скласти уяву про загальні, а потім й про окремі особистісні особливості правопорушників. Подальше вивчення взаємозв'язків такої інформації з відомостями про спосіб, механізм та обстановку вчинення кримінально

протиправного діяння створює нову криміналістично значущу інформацію, яка дозволяє правильно визначити напрями та способи розшуку, затримання та подальшого викриття злочинців, тобто обрати оптимальні методи розслідування з урахуванням інших відомостей в кримінальному провадженні. Отже, дані про суб'єкта злочину повинні бути самостійним об'єктом криміналістичного дослідження та, як наслідок, значущим елементом криміналістичної характеристики окремого виду (групи) кримінальних право-порушень.

В криміналістичному аспекті під терміном «особа, яка вчинила кримінальне правопорушення» слід розуміти людину з притаманним їй комплексом індивідуальних особливостей, котрі в тій або іншій мірі відобразилися в оточуючому середовищі у вигляді наслідків її діяння, кваліфікованого уповноваженими суб'єктами як кримінально каране.

У науці криміналістиці традиційно виокремлюють два основні напрями вивчення особистості правопорушника. Перший спрямований на отримання відомостей про особу злочинця по залишених на місці слідах як матеріальних, так і ідеальних. Виявлені сліди дозволяють швидко знайти і затримати злочинця, а в подальшому провести його ідентифікацію. Другий – вивчення особистості підозрюваного у процесі досудового розслідування з метою встановлення вичерпної криміналістичної характеристики особистості суб'єкта.

Нами подані типові ознаки особи шахраїв, котрі характеризуються такими ознаками:

Стать: чоловіки – 76%, жінки – 24%;

Вік: від 18 до 25 років – 19.4%, від 25 до 30 років – 16.8%, від 30 до 50 років – 54.9%;

Вид занять на момент вчинення: працездатні, які не працювали і не навчалися – 80.8%, робітники – 5.89%, інші заняття – 2.36%, пенсіонери, інваліди – 2.36%;

Розподіл за попередньою протиправною поведінкою: мають судимість – 25.1%, погашена чи знята судимість – 9.3%, визнані такими, що не мають судимості – 4.4 %;

Розподіл за кількістю судимостей: одна – 49.2%, дві – 16.9%, три і більше – 34%.

Такі особи мають широкий кругозір, високий інтелектуальний рівень, добре орієнтуються в економічних і юридичних питаннях. Вони є непоганими «психологами», фінансистами, досить швидко вступають у контакт із людьми по раніше продуманим та заготовленими алгоритмам, швидко реагують на будь-які зміни, що відбуваються в соціально-економічній обстановці, а також на ринку цінних паперів і в законодавчій базі.

3) Криміналістика розглядає спосіб учинення кримінального правопорушення як об'єктивну закономірність процесу утворення доказів, пізнання якої дозволяє створювати науково обґрунтовані засоби, прийоми та методи виявлення, фіксування та дослідження доказів. Спосіб учинення кримінального правопорушення складається з комплексів взаємопов'язаних актів поведінки особи, яка його вчинила, котрі вибудовуються в ланцюг: дій, операцій, прийомів, рухів, що залишають у зовнішньому світі притаманні йому сліди-відображення. Існують проміжні та кінцева мета кримінально-протиправного наміру. Досягнення конкретної проміжної цілі утворює певний етап (стадію) системи поведінкових актів. Дії з підготовки до вчинення та приховання кримінального правопорушення, які входять у спосіб, перебувають у

взаємозумовленому зв'язку між собою та з часом й місцем їх вчинення, з використанням тих або інших знарядь та засобів. Саме тому для більшості видів злочинів найбільш властивою в структурі способу є послідовність типових дій особи, згрупованих поетапно. Кожному етапу притаманний конкретизований перелік типових дій.

На сьогодні не викликає серйозних зауважень криміналістична інтерпретація розуміння способу вчинення кримінального правопорушення як комплексу (системи) об'єктивно та суб'єктивно детермінованих дій з підготовки, вчинення, приховування кримінального правопорушення, що відповідають загальному кримінально-протиправному задуму та досягненню мети.

Виокремлення способів підготовки, вчинення та приховування кримінального правопорушення як самостійних елементів криміналістичної характеристики дозволяє, по-перше, відобразити можливі варіанти кримінально-протиправної поведінки особи, по-друге, більш предметно подати взаємовідображення кожного з видів способу один на одного та на інші елементи криміналістичної характеристики кримінального правопорушення.

Крім того, інформація про спосіб учинення кримінального правопорушення може бути використана під час розслідування та профілактики досліджуваних діянь у цілях:

- реалізації положень частини першої ст. 91 КПК України, відповідно до якої спосіб вчинення кримінального правопорушення є однією з обставин, які підлягають доказуванню у кожному кримінальному провадженні;
- формування вихідної моделі конкретних кримінальних правопорушень, кримінально-протиправної діяльності всієї злочинної групи;
- створення пошуково-пізнавальних моделей слідових комплексів для здійснення логічного аналізу механізму вчинення кримінального правопорушення при проведенні окремих невербальних та невербальних слідчих (розшукових) дій (огляду місця події, обшуку, в окремих випадках слідчого експерименту);
- вибору тактики проведення вербальних слідчих (розшукових) дій (допитів, одночасних допитів);
- формування та застосування криміналістичних обліків, систем та колекцій, інтегрованого банку даних та його підсистем тощо.

На підставі результатів аналізу слідчої та судової практики нами сформульовані типові ознаки способів вчинення кримінальних правопорушень та механізм вчинення шахрайства зазначеного виду, який складається з дій щодо підготовки, вчиненню та прихованню кримінального правопорушення: вимагають завдаток; Уникають особистих зустрічей; Переважно спілкуються через месенджери, а не через мобільний зв'язок; Впевнені у тому, що потерпілий не буде звертатися до правоохоронних органів; в деяких випадках для вчинення злочину використовується фішинг; після вчинення правопорушення видаляють листування та блокують потерпілого.

Початковий етап кримінальних проваджень по даній категорії шахрайств характеризується дефіцитом вихідної інформації про кримінальне правопорушення, необхідної для прийняття рішення. З цією метою розроблені рекомендації з перевірки повідомлення про кримінальне правопорушення та встановлення наявності достатніх даних, що вказують на ознаки складу злочину.

1. Ніколи не потрібно пересилати задаток\передоплату. Ні при яких умовах. Швидше за все, якщо від вас вимагають задаток, то це шахрай. Підстави можуть бути різні, наприклад: швидко потрібні гроші.

2. Завжди потрібно вимагати особисту зустріч, адже під час особистої зустрічі ви зможете краще поспілкуватися з особою, візуально запам'ятати її. Велика ймовірність того, що особа не прийде на зустріч, якщо це шахрай.

3. Вимагайте фото документів, що посвідчують особу, та документів на житло. Якщо є можливість – ксерокопії цих документів.

4. Слід звертати увагу на фотографії в оголошенні. Адже буває, що зловмисники використовують в оголошенні фото інших квартир\товарів, взятих з інтернету. Це можна перевірити за допомогою пошуку по Google картинках. Також слід звернути увагу на рейтинг аккаунту орендодавця\продавця (наприклад на OLX) або на коментарі під оголошенням (якщо такі є). Для впевненості можна попросити орендодавця\продавця додаткові фото квартири\товару.

5. Телеграм або інших соц. мережах, є спільноти, створені жертвами шахраїв. У таких спільнотах можна дізнатися інформацію про номер телефону, ПІБ, номер карти продавця\орендодавця.

6. Також потрібно остерігатися сайтів-двійників та копій відомих інтернет-магазинів. Зловмисник може створити копію сайту, яка буде візуально схожа на справжній, і при вводі даних картки, злочинним шляхом отримати ці данні. Щоб цього уникнути, треба звертати увагу сертифікат сайту та протокол шифрування в адресному рядку (https).

7. Потрібно звертати увагу на ціну товару. Якщо ціна значно нижча ніж ринкова, то скоріш за все це оголошення створене шахраями.

Джерела

1. Тіщенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія. Одеса. : Фенікс, 2007. 260 с.

2. Заяць К. Криміналістична характеристика шахрайств, що маскуються оболонкою господарських правовідносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 262-266.

3. Інтерактивний довідник «Протидія злочинності в Україні: інфографіка» <https://ioyfgl-nikolay-karchevskiy.shinyapps.io/1234/>

4. Романенко (Коршикова) Т. В. Обставини, які підлягають доказуванню під час вчинення шахрайств з використанням електронно-обчислювальної техніки. *Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи*: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 26 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. С. 313-315.

5. Романенко (Коршикова) Т. В. Форми використання спеціальних знань при розслідуванні шахрайства, вчиненого із використанням мережі Інтернет. *Актуальні проблеми кримінального права*: тези доп. XI Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 20 листоп. 2020 р.) / редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 296–298.

6. Романенко (Коршикова) Т. В. Способи вчинення шахрайств із використанням електронно-обчислювальної техніки як елемент їх криміналістичної характеристики. *Visegrad journal on human rights*. 2020. № 4. Р. 129–135. (Словацька Республіка).

7. Романенко (Коршикова) Т. В., Бишевец О. В. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики шахрайств, що вчиняються в мережі Інтернет. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 1. С. 81–87.

ЧИННИКИ ЗМІН У БАЗОВІЙ ПАРАДИГМІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ З ОГЛЯДУ НА ДОСЯГНЕННЯ УМОВ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ШЛЯХОМ ПОДОЛАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ ВАД ДІЄВОСТІ ГОСПОДАРЧИХ СИСТЕМ РІЗНИХ МАСШТАБІВ

Сафонова К. Я., здобувачка друго рівня вищої освіти

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кривуля П. В.,

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація: Розглянуто можливість використання типової моделі управління комунікаційними і когнітивними ризиками у діяльності підприємства та будь якого за масштабом господарського об'єкта. Проаналізовано систематизація методів управління та інструменти вимірювання впливу даних видів ризиків на комунікаційний потенціал підприємства. Зроблено висновок про взаємозв'язок цих явищ з планами досягнення цілей сталого розвитку на господарчих системах різного рівня та масштабу.

Під час реалізації завдань та поставлених цілей у діяльності будь-якого підприємства виникають події та явища, які можуть вплинути на його ефективність та результати роботи. Ці явища потрібно аналізувати, враховуючи те, чи створюватимуть вони нові можливості, чи навпаки – негативно впливатимуть на досягнення мети організації. Окрім цього, також потрібно звертати увагу на обставини, що провокують згадані явища (як внутрішні, так і зовнішні). Ці явища прийнято називати ризиками, вони, в свою чергу, можуть бути достатньо очевидними або неочевидними, мати позитивний, негативний та змішаний вплив. Але на глобальному рівні мова йде не тільки про окремі підприємства, а й їх об'єднання, галузі, регіони, ланцюжки суміжників, які теж повинні усвідомлювати соціальну значущість своїх ланцюжків і поводитись соціально відповідально. Від стратегії їхньої поведінки та рівня уваги, що приділяється зниженню рівня когнітивних та комунікаційних ризиків залежатиме досягнення цілей сталого розвитку.

На основі джерел [2-4] можна висловити твердження про те, що діяльність підприємства тісно пов'язана з постійним обміном інформацією, комунікацією між працівниками для злагодженої роботи усіх підрозділів та працівників для досягнення поставленої мети. Ця злагодженість може проявлятися в різних формах, але насамперед – це процеси комунікації. Всі процеси на підприємстві напряду або через посередників пов'язані з обміном інформацією у різних її проявах, що ілюструє їх надважливе значення для створення цілісності та підтримки чіткого функціонування підприємств. Тому комунікативна функція теж розглядається як процес, що пов'язує внутрішнє та зовнішнє середовище підприємства, а комунікаційні ні ризики як фактори, що можуть впливати на комунікаційну ну спроможність керівних команд до аналітики та збору інформації. По іншому можна сказати – комунікаційний потенціал.

Ризик як продукт взаємодії різних систем, в тому числі і когнітивних, – тісно пов'язаний з комунікаційними процесами, а також з ментальними та ціннісними особливостями різних суб'єктів, на основі яких останні приймають відповідні рішення, тому досить часто в свідомості суспільства даний вид ризиків є недооціненим, оскільки суб'єкти іноді самі не можуть зрозуміти наскільки вони суб'єктивні. Когнітивні ризики, частиною яких є і поняття комунікаційних ризиків, часто не усвідомлюються та дуже важко відстежуються індивідами, але вони є невід'ємною частиною процесу прийняття рішень Місце таких ризику визначається

багатовимірністю комунікативного простору, що включає в себе ціннісний та інституційний виміри, тому дослідження чинників, що впливатимуть на вибір методів управління такими ризиками є важливою складовою даного дослідження.

Як було визначено у роботі [7] існують різні моделі вимірювання рівня ризику, які в своїй математичній складовій мають спільні основи, але шляхи його визначення значно різняться. Цей ризик має певні тлумачення та виміри, а отже мають існувати методи управління таким ризиком. В роботі В. В. Вітлінського та П. І. Верченко [1] наведена узагальнена блок-схема процесу управління ризиком. Ця схема чудово підходить для аналізу дії загрозливих чинників зовнішнього середовища підприємства. Коли ми маємо невідомі нам фактори впливу ззовні, перш за все, оцінюється ступінь невизначеності і незрозумілості цих чинників, а далі, на основі оцінки, обираються засоби зниження рівня цієї незрозумілості. Але у випадку з комунікаційним потенціалом цю незрозумілість породжує внутрішнє середовище, тобто учасники комунікативного процесу можуть не зрозуміти, наскільки високим є рівень невизначеності та хиб у їхній комунікації. І тому всі оцінки рівня достатності прийнятності ризику, на яких ґрунтується ця схема, отримати швидше за все неможливо або майже неможливо. Тому вважаємо за потрібне внести у схему вузли специфіки, які допоможуть визначити методи управління саме комунікаційними та когнітивними ризиками (рис 1).

Інструменти впливу, що позначені у схемі вузлом номер 1, передбачають участь зовнішніх суб'єктів (розподіл ризику, продаж ризику - все це вимагає участі ще одного актора, але комунікаційні та когнітивні ризики не можна розділити з кимось, тому що не можливо залучити ще одну чи декілька дійових осіб, не додавши при цьому їхні власні комунікаційні та когнітивні ризики. Або можливо, але це вимагатиме зовсім іншого обґрунтування: наприклад, накладання профілів вузького місця може в якійсь мірі компенсувати вузькі місця своїми надлишками – але поки що це не до кінця вивчені та нерозроблені підходи. Аналізуючи вузол номер 2 можна зробити припущення про можливість накладання таких профілів на основі спорідненості асоціації (розподілу ризику) і диверсифікації – це порівняння цілком відповідає методології ризикології. Зазвичай, у подібних дослідженнях накладають тимчасові ряди, які можуть бути злагожені або ні, а тут маємо окремі профілі.

В випадку дослідження шляхів подолання комунікаційних вад дієвості господарчих систем різних масштабів можуть братися до уваги лише інструменти зниження ризику, які використовують внутрішні сили суб'єкта: лімітування, резервування, диверсифікація (вузол 2, 3 і 4). Отримання додаткової інформації у схемі (позначено як вузол 5) вважатиметься методом зниження рівня ризику, але мова йде саме про збір та переробку інформації і чим більше даних буде зібрано та оброблено, тим більшим, як не дивно, буде розмір комунікаційних та когнітивних ризиків. На схемі такий взаємозв'язок ілюструє зворотна стрілка. Варто додати, що в цьому випадку сам рівень прийнятності ризику буде слугувати своєрідним порталом генерації когнітивного ризику, як і всі інші "рівні" та показники опису й оцінювання проблемних ситуацій, для визначення яких збиралися дані, збір та переробка яких знову ж таки породжує когнітивні та комунікаційні ризики.

Таким чином, можемо зробити висновок, що усвідомлення та аналіз чинників змін у методах управління ризиками є важливим етапом досягнення умов стійкого розвитку. Події зазвичай не відбуваються окремо. Одні здатні викликати інші, крім того, вони можуть відбуватися одночасно. В результаті оцінки їх взаємозв'язку виникає можливість визначити основу для найбільш ефективного докладання зусиль

щодо управління ризиками. Будь-яка сфера потребує оригінальних рішень, але чим більше їх доводиться приймати, тим вищими є ризики. Вчасності і когнітивні ризики, що визначаються рівнем обізнаності дослідників різних сфер діяльності, в якій ці рішення будуть прийматися. Ризикологічна експертиза та аналіз її впливу на функціонування підприємств дозволить забезпечити стійкість розвитку господарської діяльності, підвищити конкурентні переваги та економічний потенціал, зокрема комунікаційний потенціал як важливу його складову.

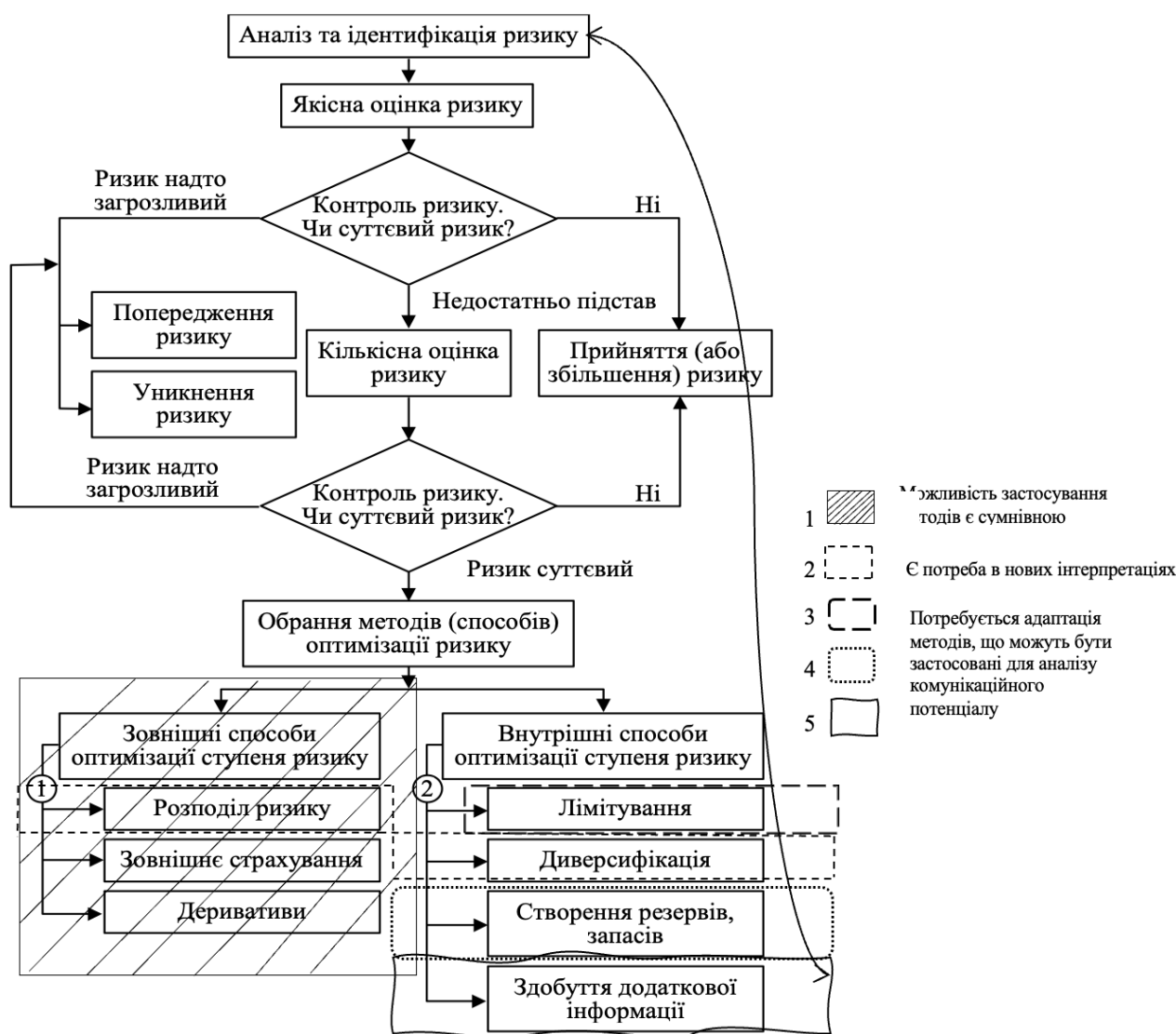

Рис.1. Вузли специфіки вибору методу управління комунікаційними та когнітивними ризиками

Джерела

1. Вітлінський В. В., Верченко П. І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком : посібник для самост. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2000. 292 с.

2. Дорошко М. В., Кривуля П. В. Комунікаційні хиби при консолідації інформації у проектних командах : монографія. Луганськ: Вид-во ЛДАКМ, 2014. 196 с.

3. Кривуля П. В., Сафонова К. Я. Ієрархія рівнів комунікаційної невизначеності як чиннику зниження комунікаційного потенціалу управлінської команди (на

прикладі ситуацій вимірювання ризику). *Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою держави, регіону, суб'єктів господарювання в умовах COVID-19*: матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф., 18-19 листопада 2021 року. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. С. 138-142

4. Кривуля П. В. Роль дискурсивного характеру комунікаційних процесів дивергентного управління в підвищенні адаптивності організаційної структури. *Структурні зміни в економіці та освіті під впливом інформаційно-комунікаційних технологій* : матеріали міжн. Інтернет-конф. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2010. С. 49-53.

5. Кривуля П. В., Дорошко М. В. Показатели качества информационного обеспечения принятия решений как коммуникации. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*. 2008. № 4 (122). С. 107-115.

6. Сафонова К. Я. Актуалізація подолання когнітивних ризиків у досягненні сталості господарчої діяльності за умов збільшення сектора креативної економіки. *Цілі сталого розвитку: проблеми і можливості досягнення в Україні та світі* : матеріали V всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих вчених, 22 жовтня 2021 р., Северодонецьк: [Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля], 2021. С. 95-99.

7. Сафонова, К. Я., Кривуля П. В. Актуальність подолання когнітивних та комунікаційних ризиків у організаційній структурі підприємств сектору креативної економіки: чинники та тлумачення. *Наукові Вісті Далівського університету*. 2021. № 22. URL: <http://nvdu.snu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/2021-22-14.pdf> – DOI: <https://doi.org/10.33216/2222-3428-2021-22-14>

ДЕЯКІ СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЛОКАЛЬНОГО КЛАСТЕРУ ХАЙКІНГОВИХ ПОДОРОЖЕЙ У ПРИМОРСЬКІЙ ЗОНІ ЧОРНОГОРІЇ

Зігунов Р. В., аспірант

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Анотація. Розглянуто переваги формування локальних хайкінгових кластерів у Чорногорії. Визначено природно-географічні та інфраструктурні можливості розвитку хайкінгового бізнесу у приморських громадах цієї країни. Розглянуто перспективи створення локального кластеру з хайкінгових подорожей на території Барської громади

Приморська зона Чорногорії має достатню протяжність від кордонів Албанії до Хорватії, тому курортні локації, які знаходяться у цій зоні мають великі стратегічні засади щодо формування різнопланових туристських кластерів. Основою формування таких кластерів є наявні туристські ресурси: гірський рельєф, гідрографічні об'єкти, середземноморський тип клімату, історико-культурні пам'ятки і туристська інфраструктура [1; 3].

Основою стратегічного підходу до формування кластерів з видів активного туризму можуть стати території приморських громад в межах їх кардонів та які мають привабливі гірсько-кліматичні ресурси.

Однією з умов формування стратегії створення кластерів з хайкінгу в приморських громадах Чорногорії є транспортно-логістична доступність та природно-рекреційні ресурси.

Населені пункти країни достатньо забезпечені транспортною інфраструктурою. Автовокзали діють у таких містах як Подгоріца, Бар, Будва, Котор, Тіват, Херцег Нові; залізничні вокзали - у містах Подгоріца та Бар; міжнародні аеропорти - у Подгоріці й Тіваті; міжнародний морський вокзал - у місті Бар [2].

Приморська зона Чорногорії має різноманітний за висотами гірсько-рекреаційний потенціал, який протягнувся від міста Херцег Нові до міста Бар та має важливе значення для сталого розвитку хайкінгових подорожей. На території Херцег Новинської громади знаходяться такі гірські вершини як Субро, Великі Кабао, Тайно Брдо; на території Которської громади - гірські вершини Штіровнік, Езерські Врх, Ловчен; на території Барської громади - гірські вершини Румія, Ложка, Всута, які є атрактивними та привабливими для хайкінгових подорожей [4].

Туристська інфраструктура хайкінгових маршрутів на зазначених територіях приморської зони Чорногорії представлена маркірованими стежками. У більшості територіальних громадах приморської зони під час пляжного морського сезону активно діють туристсько-інформаційні центри, але їх маркетингово-рекламна діяльність щодо популяризації маршрутів хайкінгових подорожей функціонує недостатньо, за виключенням розповсюдження топографічних карт із зазначенням туристських маршрутів.

Барська територіальна громада країни має густу мережу транспортних сполучень, однією з яких є міжнародне залізничне сполучення зі столицею Сербії м. Београдом, а також з іншими містами держави, такими, як Подгоріца, Цетіне тощо.

Автомобільне сполучення здійснюється з усіма містами Чорногорії, а також із Сербією, Хорватією, Албанією. Добре представлене морське сполучення з Італією (м. Барі), Хорватією (м. Дубровник); за зазначеними маршрутами у літній сезон функціонує морська паромна переправа, як, наприклад, морський лайнер «Дубровник». Також Чорногорія має два аеропорти (м. Подгоріца, м. Тіват), на основі діяльності яких діють авіаційні сполучення з багатьма країнами Європи та світу [2]. Отже, транспортна мережа Чорногорії має вагомим значення у формуванні кластерів з хайкінових подорожей в приморській зоні.

Території громад приморської зони країни мають значний екскурсійний потенціал та потужну готельно-ресторанну інфраструктуру, які є вагомими складовими у формуванні хайкінгових кластерів.

Досліджуючи туристські продукти та послуги місцевих туристських компаній з питань створення, просування та реалізації туристських продуктів з хайкінгу на місцевому ринку активного туризму, можемо зазначити, що місцеві підприємства туристського бізнесу не достатньо приділяють увагу створенню та просуванню продуктів з хайкінгових подорожей. Так, наприклад, у чинній туристській програмі Барської громади закладені мінімальні бюджетні кошти, які можуть використовуватись тільки на виготовлення топографічних карт для хайкінгу та на щорічне оновлення маркування хайкінгових маршрутів.

Розглядаючи формування локального кластеру з хайкінгових подорожей на території Барської громади варто зазначити, що ядром її ресурсного потенціалу є гірська вершина Румія (1595 м), до якої промарковано маршрут, що бере початок від екскурсійного об'єкта фортеці-музею «Старий град» [4].

Це радіальний маршрут активного туризму, який не досить підходить для одноденного хайкінгу із-за протяжності маршруту (22 км), але може використовуватись для дводенного хайкінгу з ночівлею у наметах, або у приватному секторі гірської місцевості.

При розробці хайкінгового туристичного продукту по сходженню на вершину Румію бажано забезпечити туристів трансфером до початку маршруту (підніжжя гірської вершини). Туристська інфраструктура зазначеного маршруту має деякі недоліки, такі як відсутність інформативності упродовж маршруту та обладнаних місць відпочинку на треку.

Гірський масив Барської громади має певну просторову конфігурацію у вигляді корони, тому зазначений локальний кластер хайкінгових подорожей доцільно назвати «Барською короною». Така назва, на нашу думку, є привабливою і атрактивною та може стати брендом кластеру.

Джерела

1. Montenegro-travel-guide. URL : <https://www.montenegro-travel-guide.info>
2. Montenegro Travel Portal | Visit Montenegro. URL : www.visit-montenegro.com/
3. Туризм - Відкрий для себе Чорногорію. URL : discover-montenegro.com)
4. Готові маршрути по Чорногорії (пеші, вело и авто) URL : <https://waytomonte.com/l-247-turnkey-routes>

РОЗВИТОК ТНК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Імнадзе І. Н., аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Птащенко О. В.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Анотація. В роботі розглянуто особливості розвитку ТНК в сучасних умовах глобалізації та інтеграції. Визначено основні характеристики розвитку ТНК та підтверджено, що глобалізація прискорює транзакції інформації, прискорює транспортування та розширює можливості пересування з однієї країни в іншу, щоб знайти найбільш підходяще та прибуткове місце. Іншим значним впливом глобалізації на бізнес є здатність бізнесу розширювати можливості споживачів.

Глобалізація докорінно змінила спосіб функціонування світу. Бар'єри, які колись заважали людям спілкуватися та взаємодіяти, були зруйновані. Глобалізація вкоренилася в усіх сферах: комерційній, політичній, економічній і соціальній. Крім того, розвиток інформаційних технологій за останні кілька десятиліть мав глибокий вплив на глобальний ландшафт і прогрес глобалізації. Інноваційні технології у сфері інформаційних технологій стали основною рушійною силою глобалізації, і сьогодні інформаційні технології стали важливою частиною глобальних бізнес-стратегій великих корпорацій.

Глобалізація прискорює обмін інформацією, прискорює транспортування, збільшує можливість переїзду з однієї країни в іншу з метою самореалізації. Іншим важливим впливом глобалізації на бізнес є здатність компаній розширювати можливості для споживачів.

За таких умов ТНК стають головними рушійними розвитку економік країн світу, а також диктують нові вектори розвитку та становлення економічних процесів.

Так ТНК в своїй діяльності ґрунтуються на наступних принципах представлених на рис.1.

Рис. 1. Базові принципи розвитку ТНК

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Інновації є рушійною силою ТНК та їх розвитку. Так за даними WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION найбільш інноваційні країни представлені в табл. 1.

Інноваційні країни станом на 2021 рік

Країна	Відсоток інноваційності, %	Рейтингова позиція
Швейцарія	65,5	1
Швеція	63,1	2
США	61,3	3
Велика Британія	59,8	4
Південна Корея	59,3	5
Нідерланди	58,6	6
Фінляндія	58,4	7
Сингапур	57,8	8

На жаль, показники України традиційно викликають занепокоєння, порівняно з 2020 роком (45 місце) вона втратила 4 бали і опинилася на 49 місці. Водночас найскладнішою ситуацією у сфері інституційного розвитку та інфраструктури є сьогодні стан ринкового середовища. Зауважимо, що тенденцію погіршення інноваційних показників в Україні демонструє також альтернативний рейтинг інновацій, тобто «Європейська таблиця інновацій», якою Україна завершує рейтинг європейських країн. Також зазначимо, що через військовий стан в країні та неможливість стабільного розвитку бізнесу у 2022 році очікується ще більше падіння у рейтингу.

Джерела

1. Транснаціональна корпорація // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. – Т. 6 : Т – Я. – 768 с. – ISBN 966-7492-06-0.

2. URL: <https://www.statista.com/chart/18804/rankings-of-the-global-innovation-index/>.

**ПАРНІ ПОЄДНАННЯ МЕТОДІВ ЯК ПОТЕНЦІЙНИХ ЕЛЕМЕНТІВ
МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ
ШЛЯХОМ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ
У ПРОЦЕСІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

Кривуля Ю. П., здобувачка вищої освіти бакалавріату

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Кривуля П. В., к.е.н., доцент

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Анотація. Надано приклади синтетичних характеристик складених пар методів естетичного виховання та розвитку емоційного інтелекту як потенційних елементів методичного забезпечення підвищення якості освіти, що є однією з цілей глобального сталого розвитку, які були проголошені ООН на період 2015-2030.

Серед цілей глобального сталого розвитку, які були проголошені ООН на період 2015-2030, є якісна освіта, важливість якої чітко там підкреслено. Вважаємо, що формування й розвиток емоційного інтелекту є важливим забезпечувачим етапом для здійснення й досягнення цілі якісної освіти, оскільки без наявного емоційного інтелекту неможливо впоратися з тим обсягом завдань і інформації, яку пропонують

здобувачам освіти під час навчання в школі та яку вони мають опанувати під час здобування нових компетентностей всю життя за сучасних умов. Почати формувати емоційний інтелект саме в початковій школі важливо, тому що в цьому віці дитина активно розвивається й важливо не упустити шанс дати їй належний розвиток, щоб після не було вже запізно для цього. Вважаємо, що емоційний інтелект важливо формувати не тільки під час занять, а й під час здійснення естетичного виховання, а задля грамотного формування треба правильно поєднати й зіставити методи естетичного виховання та методи формування емоційного інтелекту, щоб формування відбувалося продуктивно, а не навпаки шкодило розвитку.

У роботі з дітьми, зокрема з дітьми молодшого шкільного віку, шляхом одного заняття досягаються відразу кілька цілей, – зокрема мова йде про формування емоційного інтелекту та здійснення естетичного виховання. У попередніх роботах (а саме у [2-5]), у яких подано результати попередніх етапів дослідження, вже було розглянуто актуальні завдання удосконалення процесу естетичного виховання [3] та систематизацію методів формування емоційного інтелекту за прагматичною інтерпретацією поняття емоційного інтелекту [4], а також опубліковано результати дескриптивно-порівняльного аналізу методів естетичного виховання з огляду їх використання в епоху знань [5]. На цьому етапі поставлено завдання виявлення можливих результатів поєднання методів естетичного виховання й методів емоційного інтелекту задля методичного забезпечення розвитку емоційного інтелекту у процесі естетичного виховання. При здійсненні формування емоційного інтелекту в процесі естетичного виховання потрібно виділити ті поєднання, які не будуть конфліктувати між собою, а які будуть доповнювати один одного і посилювати вплив на учня молодшого шкільного віку.

У ході дослідження було виявлено дві множини методів: методи естетичного виховання й методи формування емоційного інтелекту. Для виявлення другої множини основою стало дослідження [1]. Поєднання методів з цих множин у методичному забезпеченні може виявляти як комплементарні ознаки методів, так і навпаки. Для подальшого дослідження було створено синтетичну множину парних поєднань, які потребують зіставлення ознак та властивостей цих методів, для кожної пари було надано код. У цій роботі наведемо приклади синтетичних характеристик складених пар методів естетичного виховання та розвитку емоційного інтелекту як потенційних елементів методичного забезпечення підвищення якості освіти

Парне зіставлення за номером 30 виявляє конфліктний характер такого спільного використання. За методом «акваріум вражень» діти мають отримувати свої емоції і враження, які є суто суб'єктивними та оригінальними, а метод навіювання має на увазі зміну цієї суб'єктивної точки зору на іншу, яку мають навіювати обрані педагогом засоби впливу на емоційне сприйняття здобувачем початкової освіти змістовної складової певної ситуації. У разі такої контрадикторності спрямувань завдань використання методів виникає конфлікт. Діти можуть поділитися своїми особистими враженнями, як також може і вчитель, однак впливати на ці враження з метою зміни точки зору кожного у групі школярів початкової освіти принесе лише шкоду в даному випадку.

До парного зіставлення за номером 4 входить метод бесіди й методика Якобсона, що є методом фізіологічного характеру, орієнтований на стан спокою. Таке зіставлення не виявляє конфліктного характеру, а навпаки – подані методи в парі можуть використовуватися один за одним. Після бесіди з учнями молодшого шкільного віку подана методика може бути використана і під час актуалізації, і замість

різного роду розминок для дітей, тим самим допомагаючи їм і відпочити, і допомогти впоратися з власними емоціями, якщо їх щось турбує.

У зіставлену пару за номером 13 входять метод розповідь і рольова гра. Зіставлена пара методів може застосовуватися послідовно, бо методи доповнюють один одного, оскільки рольові ігри можуть бути презентацією розповіді, яку вів учитель. Таким чином, діти будуть краще запам'ятовувати отриману інформацію. Слід пам'ятати, що дітям буде досить складно після розповіді відразу «включитися» у рольову гру, тому, щоб не перевантажити дітей, застосовуватися ці методи повинні не на одному занятті.

У поєднання методів під номером 22 входять роз'яснення й акваріум вражень, який допомагає учням випробувати нові емоції та почуття, а також правильно їх висловити та поділитися з оточуючими. Таке поєднання методів має паралельний характер та методи доповнюють один одного. Завдяки акваріуму вражень діти сповнені нових почуттів і вражень, проте при цьому частина почутої інформації їм може бути невідома, таким чином в справу вступає метод роз'яснення, який допомагає пояснити невідому частину під час використання методики.

У зіставлену пару за номером 31 входять метод навіювання й метод ESPERE. Подані методи доповнюють один одного, оскільки головна мета методу ESPERE – відноситься до життя з ентузіазмом і любов'ю і, якщо дитина досить песимістична, метод навіювання допоможе методу ESPERE домогтися потрібної мети, тим самим допомагаючи йому розвинути і збільшити любов до життя, до оточуючих, до себе. Залежно від ситуації, може мати послідовний характер, тим самим вчитель може застосувати метод навіювання після методу ESPERE.

До зіставленої пари номер 38 входять такі методи як дискусія й акваріум вражень. Таке зіставлення має послідовний характер та методи доповнюють один одного, оскільки акваріум вражень має на увазі формування нових емоцій, спогадів, але при цьому діти можуть вступити в дискусію і обговорити отримані враження. За основу в акваріумі вражень може лягти тема, пов'язана з естетичним вихованням, таким чином, буде і проводитися естетичне виховання, і формуватися емоційний інтелект. Причому дискусія може бути використана як одразу після методу, так і на інших заняттях, що допоможе дітям зберегти і нагадати про отримані раніше враження, але і при цьому розвинути їх мовлення, підвищити комунікабельні здібності та аналітичне мислення.

У зіставлену пару під номером 40 входять такі методи як метод дискусія й програма Smart Emotions. Програма Smart Emotions вчить аналізувати й ідентифікувати не тільки свої, а й емоції оточуючих. Таке зіставлення методів має послідовний характер та методи доповнюють один одного, оскільки програму Smart Emotions призначено для навчання аналізу чужих емоцій, а дискусія може бути хорошою практикою для застосування подібних знань. Таке поєднання буде корисним у скоєнні обох методів: з одного боку, діти вчаться застосовувати отримані знання на практиці, з іншого у них з'являється тема продовжити розвивати свою мову і комунікабельність.

До зіставленої пари методів під номером 54 входять такі методи як вимога й акваріум вражень. Методи використовуються паралельно, а також доповнюють один одного, оскільки при проведенні акваріума вражень можуть учителем висуватися вимоги, які дитина повинна виконувати для підтримки дисципліни, проте подібне застосовується ситуаційно. Якщо всі вимоги щодо позакласних занять і правила поведінки при проведенні методу були оголошені, то поєднання починає носити

нейтральний характер, якщо якісь вимоги учителем починають висуватися в процесі проведення методики. Залежно від вимог, об'єднання може почати нести шкідливий і конфліктний характер, оскільки головна мета акваріума вражень все-таки налаштувати дитину на позитивні емоції.

У зіставлену пару під номером 69 входять такі методи як метод виховуючи ситуацій і рольова гра. Таке поєднання використовується паралельно та методи доповнюють один одного: і в разі виховних ситуацій, і в разі рольових ігор діти можуть брати на себе ролі і спробувати відчувати ситуацію. Також дані методи можуть доповнювати один одного, оскільки використовують одні і ті ж інвентарні засоби. У них є спільна мета, яка може досягти використанням однакових педагогічних прийомів, тим самим дане об'єднання буде надавати максимально позитивний вплив на учнів молодшого шкільного віку.

Методи естетичного виховання і методи емоційного інтелекту можуть бути, звісно, поєднані не парно, а й майже будь-якими за складністю групам, але загальну оцінку поєднання може бути побудовано на основі аналізу зіставлень методів попарно. Тим самим попарне зіставлення і аналіз таких поєднань забезпечує синтез моделі спільного використання методів естетичного виховання та формування емоційного інтелекту, який спрямовано на збільшення впливу викладача на здобувача освіти і інтенсифікацію досягнення результатів, сприяючи послідовному і більш ґрунтовному їх з'єднанню. Якщо з'єднувати в групи ті методи, що не є компліментарними, то це не буде сприяти досягненню бажаного результату, а може погіршити проблемну ситуацію вихователя.

Джерела

1. Danciu E. L. Methods of developing children's emotional intelligence. University of the West Timisoara, 4 Bd. V. Parvan, Timisoara, 300223, Romania, 2010.

2. Кривуля Ю. П. Емоційний інтелект молодших школярів як педагогічна категорія. *Сучасний стан та тенденції розвитку початкової освіти в Україні* : матеріали V науково-практичної конференції інтернет-конференції студентів початкового навчання ХНПУ імені Г.С. Сковороди / за заг. ред. д-ра пед. наук, доц. В. В. Ушмарової. – Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2021. С. 17.

3. Кривуля Ю. П. Завдання актуального дослідження розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у процесі естетичного виховання. *Соціально-психологічні засади розвитку особистості в освітньому процесі*: матеріали доповідей вуз. наук.-теорет. конф, 09.10 квіт. 2021 р., Харків / Харк. нац. пед. ун-т; І. І. Дорожко, С. О. Микитюк, О. Є. Малихіна. Х. : ХНПУ, 2021. С. 49.

4. Кривуля Ю. П. Систематизація методів формування емоційного інтелекту за прагматичною інтерпретацією поняття емоційного інтелекту. *Майбутній науковець – 2021* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю 3 груд. 2021 р., м. Северодонецьк. / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля; укладач В. Ю. Тарасов Северодонецьк : СХУ ім. В. Даля, 2021. – С. 359-361.

5. Кривуля Ю. П. Дескриптивно-порівняльний аналіз методів естетичного виховання з огляду їх використання в епоху знань. *Південноукраїнські наукові студії* : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених з міжнародною участю, м. Одеса, 15 грудня, 2021 р. / Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса: ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2022. С. 14-17.

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Носаченко О. Ю., аспірант

Науковий керівник: д.е.н., доцент Омеляненко В. А.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Анотація. У дослідженні розглянута роль молодіжної політики в контексті сталого розвитку.

Сьогодні у світі проживає рекордна кількість молодих людей – близько 1,8 млрд дітей та підлітків віком від 10 до 24 років. Близько 90% із них проживають у країнах, що розвиваються. У період із 2015 по 2030 рр. очікується подальше зростання молодого населення Землі [1]. Водночас із цим молодь може стати рушійною силою у суспільно-політичному та соціальному розвитку, а також відігравати важливу роль у досягненні цілей сталого розвитку.

Молодіжна політика стала трендом на всіх політичних рівнях, її хочуть розвивати, хочуть бути причетним до руху молоді, хочуть говорити про неї. Молодіжна політика диктує напрями та тенденції найближчих перспектив майбутнього і є важливим суб'єктом у суспільних відносинах, що гарантує здоровий діалог та компромісність будь-яких рішень. Про актуальність даної проблематики свідчить значна кількість наукових праць, присвячених молодіжній політиці.

Рівень розуміння настроїв молоді та те, настільки професійно держава зможе до них підготуватись, створивши механізми забезпечення потреб та пріоритетів молоді, є важливим фактором сталого розвитку суспільства без різких коливань, що обумовлені опором застарілій системи та несприйняттям цілей публічної політики молоддю.

Загалом можна виділити такі ключові аспекти молодіжної політики в контексті сталого розвитку:

1. Молодь як суб'єкт політики та джерело ідей. Молоді люди шукають відповіді на різні питання, ставлять під сумнів існуючі механізми прийняття рішень та пропонують ефективніші заходи реагування на виклики сталому розвитку.

2. Молодь як каталізатор змін. Молоді люди мають можливість діяти та закликати до дій інших. Сучасні активісти більш активно використовують новітні технології, включаючи соціальні мережі.

3. Молодь як провідник інновацій. Найчастіше молоді люди мають краще уявлення про свої потреби, ніж дорослі. Молодь знає про свої проблеми і проблеми свого оточення та може запропонувати більш інноваційні засоби їх вирішення.

4. Молоді люди як лідери майбутнього. Маючи знання про свої права та володіючи лідерськими якостями, молоді люди можуть стати провідниками змін у своїх спільнотах та країнах.

За умови врахування вказаних аспектів молодіжна політика здатна стати важливою частиною політичного дискурсу, надаючи можливість зосередити увагу не просто на закріпленні суб'єктності молоді, а на удосконаленні механізмів врахування її потенціалу для сталого розвитку.

Джерела

1. Молодежь и ЦУР. ООН. 2018. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/youth/>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ЧАС

Самодай В. П., доцент

Орищенко Є.М., здобувачка 4 курсу бакалавріату

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Анотація. У тезах здійснено аналіз сучасного економічного становища в Україні, зазначено про існуючі заходи державного регулювання, спрямовані на забезпечення сталого економічного розвитку на даний час. А також загрози сталого розвитку країни в умовах війни.

Мета та завдання дослідження полягають в аналізі сучасного становища економічної складової національної економіки, враховуючи обтяжливі зовнішні чинники впливу, які сформувалися внаслідок воєнного вторгнення країни агресора та забезпечення сталого економічного розвитку України в умовах сьогодення.

Методика проведення дослідження полягає у використанні понятійного апарату та аналітиці джерел науковців, законодавчих актів та проектів плану відновлення України в повоєнні часи.

Сталий розвиток – це важлива складова успішної роботи промислових підприємств, які функціонують в умовах нестабільного зовнішнього середовища і наразі перебувають в стані кризи через військове положення, певні обмеження для пересування, поставки як готової продукції так і сировини, залучення іноземних інвесторів, та ін. За умови, що підприємство має стійкий розвиток, воно має ряд сильних сторін перед конкурентами в залученні інвестицій або кредитів, впровадження результатів НТП, виборі контрагентів, підборі висококваліфікованих працівників. При цьому підприємство не має проблем з державою, суспільством і екосистемою, адже своєчасно і в повному обсязі сплачує податки, збори та платежі, виплачує гідну заробітну плату своїм працівникам; дивіденди, здійснює в природоохоронну і ресурсозберігаючу діяльність. Високий рівень стійкості промислового підприємства забезпечує його незалежність від несподіваної зміни зовнішньої кон'юктури ринку а, отже, менший ризик банкрутства і повного припинення промислової діяльності [1, с. 72]. Таке функціонування провідних підприємств України є нищівним для економіки держави в сьогоденні, тому Президент України заявив про необхідність вироблення чіткого розуміння про сталий розвиток економіки країни, назвавши при цьому такі пріоритетні напрями:

- комфортне та вільне середовище з точки зору податків та адміністративних умов для малого та середнього бізнесу;
- цифровізацію, безпеку, судову, антикорупційну та інші реформи [2].

Під час війни українські підприємства зазнали більше збитків, ніж за два роки епідемії. В довгостроковій перспективі результати завданої шкоди важко оцінити, так як, воєнні дії продовжуються. За підрахунками Нацбанку, за час війни українська економіка втрачає 50% «неосвоєного» ВВП. Це означає, що економіка кожний тиждень для країни коштуватиме понад 50 млрд грн. – і це не враховуючи витрат понесених від знищення інфраструктури [3, с. 18].

Механізм управління сталим розвитком – це сукупність взаємопов'язаних методів, функцій, інструментів управління та державного забезпечення, що ґрунтується на принципах управління, за допомогою яких організуються, регулюються та координуються процеси економічної, технологічної, соціальної та екологічної сталості.

На основі Закону України про стратегію сталого розвитку стратегічне бачення сталого розвитку України базується на забезпеченні інтересів нації та виконанні міжнародних зобов'язань України щодо переходу до сталого розвитку. Такий розвиток передбачає деякі пункти, що стосуються економічного розвитку:

- подолання дисбалансів в економічній, соціальній та екологічній сферах;
- трансформацію економічної діяльності, перехід на засади «зеленої економіки»;
- побудову мирного та безпечного, соціально згуртованого суспільства з належним врядуванням та інклюзивними інституціями;
- забезпечення партнерської взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу, науки, освіти та організацій громадянського суспільства;
- повну зайнятість населення [4].

Необхідно зберегти та розвивати започаткований процес мінімізації регуляторного впливу органів влади та оперативного функціонування економіки, істотного обмеження соціальних видатків та мінімізації бюджетного сектора економіки. Скорочення бюджетних видатків у зв'язку з реалізацією запропонованих заходів щодо мінімізації фінансового навантаження на економіку – реформування системи фінансово-бюджетного забезпечення сфери науки та освіти, зміна цілей структурної економічної політики країни (самозайнятих та підприємців, які інвестують у стартапи та сприяють розвитку малого бізнесу, одночасно заохочуючи реалізацію інноваційних проєктів). Коригування маршруту логістики на захід. Перехід від експорту сировини до переробки в галузях, що забезпечують найбільший експортний дохід. Розвиток вітчизняного військово-промислового комплексу. Мається на увазі не лише закупівля зброї, а й виробництво за рахунок передачі військових технологій. Збільшення власного видобутку газу та виробництва атомної енергії. Модернізація клімату. Не менше 60% локалізації українського виробництва. Це поживає економіку, створить нові робочі місця та активізує бізнес [6].

Звідси слідує, що загальними інструментами післявоєнного відновлення країни є економічна лібералізація, створення великої кількості робочих місць державою, спрямування економіки на експорт і значні вливання зовнішніх фінансових ресурсів. Однак, навіть якщо всі інструменти економічного зростання є у розпорядженні держави, важливо використовувати їх ефективно. Від цього залежать те, чи досягне країна успіху чи приєднається до величезного списку невдалих випадків, таких як Афганістан чи Ірак.

Джерела

1. Плахотнік О.О, Чернявська І. М. Механізм забезпечення сталого розвитку промисловості України в умовах нестабільної геополітичної ситуації. – м. Кам'янське: Ефективна економіка. – 2020. - №3. – С. 67-79.
2. Кондратьєва А. Відновлення сталого економічного розвитку територій України після війни. Режим доступу: Сайт «Громадський простір» 2022 рік.
3. Проєкт Плану відновлення України Матеріали робочої групи «Аудиту збитків, понесених внаслідок війни». – 2022. – С 16-18
4. Парубій А. ЗАКОН УКРАЇНИ Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року. Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=367>
5. Відновлення сталого економічного розвитку територій України після війни. Режим доступу: <https://gurt.org.ua/news/informator/78696/>.
6. Аналітичний портал «Економічне відновлення України після війни». Режим доступу: <http://surl.li/bzqji>.

МАТЕРІАЛИ

VI Всеукраїнської науково-практичної конференції
здобувачів вищої освіти та молодих вчених

ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ:
проблеми і можливості досягнення в Україні та світі

Формат 60x90 1/8.
Умовн. друк. арк. 14.9